

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM
JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

**A KÖZÖSSÉGI MÉDIA PLATFORMOK SZABÁLYOZÁSA A
DEMOKRATIKUS NYILVÁNOSSÁG VÉDELMEBEN**

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

dr. PAPP János Tamás

TÉMAVEZETŐK:

Dr. KOLTAY András, egyetemi tanár

Dr. SCHANDA Balázs, egyetemi tanár

Budapest

2021

A kézirat lezárásának időpontja: 2021. május 26. napja.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	6
2. Fogalmi meghatározás és alapvetések	11
2.1 Közösségi média fogalma, elhatárolása a médiaszolgáltatásoktól, közösségi média típusai	12
2.2 A közösségi média típusai	14
2.3 Közösségi oldalak	15
2.4 Egyéb, közösségileg szerkesztett oldalak	17
3. Közösségi média demokratikus szerepe	20
3.1 A közösségi média társadalmi hatásai	20
3.2 A közösségi média médiapiaci hatása	28
3.2 A közösségi média szerepe az EJEB gyakorlatának tükrében	32
3.3 A közösségi média manipuláló hatása	34
3.4 Következtetések	42
4. A közösségi médiára vonatkozó szabályozás	43
4.1 Médiaszabályozás	43
4.1.1 Közösségi „média”?	44
4.1.2 AVMS Szabályozás	47
4.2 Eker. szabályozás	52
4.3 Soft law eszközök	58
4.4 Az amerikai megközelítés – CDA Section 230	63
4.5 Következtetések	74
5. Tartalomszabályozással kapcsolatos döntések Európában	77
5.1 A kommentekért való felelősség	77
5.1.1 Delfi AS kontra Észtország	77
5.1.2 Index-MTE kontra Magyarország	83
5.2 Személyiségi jogi viták a felhasználók között a közösségi médiában	91
5.3 Személyiségi jogi kérdések a platformok és a felhasználók viszonyában	93
5.4 Az Európai Unió Bíróságának döntései	97
5.5 Következtetések	101
6. A Felhasználási Feltételek magánjogi kérdései	103
6.1 A felhasználási feltételek, mint magánjogi kötelmek	103
6.1.1 A szerződés létrejötte	105
6.1.2 A közösségi oldalak szerződésének hazai megítélése	112

6.2	Fogyasztóvédelmi és joghatósági problémák.....	118
6.3	A nagy közösségi házibuli.....	124
6.4	Következtetések	126
7.	Magánszabályozás.....	128
7.1	Saját szólásszabadsági kódexek	128
7.2	A közösségi oldalakon megjelenő tartalmak alapjogi jellege	133
7.3	A szólásszabadság horizontális hatálya.....	135
7.4	Lehetséges analógiák az alkotmányos kötelezettség érvényesítésére	140
7.4.1	Állami funkció.....	141
7.4.2	Nyilvános közfórum	142
7.5	Következtetések	147
8.	A közösségi média és az álhírek	149
8.1	Az álhírek jelentősége, fogalmi meghatározása	149
8.2	Az álhír fogalma.....	151
8.3	A közösségi média szerepe a félretájékoztatásban.....	156
8.3.1	A közösségi média hatása a hamis hírekre	160
8.3.2	A 2016-os amerikai elnökválasztás.....	162
8.4	Hamis beszéd alkotmányos védelme.....	164
8.4.1	Amerikai Egyesült Államok.....	164
8.4.2	Az EJEB gyakorlata	169
8.4.3	A magyar Alkotmánybíróság gyakorlata	172
8.5	A hamis hírek és a pandéma.....	177
8.6	Fellépés a hamis hírek ellen	178
8.6.1	Jogszabályi kezdeményezések	181
8.6.2	Az Európai Unió fellépése a hamis hírek ellen	184
8.7	Következtetések	187
9.	Jövőbeni lehetséges szabályozási irányok	189
9.1	Nemzeti szabályozások	190
9.2	Közös Uniós szabályozás	195
9.3	Oversight Board	202
9.4	Következtetések	208
10.	Összegzés.....	210

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE:

- 230. szakasz** Az Illő Kommunikációról szóló törvény (Communications Decency Act – CDA) „U.S. Code 47.” cím alatt kodifikált 230. szakasz
- AB** Alkotmánybíróság
- AVMS** Az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU irányelve (2010. március 10.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról.
- Btk.** A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
- DSA** Az Európai Parlament és a Tanács rendelettervezete a digitális szolgáltatások egységes piacáról (digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály) és a 2000/31/EK irányelv módosításáról
- EJEB** Emberi Jogok Európai Bírósága
- EJEE** Emberi Jogok Európai Egyezménye
- EuB** Az Európai Unió Bírósága
- Eker irányelv** Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól (Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv)
- Ekertv.** Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény
- ERGA** Az Európai Bizottság Audiovizuális Médiaszolgáltatásokat Szabályozó Hatóságok Európai Csoportja
- EU** Európai Unió
- Mttv.** A médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény.
- Ptk.** A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény

Sok szempontból a Facebook inkább egy kormány mintsem egy vállalat. Hatalmas közösségünk van és minden más technológiai cégnél több szabályt alkalmazunk.

- Mark Zuckerberg¹

1. Bevezetés

A tömegmédiá a 21. századra hatalmas változásokon ment keresztül: a huszadik században jellemző egyirányú, tömegekhez szóló információ- és tartalomáramláshoz képest óriási léptékű előrelépésről beszélhetünk.² A kétezres évek elején az addig statikus, a készítőtől az olvasóig egyoldalúan eljutó információáramlást felváltották a felhasználók által generált tartalmakat sok pontból sok ponthoz közvetítő közösségi oldalak, melyek később majdnem az egész internet felett átvették az uralmat. A közösségi oldalak olyan platformot biztosítanak, ahol a felhasználó nem csak olvashatja, de bejegyzései, hozzászólásai által alakíthatja is a tartalmat, sőt valójában ő maga a tartalomszolgáltató.³ A web 2.0-val elindult folyamat eredménye, hogy létrejöttek olyan oldalak, melyeknek elsődleges célja, hogy a felhasználók egymás között osszanak meg tartalmakat. Az eddigi különböző technikai változásokhoz képest az internet ezen forradalmi változása teljesen új, máshoz nem hasonlítható jelenség.⁴ A közösségi oldalak az internet megkerülhetetlen tényezőivé váltak, voltaképpen kiteljesítették az internetet,⁵ és ahogyan azt a fenti idézet is mutatja: mára egyre inkább egy hatalmas virtuális államként működnek, amelyben ők határozzák meg a követendő normákat, ők értelmezik azok tartalmát, ők hajtják végre az ezzel kapcsolatos döntéseket, majd az intézkedések későbbi felülvizsgálatát is ők végzik el.

A közösségi oldalak egyértelműen a 21. század meghatározó kommunikációs eszközei. Fejlődésük mind technikailag, mind a felhasználók számát tekintve rohamléptekkel halad előre, így nem csak azt nehéz megjósolni, hogy milyen irányba tart ez a folyamat, hanem a pusztán lépéstartás is kifejezetten nagy erőfeszítést igényel. A jogi szabályozásra általában jellemző, hogy pár lépéssel lemaradva követi az életben bekövetkező változásokat, és igen ritka, amikor megelőlegezi azokat, ez az állítás pedig hatványozottan igaz a gyorsan változó média területére. Másképpen fogalmazva a közösségi média kiterjeszti a felhasználók kommunikációs

¹ David KIRKPATRICK: The Facebook Effect. The inside story of the company that is connecting the world. New York, Simon & Schuster, 2011. 254.

² Denis MCQUAIL: A tömegkommunikáció elmélete. Budapest, Wolters Kluwer, 2015. 160.

³ Megan POORE: Using Social Media in the classroom. New York, Sage, 2013. 4.

⁴ Andrew TUTT: The New Speech. 41 *Hastings Constitutional Law Quarterly* (2014) 235, 236.

⁵ Anita BERNSTEIN: Abuse and Harassment Diminish Free Speech. 5 *Pace Law Review* 1, 2015. 4.

szabadságjogait, a jog pedig igyekszik felzárkózni.⁶ A közösségi médiával összefüggő szabályozási kérdések esetében ez még inkább így van, hiszen nagyon rövid idő alatt emberek milliói (mára már milliárdjai) kezdték használni azt nap mint nap, ennek következtében pedig nemzeti és nemzetközi szinten is gyorsan láttak napvilágot a jogi szabályozás által nehezen kezelhető problémák.

Az utóbbi évtized alatt három meghatározó amerikai cég, a Facebook, a Google és a Twitter váltak az online diskurzusok legdominánsabb platformjaivá.⁷ Ez a folyamat voltaképpen privatizálta az interneten rendelkezésre álló közösségi tereket, és az ezeken a platformokon megengedett megnyilvánulások szabályainak meghatározását. A platformok népszerűségével pedig egyenes arányban nőtt azok üzemeltetőinek felelőssége és befolyásoló ereje is. A platformok, miközben kétségkívül szélesítik az egyén megszólalási lehetőségeit, ezzel párhuzamosan eltorzítják a nyilvánosságot,⁸ és alapjaiban rajzolják át a nyilvánosság szerkezetét, döntő hatást gyakorolva a társadalmi párbeszéd alakulására.⁹

Tekintettel azonban arra, hogy ezek a platformok ennyire újak, és befolyásoló erejük ennyire hirtelen nőtt ekkorára, a jogi szabályozás csupán most kezdi keresni a megfelelő választ arra, hogy mégis hogyan tudná megfelelően kezelni a kialakult helyzetet. Dolgozatom témájául ezért is választottam a közösségi média demokratikus nyilvánosságra gyakorolt hatását, hiszen úgy gondolom ezen a téren rengeteg olyan izgalmas kérdés merül fel, amelyekre nem tudjuk egyszerű eszközökkel és könnyen megtalálni a megfelelő válaszokat.

A közösségi oldalak működése és mindennapi életünkre gyakorolt hatásai már önmagukban rengeteg jogi problémát és komplex szabályozási kérdést vetnek fel. Több tucat doktori disszertációt lehetne megtölteni az egyes jogterületeket érintő elemzésekkel, amelyben vizsgálhatnánk például a platformok adatvédelemre, büntetőjogra, munkajogra, szerzői jogra gyakorolt hatásait és az ezeken a területeken felmerülő újabbnál újabb szabályozási kihívásokat. Dolgozatomban bár érintőlegesen megjelennek ezen jogágak egyes kérdései is, főként az alkotmányjog és a polgári jog szerződésekkkel kapcsolatos területeit vizsgálom. Jelen dolgozat

⁶ Gene POLICINSKI: Technology takes freedoms forward, law catches up. <http://www.firstamendmentcenter.org/technology-takes-freedoms-forward-law-catches-up>

⁷ Kate KLONICK: The New Governors: The People, Rules, and Processes Governing Online Speech. 131 *Harvard Law Review* 1598, 2018. 1617.

⁸ KOLTAY András: Trump elnök Twitter-fiókja és a szabadság halványodó amerikai álma. https://index.hu/velemen/2021/01/18/trump_elnok_twitter-fiojka_es_a_szabadsag_halvanyodo_amerikai_alma/

⁹ TÖRÖK Bernát: Donald Trump különös esete a szólásszabadsággal. <https://telex.hu/velemen/2021/01/16/szolasszabadsag-es-kozossegi-media>

a közösségi média platformok által kialakított és alkalmazott tartalomszabályozás és a szólásszabadság kapcsolatával foglalkozik, középpontban tartva ezen jelenség demokratikus nyilvánosságra gyakorolt hatásait. A disszertáció főként a felhasználók és a platform közötti viszonyrendszert veszi alapul, és főként a felhasználók tartalmi elleni önkényes fellépés joghatásait vizsgálja, előfeltevése az, hogy a közösségi média platformok által alkalmazott szerződéses magánszabályozás komoly hatással bír a demokratikus nyilvánosság alakulására.

Tekintettel arra, hogy a közösségi média globális szinten jelent kihívást a szólásszabadságra nézve, dolgozatomban igyekeztem átfogó jelleggel, főként Európai Unió szinten vizsgálni a kérdést, időnként kitérve a hazai szabályozásra is. Mivel azonban a meghatározó közösségi oldalak központja és vezetése szinte kivétel nélkül az Amerikai Egyesült Államokban található, fontosnak találtam, hogy bemutassam a téma amerikai jogi vetületeit is. Tekintettel arra, hogy a „határokat nem ismerő” internet általában ugyanazon kérdésekkel szembesíti a jogalkalmazást, a megoldás azonban gyakran különböző, és úgy vélem fontos mindkét megoldási megközelítést bemutatni. Mindemellett dolgozatomban nem összehasonlító jogi jellegű, csupán a két jelentős jogrendszer átfogó jogszabályait és joggyakorlatát kívánja bemutatni.

A kutatásom módszertanát illetően főként jogforrások, a kapcsolódó bírói gyakorlat, valamint a témával foglalkozó szerzők tudományos publikációinak felhasználásával igyekeztem átfogó, összefoglaló jellegű képet adni a téma egyes részkérdéseiről. Dolgozatomban így főként problémaközpontú összefoglaló mű. Az egyes fejezetekben leíró jelleggel ismertetem és elemzem a kutatásom során feldolgozott forrásokat, jogeseteket és példákat, majd minden fejezet végén rövid következtetéseket fogalmazok meg az adott témához kapcsolódóan. Tekintettel arra, hogy a technológia és az internet fejlődése nap mint nap hoz új fordulatokat, disszertációm csupán egy pillanatszelvényt adhat a jelenlegi helyzetről. A közösségi média világa olyan gyorsan fejlődő tudományterület, hogy jelen dolgozat egyes részei akár rövid időn belül is elavulttá válhatnak, azonban pontosan ettől lesz annyira izgalmas, és lebilincselő a téma.

A közösségi média platformok kapcsán rengeteg fogalom meghatározás és kategorizálás létezik, így elsőként a témát érintő fogalmak tisztázására vállalkozom, bemutatom a közösségi média egyes válfajait, valamint az általam használt közösségi média platform fogalom meghatározást. A harmadik fejezetben a közösségi média demokratikus nyilvánosságban betöltött szerepével foglalkozom. Ebben a részben általánosságban, valamint néhány jellemző példán keresztül bemutatom a közösségi média jelentőségét, a társadalmi, valamint a médiapiaci viszonyokra

gyakorolt hatását, és azt, hogy ezek az online platformok hogyan rajzolják át a nyilvánosság szerkezetét, és hogyan alakítják a társadalmi párbeszéd folyamatát. Néhány kiemelt döntésén keresztül röviden szemléltetem, hogy ezt a társadalmi hatást már az EJEB is felismerte, majd különböző példákon keresztül bemutatom, hogy a platformok mekkora befolyásoló erővel bírnak a nyilvános vitákra az algoritmusok útján történő információrendezéssel.

Ezt követően a 4. fejezetben áttekintő jelleggel bemutatom a közösségi médiára vonatkozó jelenlegi Európai Unió szabályozást. Dolgozatom ezen részében négy főbb területet érintek. Elsőként megvizsgálom, hogy a közösségi média valójában mennyire tekinthető „médiának”, és hogy milyen kapcsolódási pontjai lehetnek a médiaszabályozással. Azután bemutatom, hogy az Eker. irányelv alapján milyen szabályok vonatkoznak a tárhelyszolgáltatónak minősülő közösségi oldalakra, majd bemutatom, hogy az Európai Unió milyen egyéb, soft law jellegű eszközöket alkalmaz a közösségi oldalak szabályozásával kapcsolatban. Végezetül bemutatom az Amerikai Egyesült Államok szabályozását ezen a téren, vagyis a 230. szakasz létrejöttét, annak célját, valamint azt, hogy az online platformokkal kapcsolatban napjainkban milyen gyakorlati problémákat vet fel ezen több évtizedes jogszabály használata.

Az 5. fejezetben azt kívánom bemutatni, hogy a legfontosabb európai bírói fórumok hogyan döntöttek olyan esetekben, ahol online platformokat érintő tartalomszabályozással kapcsolatban kellett ítéletet hozniuk. Elsőként a két legjelentősebb döntést, az EJEB kommentekkel kapcsolatos ítéleteit elemzem, majd bemutatom, hogy az online platformokon elkövetett személyiségi jogi jogsértések milyen megítélés alá esnek a bíróságok joggyakorlatában. Mivel az EJEB gyakorlatában még nem született a közösségi média demokratikus szerepével közvetlenül foglalkozó döntés, álláspontom szerint ezeken az eseteken keresztül lehet a leghatékonyabban bemutatni, hogyan alakulnak az online diskurzusokhoz kapcsolódó felelősségi szabályok, és hogy az online platformoknak mekkora szerepük lehet a szólásszabadság érvényesülésében. A fejezet végén bemutatom az EuB közösségi médiát érintő döntéseit is, különös tekintettel arra, hogy a bíróság hogyan is értelmezi az Eker. irányelv vonatkozó rendelkezéseit a közösségi oldalak esetében.

A 6. fejezet a közösségi oldalak felhasználási feltételeinek szerződéses jellegét vizsgálja, vagyis, hogy a regisztrációkor elfogadott feltételek milyen magánjogi kötelmet keletkeztetnek a felhasználók és a platformok között. A fejezetben vizsgálom a szerződés létrejöttének, és tipizálásának kérdéseit, majd megvizsgálom, hogy a hazai polgári jog szerint milyen szerződésnek minősülhetnek a felhasználási feltételek. Ehhez a témakörhöz szorosan

kapcsolódik a 7. fejezet, melyben azt vizsgálom, hogy a szerződéses jogviszony milyen mértékben ad felhatalmazást a platformok számára a felhasználók szólásszabadságának korlátozására. A közösségi oldalak által alkalmazott magánszabályozás ugyanis közvetlen hatással van a felhasználók szólásszabadságára, kérdés azonban, hogy az alapvetően az államot kötelező alkotmányos garanciák mennyiben kényszeríthetők ki a magánfelek viszonyában. A fejezetben erre a kérdésre keresem a választ, bemutatva a lehetséges megoldási lehetőségeket.

A 8. fejezet az álhírekkel foglalkozik. Az álhírek, hamis hírek, dezinformáció kérdése véleményem szerint az utóbbi idők egyik legkézzelfoghatóbb példája arra, hogy a közösségi média milyen jelentős alakítójává vált a demokratikus folyamatokhoz kapcsolódó társadalmi diskurzusoknak. A fejezet a hamis hírek demokratikus nyilvánosságra gyakorolt hatásait vizsgálja, valamint azt, hogy a jog számára milyen kihívásokat jelent a dezinformáció nagy mértékű elterjedése a közösségi oldalakon. A fejezetben részletesen foglalkozom a hamis hírek fogalmának definíciós nehézségeivel, a közösségi média ezeket felerősítő hatásával, majd megvizsgálom a hamis hírek alkotmányos védelmét az Amerikai Legfelső Bíróság, az EJEB, valamint a hazai Alkotmánybíróság joggyakorlata alapján. Ezek után áttekintem a hamis hírekre vonatkozó speciális jogi szabályozások lehetőségét, végül pedig ismertetem az Európai Unió e téren végzett tevékenységét.

Dolgozatom végén a 9. fejezetben a közösségi média jövőbeni lehetséges szabályozásainak kérdését vizsgálom, kiindulópontként használva az elmúlt években született jogszabályokat. A fejezetben részletesen foglalkozom a DSA rendelettervezet bemutatásával, mely az Európai Unió egyik legjelentősebb jogalkotási tevékenysége a közösségi média szabályozásának területén. Ezek után bemutatom a Facebook által létrehozott Oversight Board működését, és néhány döntését, mely az elképzelések szerint egyfajta független legfelső bírósággént szolgálhatna a legnagyobb közösségi oldal döntéseivel kapcsolatban. Végezetül dolgozatom végén, a 10. fejezetben összegzem a kutatásaim eredményét, és következtetéseimet.

Összefoglalva tehát, disszertációmban arra a kérdésre keresem a választ, hogy a közösségi média szerződéses magánszabályozása milyen hatással van a demokratikus nyilvánosságra, a szólásszabadság érvényesülésére, valamint, hogy milyen jelenlegi és jövőbeni szabályozási megoldásokkal lehet kezelni az ebben a körben felmerülő jogi problémákat.

2. Fogalmi meghatározás és alapvetések

A közösségi média megnevezés a hazai médiajog tekintetében félrevezető lehet. A közösségi média, vagy közösségi médiaszolgáltatás fogalmát ugyanis a hazai jogirodalom a főként a közszolgálati és a kereskedelmi média mellett működő, a területi vagy egyéb alapon szerveződő közösség tájékoztatási vagy kulturális igényeit kielégítő médiaszolgáltatást érti.¹⁰ Az Mttv. is ebben az értelemben használja a közösségi média és közösségi médiaszolgáltatás kifejezéseket.¹¹ A kétezzer tízes évek elején azonban az angol *social media* kifejezés hazai megfelelőjeként a közösségi média szóösszetétel honosodott meg a köznyelvben. A közösségi média fogalmat ma már a legtöbben olyan médiumok összességéként határozzák meg, amelyet első sorban a felhasználók töltenek meg tartalommal.¹² A két szókapcsolatban a közösségi szó azonban nem ugyanazt jelenti, míg ugyanis az Mttv.-ben szereplő közösségi médiaszolgáltatások kapcsán a közösségi a kisebb közösségek kapcsán a közösség tulajdonában lévő, közös szolgáltatást jelenti, a ma már gyakrabban használt közösségi média kifejezések esetében a közösségi szó az angol *social* kifejezés – kissé esetlen – fordítása, mely eredeti értelmében inkább szociális, társadalmi jelzőket jelent, ezzel kifejezve az egyén közösséghez való viszonyát. Míg előbbi értelmében a közösségi szó a médiaszolgáltatás „tulajdoni” viszonyát írja le, utóbbi az egyén emberi közösségekhez, társadalmi csoporthoz való tartozását helyezi előtérbe. A klasszikus közösségi média és az új, Web 2.0-ás közösségi média megkülönböztetése angolul a *community media* és a *social media* kifejezésekkel történik, azonban a magyar nyelvű médiakommunikációban egy fogalom honosodott meg két különböző tárgyra.¹³ A fogalmi zavar nyilvánvaló, ahogyan erre számos szerző rá is mutatott, célszerűbb lenne megkülönböztetni a két kifejezést, és a pontosság okán inkább a *social media* kifejezést használni az online platformok körében.¹⁴ Véleményem szerint a klasszikus, *community media* kategóriát érdemesebb közösségi fenntartású, vagy alternatív médiának¹⁵ nevezni, és elfogadni, hogy a közösségi média fogalmi jelentése átalakult az utóbbi években. Tekintettel arra, hogy ma már a legtöbb ember első sorban a *social media* platformokat érti közösségi média alatt, és

¹⁰ KOLTAY András (szerk.): Magyar és európai médiajog. Budapest, Wolters Kluwer, 2019. 614. [A továbbiakban: KOLTAY (2019a)]

¹¹ L. Mttv. IV. Fejezet, Közöségi Médiaszolgáltatás.

¹² L. ESZES István: Digitális marketing. Digitális Tankönyvtár, 2013; NAGY Tamás: Vélemény 2.0 – Közöségi média könyv. <http://mek.oszk.hu/10300/10353/10353.pdf>, 19.; HTE Infokommunikációs Fogalomtar, <https://www.fogalomtar.hte.hu/wiki/-/wiki/HTE+Infokommunikacios+Fogalomtar/Közöségi+média>

¹³ GOSZTONYI Gergely: Az alternatív média a(z európai) médiaszabályozásban. In *Medias Res* 2013/1. 133.

¹⁴ L. KOLTAY András: A social media platformok jogi státusa a szólásszabadság nézőpontjából. In *Medias Res* 2019/1. 1-56. [A továbbiakban: KOLTAY (2019b)]

¹⁵ L. GOSZTONYI Gergely: Alternatív (?) média – A közöségi média jogi szabályozásának vetületei. Budapest, ELTE, 2014.

mára már valójában szinonimaként alkalmazzuk a közéleti diskurzusokban a két kifejezést, dolgozatomban én is ebben az értelemben alkalmazom a közösségi média kifejezést.

2.1 Községi média fogalma, elhatárolása a médiaszolgáltatásoktól, közösségi média típusai

A közösségi oldalak az 1990-es évek végén jöttek létre.¹⁶ Az interneten a korábbi statikus, a készítőitől az olvasóig egyoldalúan eljutó oldalakat felváltották a felhasználók által generált tartalmakat biztosító honlapok. Ezzel a folyamattal, amelyet a web 2.0 megjelenésének hívunk, a hangsúly a közzétételről a megosztásra, a passzív jelenléttől a részvétel felé tolódott, ezzel párhuzamosan pedig mind a felhasználói, mind a szolgáltatói attitűd megváltozott, előbbi ugyanis aktív alakítója lett az internetes környezetnek, utóbbi pedig főként csak keretet biztosít a megjelenítendő tartalomnak.¹⁷ A közösségi média olyan felületet biztosít, ahol a felhasználó nemcsak olvashatja, de bejegyzései, hozzászólásai által alakíthatja is a tartalmat, voltaképpen ő maga válik tartalomszolgáltatóvá.¹⁸

Ennek folyamatnak az eredménye, hogy mára világszerte a legnépszerűbb internetes oldalak a közösségi oldalak, a közösségi média népszerűsége pedig mára a fiatalok körében egyértelműen túlszárnyalta a hagyományos médiáét.¹⁹ A közösségi oldalak megjelenésükkor alapvetően a személyes kapcsolati hálókra épültek, mára viszont egyértelműen kiléptek ebből a keretből, és médiakommunikációs platformokká, a szórakozás, a tájékozódás és az egymás közti kapcsolattartás elsődleges eszközeivé váltak.²⁰

A közösségi média kifejezés angol megfelelőjét, a *social media* szókapcsolatot 2006-ban, a Wikipedia (mely egyébként maga is közösségi oldal) így definiálta: „az a média, amit elsődlegesen egy közösség, mint csoport formál, közösségi szinten, nem pedig írók, újságírók és a médiavállalatok összessége”.²¹ A közösségi média tehát olyan médiumok összessége, melyeket a felhasználók töltenek meg tartalommal. „Mindezzel – akár azonnali – hatással

¹⁶ Leigh Ellen GRAY: Thumb War: The Facebook „Like” button and Free Speech in the Era of Social Networking. 7 *Charleston Law Review* 447, 2013. 451.

¹⁷ SZÜTS Zoltán: A web 2.0 kommunikációelméleti kérdései. *JEL-KÉP*, 2012/1-4.

¹⁸ POORE i.m. 4.

¹⁹ Digital Economy and Digital Society Statistics at Regional Level. Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Digital_economy_and_digital_society_statistics_at_regional_level#Internet_use_and_activities

²⁰ Kevin PARK: Facebook Used Takedown And It Was Super Effective! Finding A Framework For Protecting User Rights Of Expression On Socialnetworking Sites. 68 *N.Y.U. Annual Survey of American Law* 891, 2013. 905.

²¹ Községi média, http://hu.wikipedia.org/wiki/Közösségi_média

lehetnek egy szűk rétegre, a családjukra, barátaikra, vagy esetleg több százezer emberre attól függően, hogy az egyén milyen mértékben éli mindennapjait a számítógép előtt, kommunikációja mennyire lokális vagy kozmopolita. Ha az ember részt vesz a közösségi médiában, részesévé válik, mi több, maga is közvetítő csatornává, médiummá lesz.”²²

A közösségi média tehát „olyan internet-alapú alkalmazások összessége, amely a Web 2.0 ideológiai és technológiai alapjaira épülve teszi lehetővé felhasználók által generált tartalmak megosztását”.²³ Az OECD meghatározása szerint három faktor szükséges ahhoz, hogy egy tartalmat felhasználó által generáltnak lehessen tekinteni: (1) nyilvánosan elérhető weboldalon vagy közösségi oldalon legyen közzétéve; (2) valamilyen kreatív munka eredményeként jött létre; (3) nem „professzionális” módszerekkel lett létrehozva.²⁴ A közösségi oldalak körébe ezért általában nem szoktuk beleértetni az üzenetküldő szolgáltatásokat, mivel azok nem jelennek meg nyilvános felületeken.²⁵ További közös elem, hogy a legtöbb közösségi oldal ingyenesen elérhető, és így széles rétegek tudják használni.²⁶ Egy másik meghatározás szerint a közösségi oldalak online közösségek létrehozására specializálódott web-alapú szolgáltatások, amelyek lehetővé teszik a felhasználók számára a kapcsolattartást, kommunikációt és különféle tartalmak megosztását.²⁷ Carolyn Elefant szerint a közösségi média olyan technológiát jelent, amely megkönnyíti az interaktív információcserét és kommunikációt valamint a felhasználók által létrehozott tartalmak terjesztését.²⁸ Craig Estlinbaum meghatározásában a közösségi oldalak olyan web-alapú szolgáltatások, amelyek egy zárt rendszeren belül lehetővé teszik a felhasználók számára hogy létrehozzanak nyilvános vagy fél-nyilvános profilokat és kapcsolatba léphessenek egymással.²⁹ Hasonlóan hangzik Aleksandra Gebicka és Andreas Heinemann meghatározása, akik a közösségi médiát olyan internetes szolgáltatásokként határozzák meg, amelyek lehetővé teszik az egyének számára, hogy nyilvános vagy részben nyilvános profilt hozzanak létre egy fórumon, kialakítsák azon felhasználók körét, akikkel kapcsolatban állnak, továbbá megtekintsék a saját maguk és a mások által létrehozott

²² Mi is az a közösségi média? <http://brandtrend.hu/2013/12/02/mi-is-az-a-kozossegi-media/>

²³ Andreas M. KAPLAN – Michael HAENLEIN: Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media. 53 *Business Horizons* 59, 2010. 61.

²⁴ OECD: Participative Web and User-Created Content: Web 2.0, Wikis and Social Networking. <https://www.oecd.org/sti/ieconomy/participativewebanduser-createdcontentweb20wikisandsocialnetworking.htm>

²⁵ Sarah JOSEPH: Social Media, Political Change, and Human Rights. 35 *Boston College International & Comparative Law Review* 145, 2012. 146-147.

²⁶ Uo. 149.

²⁷ Kathleen Elliott VINSON: The Blurred Boundaries of Social Networking in the Legal Field: Just "Face" It. 41 *University of Memphis Law Review* 355, 2010. 358.

²⁸ Carolyn ELEFANT: The "Power" of Social Media: Legal Issues and Best Practices for Utilities Engaging Social Media. 32 *Energy Law Journal* 1, 2011. 4.

²⁹ Craig ESTLINBAUM: Social Networking and Judicial Ethics, 2 *St. Mary's Journal on Legal Malpractice & Ethics* 2, 2012. 7.

kapcsolatokat a rendszerben.³⁰ A WhatsApp Facebook általi felvásárlását érintő döntésében az Európai Bizottság a közösségi platformokat olyan szolgáltatásokként határozta meg, amelyek lehetővé teszik a felhasználók számára, hogy kapcsolódhassanak, megosszanak tartalmakat, kommunikáljanak és kifejezzék magukat online vagy mobil alkalmazásokon keresztül.³¹

2.2 A közösségi média típusai

Nehéz egyértelműen elhatárolni egymástól a közösségi média egyes válfajait. Az elhatárolás sok tényezőn alapulhat. A közösségi oldalak csoportosíthatók megjelenési idejük, elérésük, származási országuk, felhasználóbázisuk és más egyéb tényezők alapján is. A leggyakoribb ugyanakkor a funkció-alapú csoportosítás.

Az Európai Bizottság közleménye szerint az online platformok a következőképpen csoportosíthatók: online reklámpatformok, piacterek, keresőmotorok, közösségi médiát és a kreatív tartalmakat kínáló médiacsatornák, alkalmazásforgalmazó platformok, kommunikációs szolgáltatások.³² Az Eurostat egy felmérése négy kategóriába sorolta a közösségi oldalakat (közösségi hálózatok, multimédia-megosztó oldalak, vállalati vagy mikroblogok, valamint wikialapú tudásmegosztó-oldalak),³³ ennél azonban lényegesen színesebb a kép, sőt egyes közösségi oldalak több kategóriába is beilleszthetők, mivel szolgáltatásaik sokrétűek.

Az általam alkalmazott felosztás alapját az adja, hogy míg a közösségi oldalak felületein a felhasználók egymással is kapcsolatot tarthatnak, egymás tartalmát megoszthatják, átvehetik, idézhetik, addig az egyéb közösség által szerkesztett oldalak esetében ez a lehetőségük nincs meg, csupán saját hozzászólást vagy bejegyzést tehetnek közzé. A közösségi oldalak tehát interaktívabbak, és több lehetőséget nyújtanak a felhasználóknak egymás tartalmainak átvételére, megosztására vagy adott esetben alakítására. Az egyéb, közösségek által szerkesztett oldalak alapvetően inkább egyoldalúak, közösségimédia-jellegüket nem az interakció fontossága, hanem a felhasználók általi szerkesztés és tartalomelőállítás adja. Ez nyilvánvalóan igaz a közösségi oldalakra is, ott azonban sokkal nagyobb a kölcsönhatás a felhasználók között. Egy hagyományos blognál például más felhasználó legfeljebb olvasni tudja az adott bejegyzést,

³⁰ Aleksandra GEBICKA – Andreas HEINEMANN: Social Media & Competition Law. *World Competition*, Vol. 37, No. 2, 2014. 152.

³¹ Commission Decision of 03/10/2014 declaring a concentration to be compatible with the common market (Case No COMP/M.7217 – Facebook/Whatsapp) according to Council Regulation (EC) No 139/2004.

³² A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Online Platformok és a Digitális Egységes piac. Lehetőség és kihívás Európa számára, COM(2016) 288. 2. pont.

³³ Social Media – Statistics on the Use by Enterprises: Types of Social Media Used over Time (2013–2019) https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Social_media_-_statistics_on_the_use_by_enterprises

vagy hozzászólhat, míg egy közösségi blognál lehetősége van értékelni, megosztani azt a saját oldalán, csevegést indítani a többi hozzászólóval vagy a bejegyzés szerzőjével stb. Mindemellett a közösségi oldalak esetében a felhasználó által követett oldalak vagy személyek tartalma jellemzően egy közös idővonalon (hírfolyamon) jelenik meg, míg az egyéb, közösség által szerkesztett oldalaknál jellemzően a különböző felhasználók által létrehozott tartalom nem egyszerre jelenik meg, hanem minden felhasználó saját oldalán. Az alábbiakban az egyes közösségimédia-típusokat fő jellemzőik, elsődleges profiljuk alapján csoportosítom.

2.2.1 Közösségi oldalak

A *közösségi hálózatok* (pl. Facebook, LinkedIn) olyan oldalak, amelyeknek elsődleges célja az emberek közötti kapcsolatfelvétel és annak aktív ápolása. A felhasználók jellemzően saját, teljes nevükkel vannak jelen a platformon, és ismerősnek, kapcsolatnak jelölhetik egymást. A felhasználók láthatják ismerőseik tartalmát egy közös felületen, amelyet hírfolyamnak (*news feed*) vagy kezdőlapnak hívnak. A hírfolyamon különböző médiatartalmakat lehet közzétenni szöveg, kép, videó, szavazás stb. formájában. A felhasználók saját profilt hoznak létre, kommentelhetnek, üzenetet küldhetnek egymásnak, meghívhatják egymást eseményekre, megjelölhetik egymást mások posztjai alatt, az oldalak fő működése az egymás közötti interakción alapul.

A *képmegosztó oldalakon* (pl. Instagram, Pinterest, Snapchat) főként képeket osztanak meg egymással a felhasználók. Jellemzően becenévvel, felhasználónévvel vannak jelen a portálon, és kiválaszthatják, kit szeretnének követni, vagyis kiknek a képei vagy rövid videói jelenjenek meg a hírfolyamukban. A felhasználóknak lehetőségük van egymásnak üzeneteket küldeni kép vagy szöveg formájában, azonban az ilyen oldalaknak nem ez a meghatározó funkciója.

A *videómegosztó-platformokon* (pl. YouTube, TikTok, Vimeo) szintén főként választott felhasználónévvel vannak jelen a felhasználók, saját profiljuk/csatornájuk lehet, és audiovizuális tartalmakat oszthatnak meg egymással, illetve reagálhatnak egymás tartalmaira. A videók hossza változó lehet, a YouTube-ra vagy Vimeora több órás videók is feltölthetők, de a TikTokon például csupán pár másodperces klipeket lehet közzétenni. A felhasználók szintén követhetik egymást, azonban a videók megtekintésének nem feltétele az oldalra való regisztráció. Sajátos válfajt képeznek a felnőttfilmekre specializálódott videómegosztó oldalak, amelyek szintén rendelkeznek közösségi funkciókkal, kommentelési, értékelési és üzenetküldési lehetőségekkel. A közösségimédia-felületek közül az emeli ki a videómegosztó-platformokat, hogy az AVMS irányelv 2018-as módosítása után az EU az audiovizuális

szabályozás egy részét kiterjesztette rájuk is (valamint minden olyan weboldalra, amelynek meghatározó eleme a videómegosztás).³⁴

A *közösségi blogokon* (pl. Twitter, Tumblr, Google+) a felhasználók egymás posztjait megoszthatják saját profiljukon, továbbíthatják egymásnak saját megjegyzéseikkel együtt vagy anélkül. A felhasználóknak lehetőségük van egymás tartalmának követésére, üzenetek küldésére, képek és videók megosztására. A Twittert a közösségi blogokon belül mikroblogszolgáltatásnak is lehet nevezni, ugyanis azon erősen korlátozott a közzétehető szöveg karakterszáma (jelenleg 280).

A *kibeszélő-oldalak* kategóriába tartozó platformoktól (pl. Discord, Reddit, Quora) meg kell különböztetni a hagyományos fórumoldalakat, ahol a regisztrált felhasználó egy-egy témában megnyitott üzenőfalra hagyhat hozzászólást, amelyre mások reagálhatnak. A felhasználóknak ezen oldalakon nincs túl sok lehetősége az interaktivitásra, míg az ún. kibeszélő-oldalakon értékelhetik egymás hozzászólásait, amelyre alapozva az adott oldal feljebb vagy lejjebb rangsorolja a tartalmakat. A legnépszerűbb posztokat egységesen, témára való tekintet nélkül lehet megtekinteni a főoldalon, valamint mások továbboszthatják saját profiljukon. Ezeken az oldalakon a felhasználók nem egymást, hanem egy-egy témát (*topic*) követnek, és a témák alapján látják egymás tartalmát. Nagyon kevésbé jellemző, hogy a felhasználók saját nevükkel regisztráljanak az oldalra, és lehetőségük van teljesen anonim módon közzétenni tartalmakat vagy hozzászólásokat.

A *kommunikációs szolgáltatások* (pl. WhatsApp, Messenger, Viber) olyan közösségi szolgáltatások, amelyek főként a felhasználók közötti kapcsolattartásra szolgálnak. A felhasználók szöveges üzenetet, képet, videót tudnak egymásnak küldeni, valamint élő hang- és videóhívásokat tudnak lebonyolítani. A tartalmak zárt rendszerben, csupán egymás között érhetők el, és a felhasználók jellemzően saját nevükkel regisztrálnak.

A *társskereső szolgáltatások* (pl. Tinder, Grindr, OkCupid) olyan oldalak vagy alkalmazások, amelyeken a felhasználók saját profilt hozhatnak létre, és más felhasználók profiljai között kereshetnek. Az ilyen oldalak általában más közösségi médiaszolgáltatások adatait használják fel, és az ott található képeket, információkat csatornázzák be a felhasználók profiljába. Nincs központi oldal, a felhasználók csak egymással léphetnek kapcsolatba.

A *gaming oldalak* (pl. Steam, Twitch) digitális játékokhoz kötődő közösségi oldalak, ahol a felhasználók követhetik egymást, csoportokhoz csatlakozhatnak, élőben közvetíthetik vagy

³⁴ AVMS irányelv, 1. cikk aa) pont.

követhetik a játékmenetet. A felhasználók jellemzően választott névvel szerepelnek az oldalon, és érdeklődési körök alapján rendeződnek csoportokba.

2.2.2 Egyéb, közösségileg szerkesztett oldalak

A *blogok* kategóriájába (pl. WordPress, Medium) a hagyományos blogszolgáltatások tartoznak, ahol a felhasználó regisztrálhat egy saját blogot, amelyen közzéteheti saját tartalmát. Az olvasók ezeket kommentálhatják, de egyéb interakciót nem tudnak végezni a tartalommal, így többnyire egyoldalú kommunikációs eszközként szolgálnak a blogger és az olvasók között, bár természetesen a kommentek között az olvasók egymásra reagálva hagyhatnak hozzászólásokat.

A *közösségi piacterek* (pl. Marketplace, eBay, Airbnb) annyiban különböznek a hagyományos webáruházaktól, hogy a szolgáltatások üzemeltetői csupán platformot biztosítanak a felhasználóknak, egymás közötti kereskedelemre kínálva lehetőséget. A felhasználók alapvetően más magánszemélyektől vásárolhatnak vagy vehetnek igénybe szolgáltatásokat, és nincs egy központi árusító entitás vagy professzionális cég, aki vagy amelyek itt hirdetik terméküket. Persze előfordulhat, hogy vállalkozások magánszemélyként regisztrálva kínálják terméküket az oldalon, de a platform alapvető célja magánszemélyek összekötése online kereskedelem céljából.

A *közösségi gyűjtemények* (pl. Wikipedia, Scholarpedia) olyan oldalak, ahol a felhasználók közösen hoznak létre egy bárki számára hozzáférhető enciklopédiát vagy egyéb gyűjteményes művet ismeretterjesztés céljából. A felhasználók nem tudnak egymással interakcióba lépni, mindannyian ugyanazt a tartalmat szerkeszthetik.

Az *értékelőoldalakon* (pl. Yelp, Tripadvisor) a felhasználók különböző szolgáltatásokat véleményezhetnek, amelyet a többi felhasználó is lát. Ezek általában nem kínálnak lehetőséget a felhasználók közötti interakcióra, a felhasználók nem követhetik egymást, nem küldhetnek üzenetet egymásnak, az oldal célja inkább egy adott szolgáltatás minőségéről való szerkesztés nélküli tájékoztatás.

Léteznek egyéb online platformok is, amelyek esetében nem használható a szűk értelemben vett közösségimédia-fogalom. Ezek esetében nem felhasználói, hanem üzemeltetői tartalom érhető el az oldalon, mégis gyakran előkerülnek az online platformokról szóló tudományos diskurzusokban, így elengedhetetlen az említésük. Ilyenek például a webáruházak (pl. Amazon, AliExpress), amelyek egy kereskedelmi szereplő által üzemeltetett, termékforgalmazásra szolgáló oldalak. Ezek jellemzően nem rendelkeznek kifejezetten közösségi funkcióval, a vásárlók legfeljebb értékelhetnek egy adott terméket, de egymással nem tudnak kapcsolatba

lépni. A webáruházakra számos uniós fogyasztóvédelmi szabály vonatkozik,³⁵ mivel fő tevékenységük az áruk értékesítése, így az ilyen oldalak ehelyütt nem relevánsak a közösségi média szempontjából. A másik ilyen kategória a keresőmotoroké (pl. Google, Bing), amelyek az online elérhető tartalmakat indexálják és teszik kereshetővé bárki számára. A felhasználók regisztráció nélkül használhatják ezeket, bármilyen keresőszóra rákeresve. A keresőmotorok átmenetet képeznek a hírközlési és a tartalomszolgáltatások között.³⁶ A keresőmotorok egyes funkcióik tekintetében információs társadalommal összefüggő szolgáltatásnak minősülhetnek, így azok az Eker. irányelv 12–14. cikkei szerinti egyszerű továbbítással, a gyorsítótárban való rögzítéssel és a tárhelyszolgáltatással kapcsolatos általános tevékenységeivel összefüggésben nem vonhatók felelősségre az általuk továbbított tartalomért. Tehát amikor azon egyszerű tevékenységet végzik, hogy keresési találatok linkjeit teszik elérhetővé, a találati lista tekintetében nem minősülnek tárhelyszolgáltatóknak, jogsértő tartalom közzétele esetén azonban alkalmazható velük szemben eltávolítási kötelezettséget keletkeztető ideiglenes intézkedés. Azon esetekben (pl. szponzorált hirdetések, hirdető adatának tárolása), amelyekben tárhelyszolgáltatóknak minősülnek, szigorúbb szabályoknak kell megfelelniük, és irányadó lehet az irányelv 14. cikke szerinti értesítési-eltávolítási eljárás, amelynek értelmében, ha tudomást szerez az általa tárolt adatok, információk jogszerűtlen voltáról, akkor felelősséggel tartozhat azok eltávolításáért.³⁷

2.3 Közösségi média platform

A közösségi médiát tehát gyűjtőfogalomként használom, melynek – amint azt a következő fejezetben kifejtem – egy alkategóriáját képezik a közösségi oldalak. Közös azonban bennük, hogy online platformként működnek. Az online platformok az Európai Bizottság által alkotott meghatározás szerint „különböző formában és méretben léteznek, és a gazdaságban korábban példátlan ütemben folyamatosan fejlődnek, alakulnak. Jelenleg is szerteágazó tevékenységeket fednek le, ideértve az online reklámpplatformokat, piacokat, keresőgépeket, a közösségi médiát és a kreatív tartalmakat kínáló elárúsítóhelyeket, alkalmazásokat forgalmazó platformokat, távközlési szolgáltatásokat, fizetési rendszereket és a közösségi gazdaság platformjait.”³⁸ Az

³⁵ Pl. 2009/22/EK irányelv, 2015/2366 irányelv, 2006/2004/EK rendelet és 2017/2394 rendelet.

³⁶ KOLTAY András: Az új média és a szólásszabadság – A nyilvánosság alkotmányos alapjainak újragondolása. Budapest, Wolters Kluwer, 2019. 159. [A továbbiakban: KOLTAY (2019c)]

³⁷ Ld. Google France, Google Inc kontra Louis Vuitton Malletier SA, C-236/08. sz. ügy, 2010. március 23-ai ítélet.

³⁸ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: *Online platformok és a digitális egységes piac Lehetőség kihívás Európa számára*, COM (2016) 288. 2. pont.

online platform kifejezés tehát egy meglehetősen széles kategóriát jelöl, melynek része a közösségi média, amelynek egy alkategóriáját képezik a közösségi oldalak.

A közösségi média platform kifejezés voltaképp e három jellemző szintézise: olyan közösségi oldalakat jelent, melyek tartalmukat és céljukat tekintve közösségi médiumnak, megjelenési formájukat és funkcióikat tekintve pedig online platformoknak minősülnek.

3. Közösségi média demokratikus szerepe

A közösségi oldalak ma már új kommunikációs eszközökké, az egymás közti kapcsolattartás elsődleges eszközeivé váltak.³⁹ Ahhoz lehetne hasonlítani az átállást, mint ahogyan a hagyományos levelezés elvesztette valódi jelentőségét és az e-mail vált a meghatározó levelezési formává. Ugyanez a váltás megy végbe jelenleg is, az e-mailt sokszor már felváltja a közösségi oldalakon küldött azonnali üzenet, a telefonhívást pedig az interneten (közösségi szolgáltatókon) keresztül indított hívások. A közösségi oldalak jelentősége azonban itt nem áll meg, céljuk, hogy a tájékozódás, hírolvasás, hirdetések, politikai diskurzus legfőbb színterévé is váljanak, vagyis, hogy ha egy felhasználó kapcsolódik az internethez, el se kelljen mozdulnia a közösségi oldalról ahhoz, hogy informálódjon a hírekről, kapcsolatba lépjen az ismerőseivel, zenét hallgasson, videókat nézzen vagy akár vásároljon. A közösségi oldalak lettek az internetezés origói, az online élet városközpontjai.⁴⁰

3.1 A közösségi média társadalmi hatásai

Az internetnek és a közösségi oldalaknak köszönhetően már egyértelműen kijelenthetjük, hogy médiafogyasztási szokásaink teljesen átalakultak. Máshogyan jutunk információhoz, máshogyan tájékozódunk, megváltoztak a hír- és tartalomfogyasztási szokásaink, sőt maga a megtekinteni kívánt tartalom is jelentős mértékben átalakult. Az élet szinte minden területén hatalmas változást hozott ez az újfajta „digitális forradalom”. Ezen változások előidézői, katalizátorai és „felügyelői” azon globális tech-vállalatok, melyek termékeit nap mint nap több milliárd ember használja világszerte. A Google, a Facebook, a Twitter vagy az Amazon befolyása ma már meghaladja a legnagyobb médiavállalatokét is. Ők azok, akik az online tartalomfogyasztás túlnyomó részét generálják. Ők azok, akik meghatározzák, hogy az átlagos internethasználó mit és hogyan lát és érhet el. Másképpen mondva ezek azok a vállalatok, amiken keresztül használjuk az internetet, és amiken keresztül eljut hozzánk az információ, vagyis ők azok, amik a felhasználó és a tartalom-előállító között közvetítenek, ők azok a kapuőrök, amik az átlagfelhasználó számára a tartalomhoz való hozzáférés szinte kizárólagos letéteményesei.

³⁹ PARK i.m. 905.

⁴⁰ Uo. 923.

A kapuőrök befolyása és jelentősége vitathatatlanul megnőtt, míg a korábbi kapuőrök (mint a nyomda, újságárus, műsorszolgáltató) folyamatosan vesztenek népszerűségükből és befolyásukból. Az internetes kommunikációban nem csak a tartalom-előállítók, hanem a közvetítőszolgáltatók is különösen meghatározó jelentőséggel bírnak, kontrolljuk ugyanis kiterjed arra, hogy ki, hogyan, és mit mondhat vagy közvetíthet a nyilvánosság számára, még ha ezeket nem is közvetlen irányítással, hanem algoritmusokon keresztül is teszi.⁴¹ Másképp fogalmazva azt mondhatjuk, hogy mára több milliárd felhasználó tekintetében a legnagyobb internetes platformok lettek az online szólás kormányzói.⁴²

A 2010-es évekre alapvetően megváltozott a szórakozás és a kommunikáció módja, formája.⁴³ Egy 2019-es felmérés szerint Magyarországon a 16-19 éves korosztály 78 százaléka kizárólag az internetet használja szórakozása eszközeként, míg informálódás céljára 60 százalék. Hagyományos eszközöket (Tv, rádió, sajtó) csupán 10 százalékuk használ utóbbi célra.⁴⁴ A 16 évesnél idősebb internetezők 98 százaléka használ közösségi oldalakat,⁴⁵ valamint az is megfigyelhető, hogy az egymással való kapcsolattartás eszköze is az internet, azon belül is a közösségi oldalak lettek, főként a Facebook, és az általa üzemeltetett Messenger.⁴⁶ Mindezek ellenére a hagyományos média jelentősége a teljes lakosság körében még mindig meghatározó, ugyanakkor világosan megfigyelhető az a trend, hogy a fiatalok médiafogyasztásának nagy része már inkább a lekérhető szolgáltatások, azon belül is a közösségi oldalak irányába tolódik el. A Global WebIndex 2020-as felmérése alapján a világ lakosságának a fele (4,57 milliárd ember) használ közösségi oldalakat, ebből pedig 3,96 milliárd ember aktív felhasználó.⁴⁷ A legnépszerűbb portál egyértelműen a Facebook (2,6 milliárd felhasználóval), amit szorosan követ a Youtube (2 milliárd felhasználóval), a toplista következő három szereplője pedig a WhatsApp (2 mrd), a Messenger (1,3 mrd) és az Instagram (1,2 mrd), vagyis a világ öt legnépszerűbb közösségi oldalából négy egy kézben van.⁴⁸ A Google tulajdonában van 188 cég

⁴¹ Az algoritmusok automatizált parancssorok, melyek meghatározott kritériumok alapján szűrik, rendezik, sorolják be a tartalmakat, sőt adott esetben a tartalmak elérhetetlenné tétele is ilyen automatizált rendszer alapján történik.

⁴² KLONICK i.m. 1669.

⁴³ PARK i.m. 894.

⁴⁴ Az elektronikus hírközlési piac fogyasztóinak vizsgálata. Piackutatás az NMHH részére, Ariosz Kft. 2020.

⁴⁵ Ebből a Facebookot 86%, a Youtube-ot 75%, az Instagramot 11%, a Twittert pedig 6% használja rendszeresen. Uo.

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ Dave CHAFFEY: Global social media research summary August 2020. <https://www.smartinsights.com/social-media-marketing/social-media-strategy/new-global-social-media-research/>

⁴⁸ Uo.

mellett a Youtube, Picasa, az Android operációs rendszer,⁴⁹ a Facebook pedig 56 cége közt tudhatja az Instagram, Messenger, Whatsapp, és Oculus VR szolgáltatásokat üzemeltető vállalatokat.⁵⁰ A Facebook, mint közösségi oldal egyértelműen kilépett a pusztán egyszerű szórakozásra használt weboldalak közül, és olyan szolgáltatóvá vált, melynek fontossága nem csak látogatottságban, hanem dollármilliókban is mérhető.

Egy 2019 végén végzett kutatásból szintén az olvasható ki, hogy Magyarországon a Facebook kirívóan erős piaci pozícióval rendelkezik a közösségi média platformok versenyében, valamint hogy például a hazai „facebookozó” lakosság háromnegyede legalább heti rendszerességgel használja hírfogyasztásra a szolgáltatást, és főként az elé kerülő hírekből tájékozódik.⁵¹ Török Bernát szerint a kutatásból egyértelműen megállapítható, hogy „összességében Magyarországra igaz leginkább az az egész régiót jellemző megállapítás, hogy a Facebook a társadalmi párbeszéd jelentős fórumává vált”.⁵²

Egy közösségi oldal üzemeltetője meghatározhatja, hogy milyen szabályok szerint működteti saját felületét, az arra regisztráló személyeknek két lehetőségük van, vagy elfogadják ezeket a szabályokat vagy nem regisztrálnak az oldalra. A Facebook, a Youtube vagy akár a Twitter azonban mára olyan mértékű felhasználóbázissal rendelkezik, amelynek köszönhetően szinte megkerülhetetlen közösségi térré vált, és így szabályzataikkal, irányelveikkel, működésük módjával hatalmas befolyással rendelkeznek a közösségi és a privát életet élő felhasználók számára egyaránt. Mivel azonban a sértő tartalmakat érintő bejelentések nyomán születő döntések nem nyilvánosak, egyelőre nagyon nehezen átlátható, hogy az egy-egy portál milyen indokok mentén talál bizonyos tartalmakat közösségi irányelveibe ütközőnek vagy annak megfelelőnek. Ez pedig komoly bizonytalanságot szül, adhoc döntésekhez is vezethet, manipulálhatja a közéleti vitákat, és nagyon komoly hatással lehet a demokratikus nyilvánosságra. 2015 májusában például a „Szikhek az igazságért” (Sikhs for Justice) indiai emberi jogi csoport oldalát az indiai kormány állítólagos kérésére letiltotta a Facebook. A szervezet hiába próbálta visszaállíttatni oldalukat, a Facebook ezt nem tette meg. Ezután beperelték a vállalatot az észak-kaliforniai kerületi bíróságon, amely azonban az előbb említett

⁴⁹ Vanessa PAGE: The Top 6 Companies Owned By Google. <http://www.investopedia.com/articles/personal-finance/052015/top-6-companies-owned-google.asp>

⁵⁰ Uo.

⁵¹ TÖRÖK Bernát – RAB Árpád – SZIKORA Tamás: Internetes attitűdök – Régióink és a világháló. https://www.ludovika.hu/wp-content/uploads/2020/12/EJKK_ITKI_Kozep-Europa_kutatasi_jelentes_v.pdf

⁵² DOBOZI Gergely: Magyarországon a Facebook a társadalmi párbeszéd jelentős fórumává vált. https://precedens.mandiner.hu/cikk/20201208_magyarorszag_internetes_attitudok_facebook

törvényi rendelkezésre hivatkozva elutasította keresetüket.⁵³ A közösségi oldalnak még csak azt sem kellett megindokolnia az eljárás során, hogy milyen szempontok vagy indokok vezettek az oldal letiltásához, azon túl, hogy jóhiszeműen járt el.⁵⁴ A 230. szakasz alkalmazásával tehát felhatalmazást adnak az ilyen szolgáltatások üzemeltetőinek, hogy oldalait saját „jogrendszer” mentén kormányozzák.⁵⁵

Tegyük fel, hogy a Facebook egyik napról a másikra radikális, minden felhasználót érintő változásokat vezetne be a saját politikájában, pl. letiltana minden Észak-Koreával kapcsolatos bejegyzést, vagy bizonyos felhasználókat kitiltana a platformról, akik nem egy adott ideológiát képviselnek. Ilyen esetben kihez lehetne fordulni „fellebbezésért”? Egyáltalán lenne-e megfelelő jogalap hozzá? Jelenleg a válasz mindkét kérdésre nemleges. Elsőre azt gondolnánk, hogy nem valószínű, hogy ilyen radikális változások bekövetkeznének, hiszen a cég piaci érdekek mentén mozog, vagyis az a célja, hogy minél népszerűbb maradjon és minél többen használják. Azonban az utóbbi időből több olyan példát is találunk, ahol a Facebook olyan döntéseket hozott, amellyel jelentősen beavatkozott a honlapján való véleménynyilvánítás folyamatába. Az egyik ilyen eset volt például amikor 2016 januárjában „rajtakapták” a Facebookot azon, hogy egy újságíró által kreált Palesztina-ellenes oldalt eltávolított, míg az ugyanazon újságíró által létrehozott Izrael-ellenes oldalt nem talált tartalomsértőnek.⁵⁶ 2015 októberében pedig ugyanez az oldal a tartalomszűrő mechanizmusának meghibásodása miatt mindenkit letiltott aki a teljesen ártalmatlan „everyone will know” (mindenki tudni fogja) szóösszetételt akarta állapotfrissítésként vagy kommentként közzétenni.⁵⁷ Sok esetben történnek olyan eltávolítások, letiltások, amelyek a cenzúrával mutatnak szoros hasonlóságot.⁵⁸

Magyarországon is számos példát találhatunk arra, amikor a közösségi oldalak döntései komoly hatással voltak a demokratikus nyilvánosságra. 2018-ban Lázár János Bécsben forgatott kampányvideóját letiltotta a Facebook,⁵⁹ mondván az gyűlöletre uszító volt, ezzel pedig

⁵³ Sikhs for Justice “SFJ”, Inc. v. Facebook, Inc., 2015 WL 7075696 (N.D. Cal. Nov. 13, 2015).

⁵⁴ Eric GOLDMAN: Facebook Can Legally Block Pages Without Any Explanation. <http://www.forbes.com/sites/ericgoldman/2015/11/17/facebook-can-legally-block-pages-without-any-explanation/#33eafc83abf>

⁵⁵ PARK i.m. 899.

⁵⁶ Amanda BOTFELD: Facebook and Israel: What’s not to ‘like’? Lots, it seems. <http://www.wsj.com/articles/facebook-and-israel-whats-not-to-like-lots-it-seems-1452641834>

⁵⁷ Caitlin DEWEY: No one knows why Facebook blocked the phrase ‘everyone will know’. <https://www.washingtonpost.com/news/the-intersect/wp/2015/10/12/no-one-knows-why-facebook-blocked-the-phrase-everyone-will-know/>

⁵⁸ PARK i.m. 931.

⁵⁹ SZABÓ Zoltán: Lázár János Facebookjáról eltűnt a bécsi videó. https://index.hu/belfold/2018/valasztas/2018/03/07/lazar_janos_facebookjarol_eltunt_a_becsi_video/

megsértette a közösségi alapelveket, utóbb azonban visszaállították azt.⁶⁰ Később a 444.hu közölt egy interjút⁶¹ a Facebook akkor magyar moderátorával, aki azt nyilatkozta az esetről, hogy „miután leszedtük Lázár videóját, és a fejünk felett mégis visszarakták, jött egy utasítás, hogy az ő dolgaihoz, meg az Origo cikkeihez többet nem nyúlhatunk, hanem azokat rögtön tovább kell küldeni az írországi központba, és ott döntenek róluk”⁶² mely felvet a cég moderálási gyakorlatának átláthatóságával és annak következetességével kapcsolatos aggályokat. A Facebook 2020-ban letiltotta a Mi Hazánk Mozgalom Facebook-hozzáférését is, mely miatt a párt pert is indított a cég ellen.⁶³ De nem csak politikusokat, hanem médiumokat vagy a sajtó munkatársait is érték hasonló letiltások. A 2019-es magyar önkormányzati választásokhoz kapcsolódó kampány alatt az Origo hírportál többször emelt szót amiatt, hogy a Facebook letiltja vagy napokig várakoztatja hirdetéseiket, a PestiSrácok YouTube csatornája szintén törölve lett egy gyermekpornográfia titulált videorészlet miatt, és több politikával foglalkozó közéleti szereplő is többször sérelmezte, hogy törlik posztjaikat, adott esetben teljes oldalukat vagy profilukat,⁶⁴ sőt, még Böjte Csaba Összetartozás napi szentmiséjét is törölték a Facebook moderátorai.⁶⁵ A Századvég Alapítvány egy egész kiadványt szentelt az általuk problémásnak vélt letiltásoknak, melyben a cenzúra új, 21. századi formájaként azonosítják a Facebook gyakorlatát, ami szerintük az „Alaptörvényben es kapcsolódó jogszabályokban biztosított kommunikációs alapjogok tudatos es rendszeres csorbítását valószínűsíti, egy külföldi vállalkozás átláthatatlan, kiszámíthatatlan, szubjektív üzleti és egyéb jellegű érdekei mentén”.⁶⁶

Egészen különleges esettanulmány alanyául szolgálhatna Donald Trump korábbi amerikai elnök Twitter-fiókja. Az Egyesült Államok korábbi első embere előszeretettel használta kommunikációja elsődleges eszközeként a Twitter-fiókját. Elnöki ciklusa alatt több mint 34000

⁶⁰ Visszaállította a Facebook Lázár János bécsi videóját <https://hirado.hu/belfold/belpolitika/cikk/2018/03/08/visszaallitotta-a-facebook-lazar-janos-becsi-videojat/>

⁶¹ ERDÉLYI Péter:

„Szóltak a Facebook központból, hogy mostantól Lázár János és az Origo posztjait nem moderálhatjuk”. <https://tldr.444.hu/2018/08/09/szoltak-a-facebook-kozpontbol-hogy-mostantol-lazar-janos-es-az-origo-posztjait-nem-moderalhatjuk>

⁶² Uo.

⁶³ SZALAI Szabolcs: Pert indít a Facebook ellen a Mi Hazánk. <https://index.hu/belfold/2020/11/27/pert-indit-a-facebook-ellen-a-mi-hazank/>

⁶⁴ LAKY Zoltán: Kártékony egységfront: nyugati balosok és keleti illiberálisok a Facebook ellen. <https://www.valaszonline.hu/2020/10/16/facebook-cenzura-magyarorszag-szingapur-elemzes/>

⁶⁵ Cenzúrázta a Facebook Böjte Csaba atyát. https://mandiner.hu/cikk/20200609_cenzurazta_a-facebook_bojte_csaba_atyat

⁶⁶ Századvég: A Facebook cenzúra ellen. Igazság, szabadság, nemzeti szuverenitás a 21. században. <https://szazadveg.hu/uploads/media/5ca4b75e79eda/tanulmany-a-szazadveg-javaslatai-a-facebook-cenzura-ellen-2019403.pdf> 42.

bejegyzést tett közzé, és több mint 88 millió követőt szerzett.⁶⁷ Már magának a fióknak a működése is többször fejtörést okozott a Twitter üzemeltetőinek, Trump ugyanis sokszor tett meredek, olykor valótlan kijelentéseket is, sőt a Képviselőház még határozatot is fogadott el Trump bejegyzéseinek elítéléséről.⁶⁸ Azonban bár különböző jogvédő szervezetek rendszeresen felszólították a Twittert arra, hogy törölje az elnök profilját (mivel szerintük többször is megsértette a platform felhasználási feltételeit) a platform vezetője, Jack Dorsey többször is kijelentette, hogy nem fogják elérhetetlenné tenni az elnök oldalát, ugyanis szerinte az „embereknek joguk van első kézből a vezetőjüktől tájékozódni”.⁶⁹ Mindezek mellett érdekes kísérlet volt, amikor egy Bizarre Lazar nevű felhasználó létrehozott egy Twitter-fiókot, ahol Donald Trump bejegyzéseit szóról szóra lemásolva tett közzé bejegyzéseket. A Twitter azonban mindössze 3 nap után letiltotta a fiókot, mondván az megszegte a Twitter erőszakos tartalmakra vonatkozó előírásait.⁷⁰ A fordulópontot 2020 jelentette, amikor a Twitter első lépésben elkezdte különböző magyarázó, kiegészítő megjegyzésekkel ellátni az elnök bizonyos bejegyzéseit, melyekben a zavargásba torkolló Black Lives Matter tüntetések kapcsán a Nemzeti Gárda bevetését helyezte kilátásba, majd hozzá tette, hogy „when the looting starts, the shooting starts”, vagyis hogy „amikor fosztogatnak löni is fognak”.⁷¹ A Twitter szerint ezek a bejegyzések erőszakra uszítók lehetnek, a cég azonban úgy döntött, hogy „a köz érdekében” elérhetőek maradnak egy kattintás után.⁷² Később hasonló címkékkel jelzett két olyan bejegyzést is, melyben Trump a levélszavazással kapcsolatban állított – a Twitter szerint – valótlanságokat.⁷³ Erre válaszul Trump elnöki rendeletet (executive order) adott ki⁷⁴ melyben a Twitter és a hasonló tech-cégek szigorúbb szabályozása mellett érvelt, mondván amennyiben tény-ellenőrzést végeznek, szerkesztik is a felhasználók által feltöltött tartalmakat, ezzel pedig

⁶⁷ Aamer MADHANI – Jill COLVIN: Farewell, @realDonaldTrump: Looking back at the Twitter account's provocative history. <https://eu.usatoday.com/story/tech/2021/01/08/president-donald-trump-twitter-account-history/6607069002/>

⁶⁸ Donald Trump Twitter-bejegyzéseit elítélő határozatot fogadott el az amerikai képviselőház. https://index.hu/kulfold/2019/07/17/trump_twitter_kepviselohaz_határozat/

⁶⁹ Why Twitter Won't Ban @realDonaldTrump. <https://www.iheartradio.ca/newstalk-1010/news/why-twitter-won-t-ban-realdonaldtrump-1.2943534>

⁷⁰ Paige LESKIN: A Twitter user was suspended for 'glorifying violence' after posting exactly what Trump tweets. <https://www.businessinsider.com/twitter-donald-trump-suspendthe-pres-experiment-policies-suspension-glorifying-violence-2020-6>

⁷¹ Barbara SPRUNT: The History Behind 'When The Looting Starts, The Shooting Starts'. <https://www.npr.org/2020/05/29/864818368/the-history-behind-when-the-looting-starts-the-shooting-starts?t=1610984928076>

⁷² Twitter hides Trump tweet for 'glorifying violence'. <https://www.bbc.com/news/technology-52846679>

⁷³ Twitter tags Trump tweet with fact-checking warning. <https://www.bbc.com/news/technology-52815552>

⁷⁴ A rendeletet Joe Biden 2021. május 14-én, saját hatáskörben visszavonta. L. Executive Order on the Revocation of Certain Presidential Actions and Technical Amendment. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2021/05/14/executive-order-on-the-revocation-of-certain-presidential-actions-and-technical-amendment/>

felelősséget is kell vállalniuk értük.⁷⁵ A rendelet olyan kijelentéseket tartalmazott, melyek szerint:

„A Twitter, a Facebook, az Instagram és a YouTube hatalmas, akár példátlanul is nevezhető hatalommal bír a nyilvános események értelmezésének alakításában; képes cenzúrázni, törölni vagy eltüntetni az információkat, és eldönthetik, hogy mit láthatnak az emberek és mit nem. [...] A Twitter most egyoldalúan úgy döntött, hogy figyelmeztető címkét helyez el bizonyos tweeteken, mindezt olyan módon tette, amely egyértelmű politikai elfogultságot tükröz, [...] miközben az online platformok következetlen, irracionális és alaptalan indokolásokra hivatkoznak az amerikaiak beszédének cenzúrázására vagy egyéb korlátozására”⁷⁶

Az elnöki rendelet ellenére az elnökválasztási kampány során a Twitter folytatta az ún. címkézést, és Trump bejegyzéseinek majdnem egy harmadát ellátta hasonló megjelölésekkel.⁷⁷ A választások után azonban Trump nem ismerte el vereségét, melynek leginkább Twitter-bejegyzéseken keresztül adott hangot, ezeket azonban a platform az első naptól egytől egyig valótlan állításokként jelölte meg.⁷⁸ Január 6.-án Trump-hívők megrohamozták a Capitolum épületét Washingtonban, melyre Trump szintén Twitteren reagált, ekkor azonban a Twitter úgy ítélte meg, hogy a leköszönő elnök bejegyzései súlyosan megsértették a felhasználási szerződés „tisztességes állampolgári viselkedésre” vonatkozó rendelkezéseit, ezért felszólították, hogy törölje a kifogásolt posztokat. Mivel ezt Trump nem tette meg először 12 órára felfüggesztették a fiókját, majd később véglegesen törölték is azt.⁷⁹ A döntést a Facebook, az Instagram, a Youtube, a Snapchat, és az összes közösségi média szolgáltató is követte ahol az elnök jelen volt.⁸⁰ A Twitter hosszas blogbejegyzésben⁸¹ magyarázta döntését, melyet azzal indokoltak,

⁷⁵ Executive Order on Preventing Online Censorship. <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/executive-order-preventing-online-censorship/>

⁷⁶ Uo. Section 1.

⁷⁷ Kate CONGER: Twitter Has Labeled 38% of Trump's Tweets Since Tuesday. <https://www.nytimes.com/2020/11/05/technology/donald-trump-twitter.html>

⁷⁸ Janet W. LEE: Twitter Updates Label on Trump's Tweets After Electoral College Certifies Biden Presidency <https://variety.com/2020/digital/news/twitter-donald-trump-label-1234867067/>

⁷⁹ HERPAI Gergely: Magatartás elégtelen – sarokba állították Donald Trumpot. https://index.hu/tech/tud/2021/01/08/donald_trump_fiokjat_felfuggesztette_a_twitter_es_a_facebook/

⁸⁰ Platforms take action against Trump after Capitol mob attack <https://www.theverge.com/22218805/donald-trump-platforms-bans-facebook-twitter-youtube>

⁸¹ Permanent suspension of @realDonaldTrump https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2020/suspension.html

hogy az elnök két utolsó tweetjének⁸² nyelvezete az aktuális körülmények tükrében megsértette a platform „erőszak dicsőítésére” vonatkozó szabályait. A döntést világszerte éles kritikák érték, sokak mellett Angela Merkel német kancellár, Andres Manuel Lopez Obrador Mexikói elnök, Bruno Le Maire francia pénzügyminiszter és Varga Judit magyar igazságügyi miniszter is kifejezte nemtetszését,⁸³ ahogyan a szólásszabadsággal foglalkozó szakemberek⁸⁴ is hatalmas jelentőségű, de a szólásszabadság amerikai alapjaival össze nem egyeztethetőnek értékelték.⁸⁵ A döntés minden szempontból hatalmas jelentőségű, még Trump politikai ellenfelei is elismerik, hogy bár a döntés nem volt jogsértő, hiszen egy magáncég saját platformjával kapcsolatos döntésről van szó, azonban nagyon veszélyes precedenst teremtett⁸⁶ mások szerint pedig rámutatott arra, hogy ezek a platformok igenis médiacégek, Trump törlése pedig egy klasszikus szerkesztői döntés volt.⁸⁷ A döntést később a Facebook felügyelőbizottsága is jóváhagyta, annak ellenére, hogy elismerte, hogy a szankciónak nem volt a felhasználási feltételekben lefektetett alapja.⁸⁸ Bárhogyan is értékeljük a döntést, egyértelmű mérföldkőről van szó, hiszen az Amerikai Egyesült Államok regnáló elnökének leggyakrabban használt kommunikációs csatornáját tiltották le, miközben a döntés indokolásában megjelölt megnyilvánulások nem lépték át a szólásszabadság határait.

A magáncenzúrának tehát nem csak az elvi lehetősége áll fenn, és ha elfogadjuk hogy állami szabályozástól mentesnek kell lennie a közösségi oldalaknak, az egyetlen rendelkezésünkre álló lehetőség az lenne, ha elhagyjuk az oldalt, és esetleg létrehozunk egy másikat, hasonló megszorítások nélkül. Ez azonban valójában nem alternatíva, hiszen a legnagyobb közösségi oldal, a Facebook olyan természetes monopóliumra tett szert a közösségi médián belül, amely lehetetlenné teszi bármelyik versenytársnak, hogy valódi választási lehetőséget kínáljon a felhasználóknak. Látszólag nincsen semmilyen eszköz a kezünkben, nincs olyan autoritás

⁸² Az egyikben Donald Trump arról írt, hogy annak a csaknem 75 millió hazafinak, aki rá szavazott, a jövőben is „hatalmas” hangja lesz, és hogy semmilyen formában nem fogják őket „méltatlanul, tisztességtelenül” kezelni. A másik arról szól, hogy nem fog elmenni a megválasztott elnök, a demokrata Joe Biden január 20-i beiktatására.

⁸³ A ‘bad sign’: World leaders and officials blast Twitter Trump ban. <https://www.aljazeera.com/news/2021/1/11/a-bad-sign-world-leaders-and-officials-blast-twitter-trump-ban>

⁸⁴ Who decides what stays on the internet? <https://www.theverge.com/22225238/trump-social-media-ban-platform-moderation-tech-regulation-daphne-keller-interview>

⁸⁵ KOLTAY András: Trump elnök Twitter-fiókja és a szabadság halványodó amerikai álma. https://index.hu/velemeney/2021/01/18/trump_elnok_twitter-fiokja_es_a_szabadsag_halvanyodo_amerikai_alma/

⁸⁶ Andrew MARANTZ: The Importance, and Incoherence, of Twitter’s Trump Ban. <https://www.newyorker.com/news/daily-comment/the-importance-and-incoherence-of-twitters-trump-ban>

⁸⁷ Becca LEWIS: The Trump ban across social media wasn’t censorship — it was a series of editorial decisions by media companies that call themselves social platforms. <https://www.businessinsider.com/trump-ban-wasnt-censorship-it-was-an-editorial-decision-2021-1>

⁸⁸ L. 9.3 fejezet.

amely felelősségre vonhatná ezeket az oldalakat, amennyiben a saját maga által kreált közösségi irányelveit megszegve okoz a felhasználóknak sérelmet.⁸⁹ Jól mutatja ezt a 2018-ban indult Parler példája is, amely Trump korábban ismertetett Twitter-kálváriájának farvizén lett igazán népszerű, azt ígérve, hogy a platformon olyan vélemények is helyt kapnak amelyeket a Twitter nem enged. Az oldal büszke volt rá, hogy mindössze két közösségi alapelve van: nem enged botokat és spameket az oldalán valamint nem engedi jogellenes cselekmények végzését a platformon. A Parler nagyon gyorsan az amerikai szélsőjobboldal kedvenc platformja lett, és rövid idő alatt rengeteg rasszista, antiszemita és erőszakra buzdító tartalom jelent meg rajta. Ezt megelégedve pedig az Apple és a Google kitiltotta az alkalmazás-áruházából a Parlert, a szervereiket üzemeltető Amazon pedig megszüntette a hozzáférést az oldalhoz, így az teljesen elérhetetlenné vált.⁹⁰ A Parler jó példázata annak, hogy egy új közösségi szolgáltatás milyen nehezen tud jelentős növekedést elérni, valamint annak, hogy mekkora szerepük van az ún. kapuőröknek, mint a Google, az Apple vagy az Amazon, akik megszabhatják hogy milyen szolgáltatás érhető el egyáltalán a felhasználók számára, valamint arra is kiválóan rávilágít, hogy a valódi semlegesség és a „cenzúra-mentesség” lehetetlen ábránd az online világban.

3.2 A közösségi média médiapiaci hatása

Egyes szerzők szerint a közösségi média nem csak az egymással való kommunikációt vagy kapcsolattartást alakítja át, hanem magát a médiát, a médiapiacot, az újságírást, a tájékozódást is. Átalakul az, hogy hogyan és honnan szerzünk információt, átalakulnak a hírfogyasztási szokásaink.⁹¹ Általában nem a közösségi oldalak a hírek forrásai, de ezen a lencsén keresztül jut el az információ a legtöbb internetezőhöz.⁹² Bizonyos esetekben azonban hírek forrásaként is a közösségi oldalak szolgálnak, a gyorsaságának és hozzáférhetőségének köszönhetően nagyon gyakran vesznek át a hírportálok, hírszolgáltatók beszámolókat, képeket, videókat magánszemélyektől, akik saját közösségi profiljukon osztották meg azokat.⁹³ Az ilyen eseményekre legjobb példa a tömegszerencsétlenségekről, terrortámadásokról történő tudósítások esete, ahol a felhasználók első kézből származó információkat osztanak meg a

⁸⁹ L. PAPP János Tamás: Utánam a „Viz-özön” – A Facebook és a cenzúra. http://mtmi.hu/cikk/867/Utanam_a_Vizozon_A_Facebook_es_a_cenzura

⁹⁰ Alex NEWHOUSE: The rise, fall, and future of Parler, the right-wing site that Amazon shut down. <https://www.fastcompany.com/90594015/history-of-parler>

⁹¹ Lili LEVI: Social Media and the Press. 90 *North Carolina Law Review*, 1531 (2012) 1547-1564.

⁹² Kristen E. TULLOS: From Cyber Attacks to Social Media Revolutions: Adapting Legal Frameworks to the Challenges and Opportunities of New Technology. 26 *Emory International Law Review* 733 2012. 737.

⁹³ Asawin SUEBSAENG: Brussels Scenes of Terror Unfold on Social Media. <http://www.thedailybeast.com/articles/2016/03/22/bystanders-turn-to-social-media-as-terror-rocks-belgium.html>

támadások helyszínéről, melyeket az aktualitásért és gyorsaságért folytatott harc hevében sokszor ellenőrizetlenül is átvesznek a nagyobb hírportálok.⁹⁴ Ilyenkor tehát nem a hírek „indulnak vándorútra” a különböző közösségi portálokon, hanem pont fordítva: a személyes posztokból lesznek a hírek. De a közösségi oldalak kulcsszerepet tudnak játszani a politikai mobilizációban is, például Iránban, Egyiptomban és Tunéziában az ún. Arab Tavasz néven elhíresült tüntetéssorozat esetében, ahol a közösségi oldalak segítségével sikerült tüntetéseket szervezni megkerülve az állami cenzúrát és korlátozásokat.⁹⁵ A közösségi oldalak „a világ valamennyi politikai mozgalmának koordináló eszközévé váltak”.⁹⁶

A közösségi oldalak szélesre tárták a nyilvánosság kapuját, melyen ma már bárki beléphet. Eddig példátlan módon gazdagították a véleménynyilvánítás lehetőségeit, és olyan eszközt adtak mindenki kezébe, melynek segítségével 13-tól 99 éves korig bárki egyszerűen oszthatja meg gondolatait a világgal. Egyesek szerint a Facebook idővonalán való görgetés olyan mintha sétálnánk az utcán és találkozoznánk a barátainkkal, családtagjainkkal és látnánk éppen mit csinálnak, sokszor fel is váltja a valódi kommunikációt.⁹⁷

Ugyanakkor bár ingyen használhatóak ezek az oldalak, bizonyos szempontból mégis ára van a szolgáltatásnak, melyet egyrésztől személyes adataink feletti kontrollról való lemondással, másrésztől a közösségi szabályzatoknak való feltétlen alávetéssel fizetünk meg. A közösségi oldalak működtetői eldönthetik, milyen véleményeket tiltanak ki az általuk működtetett környezetből, illetve hogy az egyes véleményeket milyen rendező elvek alapján tárják a felhasználók elé. Ez a feltétlen és ellenőrizetlen kontroll a felhasználóktól ered, hiszen amikor csatlakoztak az oldalhoz átadták a tartalom feletti ellenőrzés jogát az üzemeltetőnek. Ez a magáncenzúra teljesen új helyzetet teremt a demokratikus nyilvánosság számára, hiszen jelenleg semmilyen garancia nincs arra, hogy a nyilvános diskurzusok jelentős részének helyt adó platform felett feltétlen kontrollt gyakorló magáncég egy ponton ne torzítaná jelentős mértékben a nyilvános vitákat saját érdekei mentén. Ennek pedig azért van különösen nagy

⁹⁴ Az egyik legnagyobb ilyen félreértés 2015 végén, a párizsi terrortámadások kapcsán történt. Veerender Jubbal kanadai videójáték-blogger saját maga által közzétett képét valaki több helyen is módosította, melynek következtében a szikh vallású férfi ártatlan fürdőszobai szelfije rögtön terroristaképpé alakult át, és a közösségi oldalakon villámgyorsan elterjedt, mint a támadások egyik elkövetőjének akció előtti fotója. A kép hamar bekerült az újságokba is, átvette a német Bild, közzétette a Twitteren az olasz "Sky TG24" tévéadó, a spanyol La Razón című újság még a címlapjára is kitette, egy az ISIS-hez közelálló Facebook-oldal pedig azzal az aláírással közölte, hogy „A tudósítások szerint ő az egyik testvérünk, aki végrehajtotta a dicsőséges Párizs elleni támadást”.

JOÓB Sándor: Így lett pillanatok alatt terrorista egy ártatlan kanadai újságíróból. <http://index.hu/tech/hoax/2015/11/17/igy lett pillanatok alatt terrorista egy artatlan kanadai ujsagirol/>

⁹⁵ Benjamin F. JACKSON: Censorship And Freedom Of Expression In The Age Of Facebook. 44 *New Mexico Law Review* 121, 2014. 125.

⁹⁶ GRAY i.m. 457.

⁹⁷ JACKSON i.m. 151.

jelentősége, mert a közösségi oldalak biztosítják az egyik legkönnyebb és leggyorsabb, és sokak szerint leghatékonyabb módját a társadalmi diskurzusokban való részvételnek.⁹⁸ Emellett az is kijelenthető, hogy a közösségi oldalak rendszeres használói sokkal aktívabbak politikailag, így az ezeken a platformokon történő esetleges befolyásolásnak sokkal direkter politikai következményei lehetnek mint más médiafelületeken.⁹⁹

Míg a társadalmi diskurzusokra legnagyobb hatást gyakorló tömegmédia szépen lassan egyre inkább háttérbe szorul, a közösségi oldalak által nyújtott személyre szabott tartalomszolgáltatások egyre népszerűbbek lesznek. A tömegkommunikáció helyett sokkal inkább a célzott kommunikáció lép előtérbe, ahol minden egyes felhasználónak saját, személyre szabott hírfolyam áll rendelkezésére.¹⁰⁰ Már önmagában ez a tény is rengeteg problémát vet fel, hiszen míg egy hagyományos médiafolyam esetén mindenki ugyanazt látja – beleértve adott esetben a területet felügyelő hatóságokat is – a közösségi médiában megjelenő tartalmak összetétele minden felhasználó esetében más, így voltaképpen lehetetlen központi, mindenhol általánosan érvényes tartalomfelügyeletet alkalmazni. Bizonyos szempontból a közösségi oldalak saját közösségi alapelveikkel egyfajta globális szólás- és médiaszabályozóvá váltak. A felhasználási feltételek a médiaszabályozás klasszikus tárgyköreit járják körül, meghatározva, hogy melyek azok a szólások amelyek tolerálhatóak és melyek nem.¹⁰¹ Függetlenül magától bármely ország vagy nemzetközi szervezet szabályozásától önálló fogalmi elemeket is alkot a szabályozás értelmezéséhez, így valójában önálló szólásszabadsági kódexet hozott létre. „Miközben a közösségi oldalak felhasználói egyértelműen információs alapjogaikat gyakorolják a bejegyzések elhelyezésével, az oldalakat fenntartó cégek szabályzatai alapján elvégzett törlések alkotmányossága már nehezen ellenőrizhető, hiszen a kormányzati szervek által végzett cenzúrával ellentétben a közösségi média privát világában zajló folyamatok az oldalakat fenntartó cégek mérlegelési jogkörébe tartoznak és ezzel a kommunikációs alapjogok védelmi szintjét is saját belátásuk szerint alakítják.”¹⁰²

Mivel a felhasználók jelentős része internethasználat közben a legtöbb időt a közösségi oldalak böngészésével tölti, nagy jelentősége van annak, hogy mely tartalmakat jeleníti meg gyakrabban az oldal algoritmus, és mely tartalmakat sorolja háttérbe, nagymértékben

⁹⁸ Daniel S. HARA: Social Media Thought Crimes. 35 *Pace Law Review* 366, 2014. 396.

⁹⁹ Keith N. HAMPTON et al.: Social Networking Sites And Our Lives, *Pew Internet & Am. Life Project*. 4-5.

¹⁰⁰ Cass R. SUNSTEIN: Is Social Media Good Or Bad for Democracy? 27 *International Journal on Human Rights* 83 (2018). 85.

¹⁰¹ NYAKAS Levente: A Facebook leporolt közösségi irányelvei: globális versus nemzeti médiaszabályozás? http://mtmi.hu/cikk/708/A_Facebook_leporolt_kozossegi_iranyelvei_globalis_versus_nemzeti_mediaszabalyozas

¹⁰² LÁNCOS Petra Lea: A Facebook és a szűrés hatalma. http://mtmi.hu/cikk/820/Facebook_es_a_szures_hatalma

csökkentve annak az olvasókhöz való eljutását. A közösségi oldalak jelentős, és a saját szolgáltatásán túlmutató befolyásoló erejét jól jelképezi a Cink.hu esete is. 2015 szeptember elején jelentette be Szily László a cink.hu alapítója, hogy megszűnik az oldal, ugyanis a tulajdonos Gawker nem finanszírozza tovább a portál működését. Az oldal nem tudta teljesíteni a tulajdonos által kitűzött látogatottsági és egyéb célokat, amelynek legfőbb okaként a Facebook algoritmusának megváltozását jelölték meg. A Cink tulajdonosa ugyanis nem volt hajlandó fizetni a Facebooknak azért, hogy az gyakrabban jelentesse meg cikkeiket a felhasználók hírfolyamában. A Facebook „támogatása” hiányában azonban az algoritmus nem helyezte előre ezeket a cikkeket, emiatt kevesebbek látták a saját hírfolyamukban, kevesebben kattintottak, és jelentősen megzuhant az oldal látogatottsága. Szily szerint a Facebook ezzel szorítja rá a céges felhasználóit arra, hogy egyre inkább pénzzel vásárolják meg azt az elérést, amit korábban alapszolgáltatásként ingyen kaptak és megszoktak.¹⁰³ A szűrésnek és rendszerezésnek tehát komoly pénzügyi eredménye is lehet, akár pusztán a promóciók tekintetében, akár annak hiányának okán. A médiaszolgáltatók ugyanis beruháznak a tartalom-előállításba és szigorú kötelezettségek vonatkoznak rájuk, ezzel szemben az online platformok, amelyek a harmadik felektől származó tartalmakhoz biztosítanak hozzáférést, gyakran úgy monetizálják e tartalmakat, hogy közben nem kötelesek teljesíteni ugyanezen kötelezettségeket.

Ausztrália 2021-ben törvényi szinten próbálta rendezni a fenti helyzetet, és egy olyan együttműködési keretrendszert igyekezett lefektetni a platformok és a különböző hírterjesztéssel foglalkozó médiumok között, amely megfelelően díjazná híreket előállító médiumokat a hírek platformok általi monetizálásának fejében. A „News Media and Digital Platforms Mandatory Bargaining Code”¹⁰⁴ arra kötelezi a hírmédiumok és a platformok vezetőit, hogy közösen kössenek megállapodást a hírek közösségi oldalakon történő felhasználásáért történő kifizetésekkel kapcsolatban. Ha nem születik megállapodás, akkor azt helyettük egy döntőbíró hozza létre kötelező jelleggel, mégpedig oly módon, hogy a döntőbíró a két fél végső ajánlatai közül jogosult kiválasztani az egyiket.¹⁰⁵ A döntést ellenző Facebook úgy próbált meg nyomást helyezni az ausztrál kormányra, hogy platformján letiltotta a hírek

¹⁰³ SZILY László: Hoppá, vége a Cinknek. <http://cink.hu/hoppa-vege-a-cinknek-1728454974>

¹⁰⁴ Treasury Laws Amendment (News Media and Digital Platforms Mandatory Bargaining Code) Bill 2021. <https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/search/display/display.w3p;page=0;query=BillId:r6652%20Reconstruct:billhorme>

¹⁰⁵ MEZEI Péter: Az ausztrál hírzárlat háttéréről. <https://www.ludovika.hu/blogok/itkiblog/2021/03/05/az-ausztrali-hirzarlat-hattererol/>

megosztását Ausztráliában.¹⁰⁶ A sokak szerint zsaroláshoz hasonló lépés végül célt ért, Ausztrália bizonyos pontokon ugyanis módosította a jogszabályt, vagyis a jövőben a törvény helyett továbbra is a közösségi platformok és a tartalomszolgáltatók dönthetik el, mi minősül pontosan hírnek, és hogy előbbieket mekkora összegért közzétehetik ezeket.¹⁰⁷ Ahogy Mezei Péter is megjegyzi, a példa rámutat arra, hogy „a kiadói szektor egésze érdekeinek a platformokkal szembeni érvényesítése csak az utóbbiak megfelelő helyzetbe hozása révén tűnik lehetségesnek”.¹⁰⁸

3.2 A közösségi média szerepe az EJEB gyakorlatának tükrében

A közösségi média demokratikus nyilvánosságban betöltött szerepét az EJEB is több ízben elismerte. Az *Ahmet Yildirim v. Turkey* ügyben¹⁰⁹ a kérelmező egy blogoldalt működtetett a Google Sites szolgáltatáson keresztül, ahol különböző tudományos témákkal kapcsolatban fejtette ki véleményét. 2009-ben egy másik, a kérelmezőtől függetlenül, de ugyanúgy a Google Sites segítségével készített weboldallal szemben más személyiségi jogainak megsértése miatt büntetőeljárást indítottak, amelynek során megelőző intézkedésként a török bíróság elrendelte a Google Sites teljes blokkolását. Ennek következtében a kérelmező egyáltalán nem tudott hozzáférni a saját weboldalához. Az EJEB az ügyben megállapította, hogy a Google Sites nevű Google szolgáltatás a véleménynyilvánítás szabadsága gyakorlásának egyik eszközét képezi,¹¹⁰ 10. cikk védelme pedig nemcsak az információ tartalmára, hanem a terjesztés eszközére is vonatkozik, mivel az utóbbival szemben kiszabott bármely korlátozás szükségszerűen beavatkozik az információk megismerésének és közlésének jogába.¹¹¹ Kifejtette, hogy az internet mára az egyik legfontosabb eszközzé vált, amellyel az egyének gyakorolhatják a véleménynyilvánítás és az információ szabadságához való jogukat azáltal, hogy alapvető eszközöket biztosít a politikai és közérdekű kérdéseket érintő tevékenységekben és vitákban való részvételhez.¹¹² A konkrét esethez kapcsolódóan hozzátette, hogy semmi nem utalt arra, hogy a Google Sites-et értesítették volna arról, hogy jogellenes tartalmat tárol, vagy hogy

¹⁰⁶ Blokkolja a hírek olvasását és megosztását a Facebook Ausztráliában. https://hvg.hu/tudomany/20210218_Facebook_Ausztralia

¹⁰⁷ Átment az ausztrál parlamenten a Facebookot ellehetetlenítő törvény. <https://index.hu/kulfold/2021/02/25/ausztralia-facebook-torveny/>

¹⁰⁸ Mezei Péter: Az ausztrál hírzárlat háttéréről. <https://www.ludovika.hu/blogok/itkiblog/2021/03/05/az-ausztrali-hirzarlat-hattererol/>

¹⁰⁹ Ahmet Yildirim v. Turkey (Application no. 3111/10., 2012. december 18-i ítélet)

¹¹⁰ Uo. 49. bek.

¹¹¹ Uo. 50. bek.

¹¹² Uo. 54. bek.

megtagadta volna, hogy eleget tegyen a weboldalra vonatkozó ideiglenes intézkedésnek.¹¹³ Az EJEB megállapította, hogy a szolgáltatás a véleménynyilvánítás szabadsága gyakorlásának egyik eszközét képezi,¹¹⁴ a 10. cikk védelme pedig nemcsak az információ tartalmára, hanem a terjesztés eszközére is vonatkozik, mivel az utóbbival szemben kiszabott bármely korlátozás szükségszerűen beavatkozik az információk megismerésének és közlésének jogába.¹¹⁵ Kifejtette, hogy az internet mára az egyik legfontosabb eszközzé vált, amellyel az egyének gyakorolhatják a véleménynyilvánítás és az információ szabadságához való jogukat azáltal, hogy alapvető eszközöket biztosít a politikai és közérdekű kérdéseket érintő tevékenységekben és vitákban való részvételhez.¹¹⁶ A konkrét esethez kapcsolódóan hozzátette, hogy semmi nem utalt arra, hogy a Google Sites-ot értesítették volna arról, hogy jogellenes tartalmat tárol, vagy hogy megtagadta volna, hogy eleget tegyen a weboldalra vonatkozó ideiglenes intézkedésnek,¹¹⁷ így az intézkedés túlzó volt, és a hazai bíróságoknak tekintettel kellett volna lenniük arra, hogy egy ilyen intézkedés, amely óriási mennyiségű információt tett hozzáférhetetlenné, lényegesen korlátozta az internet-felhasználók jogait.¹¹⁸

Hasonló indokolással állapította meg a 10. cikk sérelmét a *Cengiz and Others v. Turkey*¹¹⁹ ügyben, ahol a YouTube letiltása kapcsán állapította meg a Bíróság, hogy az nem csupán művészi és zenei műveket terjeszt, hanem nagyon népszerű platform a politikai szólások és más társadalmi tevékenységek számára, mindemellett kétségtelenül fontos módját képezi az információk megismeréséhez és közléséhez fűződő szabadság gyakorlásának.¹²⁰ A Bíróság szerint a felhasználók az oldal segítségével olyan politikai vagy egyéb információkat tudnak megosztani másokkal amelyeket gyakran a hagyományos média figyelmen kívül hagy, ezzel tovább erősítve az ún. állampolgári újságírás (citizen journalism) jelenségét.¹²¹ Mindezek miatt a YouTube teljes (több, mint két éven át történő) blokkolása negatív hatással volt a kérelmezők információszabadsághoz fűződő jogára, és Törökország ezzel megsértette az Egyezményt.¹²²

Az EJEB egy másik, az információhoz való hozzáférés szabadságával kapcsolatos ügyben pedig azt mondta ki, hogy az internet fontos szerepet játszik a nyilvánosság informálásában és a hírekhez való hozzáférés biztosításában, így a bloggerek és a közösségi média népszerű

¹¹³ Uo. 62. bek.

¹¹⁴ Uo. 49. bek.

¹¹⁵ Uo. 50. bek.

¹¹⁶ Uo. 54. bek.

¹¹⁷ Uo. 62. bek.

¹¹⁸ Uo. 66. bek.

¹¹⁹ *Cengiz and Others v. Turkey* (Applications nos. 48226/10, 14027/11., 2015. december 1-i ítélet).

¹²⁰ Uo. 51. bek.

¹²¹ Uo. 52. bek.

¹²² Uo. 65. bek.

felhasználóinak szerepe is hasonlítható a “társadalom éber őreihez”.¹²³ A tartalmakért való felelősség megállapításakor tehát csak a szükséges mértékben, a szólásszabadság szempontjait figyelembe véve lehet dönteni, ez azonban természetesen nem jelenti azt, hogy a tartalomszolgáltató felelősségének megállapítása önmagában sértené a szólásszabadsághoz fűződő jogát.

A fentiek alapján tehát látható, hogy a közösségi médiának hatalmas szerepe van a demokratikus nyilvánosság valamint a közbeszéd befolyásolásában. Koltay András így foglalta össze a közösségi oldalak hatását a demokratikus nyilvánosságra:

„A platformok, miközben kétségtávol szélesítik az egyén megszólalási lehetőségeit – még ha annak »hangereje« szükségszerűen csekély is marad –, eltorzítják a nyilvánosságot. Miközben felhasználókat függővé teszik, azoknak a róluk gyűjtött adattömeg segítségével egy személyre szabott tartalomkínálatot állítanak össze, ezzel egyfajta információs buborékba zárva őket. Átalakítják az információáramlás és a tájékozódás korábbi módozatait, elsekélyesítik a nyilvánosságot, lerontják a közbeszédet, megfosztják gazdasági alapjaitól a minőségi újságírást. Szolgáltatásaik alkalmasak felhasználók manipulálására, és – mivel a rendelkezésükre álló, szinte korlátlan anyagi forrásokból kétségtelenül kiváló minőségű szolgáltatásokat képesek nyújtani – piaci monopóliumra törnek.”¹²⁴

3.3 A közösségi média manipuláló hatása

A közösségi oldalak befolyása nem csupán arra terjed ki, hogy gazdasági célból minél tovább a felületükön tartsák az adott felhasználót. A felhasználók idővonalát kialakító algoritmusok módosításával ugyanis hatalmas hatást tudnak gyakorolni a demokratikus nyilvánosságra.

A platformok ugyanis nem csupán tárhelyszolgáltatóként működnek, hanem aktívan „navigálják a felhasználókat az általuk meghatározott tartalmakhoz”.¹²⁵ A tartalmakkal kapcsolatban ugyanis nem csupán moderálási tevékenységet végeznek, vagyis az illegális tartalmak szűrését, hanem a rengeteg felhasználói tartalom között egyfajta „kurátorként”

¹²³ Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary (Application no. 18030/11., 2016. november 8-i ítélet). 168. bek.

¹²⁴ KOLTAY András: Trump elnök Twitter-fiókja és a szabadság halványodó amerikai álma. https://index.hu/velemeney/2021/01/18/trump_elnok_twitter-fioekja_es_a_szabadsag_halvanyodo_amerikai_alma/

¹²⁵ Tarleton GILLESPIE: The Politics of Platforms. 12 *New Media & Sociology* 347, 2010. 348.

tevékenykedve állítja össze a felhasználó egyéni idővonalát.¹²⁶ Ezen két tevékenységet választja külön Sofia Grafanaki, nevezetesen a „tárhely legalitása céljából” történő és a „navigálás érdekében” történő kurátori tevékenységet.¹²⁷ Előbbi annak eldöntését jelenti, hogy a tartalom egyáltalán maradhat-e a platformon, míg az utóbbi arról dönt, hogy mely tartalmakra hívja fel a felhasználók figyelmét, mely tartalmakat soroljon előrébb és hátrébb.¹²⁸ A közösségi oldalak folyamatosan, a platform érdekeinek megfelelően, de a felhasználók számára nem transzparens módon optimalizálják algoritmusait, melynek fő célja, „hogy a felhasználó minél több (hirdetések megnézésére is fordítható) időt töltsön a felületükön, ezért a korábbi kereséseinek, preferenciáinak megfelelő tartalmakat szűr és tár elé az algoritmus”.¹²⁹ A közösségi oldalak tehát főként gazdasági okokból támaszkodnak a személyre szabási technológiákra: a reklámbevételek jelentik a fő finanszírozási forrást, és minél pontosabb egy hirdetés felhasználóhoz való igazítása, annál nagyobb az esélye, hogy cél érnek el vele, ezért sokkal több bevételt jelenthet a hirdetőnek, és ezáltal a Facebooknak is, mint egy egyszerűen elhelyezett banner. Ezen kívül elemzik a felhasználói adatokat és viselkedéseket is, hogy személyre szabják más tartalmakat annak érdekében, hogy ajánlatukat a felhasználók számára a lehető legvonzóbbá tegyék, ráadásul a felhasználók is inkább a személyre szabott hirdetéseket részesítik előnyben, mivel azok sokkal inkább releváns ajánlatokkal látják el őket.¹³⁰ Ennek következtében viszont könnyen visszhangkamrák, vagy szűrőbuborékok alakulhatnak ki egy-egy felhasználó körül.

A visszhangkamra metaforáját először 2001-ben Cass Sunstein fogalmazta meg, amikor leírta, hogy a csoportdinamikus véleményformálási folyamatok hogyan haladnak a személyre szabott információs környezetekben, amelyek következetesen tükrözik az egyén saját magáról alkotott véleményét, mint a visszhang.¹³¹ Így a visszhangkamrák kifejezés a kizárólagosan hasonló véleményeknek való kitettségére utal az online környezetben. A szűrőbuborék az Eli Praiser¹³²

¹²⁶ Tarleton GILLESPIE: The Relevance of Algorithms, in Media technologies. *Essays on communication, materiality, and society*, 167, 2017. 167.

¹²⁷ Sofia GRAFANAKI: Platforms, the First Amendment and Online Speech Regulating the Filters. *Pace Law Review*, 2018/1. 119.

¹²⁸ Uo. 126.

¹²⁹ VESZELSZKI Ágnes: deepFAKEnews: Az információmanipuláció új módszerei. In: Balázs, László (szerk.): *Digitális kommunikáció és tudatosság*. Budapest, Hungarovox Kiadó, 2021. 96.

¹³⁰ Birgit STARK et al.: Are Algorithms a Threat to Democracy? The Rise of Intermediaries: A Challenge for Public Discourse. 12. <https://algorithmwatch.org/en/wp-content/uploads/2020/05/Governing-Platforms-communications-study-Stark-May-2020-AlgorithmWatch.pdf>

¹³¹ L. Cass R. SUNSTEIN: *Republic.Com*. Princeton, Princeton University Press, 2001.

¹³² L. Eli PRAISER: *The Filter Bubble: How the New Personalized Web Is Changing What We Read and How We Think*. Penguin Publishing, 2012.

által kifejlesztett kifejezés, amely egyfajta szellemi elszigeteltség állapotát jelenti, mely személyre szabott keresésekből származhat, amikor egy weboldal algoritmus a felhasználóval kapcsolatos információk (például a tartózkodási hely, a korábbi kattintási viselkedés és a keresési előzmények) alapján kitalálja, hogy milyen információkat szeretne látni. Ennek eredményeként a felhasználók nem, vagy nagyon keveset találkoznak azokkal az információkkal, amelyek nem illeszkednek a látásmódjukba, hatékonyan elszigetelve őket saját kulturális vagy ideológiai buborékjaikban.¹³³ Kutatások többször is megerősítették, hogy amikor széles körű információs választási lehetőséggel szembesülnek a felhasználók, ők inkább azokat a híreket választják, amelyek jó érzésekkel töltik el őket, és megerősíti meglévő véleményüket és elfogultságukat.¹³⁴ A közösségi oldalak működése és az a képességünk, hogy gyorsan és egyszerűen tömegekkel oszthatjuk meg rajtuk keresztül – akár valós akár hamis – nézeteinket tovább növeli az egyes társadalmi csoportok megosztottságát és minden nap újabb és újabb visszhangkamrák jönnek létre.¹³⁵

Bár Praiser eredetileg főként a keresőmotorok kapcsán fogalmazta meg tételeit, az utóbbi időben ő is egyre inkább a közösségi oldalak kapcsán beszél a jelenségről.¹³⁶ Ebben az új, közösségi médiára összpontosító inkarnációban azonban szerinte a szűrőbuborék koncepció egyre inkább összefonódik a visszhangkamrák fogalmával. Számos tudományos cikk is ma már lényegében felcserélhető módon használja a két kifejezést.¹³⁷ Ahogy arra Axel Bruns is rámutat, annak ellenére, hogy meglehetősen sokat írtak róla, Sunstein és Praiser sem határozta meg egyértelműen a szűrőbuborékok és a visszhangkamrák fogalmát, így az azt követő kutatások során vagy szinonimaként, vagy meglehetősen zavaros meghatározásokkal használták a fogalmakat.¹³⁸ Véleménye szerint ezért „az olyan átgondolatlan metaforákról folytatott viták, mint a visszhangkamrák és a szűrőbuborékok, olyan figyelemelterelés, amelyet már nem engedhetünk meg magunknak, mert megakadályozza, hogy sokkal fontosabb ügyekkel szembesüljünk”.¹³⁹ Más szerzők is azon a véleményen vannak, hogy ma, egy nagy választékú médiakörnyezetben valószínűleg csak a lakosság egy nagyon kis része találhatja magát

¹³³ Cass R. SUNSTEIN: Republic.com 2.0. Budapest, Wolters Kluwer, 2013. 18.

¹³⁴ Cass R. SUNSTEIN, #Republic: Divided Democracy In The Age Of Social Media. Princeton, Princeton University Press, 2017. 104-108.

¹³⁵ Neill FITZPATRICK: Media Manipulation 2.0: The Impact of Social Media on News, Competition, and Accuracy. *Athens Journal of Mass Media and Communications*, 2018/1. 56.

¹³⁶ Eli PRAISER: Did Facebook's Big Study Kill My Filter Bubble Thesis? <https://www.wired.com/2015/05/did-facebook-big-study-kill-my-filter-bubble-thesis/>

¹³⁷ Axel BRUNS: Filter Bubble. *Internet Policy Review*, 2019/4. <https://policyreview.info/concepts/filter-bubble>

¹³⁸ Axel BRUNS: It's Not the Technology, Stupid: How the 'Echo Chamber' and 'Filter Bubble' Metaphors Have Failed Us. 3. <http://snurb.info/files/2019/It's%20Not%20the%20Technology%2C%20Stupid.pdf>

¹³⁹ Uo. 9.

visszhangkamrában, ezért a visszhangkamrákat és szűrőbuborékokat vizsgáló tanulmányok többsége hibás, mivel nem tesztelik az elméletet a nagy választékú médiakörnyezet reális összefüggésében.¹⁴⁰

A szűrőbuborékokkal kapcsolatos tudományos ellentmondás abból fakad, hogy nagyon nehéz empirikus módon vizsgálni a szűrőbuborékok és visszhangkamrák valódi hatását, ezért az ebből levonható következtetések is sokszor vitatottak.¹⁴¹ Annyi azonban biztosan kijelenthető, hogy az algoritmusok útján való információrendezés mindenképpen hatással lehet a felhasználókra, és ezáltal a demokratikus nyilvánosságra. Veszelszki Ágnes is azon az állásponton van, hogy bár a szűrőbuborék jelenségét empirikus adatok alapján egyes kutatások megkérdőjelezzik, annyi mindenképpen állítható, hogy az online felületek mögött működő algoritmusok befolyással bírnak arra, milyen információkkal találkozik a böngésző személy az interneten. Szerinte még ha nem is fogadjuk el a szűrőbuborék-jelenség meglétét, abban az esetben is működik az ún. ismétlési hatás, vagyis ha ugyanazzal az információval többször, akár ugyanolyan forrásból, redundáns módon találkozik a felhasználó, az az ismétlés révén sokkal meggyőzőbb lesz számára.¹⁴²

A közösségi média általi befolyásolással kapcsolatban megkerülhetetlen téma az álhírek kérdése, mellyel külön, egy későbbi fejezetben foglalkozom részletesen. Ezekben az esetekben ugyanis nem a platform maga, hanem főként külső szereplők, gazdasági vagy politikai célból manipulálják a közösségi média felhasználóit. Egy Oxfordi kutatás szerint például csak 2018-ban több mint 48 országban azonosítottak tömeges, szervezett manipulációs tevékenységet a közösségi oldalakon,¹⁴³ egy másik kutatás pedig, ami a 2020-as amerikai elnökválasztás kapcsán készült kimutatta, hogy már néhány ezer automatizált hamis profillal akár milliós tömegeket lehet befolyásolni a Twitteren.¹⁴⁴ Persze lehet vitatni, hogy vajon mekkora befolyásoló erővel is bírnak ténylegesen a különböző médiumok, köztük a közösségi média.

¹⁴⁰ Elizabeth DUBOIS – Grant BLANK: The echo chamber is overstated: the moderating effect of political interest and diverse media. *Information, Communication & Society* 2018/5. 744.

¹⁴¹ J. MOELLER – N. HELBERGER: Beyond the filter bubble: concepts, myths, evidence and issues for future debates. Amsterdam, University of Amsterdam. 2018. https://pure.uva.nl/ws/files/29285427/beyond_the_filter_bubble_concepts_myths_evidence_and_issues_for_future_debates_1.pdf

¹⁴² VESZELSZKI i.m. 96.

¹⁴³ Samantha BRADSHAW – Philip N. HOWARD: Challenging Truth and Trust: A Global Inventory of Organized Social Media Manipulation. University of Oxford, 2019. <https://demtech.oii.ox.ac.uk/wp-content/uploads/sites/93/2018/07/ct2018.pdf>

¹⁴⁴ Emilio FERRARA et al.: Characterizing social media manipulation in the 2020 U.S. presidential election. <https://journals.uic.edu/ojs/index.php/fm/article/view/11431/9993>

Bajomi Lázár Péter szerint például annak, hogy a média csak korlátozott mértékben és áttételesen képes befolyásolni a közönséget, az az oka, hogy a média csak egy az embereket befolyásoló számos tényező között: ott van mellette egyebek között a család, a kortárs csoport, az iskola, az egyház és – nem utolsó sorban – a személyes tapasztalás.¹⁴⁵ Ha viszont a személyes tapasztalás leszűkül a közösségi médiára, a befolyásolási képessége jóval nagyobbra nő. Ha a felhasználó a társadalmi életének jelentős részét a közösségi oldalakon keresztül éli meg, vagyis itt tartja a kapcsolatot a barátaival, családtagjaival, innen tájékozódik, itt fogyaszt szórakoztató tartalmakat, akkor a közösségi oldal befolyásoló ereje is vélhetően sokkal nagyobb. A közösségi média platformok esetében pedig külön kiemelandó, hogy nem csupán személyek döntenek a megjelenítendő tartalmakról, hanem algoritmusok, azonban sem a szűrési folyamat, sem a rendező elvek nem ismerhetők meg, sőt, még az sem, hogy adott esetben ember vagy gép végzi el a tartalom szűrését és/vagy rendezését.¹⁴⁶

A felhasználók tömeges befolyásolásával kapcsolatos legnagyobb botrány kétségkívül a Cambridge Analytica-ügy volt, ahol a Facebooktól származó adatokkal visszaélve manipulálták a választókat különböző választások kampányában. A Facebook a 2010-es évek elején megállapodást kötött Aleksandr Kogannel, a Cambridge University pszichológiai tanszékének kutatójával, mely keretében a közösségi oldalra telepítésre került a Kogan által fejlesztett „thisisyourdigitallife” nevű, Facebook felületén futtatható, egyfajta személyiség-elemző applikáció. Az alkalmazást több mint 270.000 felhasználó használta, ami azonban ezzel nem csak az azt használók adataihoz fért hozzá, hanem azok ismerőseinek felhasználási információihoz is.¹⁴⁷ Kogan később továbbadta ezeket az adatokat a Cambridge Analytica nevű vállalatnak, mely egy választói profilalkotó cég volt, és azt tűzte ki céljául, hogy profilt alkosson minden amerikai választópolgárról, hogy minél inkább személyre szabhassák a nekik szóló politikai reklámokat.¹⁴⁸ A Guardian oknyomozó cikksorozata alapján a cég több, mint 50 millió felhasználó információihoz jutott hozzá, és fel is használta azokat többek között Donald Trump amerikai elnöki kampányához, a Brexitre vonatkozó népszavazás során, mindezek mellett Nigériában, Argentínában, Indiában és Csehországban is biztosította megrendelőinek a

¹⁴⁵ BAJOMI-LÁZÁR Péter: Manipulál-e a média? *Médiakutató*, 2017/4. 74.

¹⁴⁶ KLEIN Tamás: Sajtószabadság és demokrácia – A sajtószabadság alkotmányos tartalmának jelentésmódosulásai különös tekintettel a magyar Alkotmánybíróság gyakorlatára. *Gondolat-Dialóg Campus*, Budapest, 2020. 413.

¹⁴⁷ NÉMETH Szabolcs: A Cambridge Analytica-ügy jogi vizsgálata. In: Miskolczi Bodnár Péter (szerk.): XIV. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2019. 248.

¹⁴⁸ Allyson Haynes STUART: Social Media, Manipulation, and Violence. 15 *South Carolina Journal of International Law and Business* 2019/2. 109-110.

kívánt választási győzelmeket, sőt, érintett volt a kenyai elnök, Uhuru Kenyatta 2018 végén zavargásokba torkolló újráválasztásában is.¹⁴⁹ A módszer lényege az volt, hogy a Facebookon nem csupán demográfiai adatok, hanem sokkal részletesebb felhasználói preferenciák alapján célozták meg a választókat politikai hirdetésekkel, sőt egy-egy hirdetésnek akár több mint ezer, kisebb-nagyobb eltérést tartalmazó verzióját szponzorálták a megfelelő célcsoportnál, így sokkal nagyobb hatást tudtak elérni egy-egy üzenet kapcsán.¹⁵⁰ A választói manipuláció ebben az esetben persze nem a Facebook tevékenységéből fakadt, valamint az ahhoz szükséges adatokhoz való hozzájutás illegális volt, azonban a Facebook egy szerződéses jogviszony kapcsán követett el olyan súlyos mulasztást, melynek kétségkívül negatív hatásai voltak a felhasználók egy rendkívül jelentős csoportja tekintetében.¹⁵¹

Ez azonban csak egy – bár kétségtelenül az egyik legjelentősebb – eset a platformok adatszivárgással kapcsolatos botrányai közül, jól kitűnik belőle, hogy a közösségi oldalak hatalmas mennyiségű információval rendelkeznek a felhasználókról, melyet adott esetben nagyon könnyen lehet önkényes célra is felhasználni. Számos olyan esetre is találunk példát, ahol maga a közösségi média platform tevékenysége próbálta manipulálni a felhasználókat. A Facebook még 2014-ben egy félmilliónál is több felhasználót érintő kísérletet végzett, annak vizsgálatára, hogy miként reagálnak a felhasználók hírfolyamuk manipulálására. A célcsoport egyik részének többségében pozitív tartalmakat dobott fel az algoritmus, míg a csoport másik része éppen ellenkezőleg, negatív és demoralizáló posztokkal volt kénytelen szembesülni. Mint kiderült, mindkét hírfolyam-típus nagymértékben befolyásolta az érintettek saját posztjainak hangvételét, ezzel együtt az érzelmi állapotukat is. Akik sok negatív hírt néztek, azokon eluralkodott a pesszimizmus, ilyen posztokat közöltek, a derűs hírfolyamot fogyasztók viszont sokkal jobb szellemi és mentális állapotba kerültek.¹⁵² A Facebook azonban magáról a kísérletről nem tájékoztatta a felhasználókat, az ezzel kapcsolatos aggályokra pedig a Facebook azzal válaszolt, hogy a kísérlet nem konkrét, azonosított felhasználókról szól, nem sérti a magánszférát, sőt, a munka célja épp az, hogy a minél relevánsabb tartalmak megjelenítésével növeljék a felhasználók elégedettségét, segítsék tájékozódásukat, javítsák a kapcsolattartás

¹⁴⁹ Carole CADWALLADR – Emma GRAHAM-HARRISON: Revealed: 50 million Facebook profiles harvested for Cambridge Analytica in major data breach. <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-analytica-facebook-influence-us-election>

¹⁵⁰ Elena BOLDYREVA: Cambridge Analytica: Ethics And Online Manipulation With Decision-Making Process. The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences, 2018. 93-94. https://www.researchgate.net/publication/330032180_Cambridge_Analytica_Ethics_And_Online_Manipulation_With_Decision-Making_Process

¹⁵¹ NÉMETH i.m. 254.

¹⁵² Hogyan manipulál a Facebook? <https://www.digitalhungary.hu/kultura/Hogyan-manipulal-a-Facebook/3175/>

minőségét, mindemellett pedig a felhasználási feltételek lehetővé teszik a cég számára a hírfolyamok tartalmának bármikori megváltoztatását.¹⁵³ A kísérlet miatt azonban később a brit Adatvédelmi Hatóság (Information Commissioner's Office – ICO) 500.000 fontos bírságot szabott ki a Facebookra, a felhasználók személyes adataival való visszaélés okán.¹⁵⁴

Az algoritmus általi szűrésnek komoly politikai vonzatai is lehetnek. 2016-ban került napvilágra, hogy a Facebook a „Trending Topics” nevű hírajánló szolgáltatásában politikai alapon torzította el hogy a felhasználók számára jelentősebbnek vagy éppen kevésbé fontosnak tűnjön némely tartalom, mindezt pedig manuálisan, nem algoritmusok útján tette.¹⁵⁵ Később azonban ugyanezt már sokkal kifinomultabban, algoritmusok használatával tették. 2020 őszén a New York Post nyilvánosságra hozott bizonyos leveleket, amelyeket Joe Biden fia, Hunter Biden írt.¹⁵⁶ A levelek alapján Hunter Biden befolyással üzerkedett egy gyanús ukrán cég érdekében, amelynek fizetett igazgatótanácsi tagja volt. A publikáció nyilvánvalóan rossz fényt vetett az amerikai elnökválasztás hajrájában küzdő Joe Bidenre, azonban pár órával megjelenése után a Facebook módosította a cikk elérését (vagyis hiába osztotta meg valaki, csak nagyon kevés ismerősének jelent meg az idővonalán), a Twitter pedig egyenesen letiltotta a cikk megosztásának lehetőségét akár nyilvánosan, akár privát üzenetben.¹⁵⁷ A Facebook arra hivatkozott, hogy szeretne volna tényellenőrzőkkel tisztázni előbb a cikk valóságtartalmát, míg a Twitter elmondásuk szerint azért tiltotta le a cikk megosztásának lehetőségét, mert az abban idézett e-mailekhez „hacker tevékenység” során jutottak hozzá, ami ellenkezik a Twitter szabályzatával, mely tiltja az illegálisan szerzett információ közlését a platformon.¹⁵⁸ A lépés nagyon nagy sajtóvisszhangot váltott ki, szinte minden oldalról elítélték a platformok lépését.¹⁵⁹ A Twitter 24 óra múlva visszaállította a poszt megosztásának lehetőségét, és Jack Dorsey, a

¹⁵³ BOKA Zoltán: Facebook's Research Ethics Board Needs to Stay Far Away from Facebook. <https://www.wired.com/2016/06/facebooks-research-ethics-board-needs-stay-far-away-facebook/>

¹⁵⁴ ICO issues maximum £500,000 fine to Facebook for failing to protect users' personal information <https://ico.org.uk/facebook-fine-20181025>

¹⁵⁵ KOLTAY i.m. (2019c) 203.

¹⁵⁶ Emma-Jo MORRIS – Gabrielle FONROUGE: Smoking-gun email reveals how Hunter Biden introduced Ukrainian businessman to VP dad. <https://nypost.com/2020/10/14/email-reveals-how-hunter-biden-introduced-ukrainian-biz-man-to-dad/>

¹⁵⁷ Katie PAUL: Twitter, Facebook restrict users' dissemination of New York Post story on Biden. <https://www.reuters.com/article/us-usa-election-social-media/twitter-facebook-restrict-users-dissemination-of-new-york-post-story-on-biden-idUSKBN2700EZ>

¹⁵⁸ Uo.

¹⁵⁹ PAP Szilárd István: A Facebook és a Twitter úgy viselkednek, mint a postás a Tótkiban, de ehhez semmi joguk nincs. <https://merce.hu/2020/10/17/a-facebook-es-a-twitter-ugy-viselkednek-mint-a-postas-a-totekban-de-ehhez-semmi-joguk-nincs/>

Twitter vezetője egy későbbi szenátusi meghallgatáson hibás döntésnek minősítette az eltávolítást,¹⁶⁰ a Facebook azonban később nem reagált az esetre.¹⁶¹

Az eset azért is különleges, mert az algoritmus módosításával való manipulációnak nem csupán a gyanúja merült fel, hanem a platform által elismert módon történt a demokratikus nyilvánosságba történő beavatkozás. Ebből adódóan pedig felmerül a kérdése annak is, hogy vajon hányszor történt/történik hasonló eset, melyre nem derül fény. 2021 április 7-én a Facebook egyszerre szorította vissza az összes magyar politikus profiljának elérést, így egy csapásra mint egy kilencven százalékkal korlátozta a nyilvánossághoz történő eljutásuk mértékét.¹⁶² A döntést egyöntetűen utasították el a hazai politikusok,¹⁶³ a vállalat pedig később a Hvg.hu megkeresésére technikai hibára hivatkozott.¹⁶⁴ Kérdés, hogy mi történt volna, ha a technikai hiba nem okoz ilyen drasztikus elérés-csökkenést. Ha nem akkora lett volna az elérés-csökkenés, hogy azt ennyire egyértelműen lehessen észlelni, vajon kiderült volna-e, hogy a Facebook módosított az algoritmusán? A kérdés természetesen teoretikus, azonban rávilágít arra, hogy mekkora – az esetek többségében láthatatlan – hatalommal is rendelkeznek a platformok a demokratikus nyilvánosság alakítására.

Persze a közösségi oldalak visszautasítanak minden olyan állítást, amely azt feltételezi, hogy bármilyen önös szándékkal nyúlnának bele a tartalmat összeállító algoritmusokba. A Facebook idővonalának egyik megalkotója tagadta, hogy az idővonal „tudatosan szerkesztett tartalom” lenne, mely a Facebook véleményét tükrözi, szerinte az algoritmusai egyszerűen azt tükrözik, amit a felhasználók szeretnének.¹⁶⁵

Az algoritmusok általi manipulálással kapcsolatos legnagyobb problémák az ezt érintő tájékoztatás elmaradása, az algoritmusok átláthatatlansága, valamint a választás lehetőségének hiánya. A felhasználókat a legtöbb esetben egyáltalán nem tájékoztatják az idővonalakat érintő változtatásokról, ha pedig igen, azok nagyon általános jellegűek, és az átlagos felhasználónak

¹⁶⁰ A Twitter elismerte, hogy cenzúrázták a Bidenre nézve terhelő híreket. <https://www.vg.hu/kozelet/kozeleti-hirek/a-twitter-elismerte-hogy-cenzuraztak-a-bidenre-nezve-terhelo-hireket-3379294/>

¹⁶¹ Katie GLUECK et al.: Allegation on Biden Prompts Pushback From Social Media Companies. <https://www.nytimes.com/2020/10/14/us/politics/hunter-biden-ukraine-facebook-twitter.html>

¹⁶² KARÓCZKAI Balázs: Annál nagyobb a baj, hogy a Facebook csak egyszerűen levágja a politikusok elérését. https://azonnali.hu/cikk/20210409_annal-nagyobb-a-baj-hogy-a-facebook-csak-egyszeruen-levagja-a-politikusok-elereset

¹⁶³ Minden politikai oldal kiakadt a Facebook döntésén. <https://index.hu/belfold/2021/04/09/facebook-kormany-varga-judit-domotor-csaba-karacsony-gergely-jogszabaly/>

¹⁶⁴ BALOGH Csaba: Facebook: Egyszerű technikai hiba volt a magyar politikusok visszafogása, de már elhárult. https://hvg.hu/tudomany/20210410_facebook_politikai_tartalmak_eleres_csokkenese_techikai_hiba

¹⁶⁵ Ravi SOMAIYA: How Facebook Is Changing the Way Its Users Consume Journalism. <https://www.nytimes.com/2014/10/27/business/media/how-facebook-is-changing-the-way-its-users-consume-journalism.html>

fogalma sincs arról, hogy mi, hogyan, milyen mértékben, és miért változott az oldalon. Mindezek mellett az algoritmusok működése szigorúan védett üzleti titok, így még a témával foglalkozó kutatók sem tudják pontosan meghatározni milyen faktorok alapján ajánl, sorol előrébb, vagy sorol hátrébb tartalmakat az adott portál. A felhasználó pedig ha akarna sem tudná befolyásolni az idővonalát, hiszen nincs arra lehetősége, hogy be- vagy kikapcsolja a platform által alkalmazott szűréseket és ajánlásokat, ezért voltaképp még a tudatos felhasználó is ki van szolgáltatva a platform önkényének. Ez utóbbi pedig még erősebben jelenik meg a kevésbé tudatos felhasználóknál, akik adott esetben hihetnek a platformok semlegességének hazugságában, vagyis, hogy semmilyen befolyásoló tényező nem hat az idővonalán megjelenő tartalomra. Ezért pedig az a hamis kép alakulhat ki benne, hogy bármi ami ott megjelenik valamilyen reprezentatív leképeződése az őt körülvevő társadalomnak, nem pedig csak a számára létrehozott, személyes buborék.

3.4 Következtetések

- A 21. századra – különösen a fiatalok körében – a közösségi média vált az információszerzés, a kommunikáció és a szórakozás meghatározó felületévé. Ebből adódóan a közösségi média platformok lettek a közbeszéd legfőbb fórumai, a véleménynyilvánítás, az önkifejezés és a tájékozódás legfőbb letéteményesei, melyek működése hatalmas társadalmi és médiapiaci hatással bír.
- Bár az EJEK-nek egyelőre nincs a közösségi média demokratikus nyilvánosságra gyakorolt hatásával kapcsolatos döntése, az eddigi esetjogból arra lehet következtetni, hogy az internet, és azon belül a közösségi oldalak a szólásszabadság új formáinak biztosítása okán komoly társadalmi jelentőséggel rendelkeznek.
- A felhasználók által fogyasztott tartalmak algoritmusokkal történő előzetes rendezése olyan kontrollt ad a közösségi oldalak üzemeltetőinek kezébe, mellyel jelentős befolyást tudnak gyakorolni a demokratikus nyilvánosság működésére. Ez a folyamat viszont javarészt átláthatatlan, ellenőrizhetetlen és nincs felette semmilyen külső kontroll, ezért a platformok akár önkényesen, jogi felelősségre vonás nélkül – sőt, akár titokban is – befolyásolhatják a demokratikus folyamatokat.

4. A közösségi médiára vonatkozó szabályozás

A közösségi oldalak szabályozásának kérdése kapcsán nagyon sokszor felszínre kerül azon dilemma, hogy vajon a „lokális”, nemzeti szintű vagy a „regionális”, Európai Unió szintű szabályozás lehet a célravezetőbb. A jog a szabályozás mindkét formáját ismeri, hiszen beszélhetünk nemzeti és országokon átívelő, közös jogszabályokról is. A közösségi média egyik legnagyobb jogi kihívását pont az jelenti, hogy a legnépszerűbb platformok globálisan működnek. A legtöbb oldal az Amerikai Egyesült Államokból indult, és jelenleg is ott van a székhelyük (pl. Facebook, Youtube, Twitter) azonban az internet természetéből fakadóan az egész világon elérhetőek. Ebből adódóan pedig a platformoknak működésük során rengeteg különböző – sokszor akár egymásnak ellentmondó – jogi rendelkezésnek kell(ene) megfelelni. Egy globális, minden országra és minden részletre kiterjedő alapos jogi összehasonlító vizsgálat meghaladná egy doktori értekezés kereteit, így jelen fejezetben a médiajog szempontjából lényeges jogi rendelkezéseket tekintem át. A közösségi média szabályozása kapcsán leginkább az európai és az amerikai jogi kérdések kerülnek a legtöbbször a középpontba, lévén a modern demokrácia két legmeghatározóbb képviselői az Egyesült Államok és az Európai Unió. Tekintettel arra, hogy Magyarország szempontjából az Unió szabályozás a meghatározóbb, a következőkben ezt tekintem át, majd kitérek az amerikai jogi szabályozást leginkább befolyásoló szövetségi rendelkezésre is.

4.1 Médiaszabályozás

A médiaszabályozás alapja szóláskorlátozás szempontjából a hagyományos és az új média esetében is azonos: a jogellenes (esetlegesen sértő) beszédek következményeinek elkerülése végett megengedett a megszólások bizonyos körének előzetes, törvény általi korlátozása.¹⁶⁶ A hagyományos audiovizuális média szabályozásának kialakulásakor még nyomós társadalmi indokot jelentett a frekvenciaszűkösség gondolata, vagyis hogy véges a közvetíthető csatornák száma, ezért csak állami engedéllyel lehetett szolgáltatni, melyhez egyéb jogi kötelezettségek is társultak. Az internet területén ez értelemszerűen nem jöhet szóba, hiszen voltaképpen

¹⁶⁶ Asaf WIENER: How to Evaluate the Constitutional Legitimacy of Regulating Speech Intermediaries: Lessons From a Century-Long Experience of Media Regulation. 29 *Fordham Intellectual Property & Media Law Journal*, 2019. 820.

korlátlan számú oldalhoz férhet hozzá minden internetfelhasználó, és fordítva, akár minden felhasználó korlátlan mennyiségű oldalt üzemeltethet. Szinte minden fejlett országban van valamilyen szabályozás, amely általános érvényben korlátozza a szólás szabadságát, ezzel egyidejűleg pedig korlátozza az interneten közzétett tartalmak körét. Ezen tartalmak köre főként a gyűlöletbeszéd és a kiskorúak védelme területére terjed ki. Egyes szerzők a szólás ezen korlátozását is állami cenzúrának hívják, melyet csak akkor tartanak elfogadhatónak ha az ezt lehetővé tevő jogszabályok és folyamatok transzparenssek, szükségesek egy demokratikus társadalomban és kellően szűkre szabottak.¹⁶⁷

4.1.1 Közösségi „média”?

A szabályozás vizsgálatakor sokszor felmerülő érv, hogy a szólást lehetővé tevő közösségi oldal magántulajdonban lévő platform, ezért nem lehet a médiaszabályozás alá sorolni. Ugyanakkor a médiapiac rengeteg szereplője (kereskedelmi rádiók, televíziók, újságok) magánkézben van, mégis korlátozzák őket bizonyos szabályok. Ha megpróbálunk párhuzamot vonni köztük és a közösségi oldalak között, azt láthatjuk, hogy a közösségi oldalon a felhasználó az, aki a mások számára fogyasztható tartalmat szállítja a közösségi oldalra. Ebben a korrelációban a sajtótermék szerkesztője a közösségi oldal algoritmus, pontosabban az azt író személyek (egyes esetekben pedig magát a szűrést végző alkalmazottak). Ha ezt az analógiát vinnénk tovább, akkor a közösségi oldalak üzemeltetőit szerkesztői felelősség terhelné az oldalon közzétett tartalmakért. Ez azonban rengeteg gyakorlati problémát is felvetne. Hogyan lehet hatékonyan felelősségre vonni ilyen mennyiségű tartalom esetében? Hogyan alakulnának a területiális joghatóság kérdései? Minden közzétett tartalomért felelné az üzemeltető, vagy csupán a nyilvánosan közzétett tartalmakért? Stb.

Az AVMS irányelv „audiovizuális médiaszolgáltatásra” vonatkozó meghatározása alapján az irányelv azon szolgáltatásokra terjed ki, amelyeket gazdasági szolgáltatásként, a szolgáltatás nyújtójának szerkesztői felelőssége mellett, tájékoztatási, szórakoztatási vagy oktatási céllal, a nyilvánossághoz történő eljuttatás céljával nyújtanak.¹⁶⁸ A hazai médiaszabályozás szerint médiaszolgáltatásnak minősül „az Európai Unió működéséről szóló szerződés 56. és 57.

¹⁶⁷ Philip CHWEE: Bringing in a New Scale: Proposing a Global Metric of Internet Censorship. 38 *Fordham International Law Journal* 825, 2015. 884-885.

¹⁶⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU irányelve (2010. március 10.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (kodifikált változat), 1. cikk (1) bek. a) pont.

cikkében meghatározott, önálló, üzletszerűen - rendszeresen, nyereség elérése érdekében, gazdasági kockázatvállalás mellett - végzett gazdasági szolgáltatás, amelyért egy médiaszolgáltató szerkesztői felelősséget visel, amelynek elsődleges célja műsorszámoknak tájékoztatás, szórakoztatás vagy oktatás céljából a nyilvánossághoz való eljuttatása valamely elektronikus hírközlő hálózaton keresztül.”¹⁶⁹ A törvény ugyanezen szakaszának második pontja szerint pedig médiaszolgáltató „az a természetes vagy jogi személy, aki vagy amely szerkesztői felelősséggel rendelkezik a médiaszolgáltatás tartalmának megválasztásáért, és meghatározza annak összeállítását. A szerkesztői felelősség a médiatartalom kiválasztása és összeállítása során megvalósuló tényleges ellenőrzésért való felelősséget jelenti, és nem eredményez szükségszerűen jogi felelősséget a médiaszolgáltatás tekintetében.”¹⁷⁰

A fentiekből tehát azt láthatjuk, hogy 4 feltétele van annak, hogy médiaszolgáltatásnak tekinthessünk egy szolgáltatást:

1. gazdasági szolgáltatás jelleg
2. szerkesztői felelősség
3. tájékoztatási, szórakoztatási vagy oktatási cél, és
4. a nyilvánossághoz történő eljuttatás, mint elsődleges cél.¹⁷¹

A fenti fogalmi elemeket egyesével vizsgálva a négy feltételből kettőnek biztosan megfelel a legtöbb közösségi oldal. Egyrésztől egyértelműen szórakoztatási és/vagy tájékoztatási céllal működnek, másrésztől a nyilvános használat alapvető eleme és célja a közösségi oldalaknak, ugyanis az elérhetőség akkor is megvalósul, ha egy adott tartalomhoz való hozzáféréshez valamilyen regisztráció vagy bejelentkezés szükséges.¹⁷² A négy jellemző közül az új szolgáltatások azonosítása szempontjából főként tehát a gazdasági szolgáltatás jellegnek és a szerkesztői felelősségnek van nagyobb szerepe, ugyanis a legtöbb internetes vagy új médiához köthető szolgáltatás a nyilvánossághoz történő eljutás, valamint tájékoztatás, szórakoztatás vagy oktatás céljából jött létre. A gazdasági szolgáltatás jelleg megállapításakor a következő jellemzőket kell vizsgálni: üzletszerű tevékenységről legyen szó, vagyis rendszeresen, nyereség elérése érdekében gazdasági kockázatvállalás mellett kell működjön. A rendszeresség egyfajta periodikusságot, folyamatosságot feltételez, a nyereség, az ellenszolgáltatás fogalma tágan

¹⁶⁹ 2010. évi CIV. törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól. 1. § 1. pont.

¹⁷⁰ Uo. 1. § 2. pont.

¹⁷¹ KOLTAY András – MAYER Annamária – POGÁCSÁS Anett: A médiatartalom-szolgáltatások meghatározása és differenciálása a szabályozásban. In: KOLTAY i.m. (2019a) 531.

¹⁷² Uo. 535.

értelmezendő, hiszen a szolgáltatás ellenértéke nem szükségszerűen a szolgáltatás igénybe vevőjétől (olvasó, néző, hallgató) származik, hanem vele együtt vagy tőle függetlenül harmadik személyek (pl. a reklámozók) is megfizethetik, ha azonban tudatosan nem törekszik bevételre a szolgáltató, akkor nem tartozik a szabályozás hatálya alá). Önmagában a szolgáltatás ingyenes volta sem mérvadó, ugyanis a médiaszolgáltató működhet bármilyen – a néző számára akár ingyenes – üzleti modell alapján is.

A közösségi oldalak tehát gazdasági szolgáltatásként működnek, hiszen önálló, rendszeres, üzletszerű tevékenységet végeznek, melynek célja a gazdasági nyereségesség, ugyanakkor a gazdaságilag értékelhető tartalmat nem az oldal üzemeltetője, hanem a felhasználók állítják elő, így a „termék” előállítója és az abból anyagi hasznot húzó „egyén” személye elválik egymástól. Véleményem szerint azonban ez a különbség a gyakorlatban nem játszik akkora szerepet, amely indokolná, hogy ne tekinthessük gazdasági szolgáltatásnak a közösségi oldalak működését.

A negyedik feltétel azonban még ennyire sem mondható teljesítettnek, hiszen a közösségi oldalak nem hagyományos értelemben szerkesztik a felhasználók által előállított tartalmat. A közösségi oldal nem rendel vagy vásárol tartalmakat a felhasználóktól. A legtöbb közösségi oldal különböző algoritmusok használatával alakítja ki az egyénre szabott hírfolyamot amit a felhasználó minden bejelentkezéskor lát. Az algoritmus rengeteg változót figyelembe véve választja ki mely tartalmakra lehet kíváncsi valójában a felhasználó. A Facebook algoritmusának változói között szerepel például a felhasználó által kedvelt oldalak típusa, mennyisége, hogy mely posztokhoz szól hozzá gyakran, az ismerősökkel történő kapcsolattartás és üzenetváltások gyakorisága, életkor, lakhely, stb.¹⁷³ Az információk szűrésének követelménye nem csak azért merül fel, mert így sokkal hatékonyabban biztosítható a felhasználók komfortérzete és megelégedettsége, hanem mert gyakran több száz, esetenként több ezer ismerős és kedvelt oldal jelenne meg egyszerre az idővonalukon, melyek közül lehetetlen lenne kiszűrni a számunkra értékes posztokat. A tartalomszűrés ezen módját mára már a legtöbb közösségi oldal alkalmazza, 2016 februárjában vezette be ezt a módszert a Twitter,¹⁷⁴ és ugyanezen év márciusában jelentette be az Instagram is, hogy a jövőben szűrni fogja az alkalmazásban megjelenített saját hírfolyamát.¹⁷⁵ A felhasználóknak lehetősége van

¹⁷³ Victor LUCKERSON: Here's How Facebook's News Feed Actually Works. <http://time.com/3950525/facebook-news-feed-algorithm/>

¹⁷⁴ Casey NEWTON: Here's how Twitter's new algorithmic timeline is going to work. <http://www.theverge.com/2016/2/6/10927874/twitter-algorithmic-timeline>

¹⁷⁵ Tony BRADLEY: Leave Me Out Of Your Instagram Algorithm Bubble! <http://www.forbes.com/sites/tonybradley/2016/03/16/leave-me-out-of-your-instagram-algorithm-bubble/#3bfe19f151ab>

„hagyományos” módon használni az oldalt, azonban nem ez az alapértelmezett beállítási mód, a Facebook például minden egyes oldalbetöltéskor visszaállítja az általa szerkesztett („Legfontosabb események” opcióra) a felhasználó hírvonalát.

A közösségi média tartalmát tehát a felhasználók hozzák létre, ugyanakkor minden egyes bejegyzés egy kvázi kiválogató mechanizmuson megy keresztül. Kérdés azonban, hogy az algoritmus szűrését mennyiben tekinthetjük valódi szerkesztői tevékenységnek, ha pedig annak tekintjük, felfoghatjuk-e a közösségi oldalakat egyfajta online médiumként, ahol a felhasználók az írók, a Facebook pedig a felelős szerkesztő.

A felhasználó tartalmak különböző algoritmusok alapján történő automatikus rendezése a mai fogalomrendszerben nem számít szerkesztői tevékenységnek, így ennek kapcsán szerkesztői felelősség sem terhelheti a közösségi oldalak üzemeltetőit. Bár az Egyesült Államok bíróságai előtt szerepeltek ügyek ahol a számítógépes kódok „beszéd” jellege volt a kérdés¹⁷⁶ a különböző felhasználók posztjait rangsorba rendező algoritmusok egyelőre nem tekinthetők szerkesztői tevékenységnek akkor sem, ha az adott algoritmust író személyt helyeznénk a szerkesztői pozícióba. Az algoritmusok ugyanis nem egyéni utasítások alapján dolgoznak és válogatnak a rendelkezésükre álló anyagok között (mint például egy hagyományos újság szerkesztője), hanem előre betáplált szempontrendszerek alapján végez rendszerezést.¹⁷⁷ Az „alkotói” folyamatra semmilyen ráhatással nincs a rendszerezés, az előállított anyag tartalmát nem változtathatja meg. Kérdéses persze, hogy nem lenne-e szükséges felülvizsgálni a jelenlegi médiatartalmakat és előállítókat meghatározó fogalmakat? Hiszen könnyen lehet azzal érvelni, hogy mára idejétmúlttá váltak az alapvetően hagyományos médiaszolgáltatók és lineáris műsorszolgáltatások tengelyén megalkotott média-fogalmak, az infokommunikáció világában egyre kevesebb jelentőséggel bír a hagyományos média az új médiával szemben, ennek pedig a jog világában is manifesztálódnia kell. Valamelyest az Európai Unió is osztotta ezt a felfogást, amikor 2018-ban bevezetett egy erre a jelenségre reflektáló új médiajogi fogalmat, az automatizált vagy az algoritmusokal történő tartalomrendezést.¹⁷⁸

4.1.2 AVMS Szabályozás

¹⁷⁶ Universal City Studios, Inc. v. Corley, 273 F.3d 429, 447-49 (2d Cir. 2001); Junger v. Daley, 209 F.3d 481, 484-85 (6th Cir. 2000); Bernstein v. U.S. Dep't of Justice, 176 F.3d 1132, 1141 (9th Cir. 1999); Karn v. U.S. Dep't of State, 925 F. Supp. 1, 9 (D.D.C.1996).

¹⁷⁷ Kivétel lehet ez alól a szponzorált (vagy éppen nem szponzorált) tartalmak előtérbe vagy háttérbe helyezése.

¹⁷⁸ AVMS irányelv, 1. cikk (1) bek., aa) pont

Az Európai Unió felismerve, hogy a közösségi oldalak üzemeltetői a korábbi passzív szerepüket túllépve maguk is szervezői/rendezői tevékenységet végeznek a platformjaikra feltöltött tartalmakat illetően, bizonyos közösségi oldalakat beemelt a médiaszabályozás körébe. A módosítást az is indokolta, hogy ezek a szereplők egyre jelentősebb tényezővé váltak az audiovizuális piacon, és valós alternatívát is nyújtanak a hagyományos értelemben vett médiaszolgáltatásoknak. A módosítás következtében az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv tárgyi hatálya kiterjed a videómegosztó-platformokra köztük azokra a közösségimédia-platformokra, amelyeken elsődlegesen audiovizuális tartalom található.

Az irányelv értelmében videómegosztóplatform-szolgáltatásnak minősül „az Európai Unió működéséről szóló szerződés 56. és 57. cikkében meghatározott olyan szolgáltatás, amelynek, vagy amely egy elválasztható részének vagy egy alapvető funkciójának elsődleges célja, hogy tájékoztatás, szórakoztatás vagy oktatás céljából a 2002/21/EK irányelv 2. cikkének a) pontja értelmében vett elektronikus hírközlő hálózatokon keresztül olyan műsorszámokat, felhasználó által létrehozott videókat, vagy mindkettőt juttasson el a közönséghez, amelyekért a videómegosztó platform szolgáltatója nem tartozik szerkesztői felelősséggel, és amelyeket a videómegosztó platform szolgáltatója rendszerez például automatikus eszközökkel vagy algoritmusokkal, különösen megjelenítés, címkézés és sorba rendezés révén”.¹⁷⁹

A fentiek alapján nem egyszerűen eldönthető kérdés, hogy pontosan mely közösségi oldalak minősülnek ténylegesen videómegosztó platformnak, hiszen a definíció alapján az olyan közösségi oldalak is ide tartozhatnak, amelyekneknek eredetileg csupán egy kiegészítő funkciója a felhasználók által feltöltött audiovizuális tartalmak rendelkezésre bocsátása, a felhasználók számára azonban mégis ez az elsődleges használati módja.

Az Európai Audiovizuális Obszervatórium állásfoglalása szerint azonban a videómegosztás lehetővé tevő közösségi oldalak egyértelműen az irányelv alá kell tartozzanak is, ugyanis egyazon audiovizuális piacon versenyeznek, ugyanazon nézőközönségért, akik számára felcserélhetőek bizonyos szolgáltatások (pl. Facebook Watch és Youtube), valamint hasonló üzleti stratégiák mentén ugyanazon a reklámpiacon tevékenykednek.¹⁸⁰ A szerzők szerint lehetetlen különbséget tenni a közösségi funkciókat is nyújtó videómegosztók, és a

¹⁷⁹ AVMS irányelv. 1. cikk aa) pont.

¹⁸⁰ Francisco Javier Cabrera BLÁZQUEZ et al.: The Legal Framework for Video-Sharing Platforms. IRIS Plus. Strasbourg: European Audiovisual Observatory, 2018. 4.

videómegosztást is lehetővé tevő közösségi oldalak között.¹⁸¹ Az irányelv ezért azt a helyzetet is rendezte, amikor egy szolgáltatásnak csak egy különálló része minősíthető videómegosztónak. Ha nem a teljes szolgáltatásnak, csak annak egy elkülöníthető részének az elsődleges célja, hogy felhasználók által feltöltött videókat juttasson el a közönséghez, a szolgáltatásrész önállóan, a főszolgáltatástól függetlenül is videómegosztó-platformnak minősíthető. Ezt a lehetőséget korábban az EUB teremtetette meg, amikor a New Media Online ügyben kimondta,¹⁸² hogy az online újságoknak az audiovizuális műsorszámokat vagy felhasználók által létrehozott videókat bemutató önálló részei a fő tevékenységtől elválaszthatónak tekinthetők, így eltérő megítélés alá eshetnek, mint a fő szolgáltatás. A Facebook esetében ilyen különválasztható szolgáltatásrész lehet a Facebook Watch, az Instagraméban pedig az IGTV. Amennyiben a szolgáltatás elválasztható része videómegosztónak minősül, csak ezt a szolgáltatásrészt kell az irányelv hatálya alá vonni, tehát a teljes szolgáltatás átfogó szabályozásáról nem beszélhetünk.¹⁸³ Ha azonban egy szolgáltatásnak önmagában alapvető funkciója az audiovizuális tartalmak megosztása, ahogyan az a Facebook, Instagram, vagy a Twitter esetében is szóba jöhet, az audiovizuális tartalmak tekintetében meg kell felelnie az irányelv által támasztott követelményeknek.

Ezen tagállamok által átültetendő követelmények körét az irányelv 28b. cikke határozza meg:

- a) meg kell védjék a kiskorúakat az olyan műsorszámoktól, felhasználó által létrehozott videóktól és audiovizuális kereskedelmi közleményektől, amelyek károsíthatják a fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésüket;
- b) meg kell védjék a közönséget az olyan műsorszámoktól, felhasználó által létrehozott videóktól és audiovizuális kereskedelmi közleményektől, amelyek a Charta 21. cikkében említett bármely szempont alapján személyek csoportjával vagy egy csoport valamely tagjával szemben erőszakra vagy gyűlöletre uszítanak;
- c) meg kell védjék a közönséget az olyan tartalmakat hordozó műsorszámoktól, felhasználó által létrehozott videóktól és audiovizuális kereskedelmi közleményektől, amelyek terjesztése az uniós jog szerint bűncselekménynek minősülő tevékenység, így például terrorista bűncselekmény elkövetésére való nyilvános uszítás, a

¹⁸¹ Uo. 3.

¹⁸² New Media Online GmbH kontra Bundeskommunikationssenat v. Der Bundeskanzler, C-347/14. sz. ügy, 2015. február 21-i ítélet.

¹⁸³ SORBÁN Kinga: Gondolatok köztére – A közösségi média személyiségvédelemmel összefüggő kihívásai és szabályozása az egyes államokban. Megjelenés alatt.

gyermekpornográfiával kapcsolatos bűncselekmény vagy rasszizmussal és idegengyűlölettel kapcsolatos bűncselekmény.¹⁸⁴

A megjelölt célok elérése érdekében elérni kívánt konkrét kötelezettségeket a tagállamok határozzák meg, az arányosság és a megvalósíthatóság szempontjait szem előtt tartva figyelemmel az adott videómegosztóplatform-szolgáltatás nagyságrendjére és a nyújtott szolgáltatás jellegére.¹⁸⁵ Az intézkedéseket az adott tartalom jellege, az általa okozható ártalom, a védendő személyek kategóriájának jellemzői, valamint a veszélyeztetett jogok és jogos érdekek – többek között a videómegosztóplatform-szolgáltatók és a tartalmat létrehozó vagy feltöltő felhasználók érdekei és a közérdek – fényében kell meghatározni.¹⁸⁶ Az irányelv tartalmaz javaslatokat ezekre az intézkedésekre, ilyenek például a médiatudatosság fejlesztését célzó eszközök alkalmazása,¹⁸⁷ tartalomminősítő rendszerek létrehozása,¹⁸⁸ vagy szülői felügyeleti rendszerek alkalmazása,¹⁸⁹ ugyanakkor a javaslatok között szerepel az irányelv követelményeinek „belefoglalása a videómegosztóplatform-szolgáltatások szerződési feltételeibe, valamint e követelmények alkalmazása”¹⁹⁰ is, mely így közvetve, de megteremti annak a lehetőségét, hogy a médiaszabályozás (vagy akár a médiaszabályozó hatóságok) eszközeivel lehessen beavatkozni a platformok saját felhasználási szerződéseibe.

Az irányelv mindezek mellett a videómegosztó-platformokon található kereskedelmi közleményekkel kapcsolatban is új szabályozást alkotott. A hasonló platformokon megjelenő hirdetéseknek két típusát különbözteti meg: 1) azokat a kereskedelmi közleményeket, amelyeket a platformszolgáltató forgalmaz, értékesít, illetve szervez, valamint 2) azokat, amelyeket a felhasználók tesznek közzé saját tartalmaikban (pl. termékelhelyezés vagy szponzorált tartalmak). Utóbbi hirdetésekre kevés ráhatása van egy platform üzemeltetőjének, az előbbi kategória esetében azonban a szolgáltató aktív szerepet játszik a kereskedelmi közlemény megjelenítésében, és saját döntésük határozza meg, milyen módon, és milyen környezetben jelenítik meg az adott hirdetéseket. A legtöbb hirdetés esetében a hirdető maga ad meg bizonyos paramétereket, hogy kinek szeretne hirdetni, ezek végrehajtása (ahogyan a különböző megjelölhető opciók rendelkezésre bocsátása is) a platform feladata. Ezért a

¹⁸⁴ AVMS irányelv, 28b cikk 1. bek.

¹⁸⁵ Uo. 28b cikk 3. bek.

¹⁸⁶ Uo.

¹⁸⁷ Uo. 28b cikk 3. bek. j) pont.

¹⁸⁸ Uo. 28b cikk 3. bek. g) pont.

¹⁸⁹ Uo. 28b cikk 3. bek. f) és h) pontok.

¹⁹⁰ Uo. 28b cikk 3. bek. a) pont.

platformszolgáltatót az általa elhelyezett kereskedelmi közlemények esetében ugyanazok a kötelezettségek terhelik, mint a szerkesztői felelősséggel rendelkező médiaszolgáltatókat. Ez azt jelenti, hogy az AVMS 9. és 10. cikkében foglalt feltételek ugyanúgy érvényesek a videómegosztó platformokra is. Így tehát például tilos a burkolt kereskedelmi közlemény, továbbá a tudatosan nem észlelhető technikák alkalmazása,¹⁹¹ tilos az emberi méltóságot sértő, diszkriminatív (a nem, a faji vagy az etnikai származáson, az állampolgárságon, a valláson vagy a meggyőződésen, a fogyatékosságon, az életkoron vagy a szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetést tartalmazó), az egészségre vagy biztonságra ártalmas, továbbá a környezetvédelem szempontjából nagymértékben káros magatartásra bátorító kereskedelmi közlemény közzététele.¹⁹² A felhasználók által elhelyezett kereskedelmi közlemények felett a platformok korlátozott mértékű ellenőrzést gyakorolnak, ezért ezek tekintetében kötelezettségeik is csekélyebbek. A platformoknak olyan intézkedéseket kell hozniuk, amelyek biztosítják az irányelvi rendelkezéseknek való megfelelést. Ezt a platformok azzal tudják elérni, hogy külön funkciót biztosítva kötelezik a felhasználókat arra, hogy jelezzék, ha az általuk feltöltött tartalom kereskedelmi üzenetet tartalmaz, vagy támogatott tartalom.¹⁹³

Magyarországon az irányelv videómegosztókra vonatkozó rendelkezéseit az elektronikus kereskedelemről szóló törvény (Ekertv.)¹⁹⁴ módosításával¹⁹⁵ ültették át a hazai jogba. Az új szabályozás szinte változatlan formában emelte át a legfontosabb követelményeket, a kiskorúak védelmére vonatkozó részek esetében azonban kissé szigorúbb előírásokat fogalmaz meg. A kiskorúak védelme érdekében a törvény az életkor-ellenőrzés, valamint a szülői felügyeleti rendszerek alkalmazását írja elő.¹⁹⁶ Emellett a szolgáltatók kötelesek megfelelő intézkedéseket tenni és hatékony műszaki megoldásokat alkalmazni, ha a szolgáltatásukban megtalálható tartalom a kiskorúak fizikai, szellemi, lelki vagy erkölcsi fejlődését veszélyezteti, sérti az emberi méltóságot, vagy gyűlöletkeltő, bűncselekményt vagy annak elkövetésére való felhívást valósít meg, illetve sérti a kereskedelmi közleményekre vonatkozó szabályokat.¹⁹⁷ Az elfogadott szabályozás támogatja a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) Hivatala és a különböző önszabályozó szervezetek közötti együttműködést ezen a téren is. A

¹⁹¹ Uo. 9. cikk a) és b) pontok.

¹⁹² Uo. 9. cikk c) pont.

¹⁹³ Uo. 28b cikk (3) c) pont.

¹⁹⁴ Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény.

¹⁹⁵ 2020. évi XXIV. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény módosításáról.

¹⁹⁶ Uo. 15/F–H §-ok.

¹⁹⁷ Uo. 15/D § (1) bek.

videómegosztó-platformok önszabályozó szervezeteivel együttműködési megállapodás tartalmú közigazgatási szerződés köthető egyes hatósági hatáskörbe tartozó ügyek megosztott ellátása, illetve hatósági hatáskörként nem szabályozott, de a törvény szabályaival összhangban álló feladatok együttműködésben történő ellátására.¹⁹⁸ A kereskedelmi közlemények vonatkozásában a törvény az Smtv. 20. § (1)–(7) bekezdései és az Mttv. 24. §-a által meghatározott szabályok alkalmazásáról rendelkezik, vagyis a videómegosztóplatform-szolgáltatóknak ugyanazokat a kötelezettségeket kell teljesíteniük az általuk megjelentett vagy rendelt kereskedelmi közleménynek vonatkozásában, mint a médiaszolgáltatóknak.¹⁹⁹

A tagállamok feladata gondoskodni arról, hogy az irányelvben megfogalmazott célok eléréséhez hozott intézkedéseket a videómegosztóplatform-szolgáltatók betartsák,²⁰⁰ továbbá ki kell alakítaniuk azokat a mechanizmusokat, amelyek segítségével mérhető az intézkedések megfelelősége. A tagállamok feladata biztosítani azt is, hogy a felhasználók és a platformok vitájának rendezésére peren kívüli jogorvoslati mechanizmusok álljanak rendelkezésre,²⁰¹ továbbá gondoskodniuk kell arról, hogy a felhasználók bíróság előtt érvényesíthessék jogaikat. Az Ekertv. a videómegosztóplatform-szolgáltatókra irányadó kötelezettségek érvényesülésének felügyeletét az NMHH Hivatalára telepíti, amely hatósági hatáskörben eljárva felügyeli a törvényben foglaltak betartását, jogsértés esetén pedig alkalmazza a megfelelő jogkövetkezményeket.²⁰²

4.2 Eker. szabályozás

Az Európai Unió szabályozási rendszerében a közösségi média platformok, mint távolról, elektronikus úton és a szolgáltatást igénybe vevő egyéni kérelmére nyújtott szolgáltatások²⁰³ ún. információs társadalommal összefüggő szolgáltatásnak minősülnek, és így az elektronikus kereskedelemről szóló (Eker.) irányelv tárgyi hatálya alá tartoznak. A definíciós elemeket egyenként vizsgálva az irányelv fogalomhasználata értelmében távolról nyújtottnak minősül a szolgáltatás ha a felek nincsenek egyidejűleg jelen a szolgáltatás nyújtásakor; elektronikus úton végzik, ha a kezdőpont és a célállomás közötti kommunikáció vezetéssel, rádióval, optikai vagy egyéb elektromágneses eszköz útján van összekapcsolva; és mindezt a szolgáltatást

¹⁹⁸ Uo. 15/J § (2) bek.

¹⁹⁹ Uo. 15/D § (2) bek.

²⁰⁰ AVMS irányelv, 28b cikk 3. bek.

²⁰¹ Uo. 28b cikk 7. bek.

²⁰² SORBÁN i.m.

²⁰³ Eker. irányelv, 2. cikk a) pont.

igénybe vevő egyéni kérelmére, vagyis nem lineáris, folyamatos módon nyújtják.²⁰⁴ A tagállamok nem köthetik e szolgáltatások nyújtását előzetes engedélyhez, mindössze általános adatszolgáltatást írhatnak elő a szolgáltatónak, így elegendő, ha egyetlen uniós tagállamban letelepedettnek minősülnek a nemzeti jog szerint.²⁰⁵ Ebbe a fogalmi körbe nem tartoznak bele az audiovizuális médiaszolgáltatások, valamint az elektronikus hírközlési szolgáltatások.²⁰⁶

A közösségi média platformok hazánkban az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló törvény (Ektv.²⁰⁷) tárgyi hatálya alá tartoznak. Az AVMS irányelv 2018-as módosításával a médiaszabályozás hatálya alá kerültek olyan információs társadalommal összefüggő szolgáltatások is, amelyek online tartalmakat automatikus eszközökkel vagy algoritmusokkal rendszereznek, de nem viselnek értük szerkesztői felelősséget. Így e szolgáltatások (pl. Facebook Watch, IGTV, YouTube) egyszerre tartoznak a médiaszabályozás és az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások szabályozásának hatálya alá.

Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás jelleg megállapításakor a szolgáltatás jellegét kell megvizsgálni, azaz azt, hogy azt távolról, azaz a felek egyidejű jelenléte nélkül nyújtják-e, és a szolgáltatásnyújtás teljes mértékben elektronikus berendezések útján történik-e, továbbá nem kapcsolódik-e visszatérő jellegű szolgáltatásokhoz, még ha azok elektronikus berendezések használatát is foglalják magukban.²⁰⁸ Az Európai Unió Bírósága (EUB) több döntésében vizsgálta, hogy mi minősül ilyen információs társadalommal összefüggő szolgáltatásnak, és felállított bizonyos kritériumokat az olyan vegyes szolgáltatások vonatkozásában, amelyek egy elektronikus úton nyújtott elemből és egy nem ilyen úton nyújtott másik elemből állnak. Az Uber szolgáltatással kapcsolatos döntésében²⁰⁹ azon a véleményen volt, hogy az olyan szolgáltatás, amelynek célja, hogy okostelefonos alkalmazás segítségével a saját gépjárművet használó sofőröket és a városon belüli helyváltoztatást igénylő személyeket díjazás ellenében kapcsoljon össze, önmagában megfelel az információs

²⁰⁴ A Tanács és az Európai parlament 98/48/EK irányelve a műszaki szabványok és szabályok terén történő információszolgáltatási eljárás megállapításáról szóló 98/34/EK irányelv módosításáról, 1. cikk.

²⁰⁵ Eker. irányelv. 4–5. cikkek.

²⁰⁶ 98/48/EK irányelv, 1. cikk, valamint V. melléklet.

²⁰⁷ Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény.

²⁰⁸ STRIHÓ Krisztina: Elektronikus kereskedelem kontra fogyasztóvédelem. HETESI Erzsébet – MAJÓ Zoltán – LUKOVICS Miklós (szerk.): A szolgáltatások világa. JATEPress, Szeged, 2009. 131.

²⁰⁹ Uber France SAS és Nabil Bensalem kontra Tribunal de grande instance de Lille, C-320/16. sz. ügy, 2018. április 1-i ítélet.

társadalommal összefüggő szolgáltatások fogalmi elemeinek. Rávilágított viszont arra, hogy ezt a fajta közvetítői tevékenységet akkor lehet a személyek mozgatásának fizikai cselekményét magába foglaló szolgáltatástól elkülönülten kezelni, ha az elválasztható a fő szolgáltatástól. A jelen ügyben az EUB arra jutott, hogy az Uber szolgáltatását nem közvetítő szolgáltatásként, hanem közlekedési szolgáltatásként indokolt minősíteni, mivel a közvetítő szolgáltatás egy átfogó szolgáltatás egyik része, a szolgáltatás domináns eleme pedig a közlekedési területen nyújtott szolgáltatás, amelyhez elválaszthatatlanul kapcsolódik az okostelefonos alkalmazás.²¹⁰ Az Airbnb Ireland ügyben²¹¹ pedig úgy határozott a bíróság, hogy a bérbeadókat és albérlőket összekapcsoló elektronikus platform megfelel az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó szolgáltatók fogalmának, és közvetítő szolgáltatónak minősíthető, mivel a platformon nyújtott szolgáltatás elválasztható az ingatlanügylettől. A két szolgáltatás az EUB álláspontja szerint azért választható el egymástól, mert az online kínált szolgáltatásrész nem a szálláshelyszolgáltatás azonnali megvalósítására irányult, hanem arra, hogy a platform a szállást kereső személyek által megadott kritériumok szerint rendszerezett listát állítson össze, ezáltal megkönnyítse a jövőbeli ügyletekkel kapcsolatos szerződések megkötését.²¹² Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások kapcsán meg kell különböztetnünk két alapvető szolgáltató típust: a tartalomszolgáltatót, valamint a közvetítőszolgáltatót. Előbbi szerkesztett tartalmat tesz elérhetővé a látogatók számára, míg utóbbi csak a más által közzétett információ elérésére biztosít felületet, anélkül, hogy beleszólna annak tartalmába.²¹³ A közösségi média platformok közvetítőszolgáltatóknak, azon belül is tárhelyszolgáltatóknak minősülnek, mivel a felhasználói tartalmakat saját rendszerükben tárolják, rendezik, elérhetővé teszik.²¹⁴

Az Eker. irányelv és az azt a magyar jogrendbe átültető Ekertv. értelmében a tárhelyszolgáltató nem felel a jogsértő tartalomért vagy információért, amennyiben nincs tudomása a tartalommal vagy információval kapcsolatos jogellenes magatartásról, vagy arról, hogy az információ bárkinek a jogát vagy jogos érdekét sérti, és amint erről tudomást szerez, haladéktalanul intézkedik az információ eltávolításáról, vagy a hozzáférés lehetőségének megszüntetéséről.²¹⁵

²¹⁰ Uo.

²¹¹ C-390/18. sz., X, YA, Airbnb Ireland UC, Hôtelière Turenne SAS, Association pour un hébergement et un tourisme professionnels (AHTOP) és Valhotel kontra Juge d'instruction du tribunal de grande instance de Paris ügyben hozott 2019. december 19-ei ítélet.

²¹² Uo.

²¹³ BARTÓKI-GÖNCZY – POGÁCSÁS i.m. 738.

²¹⁴ KOLTAY i.m. (2019c) 206.

²¹⁵ Eker irányelv 14. cikk, Ekertv. 8–11. §.

A tárhelyszolgáltatónak három napon belül értesíteni kell a tartalom eltávolítására vonatkozó kérelemről az azt feltöltőt, aki az eltávolítás ellen kifogással élhet, kifogás esetén pedig a tárhelyszolgáltató visszaállítja a tartalmat, és csak a bíróság rendelheti el annak újbóli eltávolítását.²¹⁶ Az aki panasszal szeretne élni, teljes bizonyító erejű magánokiratba vagy közokiratba foglalt értesítésével felhívhatja a szolgáltatót a jogát sértő tartalmú információ eltávolítására. Az értesítésnek tartalmaznia kell a sérelem tárgyát és a jogsértést valószínűsítő tények megjelölését, a jogsértő tartalmú információ azonosításához szükséges adatokat valamint a jogosult nevét és elérhetőségeit.²¹⁷

Az Eker. irányelv – a később részletezett amerikai 230. szakasz szabályozásához hasonlóan – főszabályként nem állapítja meg a szolgáltatók felelősségét az általuk tárolt és továbbított tartalmakért, és nem is állapít meg általános kötelezettséget a jogellenes tartalmak szűrésére vagy monitorozására, egyenesen megtiltja ilyen előírás bevezetését.²¹⁸ Ez az elv egyrészt a tartalom és az átvitel szabályozása elválasztásának elvéből vezethető le, amely szerint egy technikai szolgáltató az idegen tartalmakért – amelyek létrehozásában nem működött közre – nem vonható felelősségre. Másrészt, ha felelőssé tennénk a tárhelyszolgáltatókat a jogsértő tartalmakért, akkor köteleznék őket a platformjukon megjelenő összes tartalom felügyeletére, ez pedig annak a veszélyével járhat, hogy saját érdekeik védelme és biztonsága érdekében még a jelenleginél is sokkal nagyobb mennyiségben fognak törölni olyan tartalmakat, amelyek egyébként nem jogsértők, súlyosan korlátozva ezzel a szólásszabadságot.²¹⁹

Az eltávolítási kötelezettség tehát akkor terheli a tárhelyszolgáltatót, ha az tudomást szerez a jogsértő tartalomról. Ez az ún. értesítési-eltávolítási eljárás alapvetően a felhasználó és a platform közötti jogviszonyra helyezi a hangsúlyt, a bíróságok csupán akkor lépnek közbe, ha a nem távolítják el a tartalmat, vagy ha a korábban eltávolított tartalmat az igénybe vevő kifogása alapján a szolgáltató helyreállítja, a helyreállítással azonban a jogsérelmet szenvedett személy nem ért egyet.²²⁰ Ha helyreállítja a tartalmat a szolgáltató, az eltávolítási igényt bejelentő személy polgári keresetet nyújthat be a bíróságon, vagy büntetőfeljelentést tehet.²²¹ Ha a bíróság ideiglenes intézkedést rendel el, a határozat kézhezvételétől számított 12 órája van a szolgáltatónak ismételtelt eltávolítani a kifogásolt tartalmat.²²² A 2018-as AVMS irányelv

²¹⁶ Uo.

²¹⁷ Ekertv. 13. § (1)-(2).

²¹⁸ Eker. irányelv 15. cikk

²¹⁹ BARTÓKI-GÖNCZY – POGÁCSÁS i.m.740.

²²⁰ Ekertv. 13. § 9. bek.

²²¹ Uo.

²²² Uo.

pedig ugyanezt a kötelezettséget állapítja meg a videómegosztó-platformok esetében is, vagyis a videómegosztóplatform-szolgáltatóknak is kötelességük eltávolítani a jogsértő tartalmakat, amint azokról tudomást szereznek.²²³

A szolgáltatók emellett többek között kötelesek megfelelő intézkedéseket tenni és hatékony műszaki megoldásokat alkalmazni, ha a szolgáltatásukban megtalálható tartalom a kiskorúak fizikai, szellemi, lelki vagy erkölcsi fejlődését veszélyezteti, sérti az emberi méltóságot, vagy gyűlöletkeltő, bűncselekményt vagy annak elkövetésére való felhívást valósít meg, illetve sérti a kereskedelmi közleményekre vonatkozó szabályokat.²²⁴ Az Ekertv. a videómegosztóplatform-szolgáltatókra irányadó kötelezettségek érvényesülésének felügyeletét az NMHH Hivatalára telepíti, amely hatósági hatáskörben eljárva felügyeli a törvényben foglaltak betartását, jogsértés esetén pedig alkalmazza a megfelelő jogkövetkezményeket.²²⁵ Az NMHH-nak tehát csupán az Ekertv.-ben meghatározott médiaszabályozási körben van jogosultsága eljárni a videómegosztóplatformokkal szemben, ez azonban az Ekertv. által meghatározott joghatósági szabályok értelmében csak a Magyarországon letelepedett videómegosztóplatformokra vonatkozik.

Az irányelv alapján a szolgáltatóknak nincs általános monitorozási kötelezettségük, és a tagállamok nem is állapíthatnak meg olyan kötelező szabályt, amely ezt előírná.²²⁶ A legtöbb közösségi média platform ettől függetlenül végez önálló monitorozást a tartalmak tekintetében, főként automatizált rendszerekkel, időnként emberi felügyelettel, hasonló kötelezettséget – a videómegosztóplatformok kivételével – azonban jelenleg nem lehet előírni a közösségi oldalaknak.

Ezzel ellentétes irányba hat azonban az Európai Unió Bíróságának (EUB) Glawischnig-Piesczek kontra Facebook ügyben 2019 októberében hozott ítélete,²²⁷ melyben egy Facebook-felhasználó Eva Glawischnig-Piesczek osztrák képviselőnőt sértő nyilvános bejegyzést tett közzé. A Facebook a képviselő kérésére nem távolította el a sérelmezett bejegyzést, később viszont az osztrák bíróság rendelkezése alapján megszüntette a tartalomhoz való hozzáférést. A képviselő kérelme azonban arra is vonatkozott, hogy ne csak az eredeti bejegyzést, hanem minden ahhoz hasonló (tartalmában azonos értelmű) hozzászólást töröljön a Facebook. Az osztrák szabályozás alapján a Facebook nem felelős az általa tárolt információkért, amennyiben

²²³ Ekertv. 15/D § (4)–(6) bekezdések.

²²⁴ Uo. 15/D § (1) bek.

²²⁵ Uo. 15/I §

²²⁶ Eker. irányelv, 15. cikk

²²⁷ Eva Glawischnig-Piesczek kontra Facebook Ireland Ltd., C 18/18 sz. ügy, 2019. október 3-ai ítélet.

nincs tudomása azok jogsértő mivoltáról, ez azonban nem zárja ki, hogy a bíróságok a tárhelyszolgáltatót a jogsértő tartalom elérhetetlenné tételére kötelezzék. Az irányelv azonban megtiltja, hogy tárhelyszolgáltatókat terhelő olyan általános kötelezettséget állapítsanak meg, amely miatt az általuk továbbított vagy tárolt információkat nyomon kell követniük, vagy a jogellenes tevékenységre utaló tényeket vagy körülményeket ki kell vizsgálniuk.²²⁸ A bíróságnak tehát ezt az ellentmondást kellett feloldania, és ítéletében kimondta, hogy a fenti megkötés nem érinti a tárhelyszolgáltatók „egyedi esetben alkalmazandó” nyomon követési kötelezettségét, amikor az adott tartalomról egy tagállami bíróság megállapította, hogy jogsértő.²²⁹

Tekintettel arra, hogy a bíróság szerint „a közösségi hálózat megkönnyíti az információk különböző felhasználók közötti gyors továbbítását, fennáll annak a tényleges veszélye, hogy a korábban jogellenesnek minősített információt e hálózat más felhasználója újból létrehozza és megosztja,”²³⁰ annak érdekében, hogy a tárhelyszolgáltató a további jogsértést megelőzze, a hatáskörrel rendelkező bíróság jogszerűen kötelezheti a szolgáltatót arra, hogy akadályozza meg a korábban jogellenesnek nyilvánított információkéval azonos tartalmú, tárolt információkhoz való hozzáférést, vagy arra, hogy távolítsa el az ilyen információkat, függetlenül attól, hogy ki kérelmezte ezen információk tárolását.²³¹ Mindezek mellett az azonos értelmű információk tekintetében a bíróság úgy foglalt állást, hogy az eltávolítási kötelezettségnek ki kell terjednie azokra az információkra is, amelyek tartalmát a használt szavak vagy ezek összekapcsolása miatt kissé eltérő módon fogalmazták meg, azonban ez csupán addig terjed, amíg a tárhelyszolgáltató nem kényszerül önálló értékelésre a kifogásolt tartalommal illetően.²³² Vagyis amennyiben önálló értékelést követel meg az adott tartalom, tehát nem egyértelműen eldönthető a tartalom azonossága a korábban jogsértőnek minősített tartalommal, nem terheli eltávolítási kötelezettség a tárhelyszolgáltatót. Az ítélet szerint az uniós jog nem zárja ki, hogy valamely tagállami bíróság arra kötelezhessen a tárhelyszolgáltatót, hogy attól függetlenül törölje az általa tárolt és a korábban jogellenesnek nyilvánított információval azonos tartalmú információkat, vagy akadályozza meg az azokhoz való hozzáférést, hogy ezt külön kérelmezni kelljen.²³³

²²⁸ Uo. 15. cikk 1. bek.

²²⁹ Uo. 34–35. bekezdések.

²³⁰ Uo. 36. bek.

²³¹ Uo. 37. bek.

²³² Uo. 46. bek.

²³³ Uo. 53. bek.

Az ítélet ezek mellett még egy további fontos elvet rögzített, nevezetesen azt, hogy az irányelv nem zárja ki, hogy a jogsértéstől eltöltő intézkedések világszintű kötelezettségeket jelenthessenek.²³⁴

4.3 Soft law eszközök

Az Európai Unió számos dokumentumban foglalkozott a platformok szabályozásának lehetséges eszközeinek kérdésével. Az Unió azonban nagyon sokáig vonakodott a kötelező jogi előírások megfogalmazásától, ezeket legfeljebb kilátásba helyezte, helyette inkább ajánlásokat fogalmazott meg, melyek főként az önszabályozás modelljére épülnek. A különböző állásfoglalásokból, ajánlásokból és más dokumentumokból azonban kiolvasható, hogy az Unió az elektronikus kereskedelmi irányelvben lefektetett korlátozott felelősségi rendszert tekinti a platformokkal szemben elvárt tevékenységek alapjának, így nem vár el teljes körű előzetes ellenőrzést a platformok szolgáltatóitól.²³⁵

Ezzel ellentmondani látszik az Európai Bizottság 2017-es, jogellenes tartalmakkal szembeni fellépésről szóló közleménye, amelynek célja az illegális tartalomhoz való hozzáférés megelőzésére, felderítésére, eltávolítására és letiltására vonatkozó bevált gyakorlatok végrehajtásának megkönnyítése és intenzívebbé tétele az illegális tartalom hatékony eltávolításának, az átláthatóság fokozása és az alapvető jogok online védelme érdekében. Ebben a Bizottság olyan iránymutatásokat fogalmaz meg, melyek szerint a platformoknak aktívan, adott esetben külön értesítés nélkül is fel kellene lépniük a jogsértésekkel szemben, leszögezi azonban, hogy ezzel a platformok nem veszítenék el az Uniós jog alapján őket megillető felelősség alóli mentességüket.²³⁶ A közlemény után kiadott Bizottsági ajánlás megerősíti ezt a kívánalmat, kiemelve az indokolt esetekben alkalmazott, arányos proaktív intézkedések elvárását, amely a jogellenes tartalmak azonosítása érdekében emberi beavatkozástól mentes automatizált eszközök alkalmazását, főként tartalomszűrő algoritmusok használatát is lehetővé teszi.²³⁷

²³⁴ Uo. 50. bek.

²³⁵ KOLTAY i.m. (2019c) 741.

²³⁶ Communication on tackling illegal content online: Towards an enhanced responsibility of online platforms. 28.9.2017, COM(2017) 555 final. 10., 3.3.1. pont.

²³⁷ Commission Recommendation of 1.3.2018 on measures to effectively tackle illegal content online, C(2018) 1177 final. 12., 18. pont.

Az Európai Tanács Miniszteri Bizottságának 2018-as ajánlása is felveti a platformok szabályozásának kérdését,²³⁸ javasolva számukra, hogy tartsák tiszteletben a szólásszabadságot, a tartalomba való beavatkozásukat minden esetben világos – jogi vagy etikai – alapokra helyezték,²³⁹ biztosítsák az átláthatóságot és az elszámoltathatóságot,²⁴⁰ különös tekintettel a saját, tartalomra vonatkozó szabályaik alkalmazására, amelynek esetben még a diszkriminációmentesség elvére is tekintettel kell lenniük.²⁴¹ Javasolt számukra továbbá, hogy biztosítsák a hatékony jogorvoslathoz és a vitarendezéshez való jogot valamennyi érintett felhasználójuk számára (akár a szólásszabadságát, akár a jogait félti mások szólásszabadságától).²⁴² A jogsértő tartalmak eltávolításának határideje is előrébb hozható: a különösen veszélyes, például a terrorizmust támogató tartalmak esetében az értesüléstől számított egy órán belüli eltávolítás kötelezővé tétele is felmerült az EU Bizottság berkein belül.²⁴³ Az EU javaslatai, az Európa Tanács ajánlása vagy az érintett piaci szereplők önkéntes vállalásai azonban érintetlenül hagynák az EU Eker. irányelvében foglalt értesítési-eltávolítási szabály lényegét. Legtöbbször még az EU dokumentumai is az állami jogon kívüli, önként vállalt eszközök alkalmazását javasolják a platformok számára.²⁴⁴

Az Európai Unió viszont nem csak a fogyasztóvédelem területén tett kísérletet arra, hogy rákényszerítse a platformokat saját szabályaik módosítására. Mivel a platformok szerződésének módosítására nincs közvetlen jogi lehetősége, ezért az Unió inkább a platformokra oktrojált jogi szabályozás lehetőségével igyekezett bizonyos minimumszabályok implementálására a felhasználási feltételekbe. 2016-ban a gyűlöletbeszéddel kapcsolatban szorgalmazta az Európai Bizottság a platformok erőteljesebb fellépését, melynek eredményeként létrejött a Jogellenes Online Gyűlöletbeszéddel Szembeni Fellépést Szolgáló Magatartási Kódex,²⁴⁵ melyben a Facebook, a Youtube, a Twitter és a Microsoft is vállalta, hogy platformjaik haladéktalanul –

²³⁸ Recommendation CM/Rec(2018)2 of the Committee of Ministers to member States on the roles and responsibilities of internet intermediaries. Council of Europe, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680790e14 (2020.03.28.).

²³⁹ Uo. 2.1.3. alpont.

²⁴⁰ Uo. 2.2. alpont.

²⁴¹ Uo. 2.3. alpont.

²⁴² Uo. 2.5. alpont.

²⁴³ Google, Facebook, Twitter Face EU Fines over Extremist Posts. BBC, <https://www.bbc.com/news/technology-45495544>

²⁴⁴ BARTÓKI-GÖNCZY Balázs: Gondolatok köztére – A közösségi média személyiségvédelemmel összefüggő kihívásai és szabályozása az egyes államokban. Megjelenés alatt.

²⁴⁵ Code of conduct on countering illegal hate speech online. https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/eu-code-conduct-countering-illegal-hate-speech-online_en

az érvényes bejelentést követően megfelelő időn belül – intézkednek a jogellenes online gyűlöletbeszéddel szemben. A kódexben az online platformok többek között az alábbi kötelezettségeket vállalták:

- Olyan világos és hatékony eljárásokat vezetnek be a szolgáltatásaik útján közzétett jogellenes gyűlöletbeszédre vonatkozó bejelentések vizsgálatára, amelyek lehetővé teszik az ilyen tartalmak eltávolítását vagy hozzáférhetetlenné tételét. Az informatikai vállalatok olyan szabályokat és közösségi iránymutatásokat vezetnek be, amelyek egyértelművé teszik, hogy tiltják az erőszakra és a gyűlölködő magatartásra való uszítást.
- Az eltávolításra irányuló érvényes bejelentés kézhezvételekor – a kérelmek felülvizsgálataért felelős külön csoportok révén – összevetik az ilyen kérelmet a saját szabályaikkal és közösségi iránymutatásaikkal, valamint ha szükséges, a Tanács rasszizmus és idegengyűlölet egyes formái és megnyilvánulásai elleni, büntetőjogi eszközökkel történő küzdelemről szóló 2008/913/IB kerethatározatot átültető nemzeti jogszabályokkal.
- A gyűlöletbeszéd eltávolítására irányuló érvényes bejelentések többségét 24 órán belül megvizsgálják, és szükség esetén eltávolítják vagy hozzáférhetetlenné teszik az ilyen tartalmakat.
- A fentiekén túlmenően az informatikai vállalatok megismertetik felhasználóikkal, és tudatosítják bennük a szabályzatuk és a közösségi iránymutatásaik alapján nem megengedett tartalmak típusait.
- Tájékoztatnak a bejelentések benyújtására vonatkozó eljárásról a tagállami hatóságok és az informatikai vállalatok közötti kommunikáció sebességének és hatékonyságának fokozása érdekében.
- A tagállamoktól és az Európai Bizottságtól kapott támogatás segítségével biztosítják a civil társadalmi partnerszervezetek és a „megbízható bejelentők” reprezentatív hálózatához való hozzáférést valamennyi tagállamban, ezáltal elősegítve a jó minőségű bejelentések benyújtását. Az informatikai vállalatok honlapjaikon hozzáférhetővé teszik a „megbízható bejelentőkre” vonatkozó információkat.
- Rendszeres képzést biztosítanak a személyzetüknek az aktuális társadalmi fejleményekről, és véleményt cserélnek a további javulást eredményező potenciális lépésekről.
- Fokozzák a más platformokkal és közösségi médiát üzemeltető vállalatokkal való együttműködésüket a bevált gyakorlatok hatékonyabb megosztása érdekében.²⁴⁶

²⁴⁶ Uo.

A magatartási kódexet évente felülvizsgálják, a 2019-es jelentés alapján már csatlakozott az egyezményhez a Google+, a Snapchat, a Dailymotion, a Jeuxvideo.com és az Instagram is, valamint bár a felhasználók felé történő visszajelzések kapcsán fogalmazott meg kritikát a Bizottság, alapvetően mégis úgy tűnik a “kényszerített” önszabályozás beváltotta a hozzá fűzött reményeket.²⁴⁷ Ezzel szemben a francia digitális ügyekért felelős miniszternek készített szakértői jelentés²⁴⁸ szerint a Facebook által átadott információk nem teszik lehetővé annak megállapítását, hogy a szolgáltató belső folyamatai mennyire vannak összhangban a vállalt kötelezettségeivel.²⁴⁹

Dolgozatom későbbi részében kerül kifejtésre a közösségi média és a dezinformáció kapcsolata, azonban rendszertanilag indokolt ezen a helyen említeni az Európai Unió dezinformáció elleni fellépésének egyik eszközét. Az Unió ugyanis már 2017-ben felismerte, hogy a dezinformáció egyre növekvő fenyegetést jelenthet a társadalmi diskurzusokra nézve, és hogy a demokratikus folyamatok és intézmények manipulációval szembeni védelme “hosszú távú kihívást jelent és folyamatos erőfeszítéseket tesz szükségessé”.²⁵⁰ Az Európai Bizottság 2017 végén magas szintű szakértői csoportot hozott létre az üggyel kapcsolatos tanácsadás biztosítása érdekében, “hamis hírekkel és az internetes félretájékoztatással foglalkozó magas szintű munkacsoport” néven. A munkacsoport feladata a probléma feltérképezése volt, valamint, hogy megfelelő ajánlásokat fogalmazzon meg az Unió számára a dezinformáció visszaszorításának érdekében. A szakértői csoport 2018. március 12-én terjesztette elő jelentését,²⁵¹ melyben elsődlegesen egy sajátos önszabályozás mellett tették le voksukat.²⁵² A jelentés egy Európai Unió által megfogalmazott alapelveket tartalmazó kódex megalkotását javasolta, melynek használata mellett az online platformok és a közösségi oldalak egyaránt elköteleznék magukat. Az alapelvek olyan

²⁴⁷ Assessment of the Code of Conduct on Hate Speech online.

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/aid_development_cooperation_fundamental_rights/assessment_of_the_code_of_conduct_on_hate_speech_on_line_-_state_of_play_0.pdf

²⁴⁸ Créer un cadre français de responsabilisation des réseaux sociaux: agir en France avec une ambition européenne. Rapport de la mission « Régulation des réseaux sociaux – Expérimentation Facebook » Remis au Secrétaire d’État en charge du numérique, <https://www.vie-publique.fr/sites/default/files/rapport/pdf/194000427.pdf>

²⁴⁹ Uo. 9.

²⁵⁰ Jelentés az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a dezinformációval szembeni közös cselekvési terv végrehajtásáról. Brüsszel, 2019.6.14. JOIN(2019) 12 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019JC0012&from=EN>

²⁵¹ Final report of the High Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation>

²⁵² Online félretájékoztatás: az internetes platformok fokozott átláthatóságára van szükség https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/IP_18_1746

követelményeket fogalmaztak meg, mint az átláthatóság az információk forrása, előállítása, szponzorálása, terjesztése és célzottsága tekintetében, az online elszámoltathatóság előmozdítása, vagy a magas színvonalú újságírás és a médiaműveltség támogatása.²⁵³ 2018 októberében meg is született a dezinformáció visszaszorítását célzó gyakorlati kódex,²⁵⁴ amely önszabályozás keretében igyekezett megoldani a kérdést. Az önszabályozó kódexet a Facebook, a Google, a Twitter, a Mozilla és a Microsoft is aláírta, melyet így magukra nézve kötelezőnek ismertek el. A kódex értelmében a platformoknak átláthatóbbá kell tenniük szabályzataikat, szorosabb együttműködést kell kialakítaniuk a kutatói szférával, tényellenőrzőkkel és a tagállamokkal. A platformok legfontosabb kötelezettségei azonban a politikai hirdetések átláthatóságára, a dezinformáció szűrésére és önértékelő jelentések²⁵⁵ (az EU-s választásokat megelőző hónapokban havi, később éves rendszerességgel történő) benyújtására vonatkoztak. Az Európai Unió ezzel tehát az önszabályozás felé terelte a platformokat, arra ösztönözve őket, hogy a korábbinál még nagyobb mértékben végezzenek monitorozási tevékenységet, átadva nekik a szabályozást. A magatartási kódexben foglaltakat így nem maga az Európai Unió tartatja be, hanem maguk a tech cégek, az Unió kezében csupán az általuk rendelkezésre bocsátott jelentések értékelésének lehetősége van, saját ellenőrzés, vagy szankciók kiszabására nincs lehetősége.

A platformok vállalásainak betartását és az önellenőrző jelentések értékelését (különös tekintettel a 2019. évi európai parlamenti választásokra) a Bizottság és az Audiovizuális Médiaszolgáltatásokat Szabályozó Hatóságok Európai Csoportja (ERGA) végezte el.²⁵⁶ A monitoring alapján azonban nyilvánvalóvá vált, hogy az önszabályozás nem teljesítette be a hozzá fűzött reményeket. Bár a politikai reklámok tekintetében javult az átláthatóság, azonban az Unió felé szolgáltatott adatok hiányosak és sok szempontból ellenőrizhetetlenek voltak. A Bizottság megállapítása szerint az „adatszolgáltatás és a keresőeszközök alkalomszerűek és önkényesek, így nem felelnek meg a kutatók független ellenőrzés iránti igényeinek.”²⁵⁷ A tagállami hatóságok kifogásolták a platformok együttműködési hajlandóságát, valamint a

²⁵³ Európai Bizottság: Európai megközelítés az online félretájékoztatás kezelésére. COM(2018) 236 final, Brüsszel, 2018.4.26. 1.

²⁵⁴ A dezinformáció visszaszorítását célzó uniós gyakorlati kódex.

https://ec.europa.eu/newsroom/dac/document.cfm?doc_id=59115

²⁵⁵ Annual self-assessment reports of signatories to the Code of Practice on Disinformation 2019

<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/annual-self-assessment-reports-signatories-code-practice-disinformation-2019>

²⁵⁶ Report of the activities carried out to assist the European Commission in the intermediate monitoring of the Code of practice on disinformation (ERGA Report) http://erga-online.eu/wp-content/uploads/2019/06/ERGA-2019-06_Report-intermediate-monitoring-Code-of-Practice-on-disinformation.pdf

²⁵⁷ A dezinformáció visszaszorítását célzó gyakorlati kódex egy évvel később: az online platformok önértékelő jelentései. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/STATEMENT_19_6166

platformok által alkalmazott technikák hatékonyságát is. Az általuk szolgáltatott adatokat lehetetlen volt összevetni bármilyen más valós adatokkal, így lehetetlen volt számukra megállapítani a közölt statisztikák és lépések valódiságát és eredményességét.

A fentiekből tehát az látszik, hogy bizonyos területeken látszólag hatékonyan tud működni az önszabályozás, azonban a megfelelő garanciák hiányában végrehajtásuk és felügyeletük komoly kihívás elé állítja az Unió intézményeket, főként a belső folyamatok átláthatatlansága és a kötelezettségek ellenőrizhetősége miatt.

4.4 Az amerikai megközelítés – CDA 230. szakasz

Az Illó Kommunikációról szóló törvény (Communications Decency Act – CDA) „U.S. Code 47.” cím alatt kodifikált 230. szakaszát sokan az internet legfontosabb jogszabályának tartják.²⁵⁸ Sőt, vannak akik úgy tekintenek az 1996-ban hatályba lépett jogszabályra, mint amely egymagában felelős a ma ismert internet létrejöttéért.²⁵⁹ Témám szempontjából pedig azért kifejezetten érdekes a törvény elemzése, mivel a közösségi oldalakat az amerikai bíróságok következetesen, több döntésben is a 230. szakasz alá tartozó szolgáltatóknak minősítették.²⁶⁰

Az 1990-es évek elején az internet egyre szélesebb körben kezdett elterjedni, és sorra jelentek meg azon oldalak, amelyek fórumokat, üzenőfalakat és más, a felhasználók által létrehozott tartalmakra épülő szolgáltatásokat nyújtottak. Bár ez elősegítette az internet használatának elterjedését, számos olyan helyzetet is eredményezett, amelyekben a bíróságoknak abban a kérdésben kellett állást foglalniuk, hogy a szolgáltatók felelősségre vonhatóak-e a felhasználók által generált tartalomért. A joggyakorlat alapján az akkor létező besorolási kategóriák közül ezek az új szolgáltatók kiadóknak (publisher), közvetítőknak (common carriers) vagy terjesztőknak (distributor) minősülhettek volna. A kiadónak (például egy sajtóterméknek) jelentős szerepe van az általa elérhetővé tett tartalmak szerkesztésével kapcsolatban, ezért felelősek is voltak az általuk kiadott tartalmakért. A közvetítőknak (például a telefonszolgáltatóknak) voltaképpen semmilyen lehetősége nincs az általa közvetített tartalmakat illetően, így teljesen mentesültek a közvetített tartalmakért való felelősségre vonás

²⁵⁸ Cary GLYNN: Section 230 as First Amendment Rule. 131 *Harvard Law Review* 2027 (2018). 2028.

²⁵⁹ L. Jeff KOSSEFF: *The Twenty-Six Words That Created the Internet*. Cornell University Press, 2019.

²⁶⁰ *Klayman v. Zuckerberg*, 753 F.3d 1354, 1357 (D.C. Cir.) 2014; *Caraccioli v. Facebook Inc.*, 167 F. Supp. 3d 1056, 1065 (N.D. Cal.) 2016.

alól, a terjesztőket (például a könyvesboltokat) pedig csupán akkor terhelte bármilyen felelősség ha tudomást szereznek az adott tartalom jogsértő voltáról.²⁶¹

Az irodalmi kiadványokkal kapcsolatban, az amerikai *defamation* tortja alapján a terjesztőket nem terheli felelősség az általuk értékesített könyvekért, amennyiben nem rendelkeznek egyértelmű tudomással azok jogsértő tartalmáról, és nem is kötelesek ennek céljából átvizsgálni az általuk értékesített könyveket.²⁶² A bíróságok a '90-es évek során kezdtek el foglalkozni internetes közvetítőszolgáltatók felelősségével az oldalukon közzétett jogsértő tartalmakkal kapcsolatban, és a legtöbb döntés a fenti analógiát alkalmazta,²⁶³ született azonban számos ezzel ellentétes ítélet is, mely megállapította a közvetítőszolgáltató felelősségét, amennyiben az moderációt alkalmazott az oldalán, és nem távolította el a jogsértő tartalmat (tekintet nélkül arra, hogy volt-e tudomása róla vagy sem).²⁶⁴ Így tehát az a furcsa helyzet állt elő, hogy amennyiben a szolgáltató semmilyen moderálási tevékenységet nem végez az oldalon, nem is felel az ott harmadik személyek által közzétett tartalmakért, ellenben ha proaktívan szeretné moderálni a jogsértő tartalmakat, azonban ezek közül néhányat nem távolít el, megállapítható a felelőssége. A 230. szakaszt tartalmazó törvényjavaslat képviselőházi és szenátusi verzióinak összehangolását végző tanács bizottsági jelentésében az szerepel, hogy a javaslatot azzal a céllal alkották, hogy az utóbbi bírósági döntést ellensúlyozzák.²⁶⁵ A bizottsági jelentés fényében úgy tűnik, mintha a törvény tág megfogalmazása főként a bírói gyakorlat ellentmondásaira reagálna, valamint az internet fejlődését fenyegető azon potenciális következményre, amely abban az esetben állna elő, ha az internetszolgáltatókat a szervereiken hozzáférhető minden tartalom tekintetében kiadói felelősség terhelné, az ettől való félelem következtében pedig a szolgáltatók drasztikusan szűrnék az adott esetben jogszerű tartalmakat is.²⁶⁶

Chris Cox és Ron Wyden képviselők az 1996-os Telekommunikációs törvény 509. szakaszaként fogalmazták meg javaslatukat, amelyet később mindkét ház elfogadott, és az 1934. évi Kommunikációs törvény 230. szakaszaként került bevezetésre.²⁶⁷ A szakasz „illetlen megnyilvánulásokat” tiltó része azonnal bírósági felülvizsgálat alá került, melynek

²⁶¹ Paul EHRLICH: Communications Decency Act 230. 17 *Berkeley Technology Law Journal* 401. 403.

²⁶² GLYNN i.m. 2028.

²⁶³ *Cubby Inc. v. CompuServe Inc.* 776 F.supp I35 (S.D.N.Y.) 1991.

²⁶⁴ *Oakmont Inc. v. Prodigy Services Co.* 1995 WL 323710 (N.Y. Sup.- Ct.) 1995. *Zeran v. AOL Inc* 129 De. 327, 1997.

²⁶⁵ House Conf Rep 104-458, 104th Cong 2d Sess (1996) 194.

²⁶⁶ Anthony L. FARGO: Az internetszolgáltatók felelőssége az Egyesült Államokban és Európában. *In Medias Res* 2015/2. 297.

²⁶⁷ Matt REYNOLDS: The strange story of Section 230, the obscure law that created our flawed, broken internet. <https://www.wired.co.uk/article/section-230-communications-decency-act>

eredményeként a Legfelső Bíróság 1997-ben a Reno kontra ACLU ügyben²⁶⁸ a törvény jelentős részét, annak c) pontja kivételével alkotmányellenesnek minősítette.

A CDA 230. szakasz c) pontja szerint:

c) Védelem a sértő tartalmak „irgalmas szamaritánus” blokkolásához és szűréséhez

(1) A kiadó és a közlő kezelése

Egy interaktív számítógépes szolgáltatás üzemeltetője vagy használója nem tekinthető olyan információk kiadójának vagy közlőjének, amelyeket egy másik információs tartalomszolgáltató tett közzé

(2) Polgári jogi felelősség: Az interaktív számítógépes szolgáltatás egyik üzemeltetője vagy felhasználója sem felel a következők miatt:

(A)

minden olyan, önként, jóhiszeműen végrehajtott intézkedés, amelynek célja az, hogy korlátozza az olyan tartalomhoz való hozzáférést, amelyet a szolgáltató vagy felhasználó obszcénnek, erkölcstelennek, szemérmetlennek (*lascivious*), mocskosnak, túlzottan erőszakosnak, zaklatónak vagy más módon kifogásolhatónak tekint, függetlenül attól, hogy az adott tartalom alkotmányosan védett-e vagy sem; illetve

(B)

minden olyan intézkedés, amely az (1) bekezdésben ismertetett tartalmakhoz való hozzáférés korlátozására szolgáló műszaki eszközöket biztosít vagy elérhetővé tesz az információs tartalom-szolgáltató vagy mások számára.²⁶⁹

A 230. szakasz elsődleges célja, hogy lehetővé tegye az interaktív számítógépes szolgáltatók számára, hogy korlátozzák a szexuális vagy erőszakos tartalmak megjelenését anélkül, hogy felelősségre lehessen vonni őket. A törvény rendelkező része utal is erre a célra, mondván, a

²⁶⁸ Reno v. ACLU, 521 U.S. 844, 885 (United States Supreme Court 1997).

²⁶⁹ (c) Protection for “Good Samaritan” blocking and screening of offensive material

(1) Treatment of publisher or speaker

No provider or user of an interactive computer service shall be treated as the publisher or speaker of any information provided by another information content provider.

(2) Civil liability

No provider or user of an interactive computer service shall be held liable on account of—

(A) any action voluntarily taken in good faith to restrict access to or availability of material that the provider or user considers to be obscene, lewd, lascivious, filthy, excessively violent, harassing, or otherwise objectionable, whether or not such material is constitutionally protected; or

(B) any action taken to enable or make available to information content providers or others the technical means to restrict access to material described in paragraph (1).

törvényhozó szeretné megszüntetni „azokat a hátráltató tényezőket, amelyek akadályozzák az olyan blokkoló és szűrőtechnológiák fejlesztését és használatát, amelyek lehetővé teszik a szülők számára, hogy korlátozzák gyermekeik hozzáférését a kifogásolható vagy nem megfelelő online tartalmakhoz”.²⁷⁰ A törvény megszületésének körülményei is arra engednek következtetni, hogy a Kongresszus célja nem a teljes immunitás volt, csupán az ellentmondásos helyzet feloldása.²⁷¹ A korábbi, 22-es csapdájához hasonló gyakorlat (vagyis hogy csak annak állapítható meg a felelőssége aki önként moderálja a tartalmakat) megszüntetéseként a Kongresszus kimondja, hogy nem perelhető az eltávolításért a szolgáltató, így arra készíti őket, hogy moderálják a tartalmat, a cél tehát a moderálás ösztönzése volt, nem pedig a teljes mentesség megalapítása. A törvény megszületésekor a Kongresszust az az elv vezérelte, hogy minél kevesebb állami szabályozással mozgassa elő az interaktív számítógépes szolgáltatások folyamatos és élénk fejlődését.²⁷² A törvény „Megállapítások” című része szerint az interaktív szolgáltatások piacának növekedése „rendkívüli előrelépést jelentett az Egyesült Államok polgárai számára az oktatási és információs forrásokhoz való hozzáférés” tekintetében és „az internet és egyéb interaktív számítógépes szolgáltatások a politikai diskurzus valódi sokszínűségének fórumát teremtik meg, különleges lehetőséget jelentenek a kulturális fejlődés számára, és az intellektuális tevékenység lehetőségeit is végtelenül megsokszorozták”.²⁷³ A szabályozás bevezetésének indoka emellett az interneten folyó politikai diskurzusok és az internetes szolgáltatások növekedésének előmozdítása is volt.²⁷⁴

A törvény e) pontja azt is kimondja, hogy a 230. szakasz egyik rendelkezése sem értelmezhető úgy, mint ami korlátozza a szövetségi büntető jogszabályokat, szellemi tulajdonra vonatkozó törvényeket és állami törvényeket, amennyiben azok nem állnak ellentmondásban a 230. szakasz rendelkezéseivel.²⁷⁵ Erre hivatkozva az amerikai bíróságok rendszerint sikerrel

²⁷⁰ FARGO i.m. 296.

²⁷¹ EHRLICH i.m. 409.

²⁷² FARGO i.m. 295.

²⁷³ Uo.

²⁷⁴ Joel TIMMER: Fighting Falsity: Fake News, Facebook and the First Amendment. 35 *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal* 669, 2017. 688.

²⁷⁵ (e) Effect on other laws

(1) No effect on criminal law

Nothing in this section shall be construed to impair the enforcement of section 223 or 231 of this title, chapter 71 (relating to obscenity) or 110 (relating to sexual exploitation of children) of title 18, or any other Federal criminal statute.

(2) No effect on intellectual property law

Nothing in this section shall be construed to limit or expand any law pertaining to intellectual property.

(3) State law

követelik az internetszolgáltatóktól, hogy a felhasználói fiók információin vagy legalább az Internet Protocol címeken keresztül azonosítsák felhasználóikat, amennyiben szerzői jog megsértésének vagy bűncselekmény elkövetésének gyanúja merül fel. A Sony Music Entertainment Inc. v. Does 1-4043²⁷⁶ ügyben a New York-i szövetségi bíróság meghatározta, hogy mikor kötelező az internetszolgáltatóknak felfedni a felhasználó kilétét: amennyiben a sérelmet szenvedett fél amennyire lehetséges azonosítja a vélt szabálysértőt, bizonyítja, hogy a jogsértő kiléte máshogyan nem fedhető fel és bizonyítja a keresett információ fontosságát szerzői jogi keresete szempontjából.²⁷⁷ Az amerikai bíróságok arra is hajlandók, hogy engedélyezzék a névtelen felhasználók azonosítását olyan esetekben, amikor a felhasználókkal szemben az a vád, hogy másokat online fenyegettek vagy zaklattak, vagy reklámtevékenységet folytattak, ami általában kisebb mértékű Első Alkotmánykiegészítés általi védelmet élvez, mint a politikai vagy egyéb „értékes” megnyilvánulás.²⁷⁸

A 230. szakasz elfogadása után olyan esetekben sem állapították meg a közvetítőszolgáltató felelősségét, amikor nyilvánvalóan tudott az adott tartalom jogellenességéről. Az egyik legtöbbet hivatkozott, Zeran v. AOL²⁷⁹ ügyben a felperes Zeran többször értesítette az AOL oldal üzemeltetőit, hogy a telefonszáma jogellenesen került egy ízléstelen hirdetés mellé, ennek ellenére a közvetítőszolgáltató nem intézkedett kellő időben az adott tartalom eltávolításáról. A bíróságok azonban úgy ítélték meg, hogy az AOL a 230. szakasz alapján nem csak a kiadói, hanem a közvetítői felelősség alól is mentesül. A bíróság döntésében úgy fogalmazott, hogy ha nem biztosítanak hasonló védelmet a szolgáltatóknak, bármikor, amikor valakinek nem tetszik az adott oldalon közzétett tartalom, jelenthetné azt az oldal üzemeltetője felé, mint jogsértő tartalom, akinek ezzel kötelezettsége keletkezne az igény elbírálására és a tartalom (legalább ideiglenes) eltávolítására. Ezzel a szolgáltató komoly szólásszabadsággal kapcsolatos mérlegelési jogkört kapna, mellyel adott esetben akár vissza is élhet, mindemellett olyan terhet róna a szolgáltatókra, mellyel legtöbbjük képtelen lenne megbírkózni.²⁸⁰ Később hasonló ítélet

Nothing in this section shall be construed to prevent any State from enforcing any State law that is consistent with this section. No cause of action may be brought and no liability may be imposed under any State or local law that is inconsistent with this section.

(4) No effect on communications privacy law

Nothing in this section shall be construed to limit the application of the Electronic Communications Privacy Act of 1986 or any of the amendments made by such Act, or any similar State law.

²⁷⁶ Sony Music Entertainment Inc. v. Does 1-40, 326 F Supp 2d 556 (SDNY 2004).

²⁷⁷ Uo. 564–567. bek.

²⁷⁸ FARGO i.m. 298.

²⁷⁹ Zeran v. America Online Inc. 129 F.3d 327 (4th Cir.) 1997.

²⁸⁰ Uo. 333.

született a Doe v. AOL²⁸¹ ügyben is, ahol bár korábban elítélték a pornográf tartalom közzétévőjét, az AOL felelősségét nem állapították meg a kifogásolt videó elérhetővé tétele miatt. De megerősítette a Zeran ítélet érvelését a Blumenthal vs. Drudge döntés²⁸² is, ahol a bíróság úgy érvelt, hogy bár szimpatizál a felperessel, és talán az tűnne tisztességesnek, ha az AOL felelős lenne az általa szerződéssel igényelt tartalom közzétételéért. A Kongresszus jogalkotása azonban más irányba mutat, és immunitást garantál akkor is, ha a szolgáltatónak aktív szerepe van a mások által készített tartalom elérhetővé tételében.²⁸³ A bíróságok tehát egységesen szinte teljes immunitást biztosítottak a közvetítőszolgáltatóknak.²⁸⁴

Érdekes széljegyzet, hogy a bíróságok a könyvtárakat is a 230. szakasz alá tartozó „interaktív számítógépes szolgáltatónak” minősítették, és megállapították, hogy az ott elérhető internetes szolgáltatásokkal kapcsolatosan nem terheli őket felelősség és kötelezettség, így nem kell biztosítaniuk azt, hogy kiskorúak ne férhessenek hozzá számítógépeiken keresztül pornográf tartalmakhoz.²⁸⁵ Sőt, azokat a könyvtárakat, ahol szűrőszoftverekkel korlátozták a hasonló tartalmakhoz való hozzáférést, az Első Alkotmánykiegészítés miatti jogsértés miatt marasztalták el a bíróságok.²⁸⁶

Az, hogy a törvény alapján mi minősül „jóhiszemű” eltávolításnak, nem egyértelmű. Volt olyan bírósági döntés, mely szerint azt jelenti, hogy „rosszhiszeműség nélkül” lett eltávolítva a tartalom,²⁸⁷ más döntés szerint a kritérium azt jelenti, hogy a szolgáltatónak objektíven indokok mentén kell feltételeznie, hogy az eltávolítani kívánt tartalom jogsértő.²⁸⁸ Ahogyan arra Paul Ehrlich is rámutat, a Section 230 szabálynál külön kell választani két típusú beszédet: az obszcén megnyilvánulásokat és a rágalmazó szólásokat.²⁸⁹ Előbbiek esetében ugyanis hatékony módszernek bizonyult a Zeran döntés alapján létrejövő, mentességet biztosító gyakorlat, még akkor is ha nem ez volt a Kongresszus eredeti szándéka. Így ugyanis a szolgáltatók sokkal hatékonyabban tudtak fellépni a tömegeket sértő, obszcén megnyilvánulások ellen, anélkül hogy félniük kellett volna bármilyen retorziótól. Ekkor persze felmerülhet a túlterjeszkedő

²⁸¹ Doe v. America Online Inc. 783 So. 2d 1010 (Fla. S. Ct.) 2001.

²⁸² Blumenthal vs. Drudge 992 F. Supp. 44, 46 (D.D.C.) 1998.

²⁸³ Uo. 50. bek.

²⁸⁴ L. még pl.: Carafano v. Metrosplash.com, Inc., 339 F.3d 1119, 1121 (9th Cir.) 2003; Batzel v. Smith, 333 F.3d 1018, 1020-21 (9th Cir.) 2003; PatentWizard, Inc. v. Kinko's, Inc., 163 F. Supp. 2d 1069 (D.S.D.) 2001; Morrison v. American Online, Inc., 153 F. Supp. 2d 930 (N.D. Ind.) 2001.

²⁸⁵ L. Kathleen R. v. City of Lovmore, 87 Cal. App. 4th 684 (Cal. Ct. App.) 2001.

²⁸⁶ L. Mainstream Loudoun v. Bd. of Trustees of Loudoun County Library, 24 F. Supp. 2d 552 (E.D. Va.) 1998.

²⁸⁷ Milo v. Martin, 311 S.W.3d 210, 221 (Tex. App.) 2010.

²⁸⁸ Darnaa, LLC v. Google, Inc., 2016 U.S. Dist. 152126, (N.D. Cal.) 2016.

²⁸⁹ EHRLICH i.m. 411.

szűrés kérdése, vagyis amikor egyébként alkotmányosan védett szólásokat távolít el a szolgáltató, Ehrlich azonban amellett érvel, hogy a piac ezt a veszélyt korrigálja, hiszen egyik szolgáltatónak sem érdeke, hogy cenzorként korlátozza a szólásszabadságot, ezzel ugyanis saját gazdasági érdekei ellen cselekedne.²⁹⁰ Az egyéni érdekeket sértő, rágalmazó megnyilvánulások esetében viszont pont ellentétes hatást ért el a kialakult jogalkalmazói gyakorlat, ugyanis megnehezítette az egyének igényérvényesítését, és személyiségi jogaik hatékony védelmét. Ha ugyanis egy szolgáltató nem felelős a sértő tartalomért, nem is érdeke az azonnali és hatékony fellépés.²⁹¹ A közösségi platformoknak joguk van olyan módon cenzúrázni a szolgáltatásaikon megjelenő tartalmat ahogyan szeretnék annak érdekében, hogy olyan környezetet tartsanak fenn amelyet szeretnének.²⁹²

A jogszabály szövegének értelmében nem csupán a tárhelyszolgáltató, hanem a felhasználó is („no provider or user of an interactive computer service”) mentesül a felelősségre vonás alól, amennyiben csupán továbbít (megoszt) egy más által közzétett (posztolt) jogsértő tartalmat.²⁹³ Amennyiben tehát olyan személy osztja meg a más által korábban közzétett tartalmat, akinek semmilyen „felügyelői szerepköre” nincs az adott szolgáltatással kapcsolatban, felhasználóként immunitást élvez, és nem vonható felelősségre az adott poszt rágalmazó tartalmáért.²⁹⁴ Emellett különbséget kell tenni az „interaktív számítógépes szolgáltatás”, amely „bármilyen információ-, rendszer- vagy szoftverszolgáltató, amely valamely számítógépes szerverhez számos felhasználó számára számítógépes hozzáférést biztosít vagy lehetővé tesz, ideértve azt a szolgáltatást is, amely internethozzáférést biztosít könyvtárak vagy oktatási intézmények által felkínált szolgáltatásokhoz”²⁹⁵ és az „információs tartalomszolgáltató” között, mely a törvény szerint „olyan személy vagy entitás, amely teljes egészében vagy részben felelős az interneten vagy bármely más interaktív számítógépes szolgáltatáson keresztül nyújtott információ létrehozásáért vagy fejlesztéséért”.²⁹⁶ Előbbi esetben ugyanis szinte teljes immunitásról beszélhetünk, míg utóbbi esetben – mivel részben vagy egészben felelős a szolgáltatásán keresztül nyújtott információért – felelősségre vonható a szolgáltató. Született olyan döntés, mely a közösségi oldalakhoz hasonló szolgáltatásokat utóbbi kategóriába sorolta, így felelőssé

²⁹⁰ Uo. 412-414.

²⁹¹ Uo. 414.

²⁹² Marjorie HEINS: The brave new world of social media censorship. 127 *Harvard Law Review* 325, 2014. 326.

²⁹³ TIMMER i.m. 690.

²⁹⁴ L. Barrett v. Rosenthal, 9 Cal. Rptr. 3d 142, 146 (Cal. Ct. App.) 2004.

²⁹⁵ 47 U.S. Code § 230 - Protection for private blocking and screening of offensive material, 230 (f)(2) bek.

²⁹⁶ Uo.

tette az általa közvetített tartalomért. A *Fair Housing v. Roommates.com* ügyben²⁹⁷ a Kilencedik Kerületi bíróság megállapította, hogy azzal, hogy a Roommates.com azt követelte előfizetőitől, hogy szolgáltatásai elérésének feltételeként egy kérdőíven keresztül információkat szolgáltatassanak magukról, az oldal sokkal több lesz, mint mások által nyújtott információ passzív közvetítője, és legalábbis részben az információ „fejlesztőjévé” (developer) válik.²⁹⁸

A 230. szakasz egyaránt immunitást ad a platformok üzemeltetőinek a felhasználók által feltöltött tartalmakkal kapcsolatban, valamint a moderálási tevékenységükkel kapcsolatban. A platform üzemeltetője tehát nem vonható felelősségre a felhasználók által feltöltött jogsértő tartalmakért, ahogy azért sem, ha bármilyen tartalmat eltávolít. Mivel a közösségi oldalakat az amerikai bíróságok következetesen, több döntésben is a 230. szakasz alá tartozó szolgáltatóknak minősítették,²⁹⁹ a közösségi platformoknak joguk van olyan módon moderálni („cenzúrázni”) a szolgáltatásaikon megjelenő tartalmat ahogyan szeretnék annak érdekében, hogy olyan környezetet tartsanak fenn amelyet szeretnének.³⁰⁰ Valójában bármilyen tartalmat eltávolíthatnak, bármilyen tartalmat érintetlenül hagyhatnak, mindezt annak tudatában, hogy a jogsértő tartalomért szinte egyáltalán nem vonhatóak felelősségre.

A szabályozás nem tesz különbséget a platform mérete alapján, vagyis az immunitás egyszerre vonatkozik a kis blogokra, és a több milliárd felhasználóval rendelkező óriásplatformokra is. A jogszabály megalkotásakor természetesen nem is láthatták előre, hogy később a közösségi oldalak megjelenése milyen kihívások elé is állíthatja majd a 230. szakaszt. Mivel a legtöbb internetfelhasználóhoz a közösségi oldalakon jut el az általa befogadott információ nagyrésze,³⁰¹ ezek az közösségi média platformok szinte megkerülhetetlen közösségi térré váltak, így szabályzataikkal, irányelveikkel, működésük módjával hatalmas befolyással rendelkeznek a közösségi és a privát életet élő felhasználók számára egyaránt. A közösségi oldalak számára biztosított széleskörű immunitás egyik következménye a „járulékos szóláskorlátozásnak” nevezett jelenség.³⁰² Egy platformnak ugyanis sokkal egyszerűbb – és olcsóbb – a 230. szakasz által biztosított immunitásával élve eltávolítani minden rizikós

²⁹⁷ *Fair Housing Council of San Fernando Valley v. Roommates.com, LLC*, 521 F.3d 1157 (9th Cir.) 2008.

²⁹⁸ Uo. 8. bek.

²⁹⁹ *Klayman v. Zuckerberg*, 753 F.3d 1354, 1357 (D.C. Cir.) 2014; *Caraccioli v. Facebook Inc.*, 167 F. Supp. 3d 1056, 1065 (N.D. Cal.) 2016.

³⁰⁰ HEINS i.m. 326.

³⁰¹ Kristen E. TULLOS: *From Cyber Attacks to Social Media Revolutions: Adapting Legal Frameworks to the Challenges and Opportunities of New Technology*. 26 *Emory International Law Review* 733 2012. 737.

³⁰² Jack BALKIN: *Free Speech and Hostile Environments*, 99 *Columbia Law Review* 295. 2296. 1999.

bejegyzést, mintsem komoly PR és kommunikációs csatározásokat vívva biztosítani az Első Alkotmánykiegészítés feltétlen érvényesülését.³⁰³ A 230. szakasz értelmében ugyan jogilag nem felelősek a platformjukon közzétett sértő tartalmakért – a Fields v. Twitter esetben a Kaliforniai Szövetségi Bíróság döntése alapján a platformszolgáltatók akkor sem vonhatók felelősségre ha terroristák használják oldalukat propagandájuk terjesztésére³⁰⁴ – gazdasági értelemben és társadalmi megítélés kapcsán azonban komoly következményei lehetnek egy-egy nem jogsértő, ámbar rizikós bejegyzés érintetlenül hagyásának.

A járulékos szóláskorlátozás jelenségét erősítheti a 2018-ban elfogadott Online Szexkereskedelem Elleni Törvény (Fight Online Sex Trafficking Act – FOSTA, korábbi nevén Stop Enabling Sex Traffickers Act – SESTA).³⁰⁵ A FOSTA új kivételt teremtett 230. cikk alól, kimondva, hogy a 230. szakasz védelme nem terjed ki a szexuális kereskedelem, illetve a prostitúciót népszerűsítő vagy elősegítő magatartásokra. A FOSTA egyértelműen olyan oldalakat céloz, mint például a Backpage.com, amelyek az illegális szexmunka központjaiként működnek. A módosítás arra készítheti az oldal üzemeltetőit, hogy minden típusú felnőtt tartalmat töröljenek, különösen ha nem állnak rendelkezésre a megfelelő jogi vagy műszaki erőforrások a felhasználói tartalmak hatékony monitorozására. A kiegészítés ellen azonban jelenleg is zajlik egy per, ugyanis vannak akik szerint az alkotmányellenes, mivel olyan beszédeket is korlátozhat, melyek az Első Alkotmánykiegészítés védelmét élvezik.³⁰⁶ Ezzel párhuzamosan azonban a platformszolgáltatók elleni perek is megindultak, egy amerikai hölgy például eljárást indított a Reddit ellen, mondván az nem távolított el időben több olyan szexuális tartalmú bejegyzést, amelyet a volt párja posztolt róla, beleegyezése nélkül. A képeken a felperes még kiskorúként szerepel, így a pert gyermekpornográfia terjesztéséért indította meg a Reddit ellen.³⁰⁷

Jeff Kosseff kutatásai alapján az utóbbi években elindult a 230. szakasz eróziója, mivel a bíróságok később sokkal több esetben állapították meg a szolgáltatók felelősségét mint korábban. A 2016-ban végzett kutatás 27 ügyet vizsgált, melyből 14 esetében nem állapították

³⁰³ GLYNN i.m. 2038.

³⁰⁴ Fields v. Twitter, Case No. 16-cv-00213-WHO.

³⁰⁵ H.R.1865 - Allow States and Victims to Fight Online Sex Trafficking Act of 2017. <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/house-bill/1865/text>

³⁰⁶ Lawsuit Challenging FOSTA Reinstated by Court <https://www.eff.org/press/releases/victory-lawsuit-challenging-fosta-reinstated-court>

³⁰⁷ Adi ROBERTSON: Reddit faces lawsuit for failing to remove child sexual abuse material. <https://www.theverge.com/2021/4/25/22399306/reddit-lawsuit-child-sexual-abuse-material-fosta-sesta-section-230>

meg az immunitást a szolgáltatók javára, míg egy 2001-ben végzett kutatás szerint a döntések döntő többsége a szolgáltatók javára döntött.³⁰⁸ Ezzel véleménye szerint a bíróságok bizonytalan környezetet teremtenek a közvetítőszolgáltatók számára, és a védelem szűkítésével arra készítetik a szolgáltatókat, hogy szűkítsék a szólásszabadság kereteit felületeiken.³⁰⁹ A bíróságok döntéseit összegezve egy három lépcsős teszt rajzolódik ki, mely minden pontjának meg kell felelni ahhoz, hogy a 230. szakasz által nyújtott immunitás fennálljon:

1. Az alperesnek interaktív számítógépes szolgáltatás üzemeltetőjének vagy használójának kell lennie;
2. A felperesnek keresetében a sérelmes információ kiadójának vagy forrásának kell megneveznie az alperest;
3. Az információnak egy felhasználótól kell származnia, vagyis az alperes nem lehet a sérelmes információ elsődleges közlöje.³¹⁰

Kosseff mellett egyre többen gondolják úgy a 230. szakasz kiegészítésre szorul, mely arra kötelezné a szolgáltatókat, hogy „ésszerű erőfeszítéseket” tegyenek a jogsértő tartalmak szűrésére és eltávolítására.³¹¹ A szerzők szerint ugyanis az illegális tartalmak önkéntes blokkolását és eltávolítását ösztönző rendelkezés nem védheti azokat a szolgáltatókat, akik ösztönzik vagy szándékosan tárolják az ilyen anyagokat. A törvény túlságosan kiterjesztő értelmezése lehetővé tette a platformok számára, hogy figyelmen kívül hagyják a szolgáltatásaikon jelen lévő destruktív tartalmakat, sőt adott esetben arra is lehetőséget nyújt, (pl. az ún. „bosszúpornó” oldalak esetében) hogy inspirálják vagy ösztönözzék a hasonló illegális tevékenységeket, miközben mindent megtesznek annak érdekében, hogy az elkövetők ne legyenek azonosíthatók.³¹²

Az Egyesült Államokban mind demokrata, mint republikánus oldalról egyre erősebben jelenik meg a 230. szakasz visszavonásának gondolata, sőt Joe Biden amerikai elnök kampánya során többször kijelentette, hogy a szimpatizál a törvény visszavonásának gondolatával.³¹³ Egyesek

³⁰⁸ Jeff KOSSEFF: The Gradual Erosion of the Law That Shaped the Internet: Section 230's Evolution Over Two Decades. 18 *Columbia Science & Technology Law Review* 1. 22.

³⁰⁹ KOSSEFF i.m. 39.

³¹⁰ Kathleen Ann RUANE: How Broad A Shield? A Brief Overview of Section 230 of the Communications Decency Act. CRS Legal Sidebar, 2018. <https://fas.org/sgp/crs/misc/LSB10082.pdf>

³¹¹ Danielle Keats CITRON – Benjamin WITTES: The Internet Will Not Break: Denying Bad Samaritans § 230. Immunity. 86 *Fordham Law Review* 401, 2017. 420.

³¹² Uo. 423.

³¹³ Dan PATTERSON: What is "Section 230," and why do many lawmakers want to repeal it? <https://www.cbsnews.com/news/what-is-section-230-and-why-do-so-many-lawmakers-want-to-repeal-it/>

szerint azonban ez rossz megoldás lenne,³¹⁴ a 230. szakasz megszüntetése esetén ugyanis a közvetítőszolgáltatók korlátoznák az alkotmányosan védett szólások jelentős részét.³¹⁵ A védelem megszűnése ún. „járulékos szóláskorlátozásnak” minősülne, mely Jack Balkin megfogalmazásában akkor fordul elő, amikor valaki más szólását korlátozza attól tartva, hogy azért őt (is) felelősségre vonhatják.³¹⁶ Ennek ellenére a jelek abba az irányba mutatnak, hogy a közeljövőben várható a 230. szakasz valamilyen formában történő revíziója. A Trump kormányzat Igazságügyi Minisztériuma 2020-ban kiadott egy jelentést,³¹⁷ melyben 4 fő pont köré csoportosította a lehetséges reformokat:

1. A szolgáltatók komolyabb, törvényszintű ösztönzése az illegális tartalmak eltávolítására. Itt a jelentés három fő területen javasol módosításokat, nevezetesen hogy kivételt képezzenek az immunitás alól a nyilvánvalóan rosszhiszemű célból működtetett platformok, az egyértelműen jogsértő tartalmak (gyermekpornográfia, terrorista tartalmak és „cyber-stalking”) valamint azok az esetek amikor a platformnak bizonyíthatóan tudomása volt a jogsértő tartalmak megjelenéséről.
2. A szövetségi jogalkalmazás megerősítése. Ezzel kapcsolatban a javaslat úgy fogalmaz, hogy erősíteni kellene az állam azon jogköreit, amelyekkel hatékonyabban tud fellépni az illegális tartalmak ellen, ezt pedig úgy képzei el elérni, hogy egy új kivételt vezetne be a 230. szakasszal kapcsolatban. Ez alapján kivételt képezne az immunitás alól ha szövetségi jogalkalmazó kéri az adott határozat végrehajtását.
3. A platformok közötti verseny előmozdítása. A harmadik reformjavaslat annak egyértelműsítését célozza, hogy a szövetségi monopóliumellenes követelményekre nem vonatkozik a 230. szakasz mentessége.
4. A 230. szakasz fogalmainak tisztázása. A reformjavaslat utolsó pontja a 230. szakasz egyes fogalmait tisztázná. Törvényi szinten pontosítaná, hogy mi minősül jogellenes tartalomnak, valamint hogy az irgalmas szamaritánus klauzula esetében ki minősül jóhiszemű tartalomszűrőnek.³¹⁸

2021 február 8-án Mark Warner szenátor mutatta be a Csalás, Kihasztnálás, Fenyegetés, Szélsőségek és Fogyasztói Sérelem Elleni törvényjavaslatát (Safeguarding Against Fraud,

³¹⁴ L. Eric GOLDMAN: Dear President Biden: You Should Save, Not Revoke, Section 230. Bulletin of the Atomic Scientists, Santa Clara University Legal Studies Research Paper. 2021.

³¹⁵ GLYNN i.m. 2035.

³¹⁶ BALKIN i.m. 1999.

³¹⁷ U. S. Department of Justice: Section 230 — Nurturing Innovation or Fostering Unaccountability? 2020. <https://www.justice.gov/file/1286331/download>

³¹⁸ Uo. 3-4.

Exploitation, Threats, Extremism, and Consumer Harms Act – SAFE TECH Act³¹⁹), amely megkísérli a 230. szakasz által biztosított immunitás mérséklését. A tervezet három fő ponton változtatna a jelenlegi szabályozáson. Elsőként kijelentené, hogy a platformok a fizetett tartalmakkal kapcsolatban nem hivatkozhatnak az immunitásra, és kiegészítené a szakasz e) pontját, azzal, hogy a 230. szakasz „jó szamaritánus” klauzulája nem értelmezhető úgy, mint ami korlátozza a szövetségi polgári jogi, versenyjogi, zaklatásellenes jogszabályok vagy nemzetközi emberi jogi egyezmények érvényesülését. Emellett a javaslat a 230. szakaszra való hivatkozáskor a bizonyítási terhet a platformokra terhelné, valamint ideiglenes intézkedés kérését tenné lehetővé a platformokkal szemben, amennyiben nem tesznek eleget a jogsértő tartalmak eltávolítását érintő kérelmeknek.³²⁰

Az, hogy ezekből a reformokból mennyi valósul meg, és milyen formában még a jövő zenéje, az azonban biztosan kijelenthető, hogy a 230. szakasz jelenlegi formájában már nem tölti be azt a szerepet amelyet megszületésekor szánt számára a jogalkotó, hiszen a jogszabály születésekor nem lehetett előre látni a mai internet által felvetett komplex felelősségi kérdéseket. A 230. szakasz ezért valamilyen formában egyértelmű megújításra szorul.

4.5 Következtetések

- Bár a médiajogi meghatározás szerint a közösségi média nem tekinthető „médiának”, működését tekintve nagyon hasonló szerepet tölt be a médiapiacban. A közösségi média platformok a szerkesztői felelősség kérdését kivéve teljesen megfelelnek az európai médiafogalomnak, és bár tartalomszerkesztést valóban nem végeznek, az algoritmusokkal történő rendezés eredményét tekintve ugyanolyan befolyásoló erővel rendelkező tevékenység, mint a szerkesztés.
- Ezt felismerve az Európai Unió is modernizálta az audiovizális tartalmakra vonatkozó szabályozását, beemelve a videómegosztó-platformokat is. Bár az irányelv jelenleg főként minimum-szabályokat ír elő a platformokra vonatkozóan, ez később változhat. Véleményem szerint, ahhoz, hogy az AVMS irányelv lépést tudjon tartani az audiovizuális tartalmakat közvetítő platformok egyre növekvő diverzifikáltságával, a jelenleginél jóval komplexebb szabályozásra lesz szükség a jövőben, mely szinte platformsemlegesen képes különbséget tenni professzionálisan szerkesztett és amatőr

³¹⁹ S.299 - SAFE TECH Act <https://www.documentcloud.org/documents/20473312-safe-tech-act-final>

³²⁰ Uo.

tartalmak között. Előbbi esetében természetesen a platform és a közzétevő is szigorúbb felelősséggel tartozna a tartalomért, míg utóbbi esetében a tárhelyszolgáltató a jelenlegi felelősségi szabályok szerint felelne.

- A közösségi média platformok, mint tárhelyszolgáltatók bizonyos keretek között felelősségre vonhatók az általuk közvetített tartalmakért. Az értesítési-eltávolítási eljárás képezi voltaképp az internetes tartalmakhoz kapcsolódó felelősségi rendszer sarokkövét. Ez a felelősségi forma sokszor visszaköszön a közösségi oldalak kapcsán is, kérdés azonban, hogy a sajátos, médiához hasonló szerepe miatt nem lenne-e szükséges egy szigorúbb, médiaszolgáltatókhoz hasonló szigorúságú felelősségi forma? Véleményem szerint (a fent javasolt audiovizuális területen kívül) nincs szükség szigorúbb felelősségi forma létrehozására, azonban az értesítési-eltávolítási eljárás részletesebb szabályozására, és az ehhez kapcsolódó garanciákat biztosító rendszer létrehozására szükség van. Erre már jelenleg is látunk példákat állami és Uniós szinten egyaránt.³²¹ Véleményem szerint a hatékonyság érdekében két szabályozási szintnek együttesen kell érvényesülnie, Uniós szinten egy minimumszabályokat megfogalmazó rendelet, állami szinten pedig egy szubszidiárius jellegű, a helyi kulturális és jogi sajátosságokat figyelembe vevő szabályozás formájában.
- A platformok szigorúbb szabályozása elkerülhetetlen. Ezt felismerve a legtöbbjük elébe menve a jogalkotási folyamatoknak inkább önszabályozás keretében próbálta rendezni az olyan kényes kérdéseket, mint a gyűlöletbeszéd és a dezinformáció. Ezek az eszközök azonban nem bizonyultak hatékornak, a vállalt kötelezettségek általános jellege, és a visszaellenőrizhetetlenség miatt. A jövőben a közös Uniós szabályozás mellett kiegészítő jelleggel azonban még lehetnek hasznos eszközök az önszabályozó kódexek, előnyük ugyanis, hogy könnyebb őket tető alá hozni és gyorsabban képesek reagálni a társadalmi változásokra.
- Az amerikai 230. szakasz jövőbeni változásai kapcsán nagy valószínűséggel példaként fog szolgálni az Uniós jogalkotás. A 230. szakasz ma már eredeti céljával ellentétes hatást vált ki, hiszen majdnem korlátlan immunitást biztosít a platformok üzemeltetőinek. A törvény ezért felülvizsgálatra szorul, mely nagy valószínűséggel pár éven belül meg is fog történni. Véleményem szerint az európai szabályozási környezethez hasonló rendszer lenne a leghatékonyabb, ezzel a platformok és a

³²¹ L. 9.1 és 9.2 fejezetek.

felhasználók számára is egyértelműbb jogszabályi szerkezet jellemezné az internetes tartalmakért való felelősség kérdését.

5. Tartalomszabályozással kapcsolatos döntések Európában

Mivel a közösségi médiát érintő szabályozás meglehetősen statikus és hiányos, a közös szabályozási rendszer lehetséges irányainak és potenciális jövőjének feltérképezéséhez a meglévő jogi keretet dinamikusabbá és rezponzívabbá tevő joggyakorlatot is érdemes megvizsgálni. A közösségi média nem csak általában véve a szólás lehetőségeit szélesíti ki, hanem hatással van arra is, hogy felerősítse a durva, sértő, gyűlöletkeltő tartalmak elérését és erejét is, ami hatással volt a személyiségi jogi jogsértések egyre gyakoribbá válására is.³²² A személyiségi jogok sérelme realizálódhat a felhasználó és a közösségi portál üzemeltetője relációjában vagy a platform felhasználóinak egymás közötti viszonyában, ahol a jogsértő tartalmat a közösségi oldalon teszik közzé. Előbbi esetben a jogvita a felhasználó és a platform üzemeltetője között áll fenn, általában a jogsértő tartalom eltávolításának kérdésében. Utóbbi esetben pedig főként a felhasználók egymással kapcsolatban tett megnyilvánulásai miatt indulnak polgári vagy büntetőjogi eljárások. Ezek esetében legtöbbször elhanyagolható a közösségi média szerepe, ugyanis a bíróságok a személyiségi jogi szabályok és ítélkezési gyakorlat alapján ítélik meg az eseteket. A hasonló esetekben kérdésként az elért közönség, a sérelmes tartalmat közzétevő azonosíthatósága vagy anonimitása, valamint adott esetben a terjesztést (híresztelést) megvalósító felhasználók nagy száma jelentheti.

A személyiségi jogok védelmének egységes európai megközelítése tekintetében az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB) ítéletei szolgálhatnak iránymutatásul. Bár a közösségi médián keresztül történő kommunikáció vonatkozásában kevés döntés született, ezek áttekintése fontos tanulságokat hordoz.

5.1 A kommentekért való felelősség

Elsőként az online kommunikáció tekintetében legfontosabb döntéseket vizsgálom, nevezetesen a Delfi és az Index-MTE ítéleteket, a testület egyéb kommenteket érintő döntéseit a későbbi fejezetekben fogom vizsgálni..

5.1.1 Delfi AS kontra Észtország

³²² Lyrisa Barnett LIDSKY: Incendiary Speech and Social Media. 44 *Texas Technology Law Review* 147, 2012. 149.

A Delfi Észtország egyik legnépszerűbb hírportálja. A delfi pages a kommentekkel együtt előzetes moderálás nélkül automatikusan megjelentek, de a portál háromféleképpen szűri az olvasói bejegyzéseket. Az első az úgynevezett „értesítés-eltávolítási” rendszer, amely szerint bárki jelenthet egy sértő megjegyzést a szerkesztőknek, amelyet ezt követően kivizsgálnak, és adott esetben eltávolítanak. A második eszköz azon személyek közvetlen bejelentése, akiknek jogait megsértették, a harmadik módszer pedig egy automatikus szűrő, amely bizonyos sértő szavakat tartalmazó megjegyzéseket töröl. A hírportál a weboldalán kikötötte, hogy nem felelős harmadik fél megjegyzéseiért, és fenntartja magának a jogot a sértő megjegyzések törlésére.

2006. január 24-én a Delfi cikket tett közzé honlapján „Az SLK megsemmisítette a tervezett jégutat” címmel. A cikk 185 hozzászólást vonzott, amelyek közül mintegy 20 személyes fenyegetést és sértő nyelvet tartalmazott a komp társaság tulajdonosa és üzemeltetője, L. ellen. A kommentek között több olyan is volt, amelyek L. halálát kívánták, mocskos disznónak és seggfejnek nevezték, sőt, egy kommentelő kifejezte abbéli szándékát, hogy „belehugyozzon L. fülébe, utána pedig rászarjon a fejére”.³²³ 2006. március 9-én az L. ügyvédei felkérték a Delfit a sértő megjegyzések eltávolítására, és **mintegy 32 000 euró** kártérítést követeltek. A sértő megjegyzéseket a Delfi ugyanazon a napon törölte, ekkor válaszoltak L. ügyvédjeinek, megerősítve, hogy a megjegyzéseket eltávolították, ezzel együtt azonban elutasították a kártérítési igényt. L. ezt követően polgári pert indított a Delfi ellen.³²⁴

Az észt polgári eljárás április 13-án kezdődött. A Harju Megyei Bíróság elutasította L. keresetét az e-kereskedelemtől szóló irányelv 14. cikkében található uniós tárhelyszolgáltatóknak mentességet implementáló nemzeti törvény alapján. Az elsőfokú bíróság megállapította, hogy az oldal a megjegyzések tekintetében nem tekinthető közzetevőnek, ezért nem volt köteles azokat moderálni. L. bírósági fellebbezését követően azonban a megyei bíróság végül megállapította, hogy magát a vállalatot kell a megjegyzéseket közzetevőnek tekinteni, és nem kerülheti el a felelősséget azzal, hogy közzevő egy felelősségi nyilatkozatot, miszerint nem tartozik felelősséggel a kommentek tartalmáért. Megállapította azt is, hogy maga a cikk kiegyensúlyozott volt, de számos komment vulgáris formájú és rágalmazó volt. Az ítélet szerint a véleménynyilvánítás szabadsága nem terjed ki az érintett megjegyzések védelmére, és L.-nek **320 euró** kártérítést ítélt meg. 2008. december 16-án a tallini fellebbviteli bíróság helybenhagyta a megyei bíróság ítéletét. Hangsúlyozta, hogy a vállalatnak nem volt kötelező

³²³ *Delfi AS v. Estonia*. Application no. 64569/09. 2015 június 16-i ítélet. 18. bek.

³²⁴ McKinty and Wright: *Delfi AS v Estonia*, Art. 10 & Online Comments, Who’s Responsible? <http://www.mckinty-wright.co.uk/delfi-v-estonia-implications-online-comments/>

előzetes ellenőrzést gyakorolnia a hírportálján közzétett megjegyzések felett, miután azonban úgy döntött, hogy ezt nem teszi meg, valamilyen más hatékony rendszert kellett volna létrehoznia, amely biztosította volna a jogellenes megjegyzések gyors eltávolítását a portálról. A fellebbviteli bíróság úgy ítélte meg, hogy a kérelmező vállalat által hozott intézkedések nem voltak elégségesek, és ellentétes a jóhiszeműség elvével, ha a kommentek figyelemmel kísérésének terhe a potenciális áldozatokra hárul. A fellebbviteli bíróság elutasította a kérelmező vállalat érvelését, miszerint felelősségét az információs társadalommal összefüggő szolgáltatási törvény alapján kizárták. Megjegyezte, hogy a kérelmező vállalat nem volt műszaki közvetítő az észrevételek tekintetében, és tevékenysége nem pusztán technikai, automatikus és passzív jellegű; ehelyett meghívta a felhasználókat megjegyzések hozzáadására. Így a kérelmező vállalat inkább tartalmi, mint műszaki szolgáltató volt. 2009. június 10-én a Legfelső Bíróság elutasította a kérelmező társaság fellebbezését. Tartalmában helyben hagyta a fellebbviteli bíróság ítéletét, de részben módosította indokolását. A legfelső bírói fórum szerint a hozzászólások száma hatással volt a portál látogatásainak számára és a vállalat portálon közzétett hirdetésekből származó bevételeire, így a kérelmező társaságnak gazdasági érdeke fűződött megjegyzések közzétételéhez. Az a tény, hogy a kérelmező vállalat nem maga írta a kommenteket, nem jelenti azt, hogy ne rendelkezne ellenőrzési lehetőséggel a megjegyzések felett. Így a kérelmező vállalatnak volt ellenőrzési jogosultsága annak tekintetében, hogy mely kommentek maradnak elérhetőek és melyek nem. Ezenkívül a Legfelsőbb Bíróság úgy ítélte meg, hogy a jelen esetben mind a kérelmező céget, mind a hozzászólások szerzőit a kommentek közlévőinek kell tekinteni. A felperes szabadon választhatott, hogy ki ellen indítja a keresetet, L. pedig úgy döntött, hogy a portált üzemeltető társaság ellen nyújtja be.³²⁵

A Delfi az EJEB-hez fordult azzal érvelve, hogy az a határozat, amely felelőssé tette őt azért az időszakért ameddig a komment elérhető volt a portálján a véleménynyilvánítás szabadságának 10. cikkében foglalt szólásszabadsághoz való jogát sérti. A Delfi azzal is érvelt, hogy mentesíteni kellett volna a felelősség alól az EU tárhelyszolgáltatókra vonatkozó szabályai alapján. Az EJEB elé terjesztett kérelem kulcskérdése az volt, hogy a Delfi polgári jogi felelősségre vonása a rágalmozó megjegyzésekért aránytalanul sérti-e a véleménynyilvánítás szabadságához való jogát. A Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a nemzeti bíróság

³²⁵ Timothy PINTO: Liability for online comments: chilling decision or storm in a teacup? <http://uk.practicallaw.com/4-617-5303?q=&qp=&qo=&qe=>

megállapításai igazolták a Delfi véleménynyilvánítás szabadságához való jogának korlátozását.

326

A Bíróság megállapította, hogy a portálon egy értesítési és eltávolítási rendszert, valamint bizonyos szavak automatikus szűrőjét vezették be. A Delfi számos intézkedést hozott a potenciálisan problémás megjegyzések kiszűrésére. A rendszer automatikusan törölt bizonyos obszcén szavakat tartalmazó megjegyzéseket, valamint lehetőséget biztosított arra is, hogy felhasználói jogellenes megjegyzéseket jelenthessenek, és az ilyenként megjelölteket azonnal eltávolították. A Bíróság azonban arra a következtetésre jutott, hogy ez a szűrési rendszer nem volt megfelelő. A Bíróság úgy ítélte meg, hogy mivel az egyes hozzászólások írói nem módosíthatják vagy törölhetik később megjegyzéseiket, ezért a Delfi gyakorlatilag egyedüli ellenőrzést gyakorolt a megjegyzések felett, még ha nem is a tartalmuk felett. A Bíróság megjegyezte, hogy a felek között nem vitás, hogy a kérelmező társaságnak az egyezmény 10. cikkében biztosított véleménynyilvánítási szabadságát a nemzeti bíróságok határozatai megsértették. Ez csak akkor megengedett, ha (1) „jogszabály írja elő”, (2) „egy vagy több jogos célja van a 10. cikk (2) bekezdésének fényében,” és (3) „szükséges demokratikus társadalomban”.³²⁷

A Bíróság az elsővel kapcsolatban megállapította, hogy mivel a Delfi professzionális kiadó és az ország egyik legnagyobb hírportálját működteti, tisztában kellett volna lennie a sértő megjegyzésekkel kapcsolatos jogi környezettel és gyakorlattal. A Bíróság meggyőződött arról, hogy a Delfi ésszerű mértékben képes volt előre látni, hogy az észt törvények alapján felelősségre vonható. Ami a korlátozás (2) célját illeti, a Bíróság megállapította, hogy az jogszerű, mert a 10. cikk (2) bekezdésében megengedett célok egyikét, nevezetesen mások jó hírnevének védelmét szolgálta. Azzal kapcsolatban, hogy a Delfi jogait túlzottan korlátozták-e azzal, hogy felelőssé tették harmadik felek által írt megjegyzésekért, azt kell tehát vizsgálni, hogy a (3) korlátozás „szükséges volt-e egy demokratikus társadalomban”. A Bíróság megállapította, hogy nem vitatott, hogy az olvasók által a kérelmező társaság internetes hírportálján megjelent hírre adott válaszként tett megjegyzések egyértelműen jogellenesek

³²⁶ McKinty and Wright i.m.

³²⁷ EJE 10. cikk.

voltak. A kérdés mérlegeléssel történő megoldása érdekében a kamara négy kiemelkedő tényezőt elemzett.³²⁸

Először a Bíróság megvizsgálta a megjegyzések kontextusát, és megállapította, hogy a Delfi hírportálon megjelent cikk közérdekű témával foglalkozott. A portálnak tudnia kellett volna, hogy a cikk negatív reakciókat válthat ki, és hogy „az átlagosnál nagyobb volt a kockázat arra, hogy a negatív megjegyzések túlléphetik az elfogadható kritika határait, és eljutnak az indokolatlanul sértő kijelentések vagy gyűlöletbeszéd szintjére”.³²⁹

Másodszor, a Bíróság megvizsgálta a kérelmező társaság által a rágalmozó megjegyzések megakadályozása vagy eltávolítása érdekében alkalmazott intézkedéseket. Arra a következtetésre jutott, hogy bár nem mondható, hogy a Delfi ne tett volna lépéseket a sértő megjegyzések megelőzésének érdekében, ezek nem voltak megfelelőek.³³⁰ Ezután a Bíróság részletesebben foglalkozott a felperes társaság által alkalmazott értesítési és eltávolítási rendszerrel, főleg azért, mert a felek közötti nézeteltérés legfőbb pontja az volt, hogy a rendszer alkalmazásával a felperes társaság teljesítette-e a tőle elvárható gondosságot.³³¹

A kamara korábban kijelentette, hogy egyetért a nemzeti bíróságokkal abban, hogy az alkalmazott értesítési-eltávolítási eljárás nem biztosította a harmadik személyek jogainak megfelelő védelmét, valamint a kérelmező vállalat véleménynyilvánítási szabadságába való beavatkozás arányosságának megállapításakor figyelembe vette azt is, hogy a hírportál érdekelt volt a kommentek magas számában mivel ez hozzájárult hirdetési bevételeinek növekedéséhez. A Bíróság szerint a vállalatnak számítania kellett arra, hogy az érkező kommentek között jogsértő megjegyzések is lehetnek, és felkészülhetett volna előre ennek megakadályozására.³³²

A kérelmező társaság felelősségének alternatívájaként a kommentek tényleges szerzőinek felelősségével kapcsolatban a Bíróság megállapította, hogy az egyén számára nagyon nehéz megállapítani a beperelendő személyek személyazonosságát, és aránytalannak tűnik ennek a terhet a sértett személyre telepíteni. Végül a bírósági eljárásnak a kérelmező társaságra gyakorolt következményeivel kapcsolatban a Bíróság megállapította, hogy a sérelemdíjként

³²⁸ Péter NÁDORI: Anonymous mass speech on the Internet. In: András Koltay (ed.): *Comparative Perspectives on the Fundamental Freedom of Expression*. Wolters Kluwer, Budapest, 2015. p. 227.

³²⁹ *Delfi As v. Estonia*, 156. bek.

³³⁰ NÁDORI, i.m. 230.

³³¹ *Delfi As v. Estonia*, 157. bek.

³³² Uo. 89.

megítélt 320 eurós bírság nem volt aránytalan, tekintve, hogy a Delfi Észtország egyik legnagyobb internetes hírportáljának üzemeltetője.³³³

Az Ítélet valamelyest azt is tisztázza, mi várható el egy nagy, kereskedelmi online hírportáltól a gyűlöletbeszéd elleni fellépés szempontjából: „Ha a gyors reagálást lehetővé tevő hatékony eljárások kísérik, akkor az (értesítési és eltávolítás) rendszer sok esetben működhet, és megfelelő eszköz lehet az összes érintett jogainak és érdekeinek kiegyensúlyozására. Azokban az esetekben azonban, amikor egy harmadik fél hozzászólása gyűlöletbeszéd és az egyének testi épségét fenyegető közvetlen fenyegetések formájában jelenik meg, mások és az egész társadalom jogai és érdekei feljogosíthatják a Szerződő Államokat az internetes hírportálok felelősségének megállapítására, az Egyezmény 10. cikkének megsértése nélkül, ha azok nem tesznek intézkedéseket az egyértelműen jogellenes megjegyzések késedelem nélküli eltávolítására, még az állítólagos áldozat vagy harmadik felek értesítése nélkül sem.”³³⁴ A Bíróság szerint „az internet sajátos jellege miatt az online hírportálok tekintetében a 10. cikk alkalmazása során átruházható kötelezettségek és felelősségek a harmadik féltől származó tartalom tekintetében bizonyos mértékben eltérhetnek a hagyományos kiadókétól.”³³⁵ Ezzel együtt a Bíróság kiemelte, hogy „az eset nem érinti az internet egyéb fórumait, ahol harmadik felek megjegyzései terjeszthetők, például egy internetes fórum vagy egy hirdetőtábla, ahol a felhasználók szabadon oszthatják meg ötleteiket bármilyen témában anélkül, hogy a vitát bármilyen módon irányítaná az adott platform üzemeltetője; vagy egy közösségi média platform, ahol a platformszolgáltató nem kínál semmilyen tartalmat, és ahol a tartalomszolgáltató lehet egy magánszemély, aki hobbiként üzemelteti a felületet vagy a blogot.”³³⁶ A Bíróság ítéletének hatását a gyűlöletbeszédre és az „egyértelműen jogellenes tartalmakra” korlátozta, amelyek közvetlen veszélyt jelentenek az egyének testi épségére, valamint a kizárólag a professzionális, kereskedelmi forgalomban lévő online hírplatformok tekintetében fogalmazta meg követelményeit.³³⁷

Az ítélet egyik fontos eleme, hogy a Bíróság a Delfi felelősségét főként arra alapozta, hogy a portál üzleti céllal működtette a portált, és gazdasági célok indokolták a cikk megjelentetését.

³³³ Uo. 160. bek.

³³⁴ Uo. 159. bek.

³³⁵ Uo. 113. bek.

³³⁶ Uo. 116. bek.

³³⁷ Dirk VOORHOOF – Eva LIEVENS: Offensive Online Comments - New ECtHR Judgment <http://echrblog.blogspot.hu/2016/02/offensive-online-comments-new-ecthr.html>

Ehhez kapcsolódóan pedig a kommentelés ösztönzése is az olvasottságot hivatott elősegíteni. A Bíróság hangsúlyozta, hogy a közösségi oldalakra vonatkozóan nem irányadó az ítélet, az azonban nem egyértelmű, hogy miért nem. Arról ugyanis nem szól az ítélet, hogy mi az a lényeges tulajdonság, amely alapján a hírportál és a közösségi oldal a releváns tekintetben más megítélés alá eshetne: az utóbbiakat is professzionálisan, üzleti céllal üzemeltetik, aktívan buzdítják felhasználóikat a tartalmak beküldésére, bevételük a felhasználói aktivitás mértékétől függ. Különbségként merülhet fel, hogy az adott esetben jogsértő kommenteket nem a közösségi oldal által készített tartalom generálja, mindazonáltal a közösségi oldalak a hírportáloktól származó tartalmak online terjesztésének egyik legmeghatározóbb eszközei. Mindemellett ma már rengeteg hírportál esetében kizárólag a közösségi oldalakon megosztott cikkekhez lehet kommentelni.³³⁸

5.1.2 Index-MTE kontra Magyarország

Az Index-MTE döntés előzményei 2010-re nyúlnak vissza, amikor a Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete (MTE) honlapján fejtette ki véleményét egy ingatlancég hirdetési gyakorlatáról. A határozatban az MTE etikátlan és megtévesztő gyakorlata miatt ítélte el a vállalatot, mégpedig azért, mert az eredetileg ingyenes hirdetési szolgáltatás 30 nap után fizetős szolgáltatássá vált, ennek ellenére erről a felhasználók nem kaptak világos és kellő tájékoztatást. Az állásfoglalást a vg.hu, valamint a „Tékozló Homár” elnevezésű fogyasztóvédelmi blogoldalon is közzétették, amelyet az Index.hu üzemeltet. A cikk olyan kommenteket generált, amelyek főként a vállalatot és annak gyakorlatát bírálták, néhány kommentben azonban vulgáris kifejezéseket is használtak. Egy megjegyzés például így hangzott: „Azért az ilyenek szarjanak sünt és költség az összes bevételüket anyjuk sírjára, amíg meg nem dögölnek [...]”. A weboldalak tartalmaztak felelősséget kizáró nyilatkozatokat, amelyek szerint a megjegyzések nem tükrözik a weboldal üzemeltetőjének véleményét, valamint „értesítési és eltávolítási” rendszer is működött, amely lehetővé tette a felhasználók számára, hogy törölni való megjegyzéseket jelöljenek meg. Ezenkívül az Index.hu részben moderálta és néha törölte a megjegyzéseket, a weboldalaknak pedig nyilvánosan hozzáférhető

³³⁸ Magyarországon szinte az összes meghatározó hírportálnak (Index, Telex, Origo, 24.hu, hvg.hu stb.) ez a gyakorlata.

etikai kódexük volt, amely a felhasználók számára kifejezetten tiltotta mások jogait sértő megjegyzések közzétételét.³³⁹

2010. február 17-én a kritizált oldalt működtető társaság polgári keresetet nyújtott be a Fővárosi Bírósághoz a weboldalak kiadói ellen, melyben azt állította, hogy az MTE állásfoglalása valamint az azt követő kommentek megsértették a jó hírnévhez való jogát. A bírósági keresetről értesülvén a két weboldal üzemeltetői eltávolították a vitatott hozzászólásokat. 2011. március 31-én a Fővárosi Bíróság részben helyt adott a kérelemnek, úgy ítélte meg, hogy megsértették a felperes jó hírnévhez való jogát, valamint megállapította, hogy a kommentek szerkesztett tartalmat alkottak, és az olvasói levelekkel egy megítélés alá esnek, továbbá, hogy az alperesek jogi felelőssége a kommentek közzétételében állt, függetlenül attól a tényről, hogy később eltávolították azokat.³⁴⁰ Később a Fővárosi Ítéltábla az első fokú döntés érdemi részét helybenhagyta, megállapítva azonban azt, hogy bár – ellentétben az olvasói levelekkel, melyek közzététele szerkesztői döntés függvénye – a szerkesztetlen kommentek a hozzászólók véleményét tükrözik, a weboldalak tulajdonosai az Ekertv. alapján felelősek értük.³⁴¹ 2012. június 13-án a Kúria helybenhagyta az előző ítéleteket, hangsúlyozva, hogy a weboldalak üzemeltetői azáltal, hogy lehetővé tették az olvasóknak a kommentek közzétételét weboldalaikon, objektív felelősséget vállaltak az olvasók által tett bármely sértő vagy törvénysértő kommentért, és nem minősültek közvetítőszolgáltatónak.³⁴² Végül az Alkotmánybíróság, 19/2014. (V.30.) AB határozatában, elutasította az ügyben benyújtott alkotmányjogi panaszt. Az AB döntésében különbséget tett a moderált és nem moderált kommentek között, kifejtve, hogy utóbbi esetében „mivel az elsődleges felelős – a tulajdonképpeni jogsértő – személye, hacsak nem saját nevén szerepel, ismeretlen, és legtöbbször utóbb sem azonosítható, a felelősség az internetes oldal működtetőjét terheli.”³⁴³ Döntésében az Ab kimondta, hogy ha a moderálást vállaló internetes szolgáltatók felelősek az oldalukon megjelent jogellenes közlésekért, akkor a moderálást nem vállaló oldalak működtetőivel szemben a jogsértés megállapítása sem tekinthető aránytalannak, így elutasította a panaszt.³⁴⁴ Az Alkotmánybíróság tehát voltaképpen objektív felelősséget állapított meg a

³³⁹ Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/magyar-tartalomszolgáltatok-egyesulete-index-hu-zrt-v-hungary/>

³⁴⁰ *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary*, Application no. 22947/13, 2016 február 2-I ítélet. 17. bek.

³⁴¹ Uo. 19-20.

³⁴² Uo. 22.

³⁴³ 19/2014. (V.30.) AB határozat, 43. bek.

³⁴⁴ Uo. 67. bek.

kommenteket illetően, mely bár egybecseng a hazai polgári jog személyiségi jogi szabályozásával, túlságosan szigorú felelősségi formának mondható.³⁴⁵ Így ugyanis minden kommentelést lehetővé tevő oldal megítélése azonos, nem függ adott esetben az előzetes vagy utólagos moderálástól sem. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint a kommentek nem magánjellegű megnyilvánulások, ugyanis érvelésük szerint ha azok lennének, nem állhatnának a véleménynyilvánítás szabadságának védelme alatt,³⁴⁶ ugyanakkor ahogyan arra Klein Tamás is rámutatott, nincs olyan alkotmánybíróági gyakorlat, amely szerint a véleménynyilvánítás szabadsága kizárólag a közérdekű megnyilvánulásokra vonatkozna.³⁴⁷

Érdekes megjegyezni, hogy az AB indokolásában kitért a közösségi oldalak és a blogok közötti különbségekre is:

„Megállapítható, hogy jelentős különbség van az internetes oldal üzemeltetője által szerkesztett, és ekként tartalmi egységet alkotó (tartalom)szolgáltatás és az úgynevezett Web 2.0, vagyis a közösségi oldalak és a tisztán véleményoldalak között (például Facebook, blogszféra stb.). Ez utóbbiaknak nincs szerkesztőjük, és ezért nem is lépnek fel tájékoztatási vagy hasonló igénnyel: céljuk az internetes közösségbe tartozók közötti eszmecsere, egyáltalán, a kommunikáció lehetőségét biztosítani. Ezek vagy csak a közösségbe tartozók (regisztráltak, belépők) számára érhetők el, vagy ettől függetlenül világosan nem alkotnak egységet, és lényegük szerint senki nem szerkeszti őket. Ezek éppen szerkesztetlen, spontán közösségi oldalak – az internet-felhasználók is ekként tekintenek rájuk. A blogok és közösségi oldalak viszont közelebb állnak a VI. cikkben védett magánközlésekhez, mert az ezekben foglalt közlésekhez csak a közlő személy által meghatározott (zárt számú) felhasználó jut hozzá (ismerősök), akiknek ő megengedi. (A közszereplők, intézmények Facebook-oldalai ehhez képest kivételek.) Az ilyen oldalakra az előbb kifejtettek nem érvényesek, mert működésük elvei és gyakorlata az elemzett

³⁴⁵ KOLTAY i.m. (2019c) 263.

³⁴⁶ 19/2014. AB. határozat 42. bek.

³⁴⁷ KLEIN Tamás: A tárhelyszolgáltató „omnipotens” felelőssége mint alkotmányjogi problematika. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (Szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 3., Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2016. 359.

tartalomszolgáltatástól alapjaiban különbözik, így róluk e határozatban az Alkotmánybíróság nem foglalt állást.”³⁴⁸

A fenti idézetben sajnos több pontatlanság is felfedezhető. Egyrészt az Alkotmánybíróság tévesen jut arra a következtetésre, hogy mivel a közösségi oldalaknak nincs szerkesztőjük, ezért nem is léphetnek fel tájékoztatási igénnyel. Önmagában a két kijelentés közötti összefüggés is vitatható, hiszen az egyik állítás nem következik a másikból, mindemellett ahogyan dolgoztam korábbi fejezeteiben erre rámutattam, a felhasználók nagyon nagy százalékban használják tájékozódásra a különböző közösségi oldalakat. Ezeken túl az a kijelentés mely szerint általánosságban a közösségi oldalakon tett bejegyzések közelebb állnak a magánközlésekhez szintén erősen vitatható kijelentés, amely legfeljebb a szűk értelemben vett közösségi hálókra lehet igaz, azonban a legtöbb közösségi média platform (pl. YouTube, Twitter, Instagram stb.) alapvető funkciója a nyilvánossághoz való eljutás, és a felhasználói tartalmak minél szélesebb körű terjesztése.

Az indokolás szövegéből az következne, hogy a „tájékoztatási vagy hasonló igénnyel” fel nem lépő, szerkesztetlen netes tartalmak üzemeltetői, például Facebook-oldalt fenntartó magánszemély még akkor sem felelhet polgári jogilag a kommentért, hogyha az nyilvános felületen jelent meg. A későbbi bírói gyakorlat alapján azonban vannak akik szerint a fent idézett határozat „egyetlen haszna abban látszik, hogy mintegy elrettentő példát állított a bíróságok elé annak prezentálásával, milyen megközelítés kerülendő a kommentek vizsgálata során”.³⁴⁹ A hazai bíróságok ugyanis több esetben³⁵⁰ is megállapították, hogy a közösségi oldalakon tett bejegyzések alá érkező kommentekért a profil tulajdonosa ugyanúgy felel, mint egy honlap üzemeltetője, kivéve, ha a jogsértő közlést eltávolítja.³⁵¹

Az Alkotmánybíróság döntése után az ügy az EJEB elé került, amely megállapította, hogy az ügyben sérült az Egyezmény 10. cikkében biztosított véleménynyilvánítás szabadsága.³⁵² Így ebben az ügyben is azt kellett megállapítania az EJEB-nek, hogy a korlátozást jogszabály írja-e elő, rendelkezik-e megfelelő jogos céllal, valamint, hogy szükséges-e egy demokratikus társadalomban.³⁵³

³⁴⁸ Uo. 61. bek

³⁴⁹ PÁDÁR Henrietta: A kommentekért való felelősség bírói gyakorlatának evolúciója. Debreceni Jogi Műhely 2018. (XV.) 1-2. 44.

³⁵⁰ Pl. BH2016. 330; BDT2017. 3675.; Fővárosi Törvényszék P.21.195/2016/9.

³⁵¹ KOLTAY i.m. (2019c) 748.

³⁵² Index-MTE ítélet, 45. bek.

³⁵³ Uo. 46. bek.

Az első kritériummal kapcsolatban megállapította a bíróság, hogy a weboldalak üzemeltetői „helyzetükből adódóan, képesek voltak felmérni a tevékenységükkel kapcsolatos kockázatokat, továbbá, ésszerű mértékig előre kellett látniuk, hogy ezek milyen következményeket vonnak maguk után, így megállapítja, hogy az ügyben történt beavatkozás az Egyezmény 10. cikke értelmében »törvényben meghatározott« volt”.³⁵⁴ A Bíróság elfogadta a magyar kormány azon álláspontját, hogy a végrehajtott beavatkozás mások jogvédelmének törvényes célját szolgálta,³⁵⁵ így már csak az volt a kérdés, hogy vajon egy demokratikus társadalomban az intézkedés szükséges volt-e.³⁵⁶

A Bíróság utalva a Delfi-ügyre megismételte, hogy az internetes hírportálok fórumot biztosítottak a véleménynyilvánítási jog gyakorlásához, lehetővé téve ezzel a közönség részére információk és gondolatok közlését, ezzel pedig bizonyos kötelességeket és jogi felelősséget is vállaltak.³⁵⁷ Ugyanakkor a Bíróság kiemelte, hogy jelen ügyet máshogy kell megítélni, ugyanis „noha sértők és közönségesek az inkriminált kommentek, nem tekinthetők törvényellenes megnyilvánulásoknak továbbá biztosan nem minősülnek gyűlöletbeszédnek és erőszakra való uszításnak. Továbbá míg a második kérelmező egy médiaszolgáltató – amely úgy tekintendő, mint gazdasági érdekeltséggel rendelkező társaság – az első kérelmező egy, internetes tartalomszolgáltatók által létrehozott önszabályozó testület, mely nem rendelkezik ilyen ismert érdekeltséggel”.³⁵⁸

A Bíróság szerint a Delfi-határozatban meghatározott kritériumokat azokban az esetekben kell alkalmazni, amikor egy hírportál nem távolítja el azonnal a nyilvánvalóan súlyosan jogsértő tartalmat. Korábbi ítélkezési gyakorlatára hivatkozva,³⁵⁹ a Bíróság öt tényezőt azonosított amelyeket alkalmazni kell annak értékelése szempontjából, hogy sikerült-e egyensúlyt teremteni a versengő érdekek között.³⁶⁰ Ezek:

1. A vitatott kommentek kontextusa és tartalma;
2. A kommentek szerzőinek jogi felelőssége;
3. A kérelmezők által tett intézkedések és a sértett fél magatartása;
4. A kommentek következményei a sértett félre nézve;
5. Következmények a kérelmezőkre nézve.

³⁵⁴ Uo. 51. bek.

³⁵⁵ Uo. 52. bek.

³⁵⁶ Uo. 53. bek.

³⁵⁷ Uo. 61-62. bek.

³⁵⁸ Uo. 64. bek.

³⁵⁹ Delfi v. Estonia, Von Hannover v Germany (no. 2), Axel Springer v Germany, Couderc v France.

³⁶⁰ Index-Mte ítélet 71. bek.

A kommentek kontextusával kapcsolatban a Bíróság megállapította, hogy az eredeti cikk közérdekű kérdést érint, és nem tekinthető provokálónak. Tartalmukkal kapcsolatban úgy ítélte meg, hogy bár néhol sértőek és vulgárisak voltak, valójában inkább a személyes csalódottság által kiváltott értékítéleteket és véleményeket fogalmaztak meg.³⁶¹ „A Bíróság felfogása szerint bár a kommentekben használt kifejezések alacsony minőségűek, az internetes portálokon zajló kommunikációban gyakran előfordulnak, amely megfontolás az ilyen kifejezéseknek tulajdonítható hatást csökkentheti.”³⁶²

A Bíróság megjegyezte, hogy a nemzeti bíróságok nem vették kellőképpen figyelembe a kommentek szerzőinek felelősségét. A nemzeti bíróságok meg voltak győződve arról, hogy a kérelmezőket terheli bizonyos fokú felelősség, mivel rágalmozó kijelentéseket „terjesztettek”, anélkül, hogy a hozzászólások tényleges szerzőinek felelősségét arányosan elemezték volna.³⁶³ A Bíróság bírálta a hazai bíróságok érvelését, miszerint a szüretlen észrevételek megengedésével a kérelmezőknek arra kellett volna számítaniuk, hogy ezek egy része törvényt sért.

„A Bíróság szintén megállapítja, hogy a sértett társaság a kérelmezőktől soha nem kérte a kommentek eltávolítását, ehelyett közvetlenül bírósági úton keresett jogorvoslatot – ezen elemnek a magyar bíróságok a körülmények vizsgálatakor nem szenteltek figyelmet. Valójában a magyar bíróságok a kérelmezők objektív felelősségét állapították meg, arra alapozva, hogy teret adtak a felperesre nézve súlyosan sértő, lealacsonyító hozzászólásoknak, és nem vizsgálták meg sem a kérelmezők, sem a felperes magatartását.”³⁶⁴

A negyedik kritérium kapcsán az EJEB kijelentette, hogy a hazai bíróságok azt sem vették figyelembe, hogy a hozzászólások elérték-e a komolyság kellő szintjét és hogy oly módon jelentek-e meg, amely ténylegesen sérthette egy jogi személy szakmai jó hírnevéhez fűződő jogát.³⁶⁵ A Bíróság szerint azonban a kifogásolt megjegyzések valószínűleg nem gyakoroltak

³⁶¹ Christina ANGELOPOULOS: MTE v Hungary: New ECtHR Judgment on Intermediary Liability and Freedom of Expression. <http://kluwercopyrightblog.com/2016/03/05/mte-v-hungary-new-ecthr-judgment-on-intermediary-liability-and-freedom-of-expression/>

³⁶² Index-MTE ítélet, 77. bek.

³⁶³ Uo. 79. bek.

³⁶⁴ Uo. 83. bek.

³⁶⁵ Uo. 85. bek.

jelentős hatást a fogyasztók hozzáállására a szóban forgó vállalatokhoz.³⁶⁶ Ami az utolsó tényezőt illeti, a Bíróság megállapította, hogy a magyar bíróságok nem szenteltek figyelmet arra, hogy mi forog kockán a kérelmezők, mint a szabad elektronikus média kulcsfontosságú szereplőinek esetében. A Bíróság szerint az ilyen objektív felelősség negatív következményekkel járhat a jövőben egy internetes portál komment-környezetére, például arra kényszerítve őket, hogy teljesen tiltsa meg a kommentelés lehetőségét.³⁶⁷

A Bíróság szerint az értesítési és eltávolítási eljárás (a sértő tartalom eltávolítása vagy hozzáférhetetlenné tétele) megfelelő és gyors intézkedés az érintett felek egymással versengő jogainak és érdekeinek kiegyensúlyozására. A Bíróság nem lát okot arra, hogy ez az eljárás ne tudott volna megfelelő védelmet nyújtani az áldozat jó hírnevének. Igaz, hogy azokban az esetekben, amelyekben „a harmadik fél felhasználók által közzétett kommentek a gyűlöletbeszéd formáját öltik, és egyének fizikai épségére, mások jogaira és érdekeire, valamint a társadalom egészére nézve közvetlen fenyegetést jelentenek, a Szerződő Államok jogosan terhelnék a felelősséget az internetes hírportálokra, amennyiben azok elmulasztják megtenni az intézkedéseket a nyilvánvalóan törvénysértő hozzászólások eltávolítására, az állítólagos sértett vagy harmadik felek által adott értesítés nélkül is. Ugyanakkor a jelen ügyben nem történtek ilyen közlések.”³⁶⁸

A döntések lényege, hogy az internetes híroldalak kötelesek azonnal eltávolítani a harmadik felek hozzászólásait a weboldalukról, amennyiben ezek egyértelműen jogsértőek, ha arról tudomást szereznek. Az egyértelműen jogsértő megnyilvánulások kategóriája főként a gyűlöletbeszédnek minősülő hozzászólásokat jelenti. A Delfi-ügyben a Bíróság kimondta, hogy az oldalnak fel kellett ismernie az említett megjegyzések egyértelműen törvényellenes jellegét, és semmit sem tett annak eltávolítása érdekében, míg az Index-MTE ügyben a szóban forgó kommentek nem voltak egyértelműen jogellenesek, és a sérelmet szenvedett fél nem vette igénybe az egyébként rendelkezésre álló értesítési és eltávolítási eljárást, ezért a Bíróság véleménye szerint aránytalan volt az intézkedés. Mindezek alapján tehát a kommentek tartalmának értékelése, vagyis, hogy annak megítélése, hogy „mennyire jogellenes” az adott komment a tartalomszolgáltató feladata. Az EJEB a kommentek három kategóriáját állította fel. Vannak, amelyek egyértelműen törvényesek, és őket a 10. cikk véleménynyilvánítás

³⁶⁶ Uo. 85. bek.

³⁶⁷ Uo. 86. bek.

³⁶⁸ Uo. 91. bek.

szabadságához fűződő joga védi. De a törvénytelen beszédek kategóriáján belül a Bíróság két külön kört hozott létre, ahol az egyik az egyértelműen jogellenes megnyilvánulásokat jelenti (gyűlöletbeszéd és erőszakra való buzdítás), a másikat pedig a hozzászólások azon kategóriája, melyek bár sértőek, de nem egyértelműen jogellenesek. Annak megállapítása azonban, hogy az utóbbi két kategória között hol húzódik a határ, nem mindig egyszerű.

A döntés elsősorban a weboldalak üzemeltetőit terheli, vagyis nekik kell eldönteniük, hogy egy megjegyzés egyértelműen jogellenes-e, vagy csak egyszerűen sértő. A „egyértelműen jogellenes” kifejezésnek bizonyos szempontból nagyon egyedi, szarkasztikus hangvétele van, hiszen nem mindig olyan egyértelmű, hogy pontosan mi tekinthető ennek. A jogszerű és a jogellenes hozzászólásokat nem mindig választja el egyértelmű határvonal, még akkor sem, ha figyelembe vesszük, hogy e tekintetben jelentős különbségek vannak a különböző országok között. A weboldal moderátorának előzetes bíróként kell eljárnia, ha meg akarja előzni a felelősségre vonást. Ez a jelenség több problémát is felvet, ugyanis több mint valószínű, hogy a moderátorok a kelleténél több kommentet fognak kiszűrni, még akkor is, ha ezek nem mind gyűlöletbeszédek. Ez felveti az előzetes cenzúra kérdését is, és akár dermesztő hatással is lehet a demokratikus vitákra, ugyanis a tartalomszolgáltatóknak a jelen szabályozási környezetben erősebb érdekük fűződik az elővigyázatosság javára tévedni, mint a szólásszabadságéra.³⁶⁹ Mára már a legtöbb hazai hírportál meg is szüntette a kommentelési lehetőséget, és legfeljebb a portálok közösségi médiafelületein lehet hozzászólni a saját maguk által megosztott cikkeikhez.

Érdekes továbbá, hogy a döntések csak névtelen megjegyzésekkel foglalkoznak. De mi a helyzet azokkal a megjegyzésekkel, ahol a szerző azonosítható (például amikor a szerző a Facebook-fiókját használja a megjegyzéshez)? A weboldal üzemeltetőjének továbbra is fennáll a jogi felelőssége a hozzászólásokért, akkor is ha a hozzászóló egyértelműen azonosítható? A Delfi-ügyben a Bíróság megállapította, hogy az egyén számára nagyon nehéz megállapítani a hozzászóló személyek személyazonosságát, és aránytalannak tűnik a rágalmozó megjegyzések készítőinek azonosítását a sértettre hárítani. Tehát ez könnyen azt jelentheti, hogy az a személy, aki a sértő megjegyzéseket írta, nem is értesül az ügyről, és helyette a portálnak kell vállalnia a felelősséget, mert könnyebb megindítani az eljárást a portál ellen, így ugyanis nem kell bizonyítani, hogy ki írta a kérdéses megjegyzést.

³⁶⁹ GOSZTONYI Gergely: Több beszédnek kevesebb az alja – recenzió Koltay András Az új média és a szólásszabadság: A nyilvánosság alkotmányos alapjainak újragondolása című könyvéről. *Pro Futuro* 2019/2. 121.

Ezek a döntések csak a professzionális hírportálok felelősségét vizsgálták. Az azonban nem világos, hogy a közösségi oldalak, blogok vagy fórumok azonos szintű felelősséggel vagy azonos kritériumokkal rendelkeznek-e annak eldöntésekor, hogy bizonyos tartalmat el kell-e távolítaniuk. Az egyértelműen kiolvasható az EJEB gyakorlatából, hogy a kommentek tartalmának megítélését a szolgáltatóra bízta, amely így a közösségi média platformok esetében tovább erősíti a szólásszabadság magánkézben lévő korlátozásának lehetőségeit. Ezzel pedig az a fő probléma – ahogyan arra Koltay András is rámutat –, hogy a szolgáltató döntéshozatali eljárása szükségképpen eltér egy állam vagy nemzetközi bírói fórum gyakorlatától, önkényesen dönthet, nem kötik alkotmányos garanciák, saját szabályzatai alapján dönthet, mely ellen nem lehet külső, független jogorvoslati eszközökkel fellépni.³⁷⁰ Bár az EJEB a Delfi-ügyben kifejezetten kiemelte, hogy a döntés az internet egyéb kommentelésre alkalmas felületeit nem érinti, a döntése indokolása és az Index-MTE ügyben kifejtettek később a közösségi média platformokon megjelenő kommentek kapcsán is irányadóak lehetnek. Ezek alapján pedig a közösségi média profil üzemeltetőjének felelősségre vonása az általa közzétett bejegyzésekhez fűzött jogsértő kommentekért – amennyiben azokat a tudomására jutása után nem törli – nem szükségszerűen sérti az EJEE 10. cikkében foglaltakat.³⁷¹ Hozzám hasonlóan Nádori Péter is úgy látja, hogy a Delfi-ítéletben említett megkülönböztetés, mely eltérően kezeli a hírportálok és a közösségi oldalak felelősségét mesterkélta, és nem kellően alátámasztott, hogy a közösségi oldalak és a hírportálok felületein megjelenő felhasználói tartalmak között, milyen alapon és miért tartja fenn mégis és ilyen hangsúlyosan a különbségtétel lehetőségét a Nagykamara.³⁷² Véleményem szerint a közösségi oldalak fejlődése, térnyerése és népszerűsége miatt az EJEB döntéseiben kifejtettek ugyanúgy érvényesek lehetnek egy közösségi média platform kapcsán is. A problémát ezen a téren inkább az jelenti, hogy vajon hogyan oszlik meg a felelősség a szolgáltatás nyújtója és az adott profil üzemeltetője között. Az itt kifejtettek alapján ugyanis akár mindkettő esetében megállapítható a felelősség a jogsértő tartalmak eltávolításának elmaradása esetén.

5.2 Személyiségi jogi viták a felhasználók között a közösségi médiában

³⁷⁰ KOLTAY i.m. (2019c) 276.

³⁷¹ Uo. 278.

³⁷² NÁDORI Péter: Úton a tömeges internetes szólás jogi megítélésének új megközelítése felé – A strasbourgi Nagykamara ítélete a Delfi-ügyben. *In Medias Res*, 2019/2. 363.

Az EJEB elé került közösségi médiát érintő ügyek közül elsőként azokat a döntéseket kell megemlíteni, amelyek az online platformok használata során, a felhasználók között felmerülő személyiségi jogvitákkal foglalkozott. Az *Einarsson v. Iceland* ügyben³⁷³ a kérelmező az izlandi popkultúra egy jól ismert figurája volt, aki számos ellentmondásos megnyilvánulásáról híres, melyek között voltak nőket degradáló, vagy a szexuális erőszakot ösztönző nézetek is. Nemi erőszak vádjával bíróság elé is került, később azonban minden vád alól felmentették. Az ügygel kapcsolatos sajtóinterjúhoz készült képét egy 21 éves felhasználó módosítva tette közzé saját Instagram-profilján. A képen a kérelmező homlokára a „lúzer” szót írta, és a „ba..d meg te nemi erőszakot elkövető fattyú” feliratot adta hozzá. Az Instagram-profil nyilvános volt, így azt mások is láthatták, de másnap különböző médiumok is bemutatták a képet. A kérelmező rágalmozás miatt indított pert a közzétevő ellen, az izlandi bíróságok azonban úgy ítélték meg, hogy mivel a kérelmező közszereplő volt, a kép eltorzítása és az azon szereplő kijelentések egy olyan közéleti vita részévé váltak, melyet részben maga a kérelmező indított ellentmondásos megjegyzéseivel. A strasbourgi bíróság megállapította az Egyezmény 8. cikkének sérelmét, ugyanis a sérelmezett kifejezés objektív és tényszerű volt, és bár adott esetben lehetne értékítéletként tekinteni rá, a Bíróság ebben az esetben nem találta ezt az érvet kellően megalapozottnak.³⁷⁴ Mindemellett kifejtette, hogy az egyezmény 8. cikkét úgy kell értelmezni, hogy még a heves közéleti vitákban részt vevő személyeknek sem kell tolerálniuk azt, hogy nyilvánosan erőszakos bűncselekményekkel vádolják meg őket anélkül, hogy ezeket az állításokat tényekkel támasztanák alá.³⁷⁵ Így a Bíróság úgy találta, hogy az izlandi legfelsőbb bíróság nem talált méltányos egyensúlyt a kérelmező a 8. cikkben foglalt magánélet tiszteletben tartásához való joga és a véleménynyilvánítás szabadsága között. Döntésében az EJEB rámutatott arra is, hogy manapság az internetes tartalmak nagyobb veszélyt jelentenek a magánélet tiszteletben tartásához való jogra, mint a sajtó.³⁷⁶

A *Beizaras and Levickas v. Lithuania* ügyben³⁷⁷ egy homoszexuális pár töltött fel magukról egy képet Facebookra, melyen csókolózás közben láthatóak. A kép gyorsan elkezdett terjedni a közösségi oldalon, és több, mint 800 komment érkezett rá, többségében gyűlölködő, homofób kijelentésekkel. A kommentek gyűlölködő tartalma okán gyűlöletre való uszítás miatt a litván ügyészséghez fordultak, ahol azonban elutasították kérelmüket, melyet megerősítettek később a bíróságok is. A bíróságok érvelése szerint a litván társadalom többsége a hagyományos családi

³⁷³ *Einarsson v. Iceland* (Application no. 24703/15., 2017. november 7-i ítélet).

³⁷⁴ 49-50. bek.

³⁷⁵ 52. bek.

³⁷⁶ Uo. 46. bek.

³⁷⁷ *Beizaras and Levickas v. Lithuania* (Application no. 41288/15., 2020 január 14-i ítélet).

értékeket támogatja, és annak aki hasonló képet tölt fel a közösségi médiába, vállalnia kell, hogy ezen véleményét a többségi társadalom kifejezi.³⁷⁸ A büntetőjogi eljárás csak ultima ratioként alkalmazható, ez pedig nem ilyen eset, a posztolással pedig a kérelmezők jártak el provokatív módon, a kommentelők felkutatása pedig “idő és erőforrás pocséklás” lenne.³⁷⁹ A strasbourgi bíróság megállapította, hogy a nemzeti bíróságok megsértették a kérelmezők 8. cikkben foglalt magánélethez, a 13. cikkben foglalt hatékony jogorvoslathoz, valamint a 14. cikkben foglalt diszkrimináció-tilalomhoz való jogát.³⁸⁰ Döntésében a Bíróság úgy érvelt, hogy a nemzeti bíróságok rosszul ítélték meg a kommentek súlyosságát, hiszen akár egyetlen olyan komment is amely a képen szereplők életének kioltását szorgalmazza kellően súlyos ahhoz, hogy az állam megfelelő jogorvoslatot biztosítson ellene, emellett elutasította Litvánia azon érvelését, mely szerint a közösségi oldalakon tett hozzászólásokat általánosságban nem kell annyira komolyan venni mint más írásos kijelentéseket.³⁸¹ A kommenteket egyértelműen homofób gyűlöletbeszédként értékelte a Bíróság, melyek ellen a nemzeti hatóságoknak egyértelmű kötelességük fellépni, akkor is, ha a kommentelők csak nehézségek árán azonosíthatóak.³⁸²

A fenti két döntés is rámutat, hogy a közösségi médiában megjelenő személyiségi jogi jogviták esetében a már meglévő anyagi jogi szabályozás elméletben megfelelő mértékben védi a felhasználókat. A probléma inkább ott jelentkezik, hogy a meglévő jogi eszközrendszer valójában mennyire tud hatékony lenni egy olyan környezetben, ahol az azonnali tömeges szóolás lehetősége mindenki számára adott, míg a jogi elégtétel csupán évek múltán válik realitássá.

5.3 Személyiségi jogi kérdések a platformok és a felhasználók viszonyában

A közösségi média esetében a jogsértést a felhasználók valamilyen nyilvános bejegyzésben, vagy az ahhoz fűzött hozzászólásban követik el. Ekkor felmerül annak a kérdése, hogy vajon a platformszolgáltató mennyiben felel az oldalán közzétett bejegyzések tartalmáért.

Az EJEB az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikkében garantált szólásszabadsághoz fűződő jog kapcsolatában vizsgálta a platformszolgáltatók felelősségét a *Pihl v. Sweden*

³⁷⁸ Uo. 21. bek.

³⁷⁹ Uo. 23. bek.

³⁸⁰ Uo. 165. bek.

³⁸¹ Uo. 127. bek.

³⁸² Uo. 129. bek.

ügyben,³⁸³ melyben a kérelmezőt egy blogbejegyzésben valótlanul vádolták meg azzal, hogy tagja volt a náci pártnak, valamint egy bejegyzéshez fűzött komment is drogfüggőnek titulálta. A blogon lehetőség volt hozzászólni a posztokhoz, a blog üzemeltetője pedig egy figyelmeztetést helyezett el a kommentszekciónál, mely szerint nem ellenőrzik a kommentek tartalmát, így minden kommentelő saját maga felelős a kijelentéseiért. A poszthoz fűzött egyik anonim komment úgy fogalmazott, hogy „az a pasas egy igazi kemény drogos több ember szerint is, akikkel beszéltem”. Kilenc nappal később a kérelmező válaszul hozzászólást írt a ugyanoda, jelezve, hogy az információ hamis és kérte a sértő komment azonnali eltávolítását. Másnap a blogbejegyzést és a kommentet is eltávolították, és a blogot üzemeltető egyesület egy új bejegyzésben kért bocsánatot korábbi posztjáért, kijelentve, hogy az téves és pontatlan információkon alapult. A kérelmező egy svéd koronányi szimbolikus összegre perelte az egyesületet rágalmazás miatt a posztra és a kommentre való tekintettel egyaránt. A nemzeti bíróságok azonban elutasították a keresetét, mondván a kommentek súlya nem érte el azt a szintet, amely az állam általi fellépést indokolná.

Az EJEB megállapította, hogy a kérdéses kommentek valóban sérelmesek voltak,³⁸⁴ ugyanakkor nem minősült gyűlöletbeszédnek vagy erőszakra buzdítónak, és egy alacsony látogatottságú blogon posztolták, ahonnan a kérelmező kérését követő napon (mindössze kilenc nappal az eredeti közzététel után) eltávolították,³⁸⁵ közzétettek egy bocsánatkérő bejegyzést is, valamint a kérelmező rendelkezésére bocsátották a sérelmezett kommentekhez használt számítógép IP-címét is.³⁸⁶ A Bíróság figyelembe vette, hogy a blogot üzemeltető egyesület egy kicsi, nonprofit szervezet volt, amelynek nem kellett azzal számolnia, hogy kommentjeit széles körben olvasnák, és amelytől nem várható el, hogy folyamatosan moderálja vagy betiltsa a hozzászólásokat, ez ugyanis különös dermesztő hatással lehet egy ilyen szervezet véleménynyilvánításhoz való jogára nézve.³⁸⁷ A Bíróság tehát nem állapította meg a blog üzemeltetőjének felelősségét, ugyanakkor azonosította a hasonló ügyekben vizsgálendő szempontokat. Hasonló esetekben tehát meg kell vizsgálni a kommentek kontextusát, az üzemeltető által alkalmazott intézkedéseket annak érdekében, hogy megelőzzék vagy eltávolítsák a rágalmazó hozzászólásokat, a kommentek tényleges szerzőinek felelősségét az

³⁸³ Pihl v. Sweden (Application no. 74742/14., 2017. február 7-i döntés).

³⁸⁴ Uo. 25. bek.

³⁸⁵ Uo. 37. bek.

³⁸⁶ Uo. 30-34. bek.

³⁸⁷ Uo. 31-32. és 35. bek.

üzemeltetők felelősségének alternatívájaként valamint a hazai eljárások következményeit a kérelmezőre nézve.³⁸⁸

A fenti döntéshez hasonló *Tamiz v. the United Kingdom* ügyben³⁸⁹ a kérelmező muzulmán konzervatív önkormányzati jelölt, a „Londoni muzulmánok” című blogon (amely a Google ingyenes szolgáltatásán, a blogger.com-on volt regisztrálva) talált egy bejegyzést, mely számos sértő megjegyzést tartalmazott róla. A kérelmező több levelet írt a Google amerikai címére és a cég angliai leányvállalatának is, melyeket a cég továbbított a blog szerkesztőjének, aki törölte a sérelmezett bejegyzést és a hozzászólásokat. A kérelmező ezután rágalmazás miatt pert kívánt indítani a Google ellen. A Google nem ismerte el az angol joghatóságot, az angliai High Court azonban megállapította a joghatóságát, és arra az eredményre jutott, hogy bár a hozzászólások némelyike vitathatatlanul rágalmozó volt, ugyanakkor a Google szerepe információs társadalommal összefüggő szolgáltatóként „tisztán passzív” volt, a common law-ban nem minősül „kiadónak”, így nem is felelős a közzétett tartalomért. A fellebbviteli bíróság nem értett egyet azzal, hogy a Google szerepe tisztán passzív, ugyanis a bejelentés után a Google számára rendelkezésre álló idő elegendő lett volna ahhoz, eltávolítsa a sérelmezett kijelentéseket, ezt azonban nem tette meg. Mindazonáltal a fellebbviteli bíróság úgy ítélte meg, hogy a kérelmező jó hírneve „valóban és lényegében nem sérült” abban az időszakban (nagyjából egy hónapban), amikor a Google potenciálisan felelős volt a sérelmes bejegyzésért.

Az EJEB döntésének indokolását azzal kezdte, hogy az interneten naponta több millió poszt és komment születik, melyek közül sok sértő vagy akár rágalmozó is lehet, ezek többsége azonban túlságosan komolytalan vagy elérésük túlságosan korlátozott ahhoz hogy jelentős kárt okozzanak más jó hírnevére nézve.³⁹⁰ A konkrét ügyre nézve úgy látta, hogy bár a panaszolt hozzászólások többsége kétségtelenül sértő volt, többségük nem volt több „vulgáris sértegetésnél”, melyek gyakoriak az internetes kommunikációban, a konkrét állításokat megfogalmazó kommentek pedig az adott környezetben olvasva nem voltak komolyan vehetőek, mindezeket pedig egy politikusnak tűrnie kell.³⁹¹ A Bíróság megerősítette a részes állam bíróságának azon érvelését is, mely szerint a Google csupán akkor vonható felelősségre a hozzászólások tartalmáért, ha ésszerű idő telt el a jogsértő kommentekről való tudomásszerzés óta.³⁹² Mindemellett a Bíróság megfelelőnek találta a tagállami bíróság által alkalmazott „valódi és lényeges károkozás” tesztet is, mellyel azt kívánták biztosítani hogy a

³⁸⁸ Uo. 28. bek.

³⁸⁹ *Tamiz v. the United Kingdom* (Application no. 3877/14., 2017. szeptember 19-i döntés).

³⁹⁰ Uo. 80. bek.

³⁹¹ Uo. 80. bek.

³⁹² Uo. 83. bek.

Google véleménynyilvánítási szabadsága csak akkor szenvedjen csorbát, ha a jó hírnév sérelme “valódi és lényeges” kárt okozott a sértett félnek. A véleménynyilvánítás szabadságához való jog ugyanis nem csak a magánszemélyeket illeti meg, hanem a jogi személyeket, amilyen a Google. Ezért ha a platformot túlságosan korlátozó követelmények elé állítják, az hátrányosan hathat saját szólásszabadságára, és dermesztő hatással lehet a közügyek vitájára.³⁹³ Az EJEB szerint megfelelőek voltak a teszt során vizsgált szempontok: a hozzászólások természete és kontextusa; a Google által tett lépések az értesítést követően; a kommentek tényleges szerzőinek potenciális felelőssége; valamint a hazai eljárás következményei a kérelmező jó hírnevére és a Google információk és eszmék szabad áramlásához platformot nyújtó szerepére.³⁹⁴ A fentiek alapján, különös tekintettel a közvetítő szolgáltatók, mint a Google fontos szerepére az információhoz és a vitához való hozzáférés megkönnyítésében a politikai, társadalmi és kulturális kérdések széles körében, a Bíróság úgy vélte, hogy a nemzeti bíróságok megfelelő egyensúlyt teremtettek a kérelmező jogai, valamint a Google és a felhasználók véleménynyilvánítási szabadságához való joga között.³⁹⁵ Az ügyben tehát kevésbé a tartalomszolgáltató magatartása volt a lényeges, hanem a bejegyzés, és a kommentek súlyossága, így az nyitott kérdés marad, hogy amennyiben a kérelmező személyiségét lényegesen sértő bejegyzésekről lett volna szó, vajon megállapították volna a tárhelyszolgáltató felelősségét amiért nem távolította el időben a sérelmes bejegyzést.

Hasonló kérdést érintett a *Høiness v. Norway eset*³⁹⁶ is, melyben az EJEB nem állapította a 8. cikk sérelmét, ugyanis a kérelmezőről közzétett kommentek nem minősültek gyűlöletbeszédnek, és a hírportál, melyen a kommenteket közzétették megfelelő intézkedésekkel (folyamatos moderálás, jelentési lehetőség) igyekezett fellépni a jogsértő hozzászólások ellen.³⁹⁷ Mindemellett bár az egyik komment így is elkerülte a moderátorok figyelmét, a másik kifogásolt hozzászólást azonnal eltávolították, amint arról tudomást szereztek, így a Bíróság szerint nem sérült a kérelmező magánélethez való joga, amikor a nemzeti bíróságok elutasították keresetét.³⁹⁸

A fenti esetek indokolásaiban tehát nem merült fel kötelezettséggként a tárhelyszolgáltatók általános felelősségének előírása, viszont megállapították azokat a szempontokat, amelyeket esetről esetre értékelnie kell a bíróságnak hasonló ügyekben. Az egyértelműnek látszik az EJEB

³⁹³ Uo. 69. bek.

³⁹⁴ Uo. 87. bek.

³⁹⁵ Uo. 90. bek.

³⁹⁶ *Høiness v. Norway* (Application no. 43624/14., 2019. március 12-i ítélet).

³⁹⁷ Uo. 72-73. bek.

³⁹⁸ Uo. 75. bek.

gyakorlatából, hogy a gyűlölködő, erőszakra uszító tartalmak jó eséllyel jogsértőnek minősülnek, és a platformszolgáltatók az értesítést követően kötelesek gondoskodni levételükről, a bántó, akár trágár tartalmak esetében azonban kellő egyensúlyt kell teremteni a nyilvánosság és a sérelmet szenvedő fél érdekei között. Ezek az ügyek jó iránytűként szolgálhatnak annak a kérdésnek a megválaszolására, hogy vajon az EJEB hogyan ítéli meg a közösségi média platformok felelősségét a felhasználók jogsértő tartalmaért.

5.4 Az Európai Unió Bíróságának döntései

Az EuB közösségi oldalakkal kapcsolatos gyakorlata főként joghatósági kérdéseket érint, az érvényesíthető jogkövetkezményeket illetően azonban fontos alapelveket rögzített a Bíróság. Az *eDate* egyesített ügyben³⁹⁹ az egyik tényállás szerint az osztrák eDate Advertising által üzemeltetett honlapon elérhető volt egy gyilkosságról szóló több mint 10 éves hír, melyben az ítéletet kifogásolták, teljes névvel megnevezve benne a német állampolgárságú elkövetőket. Utóbbiak a német bíróság előtt nyújtották be keresetüket, melyben a cikk levételét kérték, az eDate azonban (bár a cikket eltávolította) kifogásolta a német bíróságok joghatóságát. Az egyesített ügy másik esetében a francia színész, Olivier Martinez a Sunday Mirror angol online bulvárlaptól kérte, hogy távolítsák el a róla és Kylie Minogue-ról szóló cikket. Keresetüket a francia bíróságok előtt indították, míg a Sunday Mirror kiadó angol MGN társaság vitatatta a francia joghatóságot, mivel nem látta bizonyítottnak az internetes közzététel és a francia területen okozott állítólagos kár között. Az ügyek fő kérdése tehát az volt, hogy a 44/2001/EK rendelet⁴⁰⁰ alapján valamely tagállam bírósága joghatósággal rendelkezik-e a személyiségi jogok internetes hálózaton, egy másik tagállamban letelepedett személy által szerkesztett és lényegében e tagállam célközönségének szánt honlapon keresztül elkövetett megsértésének elbírálására.⁴⁰¹

Korábban a Shevill ítéletben⁴⁰² a Bíróság egyértelművé tette, hogy a jó hírnév több tagállamban közzétett sajtócikk révén megvalósuló megsértése esetén a felperes a választásától függően két hely szerinti bíróság előtt indíthat kártérítés iránti keresetet. Egyfelől azon tagállam bírósága

³⁹⁹ eDate Advertising GmbH v. X, valamint Olivier Martinez, Robert Martinez v. MGN Limited, C-509/09. és C-161/10. sz. egyesített ügyek, 2011. október 25.-i ítélet.

⁴⁰⁰ A Tanács 44/2001/EK rendelete (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, melyet felváltott azóta az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról.

⁴⁰¹ eDate ítélet, 28. bek.

⁴⁰² Shevill és társai v. Presse Alliance, C-68/93. sz. ügy, 1995. március 7.-i ítélet.

előtt, ahol a kárt okozó esemény bekövetkezett, amely egybeesik a kiadó székhelyével, másfelől bármely azon tagállam bírósága előtt, ahol a kérdéses közzététel megvalósult, és ahol a sértett jó hírnevét állítólag megsértették. Az utóbbi bíróságok kizárólag a hivatkozott tagállamban okozott kár elbírálására rendelkeznek joghatósággal.⁴⁰³

Az EuB szerint a jó hírnevet sértő tartalmak interneten történő közzététele különbözik a nyomtatásban megjelenő orgánumok megítélésétől, mivel előbbi főszabályként arra irányul, hogy mindenhol elérhető legyen, és az egész világon meghatározhatatlan számú felhasználót elérjen.⁴⁰⁴ Ezzel tehát nem lehetséges számszerűsíteni a terjesztést, és lehetetlen pontosan felmérni a kizárólag egy tagállamban okozott kárt.⁴⁰⁵ Éppen ezért a Bíróság kiigazította a korábbi gyakorlata által megállapított kapcsolódási szempontokat, megállapítva, hogy az interneten keresztül megvalósuló személyiségi jogi jogsértés sértettje fordulhat a közlés közzétevőjének letelepedési helye szerinti tagállam bíróságához, vagy pedig azon tagállam bíróságához, ahol a sértett személy érdekeinek központja található, és mindkét esetben a teljes kár megtérítését kérheti (míg korábban csupán ott kérhetett teljes kártérítést, ahol a közzétevő letelepedési helye van).⁴⁰⁶ Mindemellett a fentiek helyett a sértett benyújthatja keresetét bármely olyan tagállam bíróságához is, amelynek a területén az interneten közzétett tartalom hozzáférhető, vagy hozzáférhető volt, ekkor viszont a bíróságok csak az adott tagállam területén okozott kár elbírálására rendelkeznek hatáskörrel.⁴⁰⁷

Az *Ilsjan v. Handel ügyben*⁴⁰⁸ egy Svédországban tevékenységet folytató észt társaság az állítólagosan megkérdőjelezhető üzleti gyakorlata miatt felkerült egy svéd munkáltatói szövetség weboldalán vezetett feketelistára, ahol a weboldal olvasói részéről számos ellenséges hangvételű hozzászólás érkezett. Az észt társaság keresetet nyújtott be az észt bíróságok előtt a svéd szövetséggel szemben, jó hírneve megsértése miatt helyreigazítást és kártérítést követelve. Az ügy fő kérdése az volt, hogy vajon alkalmazható-e a jogi személyekre is az eDate ítéletben a természetes személyek vonatkozásában kidolgozott joghatósági ok. A Bíróság megerősítette, hogy azon tagállam bíróságai a legalkalmasabbak annak megítélésére, hogy az ilyen tartalmak milyen hatást gyakorolnak az érintett személy jogaira amelyben az érintett személy érdekeinek központja található.⁴⁰⁹ Ezek után pedig megállapította, hogy az eDate-ügyben kifejtettek

⁴⁰³ Uo. 33. bek.

⁴⁰⁴ eDate ítélet, 45. bek.

⁴⁰⁵ Uo. 46. bek.

⁴⁰⁶ Uo. 52. bek.

⁴⁰⁷ Uo. 52. bek.

⁴⁰⁸ Bolagsupplysningen OÜ Ingrid Ilsjan v. Svensk Handel AB, C-194/16. sz. ügy, 2017. október 17.-i ítélet.

⁴⁰⁹ Uo. 34. bek.

ugyanúgy alkalmazhatóak jogi személyek elleni személyiségi jogi pereknél is.⁴¹⁰ Viszont azt is leszögezte, hogy az a (természetes vagy jogi) személy, akinek személyiségi jogait “a rá vonatkozó valótlan állítások interneten történő közzététele és az őt érintő hozzászólások törlésének elmulasztása révén megsértették” nem nyújthat be keresetet emiatt minden olyan tagállam bírósága előtt, ahol elérhetőek voltak a közzétett sérelmezett információk.⁴¹¹ Utóbbi döntés érveként a Bíróság azt jelölte meg, hogy a kártérítési és a helyesbítési vagy eltávolítási igények oszthatatlanok és csak olyan bíróság jogosult eljárni ezek tekintetében, aki a teljes kártérítési kereset elbírálására joghatósággal rendelkezik.⁴¹²

A *Nothartová v. Sámson* ügyben⁴¹³ az alapeljárás felperese azt állította, hogy az alperes hozzájárulása nélkül képeket és videókat készített róla, melyeket később feltöltött a YouTube-ra. Az alperes viszontkeresetet terjesztett a bíróság elé, melyben arra hivatkozott, hogy a felperes korlátozni kívánja a YouTube-ra feltöltött szellemi alkotásának terjesztését, másrészt kifogásolta, hogy a felperes megnevezte gépkocsijának rendszámát, sértve ezzel “a gépkocsi személyiségi jogait”.⁴¹⁴ Az ügy fő kérdése a viszontkereset esetében alkalmazandó joghatósági szabályokra vonatkozott, vagyis hogy a 1215/2012/EU rendelet 8. cikke⁴¹⁵ alapján lehet-e ugyanott benyújtani a viszontkeresetet akkor is, ha a követelés más jellegű mint az eredeti személyiségi jogot érintő kereset. Az EuB megállapította, hogy igen, bár ez nem kizárólagos jellegű szabálya a rendeletnek.⁴¹⁶

Összefoglalva tehát a személyiségi jogok interneten közzétett tartalmak révén történő megsértése esetén, a felperes (akár természetes vagy jogi személy), négyféle fórum közül választhat. Választhatja (1) az alperes lakóhelyét; (2) azt a helyet ahol a kár bekövetkezett (ez egyébként a legtöbbször valószínűsíthetően egybe esik előbbivel); (3) azt a helyet ahol a felperes érdekeinek központja található; valamint (4) minden olyan tagállamban, ahol az internetes tartalom hozzáférhető (volt). Első három teljes körű fórumnak minősül, vagyis itt a teljes okozott kár megtérítése követelhető, míg utóbbi esetben csak részleges fórumról beszélhetünk, itt ugyanis kizárólag az adott állam területén elszenvedett kár megtérítését lehet követelni. A felperes azonban nem perelhet minden tagállamban a tartalmak eltávolításáért, erre

⁴¹⁰ Uo. 44. bek.

⁴¹¹ Uo. 49. bek.

⁴¹² Uo. 48. bek.

⁴¹³ Éva Nothartová v. Sámson József Boldizsár, C-306/17. sz. ügy, 2018. május 31.-i ítélet.

⁴¹⁴ Uo. 12. bek.

⁴¹⁵ A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2012. december 12-i 1215/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet, 8. cikk (3) bek.

⁴¹⁶ Nothartová v. Sámson ítélet, 30. bek.

csupán a három teljes körű fórum egyike előtt van lehetősége. A keresethez kapcsolódó viszontkereset pedig ugyanezen bíróságok előtt érvényesíthető.

Az EuB előtt nemrégiben annak az érdekes kérdése merült fel, hogy vajon a személyiségi jogi jogsértések esetén alkalmazható eltiltást hogyan kell értelmezni egy közösségi média szolgáltató esetében. A *Glawischnig-Piesczek v. Facebook ügyben*⁴¹⁷ egy Facebook felhasználó Eva Glawischnig-Piesczek osztrák képviselőt sértő nyilvános bejegyzést tett közzé. A Facebook a képviselő kérésére nem távolította el a sérelmezett bejegyzést, később azonban az osztrák bíróság rendelkezése alapján megszüntette a tartalomhoz való hozzáférést. Az osztrák képviselő kérelme azonban arra is vonatkozott, hogy ne csak az eredeti bejegyzést, hanem minden ahhoz hasonló (tartalmában azonos értelmű) hozzászólást töröljön a Facebook. Az Eker. irányelv⁴¹⁸ alapján a Facebook nem felelős az általa tárolt információkért, amennyiben nincs tudomása azok jogsértő mivoltáról, ez azonban nem zárja ki, hogy a bíróságok a tárhelyszolgáltatót a jogsértő tartalom elérhetetlenné tételére kötelezzék. Az irányelv azonban megtiltja, hogy tárhelyszolgáltatókat terhelő olyan általános kötelezettséget állapítsanak meg, amely szerint az általuk továbbított vagy tárolt információkat nyomon kell követniük, vagy olyan általános kötelezettséget, amely szerint a jogellenes tevékenységre utaló tényeket vagy körülményeket ki kelljen vizsgálniuk.⁴¹⁹ A Bíróságnak tehát ezt az ellentmondást kellett feloldania, és ítéletében kimondta, hogy a fenti megkötés nem érinti a tárhelyszolgáltatók „egyedi esetben alkalmazandó” nyomon követési kötelezettségét, amikor az adott tartalomról megállapította egy tagállami bíróság hogy jogsértő.⁴²⁰

Tekintettel arra, hogy a Bíróság szerint “a közösségi hálózat megkönnyíti az információk különböző felhasználók közötti gyors továbbítását, fennáll annak a tényleges veszélye, hogy a korábban jogellenesnek minősített információt e hálózat más felhasználója újból létrehozza és megosztja”,⁴²¹ annak érdekében, hogy a tárhelyszolgáltató a további jogsértést megelőzze, a hatáskörrel rendelkező bíróság jogszerűen kötelezheti a szolgáltatót arra, hogy akadályozza meg a korábban jogellenesnek nyilvánított információkéval azonos tartalmú, tárolt információkhoz való hozzáférést, vagy arra, hogy távolítsa el az ilyen információkat,

⁴¹⁷ Eva Glawischnig-Piesczek v. Facebook Ireland Ltd., C-18/18. sz. ügy, 2019 október 3.-i ítélet.

⁴¹⁸ A belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem egyes jogi vonatkozásairól szóló, 2000. június 8-i 2000/31/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv.

⁴¹⁹ Uo. 15. cikk (1) bek.

⁴²⁰ Ítélet 34-35. bek.

⁴²¹ 36. bek.

függetlenül attól, hogy ki kérelmezte ezen információk tárolását.⁴²² Mindezek mellett az azonos értelmű információk tekintetében a Bíróság úgy foglalt állást, hogy az eltávolítási kötelezettségnek ki kell terjednie azokra az információkra is, amelyek tartalmát a használt szavak vagy ezek összekapcsolása miatt kissé eltérő módon fogalmazták meg, azonban ez csupán addig terjed, amíg a tárhelyszolgáltató nem kényszerül önálló értékelésre a kifogásolt tartalommal szemben.⁴²³ Vagyis amennyiben önálló értékelést követel meg az adott tartalom, tehát nem egyértelműen eldönthető a tartalom azonossága a korábban jogsértőnek minősített tartalommal, nem terheli eltávolítási kötelezettség a tárhelyszolgáltatót. Az ítélet mindezek mellett még egy további fontos elvet rögzített, nevezetesen hogy az irányelv nem zárja ki, hogy a jogsértéstől eltérő intézkedések világszintű joghatásokat váltsanak ki.⁴²⁴

5.5 Következtetések

- Az internetes tartalmak felelősségi kérdései kapcsán főként az értesítési-eltávolítási eljárás érvényesül. Az adott tartalom jogi besorolása azonban a platform feladata, mely olykor nagyon összetett értékelést kíván meg. Nem várható el egy (akár kis, akár nagy) platform üzemeltetőjétől, hogy olyan bonyolult szólásszabadsággal kapcsolatos kérdésekben döntsön, melyekkel sokszor egy alkotmánybíróság is nehezen birkózik meg.
- Az EJEB nyilvánvalóan jogsértő és jogsértő tartalmak elhatárolása furcsa helyzetet teremt. Ez az értékelési kötelezettség a tévedéstől való félelem miatt inkább arra készteti az üzemeltetőket, hogy tiltsák a kommenteket, vagy helyezték át a kommentelési lehetőséget a közösségi oldalukra. Ezzel azonban nem oldódott meg a helyzet, ugyanis a közösségi oldal profiljának üzemeltetője ugyanúgy felelős a tudomására jutott jogsértő tartalomért.
- Az értesítési-eltávolítási eljárás kapcsán szintén megjegyzendő, hogy amennyiben a közösségi oldalon az adott felhasználó saját néven van fent, amennyiben jogsértő tartalmat tesz közzé, adott esetben ő is, és a platform üzemeltetője is felelőssé tehető (amennyiben persze a tartalmat a platform nem távolította el megfelelő időn belül). A bírói gyakorlatban számtalan példát találunk arra, hogy közösségi oldalakon közzétett kommentekért pereltek be valakit, ahogyan arra is, hogy magát a platformot fogták

⁴²² 37. bek.

⁴²³ 46. bek.

⁴²⁴ 50. bek.

perbe, a kettőre együtt azonban még nem láttunk példát, holott lehetséges lenne a jogérvényesítés ezen módja is.

- A Glawischnig-Piesczek döntés meglehetősen érdekes, hiszen egyrészt szembemegy az Eker. irányelv 15. cikkében foglalt nyomkövetési kötelezettség előírásának tilalmával, másrészt a döntés hatályát az egész világra nézve kiterjeszti. A döntés értelmében ugyanis amennyiben egy tartalomról a bíróság megállapította, hogy jogsértő, a tárhelyszolgáltatóknak igenis van egyfajta nyomkövetési kötelezettségük. A jogsértő tartalommal egyező, valamint az esetlegesen módosított, de azzal azonos tartalmú tartalmakat külön értesítés nélkül is el kell távolítani az oldalukról, még hozzá világszerte. Ez alól csupán az képez kivételt, ha a tartalom jogsértő jellege önálló értékelést igényel.
- Ebből tehát az következik, hogy amennyiben jogsértő tartalomról szerez tudomást a platform üzemeltetője, köteles azt eltávolítani, ellenkező esetben felelnie kell annak tartalmáért. Az EJEB szerint azonban amennyiben nyilvánvalóan jogsértő egy tartalom, külön értesítés nélkül is el kell azt távolítani, amint tudomást szerez róla, tehát itt egyfajta jogi értékelést kell elvégeznie a platformnak azt illetően, hogy amennyiben saját maga „fedez fel” a jogsértő tartalmat, köteles-e azt eltávolítani, vagy csak akkor, ha azt valaki kérelmezi. Az EuB szerint amennyiben egy bíróság már megállapította a tartalom jogsértő voltát, azt automatikusan köteles később is eltávolítani, előzetes értesítés hiányában is, egészen addig, ameddig nem kell jogi értelemben értékelnie a tartalom jogsértő jellegét. Itt azonban felfedezhetünk némi ellentmondást, az EJEB döntései alapján ugyanis ebben az esetben is elvárható egy platform üzemeltetőjétől, hogy értékelje az adott tartalmat, és amennyiben nyilvánvalóan jogsértő, el kell azt távolítani. Természetesen a két bíróság eltérő jogszabályok és eljárásrend alapján jár el, azonban egy európai online platform számára mindkét fórum döntései irányadóak lehetnek.
- Ezen ellentmondások feloldását szolgálhatja egy közös európai szabályozás, mely pontosan lefekteti az értesítési-eltávolítási eljárás részletes előírásait.

6. A Felhasználási Feltételek magánjogi kérdései

A közösségi média kapcsán felmerülő szólásszabadságot. érintő jogkérdések elemzésekor legtöbbször a közjog területét szokták vizsgálni. A közösségi oldalak szabályozása, vagy szólásszabadsággal kapcsolatos kérdései mellett azonban a platformok jogi kérdéseinek másik nagy részét a magánjog keretein belül kell vizsgálnunk, ugyanis a platformok és a felhasználók viszonyát első sorban a köztük létrejövő szerződés (felhasználási feltételek) határozza meg.

6.1 A felhasználási feltételek, mint magánjogi kötelmek

A közösségi oldalak működését a felhasználási feltételek határozzák meg. Ebben fogalmazzák meg, milyen magatartási szabályokat kell betartania a felhasználónak, mi megengedett az oldal használatakor, valamint ebben rendezik a felhasználók és a szolgáltató közötti viszony egyes egyéb kérdéseit. A felhasználó legtöbbször az oldalra történő regisztrációval, automatikusan – a szerződéses tartalom tényleges megismerésének hiányában is – elfogadja ezeket a feltételeket, vagy egy külön erre kialakított űrlapon a megfelelő négyzet bejelölésével, vagy egy külön ezt megfogalmazó ikonra kattintva.

A regisztráció során általában háromféle szöveget láthat a felhasználó: a közösségi oldalak felhasználási feltételeit (*terms of use* vagy *user agreement*), adatkezelési szabályzatát (*privacy policy*) és a sütikre vonatkozó szabályzatát (*cookie policy*). Az adatkezelési szabályzat meghatározza az oldal által gyűjtött adatok körét, tájékoztatja a felhasználót, hogy azokat milyen célra használja fel, hogy hogyan tudja szabályozni az általa megosztott adatok elérhetőségét, milyen adatait használhatják fel a használat közben megjelenő hirdetések stb. A sütikre vonatkozó szabályozás a tárolható és fogadható azonosítók, illetve számítógépekre, telefonokra és más eszközökre vonatkozó egyéb információk használatáról tájékoztatja a felhasználót. A felhasználási feltételek ezzel szemben nemcsak tájékoztató jellegűek, hanem meghatározzák a felek kölcsönös jogait és kötelezettségeit. Többek között – elnevezéséből adódóan – meghatározzák az oldal használatának feltételeit, hogy milyen tartalmat szabad megosztani az oldalon, miért tilthatják ki a felhasználót, vagy hogy mely jogszabályok érvényesek az oldal használatából adódó jogviták során.⁴²⁵ A feltételek elfogadása számos esetben már azzal is megvalósul, hogy a felhasználó elkezdi használni a szolgáltatást, vagy egy

⁴²⁵ Nicole COCOZZA: Instagram Sets a Precedent by an „Insta” Change in Social Media Contracts & Users’ Ignorance of Instagram’s Terms of Use may Lead to Acceptance by a Simple „Snap”. 15 Journal of High Technology Law, 363, 2014. 372.

olyan oldalt látogat meg, ahol az adott platform által nyújtott szolgáltatás (pl. beágyazott komment szekció) működik. A közösségi oldal felhasználója és az oldal üzemeltetője között ekkor kétoldalú jogviszony keletkezik, amiből adódóan a felek kötelezettségek és jogosultságok alanyaivá válnak.

Egy szerződés a felek kölcsönös és egybehangzó jognyilatkozata, amelyből kötelezettség keletkezik a szolgáltatás teljesítésére és jogosultság a szolgáltatás követelésére.⁴²⁶ A szerződések általában a felek kölcsönös akaratát és egymással szemben támasztott feltételeit tartalmazzák, amelyeket a felek megtárgyaltak, és minden pontban megfelelőnek találtak. Ez természetesen a felhasználási feltételekre nem igaz, ezek ugyanis mindent vagy semmit alapon működnek, azaz a felhasználó vagy elfogadja a felhasználási feltételek minden kikötését, vagy nem is veheti igénybe az adott szolgáltatást. A legtöbb közösségi oldal felhasználási feltétele egy általános szerződési feltételek útján létrehozott szerződés, egyoldalúan diktált tartalommal, a felhasználó oldaláról korlátozott szerződési szabadsággal (amely szabadság csupán arra terjed ki, hogy a felhasználó szerződik-e a platformmal vagy sem).⁴²⁷ Egy fogyasztó és vállalkozás között létrejövő, távollévők között elektronikus úton kötött atipikus magánjogi blankettaszerződésről van szó, amely információs társadalommal összefüggő szolgáltatás nyújtására irányul.

A platformok és a felhasználók között létrejövő viszonyrendszerben ez a szerződés lesz irányadó, a felhasználó összes joga és lehetősége a felhasználási feltételek által szabályozott. Amennyiben a szerződő fél, vagyis a felhasználó nem magánszemély, hanem üzleti céllal használja az oldalt, akkor egy kiegészített felhasználási feltételt⁴²⁸ kell elfogadni, amelyben külön erre a jogviszonyra vonatkozó szabályokat fogalmaznak meg. Ekkor már nem is fogyasztói szerződésről van szó, hanem üzletfelek közötti kötelmi viszonyról, de a felhasználási feltételek általános része ugyanúgy irányadó lesz a felekre nézve. Ez a jogalapja minden döntésnek, amelyet később a platform meghoz a felhasználók tartalmai, adatai és tevékenysége kapcsán. A döntések ellen nincs helye külső fórum előtti fellebbezésnek, hiszen maguk az oldal üzemeltetői az egyedüliek, akik a szerződés alapján jogosultak eldönteni az adott esetben felmerülő (jog)vitát. A felhasználási feltételek elfogadásával tehát egy érvényes magánjogi szerződés jön létre, amely tipikusan inkább a felhasználókra ró kötelezettségeket. Bár természetesen a platformnak is adódnak a szerződésből kötelezettségei, (például az abban

⁴²⁶ Ptk. 6:58. §

⁴²⁷ Ptk. 6:77. §

⁴²⁸ Pl. A Twitter kereskedelmi feltételei: <https://legal.twitter.com/ads-terms/international.html>; A Youtube kereskedelmi feltételei: https://support.google.com/youtube/answer/1311392?hl=hu&ref_topic=9153642; A Facebook kereskedelmi feltételei: https://www.facebook.com/legal/commercial_terms

meghatározott szolgáltatások nyújtására, fejlesztésére, biztonságos működtetésére) a szigorúbb és részletesebb kikötések mégis inkább a felhasználókat terhelik. A szerződéses partnerek jogait tekintve kissé eltolt pólusú szerződésekről beszélünk tehát, ugyanis a feltételek főként a felhasználókat terhelő kötelezettségeket taglalják, és kevés konkrét, bírósági úton kikényszeríthető feltételt fogalmaznak meg irányukba. Ennek ellenére a felhasználási feltételek két irányból kötik a feleket, egyrészt a platformok nem tanúsíthatnak olyan magatartást, amely nem szerepel a feltételekben, másrészt viszont a felhasználó sem hivatkozhat jogai sérelmére, ha a platform a feltételeket betartva lép fel vele szemben.

A közösségi oldalak használata teljesen új kihívás elé állítja a szerződések jogát. Ugyanis a felhasználó és az oldal üzemeltetője között létrejövő sajátos jogviszony kereteit a felek által elfogadott felhasználási feltételek határozzák meg, ami a távollévők között elektronikus úton kötött szerződések egészen sajátos formája. Sok felhasználói feltétel nem is érhető el magyarul, de ha mégis, egy átlagos internetező számára túlságosan bonyolultak az abban foglaltak. Habár több közösségi oldal igyekezett egyszerűsíteni a feltételeit (mint például a Facebook), a legtöbb felhasználó számára még mindig érthetetlen a „szerződés”, és mivel használni szeretné az oldalt, az esetek túlnyomó többségében elolvasás nélkül elfogadja azt.⁴²⁹ A hagyományos kötelmi jogi alapelvek nem minden esetben alkalmazhatók erre a típusú szerződésre, pedig számuk a web 2.0 elterjedésével hatalmasra növekedett. Mindezek mellett egyes szerzők szerint az is különlegessé teszi a szerződést, hogy a szolgáltatásért a felhasználó a regisztráció során, valamint a közösségi oldal használata során gyűjtött személyes adataival, valamint a weboldal vagy applikáció használata során tanúsított figyelmével fizet.⁴³⁰

6.1.1 A szerződés létrejötte

A szerződés tehát egy ígéret, vagy ígérek összessége, amely a jog által kikényszeríthető. A szerződés létrejöttéhez szükség van a felek közti akarategységre, ami akkor jön létre, ha az egyik fél által tett ajánlatot a másik fél elfogadja, és ugyanez igaz fordítva is, azaz az ajánlattevő is elfogadja a másik fél által felajánlott ellenszolgáltatást.⁴³¹ A közösségi oldalak által is alkalmazott (online) *take it or leave it* szerződési formát az amerikai jogban kialakult gyakorlat

⁴²⁹ Michael L. RUSTAD – Thomas KOENIG: Wolves of the World Wide Web: Reforming Social Networks' Contracting Practices. 49 *Wake Forest Law Review* (2014) 1431, 1446.

⁴³⁰ NÉMETH Szabolcs: A közösségi oldalak szolgáltatóinak jogi felelőssége – rendszertani elemzés (I. Rész). *Infokommunikáció és Jog*, 2019/1. 5.

⁴³¹ COCOZZA i.m. 367.

szerint három csoportba oszthatjuk: *shrinkwrap*, *browsewrap*, valamint *clickwrap* szerződések.⁴³²

a) *Shrinkwrap* szerződések

A *shrinkwrap* szerződések esetében a felhasználó megvásárol egy terméket, általában szoftvert, és ha elindítja azt vagy felbontja a csomagolását, azzal egyidejűleg elfogadja a felhasználási feltételeket. 1996-ig több amerikai bíróság is kikényszeríthetetlennek ítélte az ilyen szerződéseket, mivel a fogyasztó a vásárlás és a használat előtt nem tudott beleegyezni a feltételekbe. A *ProCD Inc. v. Zeidenberg* esetben azonban a bíróság a Uniform Commercial Code 2-204. szakaszára hivatkozva úgy ítélte meg, hogy az áruk eladásakor létrejövő megállapodás bármilyen formában megköthető, így a fogyasztó a szoftver telepítésével beleegyezik a szolgáltató által támasztott feltételekbe.⁴³³

b) *Browsewrap* szerződések

A *browsewrap* szerződések olyan megállapodások, amelyeket a felhasználók a legtöbbször tudtuk nélkül fogadnak el, anélkül, hogy tudnák, mi is áll benne. Ezek a megállapodások például egy honlap pusztán olvasásával létrejönnek, legtöbbször az oldal alján található linkek tartalmazzák a szerződés teljes szövegét, de a felhasználónak nem kell kifejezetten elfogadnia azokat.⁴³⁴ Az ezzel a szerződéstípussal kapcsolatos egyik legismertebb jogesetben, a *Specht v. Netscape Communications Corp.* ügyben a bíróság kimondta, hogy a letöltés gombra való klikkelés nem tekinthető a felhasználási feltételekbe történő beleegyezésnek, amennyiben nem tájékoztatják a felhasználót egyértelműen és feltűnően arról, hogy a klikkeléssel egyúttal beleegyezik a feltételekbe is.⁴³⁵ Ezt 2014-ben megerősítette az a bíróság is, ami a *Nguyen v. Barnes & Noble, Inc.* ügyben kimondta, hogy nem kikényszeríthetők a felhasználási feltételek azon kikötései, amelyeket csupán egy link mögött helyeznek el az oldalon. Döntésében kimondta, hogy nem számít megfelelő tájékoztatásnak, ha egy weboldal a felhasználási feltételeit egy hivatkozás mögött teszi közzé, de egyébként semmilyen más módon nem hívja

⁴³² Robert TERNZI: *Friendship Privacy: Toward Self-Regulation of Second Generation Social Networks*, 20 *Fordham Intellectual Property Media & Entertainment Law Journal* 1049, 2010. 1076.

⁴³³ *ProCD Inc. v. Zeidenberg*, 86 F.3d 1447, 1449 (7th Cir. 1996).

⁴³⁴ *COCOZZA* i.m. 375.

⁴³⁵ *Specht v. Netscape*, 306 F.3d 17 (2d Cir. 2002).

fel rá a figyelmet, és semmilyen egyéb kifejezetten elfogadó cselekményt nem követel meg a felhasználótól.⁴³⁶

A Be In, Inc. v. Google, Inc. ügyben a felperes weboldalának felhasználási feltételeiben úgy fogalmazott az üzemeltető, hogy amennyiben valaki használja és/vagy látogatja az oldalt, egyúttal beleegyezik annak felhasználási feltételeibe is, ezt azonban csupán az oldal alján egy linken keresztül tették közzé. Az ügyben eljáró bíróság úgy ítélte meg, hogy a felek között nem jött létre érvényes szerződés, ugyanis a hivatkozás meglétén kívül nem mutatott semmi arra, hogy az oldal látogatói tisztában lettek volna azzal, hogy a weblap olvasásával beleegyezésüket adják a felhasználási feltételekbe. A link még csak ki sem volt emelve valamilyen megkülönböztető jelzéssel, csupán az oldal alján helyezkedett el.⁴³⁷

A Register.com, Inc. v. Verio Inc. esetben a felperes arra hivatkozott, hogy érvénytelen a közte és az alperes között létrejövő szerződés, a honlap üzemeltetője ugyanis nem helyezett el külön gombot vagy kipipálható négyzetet a felhasználási feltételei elfogadásához, így azokat ő nem is tudta elfogadni. A bíróság azonban elutasította ezt az érvelést, mondván, hallgatólagos beleegyezéssel is létrejöhet egy szerződés, amennyiben a felhasználó tisztában van a feltételekkel, és lehetősége van elutasítani azokat, ezt azonban nem teszi meg. Jelen esetben, mivel a feltételek könnyen hozzáférhetők voltak, és a felperes ismerte is azokat, jogában állt volna elutasítani a szerződést oly módon, hogy nem veszi igénybe az oldal szolgáltatásait, ezt azonban nem tette meg.⁴³⁸

Az AvePoint, Inc. v. Power Tools esetben ellenben úgy ítélte meg a bíróság, hogy létrejött a felek között a szerződés, annak ellenére, hogy csupán egy, a feltételekre mutató link volt elhelyezve a honlap alján. A bíróság ugyanis bizonyítottanak látta, hogy az alperes tisztában volt a feltételekkel, amelyek megtiltják, hogy kereskedelmi célra használják fel a honlapon található szoftvereket, ugyanis hamis profilt létrehozva töltötte le azokat, mindemellett saját, hasonló profilú honlapja is ugyanilyen felhasználási feltételekkel üzemel.⁴³⁹

A *browsewrap* szerződéseket tehát általában kikényszeríthetetlennek ítélik a bíróságok, de ha bebizonyosodik, hogy a felhasználó ismerte a felhasználási feltételeket, amikor igénybe vette a szolgáltatást, akkor a szerződés az elhelyezésétől és elfogadási módszerétől függetlenül jogi kötőerővel rendelkezhet.⁴⁴⁰

⁴³⁶ *Nguyen v Barnes & Noble, Inc.*, 763 F.3d 1171 (9th Cir. 2014).

⁴³⁷ *Be In, Inc. v. Google Inc.*, WL 5568706, (ND Cal., 2013. október 9.).

⁴³⁸ *Register.com v. Verio*, 356 F.3d 393 (2d Cir. 2004).

⁴³⁹ *AvePoint, Inc. and AvePoint Public Sector, Inc. v. Power Tools, Inc.* (US Dist. Ct., Virginia, 2013. november 7.).

⁴⁴⁰ Alison S. BREHM – Cathy D. LEE: From the Chair: „Click Here to Accept the Terms of Service”. 31(1) *Communications Lawyer* (2015) 4, 5.

c) *Clickwrap* szerződések

A *clickwrap* szerződéseknél ezzel szemben a felhasználónak muszáj egy „Elfogadom” gombra kattintani vagy pipát tenni egy rubrikába, amellyel kijelenti, hogy megismerte és elfogadja a felhasználási feltételeket. A *clickwrap* szerződéseknél a felhasználó előtt megjelennek a felhasználási feltételek, vagy annak könnyen elérhető forrása, azokat helyben megismerheti és elolvashatja, mielőtt bele kellene egyeznie.⁴⁴¹ Az American Bar Association négy feltételt határozott meg az elektronikusan kötött szerződésekkel kapcsolatban, annak érdekében, hogy azokat jogi kötőerővel lehessen felruházni: (1) megfelelően tájékoztatni kell a felhasználót a javasolt feltételekről; (2) a felhasználónak valódi lehetősége kell legyen a feltételek megismerésére; (3) a felhasználót megfelelően tájékoztatni kell arról, hogy egy meghatározott cselekményével azt fejezi ki, hogy elfogadja ezeket a feltételeket; (4) a felhasználónak valóban meg is kell tennie ezt a meghatározott cselekményt. A *clickwrap* szerződések megfelelnek mind a négy kritériumnak, ugyanis a felhasználók tisztában vannak a feltételekkel, elolvashatják azokat, valamint megfelelően tájékoztatva vannak arról, hogy az „Elfogadom” gombra való kattintással elfogadják azokat.⁴⁴²

A *clickwrap* módszerrel kötött megállapodások a szolgáltatók számára tehát biztonságosabb kötelemkeletkeztető megoldások – ilyenkor a szolgáltatás igénybevétele előtt a felhasználási feltételekre mutató forrás mellé egy elfogadásra utaló, felhasználói interakciót igénylő lépést iktatnak be. A *clickwrap* funkcióját tekintve bővíthető, ha az elfogadásra utaló hely a dokumentum alján található, ami a szövegen való „átgörgetés” után érhető el, így biztosítva a szolgáltatói álláspontot, hogy ezzel a felhasználó felé a feltételek prezentálása megtörtént, a szolgáltatás igénybevétele esetén az igénybe vevő vállalja a dokumentum tartalmának ignorálásával járó esetleges következményeket.⁴⁴³

Az amerikai joggyakorlat szerint nem maga a gomb megnyomása az, ami kötelemkeletkeztető jogi aktusként szolgál, az csupán egy visszajelzés az oldal üzemeltetője felé, hogy az teljesítette a megfelelő tájékoztatási kötelezettségét, és könnyen elérhető helyen tette közzé a felhasználási feltételeit.⁴⁴⁴ A jog nem teszi kötelezővé a szerződés gyakorlati értelemben vett elolvasását és

⁴⁴¹ COCOZZA, i.m. 376.

⁴⁴² Jason HAISSLMAIER: How Do I Build an Enforceable Online Agreement?
<https://thinkingopen.wordpress.com/2008/03/08/how-do-i-build-an-enforceable-online-contract-not-always-what-salesforcecom-or-google-would-do/ProCD>.

⁴⁴³ OLAJOS Marcell: Sötét fellegek. A Facebook-felhő jogi háttere. *Arsboni.hu*, 2016. november 22.
<http://arsboni.hu/sotet-fellegek-facebook-felho-jogi-hattere/>.

⁴⁴⁴ *Feldman v. Google, Inc.*, 513 F. Supp. 2d 229 (E.D. Pa. 2007).

értelmezését a felhasználó számára, a szolgáltató által biztosított figyelemfelhívásra és a könnyű elérésre helyeződik a hangsúly.⁴⁴⁵ Ugyanakkor hiába pipálja be a felhasználó, hogy elolvasta és megértette a mellékelt, linken keresztül elérhető feltételeket, ha a dokumentumra mutató link hibás. Ekkor bár a felhasználó kijelentette, hogy olvasta, nyilatkozata nem tekinthető beleegyezésnek, ugyanis ha később bebizonyosodik, hogy a feltételek nem voltak elérhetők, akkor az oldal üzemeltetője nem hivatkozhatott rájuk.⁴⁴⁶

A *Hancock v. American Telephone & Telegraph Co.*⁴⁴⁷ ügyben a bíróság úgy ítélte meg, hogy jogi kötőerővel bír az a szerződés, amelyet a telefontársaság munkatársa kinyomtatva nyújtott át a felhasználóknak, akik ezután a munkatárs laptopján klikkeltek az „elolvastam és megértettem” gombra. Ugyancsak érvényesnek ítélte a bíróság azt a szerződést is, amelyet a felhasználók úgy kötöttek meg, hogy bár nem olvasták el a feltételeket, bepipálták az űrlapon az elfogadásra vonatkozó rubrikát, ugyanis a bíróság szerint elegendő, ha lehetőséget biztosítanak a felhasználónak a szerződés aláírás előtti tanulmányozására, függetlenül attól, hogy azt a felhasználó elolvassa-e végül, vagy sem.⁴⁴⁸ Egy másik, különös esetben a felperes arra hivatkozott, hogy csupán véletlenül pipálta ki a beleegyező rubrikát az adott honlapon, és később ezért érvényteleníteni szeretne volna a megkötött szerződést. A bíróság szerint azonban még ha maga a rubrika kipipálása véletlen is lett volna, azt a felperesnek később látnia kellett volna, amikor rákattintott a regisztrációt véglegesítő gombra, annak pedig nem látta reális esélyét a bíróság, hogy mindkét kattintás véletlen volt.⁴⁴⁹

Nem csak az amerikai bíróságok ismerik az internetes szerződéskötés ezen formáját. Az Európai Unió Bírósága (EUB) két fogyasztóvédelmi esetben is foglalkozott az ilyen megállapodások jogi kötőerejével. A *Content Services Ltd. v. Bundesarbeitskammer* ügyben a tagállami bíróság azzal a kérdéssel fordult az EUB-hoz, hogy

„Teljesül-e a 97/7 irányelv 5. cikkének (1) bekezdése szerinti azon követelmény, hogy a fogyasztónak meg kell kapnia az ott meghatározott információk megerősítését olyan tartós hordozófelületen, amely a rendelkezésére áll, és amelyhez hozzáférhet, hacsak nem közölték vele ezeket az információkat már a szerződéskötéskor olyan tartós hordozófelületen, amely a rendelkezésére áll, és amelyhez hozzáférhet, ha ezeket az információkat a vállalkozó honlapjára mutató olyan hiperhivatkozás révén bocsátják a

⁴⁴⁵ OLAJOS i.m.

⁴⁴⁶ Vö. *Dunstan v. ComScore, Inc.*, 11-cv-05807 (N.D. Ill., 2011. október 7.).

⁴⁴⁷ *Hancock v. American Telephone & Telegraph Co.*, 701 F.3d 1248 (10th Cir. 2012).

⁴⁴⁸ *Davis v. HSBC Bank. Nevada, N.A.*, 557 F.3d 1026, 1030 (9th Cir. 2009).

⁴⁴⁹ *Scherillo v. Dun & Bradstreet, Inc.*, WL 537805 (E.D.N.Y. Feb. 17, 2010).

fogyasztó rendelkezésére, amely egy olyan szövegben található, amelyet a fogyasztónak kipipálással elolvasottként kell megjelölnie ahhoz, hogy szerződéses jogviszonyba léphessen?”⁴⁵⁰

Az ügyben a Content Services Ltd. által üzemeltett online vásárlófelületen a vásárlóknak rendelésük leadásakor a honlapon megjelölt rubrika kipipálásával ki kell jelenteniük, hogy elfogadják az általános szerződési feltételeket, továbbá lemondanak az elállási jogukról. Az EUB megállapította, hogy amennyiben az eladó honlapján található információk csak a fogyasztóval közölt linken keresztül érhetők el, ezen információk nincsenek „közölve” a fogyasztóval, sem nem „kapja” meg azokat, így nem teljesülnek az irányelvben megfogalmazott feltételek. Az EUB vizsgálta azt is, hogy vajon ezen szerződések internetes felületen való közzététele megfelel-e az irányelv „tartós hordozófelületre” vonatkozó kikötésének. A bíróság szerint

„az ügy irataiból nem tűnik ki, hogy az eladó honlapja, amelyre a fogyasztó számára megjelölt link mutat, lehetővé tenné a fogyasztónak a személyesen neki címzett információk oly módon történő tárolását, hogy megfelelő időtartamig azokhoz hozzáférhessen, és azokat változatlan formában reprodukálja, azok tartalmának az eladó által történő egyoldalú módosításának bármilyen lehetőségét kizárva.”⁴⁵¹

A *Jaouad El Majdoub v. CarsOnTheWeb.Deutschland* ügyben a kérdést előterjesztő tagállami bíróság abban kért állásfoglalást az EUB-tól, hogy a *clickwrap* szerződéskötés megfelel-e a Brüsszel I. rendelet 23. cikk (2) bekezdésében foglalt olyan elektronikus módon történő közlésnek, amely lehetővé teszi a megállapodás tartós rögzítését, és következésképpen e rendelkezés értelmében az írásos formának tekinthető-e. A bíróság szerint az említett rendeletben meghatározott követelmények célja az,

„hogy bizonyos elektronikus továbbítási formákat egyenértékűvé tegyen az írásbeli formával azért, hogy egyszerűsödjön a szerződések elektronikus úton történő megkötése, mivel az érintett információk közlése akkor is megvalósul, ha azok egy képernyőn hozzáférhetők. Ahhoz, hogy az elektronikus úton történő továbbítás –

⁴⁵⁰ *Content Services Ltd. v. Bundesarbeitskammer*, C-49/11. sz. ügy, 2012. július 5-i ítélet. 25. bek.

⁴⁵¹ Uo. 46. bek.

különösen a bizonyíték tekintetében – ugyanazokat a garanciákat biztosítsa, elég, hogy lehetséges legyen az információknak a szerződés megkötése előtt való elmentése és kinyomtatása.”⁴⁵²

Az EUB hivatkozott a *Content Services* ítéletben kifejtettekre, azonban megállapította, hogy nem azonosak az értelmezéshez szükséges jogszabályi rendelkezések, ezért ebben az esetben az ott kifejtettek nem alkalmazhatók. Ítéletében a bíróság kimondta, hogy

„a klikkelés útján történő elfogadás technikája lehetségessé teszi a kérdéses általános feltételek szövegének a szerződés megkötése előtt való kinyomtatását és elmentését. Következésképpen az a körülmény, hogy az e feltételeket tartalmazó internetes oldal nem nyílik meg automatikusan az internetes oldalon való regisztráció és az egyes vásárlási műveletek során, nem vonhatja kétségbe a joghatóságot kikötő megállapodás érvényességét.”⁴⁵³

A közösségi oldalak felhasználási feltételeit tehát érvényes szerződésnek tekinthetjük, amely a *browsewrap* és a *clickwrap* szerződések egyfajta ötvözete. Ezt erősítette meg a *Fteja v. Facebook* esetben is a szövetségi bíróság, amikor úgy fogalmazott, hogy bár az internet világa és működése sok ember számára kiismerhetetlen, egy olyan személynek, akinek állítása szerint komoly megrázkódtatást okozott, hogy kitiltották egy közösségi oldalról, egyértelmű kell legyen, hogy a „Felhasználási feltételek” hiperhivatkozás azt jelenti, hogy „Kattints ide, ha el szeretnéd olvasni a felhasználási feltételeket!”

Az ügyben a bíróság kifejtette, hogy a Facebook felhasználási feltételei sajátos keveréke a *browsewrap* és a *clickwrap* szerződéseknek, ugyanis bár nem olvasható helyben a szerződés teljes szövege, hanem az csupán egy linken keresztül érhető el, a felhasználónak mégis aktívan ki kell fejeznie, hogy egyetért az abban foglaltakkal, amikor a regisztrációs gombra kattint, amivel elismeri, hogy számára megismerhetővé váltak a feltételek. A felperes Fteja számára könnyen elérhető volt a felhasználási feltételeket tartalmazó oldal, és a regisztrációkor

⁴⁵² *Jaouad El Majdoub v. CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH*, C-322/14. sz. ügy, 2015. május 21-i ítélet. 36. bek.

⁴⁵³ Uo. 39. bek.

figyelmeztette az űrlap,⁴⁵⁴ hogy a folyamat megindításával elfogadja a feltételeket. Az, hogy nem olvasta el őket, nem mentesíti az ebből fakadó kötelezettségei alól.⁴⁵⁵

A bíróság a Facebook felhasználási feltételeit egy doboz almához hasonlította, amely mellett egy táblán az a felirat áll, hogy „amennyiben elvesz egy almát, beleegyezik a vásárlási feltételekbe, amelyek ennek a táblának a hátoldalán olvashatók”. Az analógiát alkalmazva, a bíróság szerint amiatt, hogy a feltételek egy másik oldalon voltak olvashatók, még nem lehet azokat semmisnek tekinteni.⁴⁵⁶ A Facebook maga is szerződéses jogviszonynak nevezi a közte és a felhasználók között létrejövő jogviszonyt,⁴⁵⁷ de hasonlóan fogalmaz a legtöbb közösségi oldal is, legtöbbször a „megállapodás” (*agreement*) vagy a „szerződés” (*contract*) szavakat használva.

6.1.2 A közösségi oldalak szerződésének hazai megítélése

A felhasználási feltételek elfogadásával tehát szerződés jön létre, kérdés azonban, hogy milyen típusú szerződésről beszélünk. Miután az Európai kötelmi jogi szabályozás meglehetősen sokrétű, jelen fejezetben a hazai polgári jog alapján vizsgálom a közösségi oldalak szerződéseit. A szerződési szabadság elvéből következően a felek a Ptk-ban nevesített szerződések mellett ún. atipikus szerződéseket is köthetnek, amelyek egyik nevesített szerződésfajta elemeit sem tisztán tartalmazzák, és alapvető jellegzetességei révén sem sorolhatók be a szerződéstípusok közé.⁴⁵⁸ A hazai polgári jog alapján egy (1) fogyasztó és vállalkozás között létrejövő; (2) távollévők között; (3) elektronikus úton kötött (4) atipikus magánjogi (5) blankettaszerződésről van szó, amely (6) információs társadalommal összefüggő szolgáltatás nyújtására irányul.

a) Fogyasztó és vállalkozás között létrejövő szerződés

⁴⁵⁴ „A Regisztráció gombra kattintva elfogadod a Feltételeinket, és kijelented, hogy elolvastad az Adatkezelési szabályzat szövegét, beleértve a *cookie*-k használatáról szóló ismertető dokumentumot is.” Facebook főoldal, <http://facebook.com>

⁴⁵⁵ *Fteja v. Facebook, Inc.*, 2012 WL 183896 (SDNY, 2012. január 24.).

⁴⁵⁶ Michael L. RUSTAD – Thomas H. KOENIG: *Wolves of the World Wide Web: Reforming Social Networks' Contracting Practices*. Suffolk University, Law School, Legal Studies Research Paper Series No. 14-25. 2015. 1454.

⁴⁵⁷ „Jelen Jogi és Felelősségi Nyilatkozat forrását a Facebook-alapelvek jelentik, és a felhasználás feltételeiként meghatározza szerződéses viszonyunkat a felhasználókkal, valamint olyan egyéb személyekkel, akik kapcsolatba kerülnek a Facebookkal, illetve a Facebook márkáival, termékeivel és szolgáltatásaival.” Facebook felhasználási feltételei. Jogi és Felelősségi Nyilatkozat. <https://www.facebook.com/legal/terms>.

⁴⁵⁸ OSZTOVITS András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja*, III. Budapest, Opten, 2014. 147.

A hazai törvények szerint a közösségi oldalak üzemeltetői és a felhasználók között mint vállalkozás és fogyasztó között fogyasztói szerződés jön létre.⁴⁵⁹ A fogyasztóvédelmi törvény szerint fogyasztó az az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy, aki árut vagy szolgáltatást vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz, vagy az áruval kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció, ajánlat címzettje.⁴⁶⁰ Vállalkozás az, ami olyan tevékenységet végez, amely fogyasztókat érint, és ezt a tevékenységet önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében végzi.⁴⁶¹ A Facebook például ilyen vállalkozás, mert szolgáltatást nyújt a felhasználónak, vagyis a fogyasztónak.

A fogyasztóvédelmi törvény szerint szolgáltatásnak minősül termék,⁴⁶² ingatlan vagy vagyoni értékű jog értékesítésén kívül minden olyan tevékenység, amely a megrendelő, illetve megbízó igényének kielégítésére valamely eredmény létrehozását, teljesítmény nyújtását vagy más magatartás tanúsítását foglalja magában. A fogyasztó és a vállalkozó között online szolgáltatási szerződés jön létre, amelynek értelmében a vállalkozás vagy annak közvetítője egy honlapon vagy egyéb elektronikus eszközön keresztül kínál igénybevételre valamilyen szolgáltatást, és a fogyasztó az adott honlapon vagy egyéb elektronikus eszközön keresztül rendeli meg azt.⁴⁶³

b) Távollévők közötti szerződés

A távollévők között kötött szerződés olyan fogyasztói szerződés, amelyet a szerződés szerinti termék vagy szolgáltatás nyújtására szervezett távértékesítési rendszer keretében a felek egyidejű fizikai jelenléte nélkül úgy kötnek meg, hogy a szerződés megkötése érdekében a szerződő felek kizárólag távollévők közötti kommunikációt lehetővé tevő eszközt alkalmaznak.⁴⁶⁴ A távollévők között kötött szerződéseket a 45/2014. kormányrendelet szabályozza, meghatározva azokat a feltételeket, amelyeknek meg kell felelnie az ilyen fogyasztói szerződéseknek. Ezek közül a közösségi oldalak szerződéseire a különböző tájékoztatási kötelezettségek mellett a formai követelmények vonatkozhatnak. A rendelet értelmében a közösségi oldal szolgáltatójának kötelező világos és közérthető nyelven a

⁴⁵⁹ OSZTOVITS András: *A fogyasztó fogalma az új Ptk.-ban*. <http://ptk2013.hu/szakcikkek/osztovits-andras-a-fogyasztó-fogalma-az-új-ptk-ban/2267>.

⁴⁶⁰ 1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről, 2. § a) pont.

⁴⁶¹ Uo. 2. § b) pont.

⁴⁶² Uo. 2. § g) pont.

⁴⁶³ Uo. 2. § p) pont.

⁴⁶⁴ A fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződések részletes szabályairól szóló 45/2014. (II. 26.) Kormányrendelet, 4.§ 10. pont.

fogyasztó számára az alkalmazott távollévők közötti kommunikációt lehetővé tévő eszköznek megfelelő módon elérhetővé tenni a következő információkat:

- a szerződés szerinti szolgáltatás lényeges tulajdonságai;
- a vállalkozás neve, székhelyének címe és elérhetőségei;
- a fogyasztót megillető elállási és felmondási jog és annak gyakorlási lehetőségei;
- a szerződés időtartama, és ha a szerződés határozatlan időre szól, vagy a szerződés a határozott idő elteltét követően határozott időre meghosszabbodik, vagy határozatlan idejűvé alakul át, a szerződés felmondásának feltételei;
- a fogyasztó által a vállalkozás kérésére fizetendő költségek;
- a digitális adattartalom működése, az adattartalom hardverrel és szoftverrel való együttműködési képessége, valamint az alkalmazandó műszaki védelmi intézkedés;
- a jogszabályi előírás vagy a vállalkozás döntése alapján a vállalkozásra nézve kötelező peren kívüli panaszkezelési mód és vitarendezési mechanizmus igénybevételének lehetősége, valamint az ehhez való hozzáférés módja.⁴⁶⁵

c) Elektronikus úton kötött szerződés

A Ptk. 6:82. § (2) az elektronikus úton történő szerződéskötés esetére a különböző tájékoztatási kötelezettségek mellett előírja, hogy az elektronikus utat biztosító fél köteles az általános szerződési feltételeit olyan módon hozzáférhetővé tenni, amely lehetővé teszi a másik fél számára, hogy tárolja és előhívja azokat. A törvény szerint az elektronikus úton tett szerződési jognyilatkozat akkor válik hatályossá, amikor az a másik fél számára hozzáférhetővé válik. Ezt a rendelkezést kivéve egyébként elektronikus levelezés vagy azzal egyenértékű egyéni kommunikációs eszközzel kötött szerződés esetén el lehet térni a kikötésektől, azonban fogyasztó és vállalkozás közötti szerződéskötés esetén a fejezet rendelkezéseitől eltérő megállapodás semmis.⁴⁶⁶

d) Atipikus szerződés

⁴⁶⁵ Uo.

⁴⁶⁶ Ptk. 6:85. §.

Miskolczi Bodnár Péter meghatározása szerint azokat a szerződéseket nevezzük atipikus szerződéseknak, melyek nem sorolhatóak a Ptk. egyetlen nevesített szerződési típusába sem.⁴⁶⁷

A szerződések tipikus vagy atipikus volta a 21. századra ennél természetesen jóval bonyolultabbá vált,⁴⁶⁸ azt azonban biztosan kijelenthetjük, hogy a közösségi médiaplatformok felhasználási feltételei nem illeszthetők be egyértelműen egyik jelenlegi szerződéstípus alá sem, így atipikusnak nevezhetők.

e) Blankettaszerződés (ÁSZF)

A jogi szabályozás nem hagyhatja figyelmen kívül, hogy az információs technológia napjainkban tapasztalható robbanásszerű előrehaladása drámai módon alakítja a korábbi társadalmi és gazdasági érintkezési formákat. E fejlődés egyik eredménye az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások elektronikus adatátvitellel történő lebonyolításának, valamint egyéb szolgáltatások elektronikus úton való közvetítésének elterjedése.⁴⁶⁹

A blankettaszerződésekkel kapcsolatos problémák jellemzően akkor kerülnek a felszínre, amikor aszimmetrikus a viszony a szerződést kötő felek között, vagyis az egyik fél önállóan fogalmazza meg a szerződés feltételeit, amelyek sokszor egyoldalú előnyöket garantálnak a megfogalmazó fél számára. A szerződési jog alapelvei ezen a téren felborulnak, hiszen a felek nem egy kölcsönös érdekek kiegyenlítését biztosító alkufolyamatban vesznek részt, és a szerződés tartalmát nem szabadon állapíthatják meg. Az általános szerződési feltételek alkalmazása háttérbe szorítja a tényleges piaci alku érvényesülésének lehetőségét, ezzel összefüggésben pedig ténylegesen is sérülhet a szerződő felek egyenjogúságának és mellérendeltségének elve, ezzel eltolódhat az egyensúly a szerződő felek jogai és kötelezettségei tekintetében.⁴⁷⁰ A szabályozás célja a szerződéskötéskori egyensúlyhiányos helyzet kiküszöbölése, a mellérendeltség érvényre juttatása a fogyasztói jogviszonyokban.⁴⁷¹

A Ptk. szerint általános szerződési feltételnek minősül az a szerződési feltétel, amelyet az alkalmazója több szerződés megkötése céljából egyoldalúan, a másik fél közreműködése nélkül előre meghatározott, és amelyet a felek egyedileg nem tárgyaltak meg.⁴⁷² A törvény előírja,

⁴⁶⁷ MISKOLCZI Bodnár Péter: Atipikus szerződések (Lízing, faktoring, franchise). Gazdaság és Jog, 1997/1. 3.

⁴⁶⁸ L. PAPP Tekla: Atipikus szerződése. Budapest, HVG-ORAC, 2019.

⁴⁶⁹ OSZTOVITS i.m. 202.

⁴⁷⁰ Legfelsőbb Bíróság Gfv. IX.30.221/2011.

⁴⁷¹ PAPP i.m. 98.

⁴⁷² Ptk. 6:77. § (1) pont.

hogy a szerződő félnek a szerződéskötést megelőzően lehetőséget kell nyújtani arra, hogy megismerhesse annak tartalmát, ezenkívül meghatározza, hogy milyen esetekben minősül tisztességtelennek egy szerződési feltétel. Eszerint „tisztességtelen az az általános szerződési feltétel, amely a szerződésből eredő jogokat és kötelezettségeket a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megsértésével egyoldalúan és indokolatlanul a szerződési feltétel alkalmazójával szerződő fél hátrányára állapítja meg”.⁴⁷³

A Ptk. azonban ezen a helyen külön feltételeket határoz meg az általános szerződési feltételekkel kötött fogyasztói szerződésekre is.⁴⁷⁴ Példálózó jelleggel felsorolja, hogy ilyen szerződések esetén mi minősül tisztességtelen feltételnek. Így például tisztességtelen az a kikötés, ami:

- a szerződés bármely feltételének értelmezésére a vállalkozást egyoldalúan jogosítja;
- lehetővé teszi, hogy a vállalkozás a szerződéstől bármikor elálljon, vagy azt felmondja, ha a fogyasztó ugyanerre nem jogosult;
- kizárja vagy korlátozza a fogyasztó peres vagy más jogi úton történő igényérvényesítési lehetőségeit, különösen, ha kizárólag választottbírószági útra kényszeríti a fogyasztót;
- a bizonyítási terhet a fogyasztó hátrányára változtatja meg;
- lehetővé teszi, hogy a vállalkozás a szerződést egyoldalúan, a szerződésben meghatározott alapos ok nélkül módosítsa;
- lehetővé teszi, hogy a vállalkozás egyoldalúan, alapos ok nélkül a szerződésben meghatározott tulajdonságú szolgáltatástól eltérően teljesítsen;
- kizárja vagy korlátozza a fogyasztó jogszabályon alapuló jogait a vállalkozás szerződésszegése esetén.⁴⁷⁵

Amennyiben ilyen feltételek jelennek meg a szerződésben, ezek a kikötések semmisnek minősülnek.⁴⁷⁶ A törvény ezenfelül azt is hozzáteszi, hogy „fogyasztó és vállalkozás közötti szerződésben az általános szerződési feltétel és a vállalkozás által előre meghatározott és egyedileg meg nem tárgyalta szerződési feltétel tisztességtelen voltát önmagában az is megalapozza, ha a feltétel nem egyértelmű”.⁴⁷⁷

⁴⁷³ Ptk. 6:102. § (1) pont.

⁴⁷⁴ „Fogyasztó és vállalkozás közötti szerződésben a tisztességtelen általános szerződési feltételre vonatkozó rendelkezéseket – az e §-ban foglalt eltérésekkel – alkalmazni kell a vállalkozás által előre meghatározott és egyedileg meg nem tárgyalta szerződési feltételre is.” Ptk. 6:103. § (1) pont.

⁴⁷⁵ Ptk. 6:104. §.

⁴⁷⁶ Ptk. 6:103. § (3) pont.

⁴⁷⁷ Ptk. 6:103. § (2) pont.

f) Információs társadalommal összefüggő szolgáltatás

A fentiekén túl az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló törvény (Ektv.) is külön előírásokat fogalmaz meg. Az Ektv. alapján a közösségi oldalak információs társadalommal összefüggő szolgáltatások is lehetnek, ugyanis a törvény meghatározása szerint ennek minősül minden elektronikus úton, távollévők részére, rendszerint ellenszolgáltatás fejében nyújtott szolgáltatás, amelyhez a szolgáltatás igénybe vevője egyedileg férhet hozzá.⁴⁷⁸ A négy konjunktív feltétel közül az első kettő bizonyosan teljesül, az ellenszolgáltatás követelménye alól maga a törvény ad felmentést, az egyedi hozzáférés azonban okozhat nehézséget a besorolást illetően.

Az egyedi hozzáférés követelménye *point-to-point* szolgáltatást ír elő, vagyis azt, hogy adott időpontban egy meghatározott igénybe vevő részére nyújtsa a szolgáltatást a másik fél, tehát szó szerint ponttól pontig történjen az adatátvitel, a teljesítés, mint például az elektronikus eszközök (e-mail) segítségével továbbított kereskedelmi tájékoztatás vagy a megrendelt szoftver letöltése esetében. Ezzel szemben a *point-to-multipoint* jellegű szolgáltatások, vagyis amikor a szolgáltató egyidejűleg több fogyasztó számára teszi elérhetővé a szolgáltatást (például televízió- vagy rádióműsor), már nem tartoznak az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás hatálya alá.⁴⁷⁹ Ez alapján azt mondhatnánk, hogy mivel a közösségi oldalak több (millió) felhasználó számára nyújtják a szolgáltatást, ezért *point-to-multipoint* jellegű szolgáltatásnak kellene tekintenünk. Ez azonban nem igaz, ugyanis bár egyszerre rengeteg felhasználónak nyújtanak szolgáltatást, a felhasználók mind egyedileg töltik be az oldalt, így a közösségi oldal szolgáltatója egy adott időpontban egy meghatározott igénybe vevő részére nyújtja a szolgáltatást. Ezt megerősíti például az is, hogy az Észak-Ír bíróságok nemrég több ízben információs társadalommal összefüggő szolgáltatásnak minősítették a Facebookot.⁴⁸⁰

⁴⁷⁸ Ektv. 2. § f) pont.

⁴⁷⁹ STRIHÓ i.m. 130.

⁴⁸⁰ *AZ v. Facebook (Ireland) Ltd. & Others*, [2016] NIQB 76, 2016. szeptember 9.; *CG v. Facebook Ireland Ltd. & Anor* [2016] NICA 54, 2016. december 21); *J20 v. Facebook Ireland Ltd.* [2016] NIQB 98, 2016. december 20. L. még: Justin HARRINGTON: Information Society Services: What are They and How Relevant is the Definition? *Journal of Business Law* 2001. március, 195; Michel WALRAVE – Koen PONNET – Ellen VANDERHOVEN – Jacques HAERS – Barbara SEGAEERT (szerk.): *Youth 2.0: Social Media and Adolescence: Connecting, Sharing and Empowering*. Cham, Springer, 2016. 240–241.

Az Ektv. szerint a szolgáltató köteles az információs társadalommal összefüggő szolgáltatásra vonatkozó általános szerződési feltételeket oly módon hozzáférhetővé tenni, amely lehetővé teszi az igénybe vevő számára, hogy tárolja és előhívja azokat. Emellett a szerződést megelőzően köteles tájékoztatni az igénybe vevőt többek között azokról a technikai lépésekről, amelyeket meg kell tenni a szerződés elektronikus úton való megkötéséhez, valamint arról, hogy a megkötendő szerződés írásba foglalt szerződésnek minősül-e, a szolgáltató iktatja-e a szerződést, illetve, hogy az iktatott szerződés utóbb hozzáférhető lesz-e (5. §).

6.2 Fogyasztóvédelmi és joghatósági problémák

A magánjogi kérdések tárgyalása kapcsán említést kell tennünk arról is, hogy a közösségi média működése komoly versenyjogi, szűkebben komoly fogyasztóvédelmi, valamint joghatósági kérdéseket is felvetnek.

A versenyjog tág értelemben a piaci magatartások szabályozására terjed ki. A modern versenyjog egyik kiemelkedően fontos aspektusát adják a fogyasztóvédelmi kérdések, de annak nem minden része. A Tpv⁴⁸¹ létrejöttével fogyasztóvédelemre vonatkozó szabályozási tárgyköre bővült. A törvény a fogyasztói döntések szabadságának korlátozását rögzíti, mint tisztességtelen magatartást, amely magába foglalja a korábbi szabályozás fogyasztói megtévesztés tilalmára vonatkozó rendelkezését, de ugyanakkor kiterjed a fogyasztói választási szabadságot korlátozó eladási módszerek tilalmára is. A Tpv. hatálybalépésekor hangsúlyozták, a tárgykör bővítésének célja a fogyasztói döntési szabadság védelme, és az azt sértő versenytorzítások megakadályozása, nem pedig a fogyasztóvédelmi szabályozási intézményrendszer kiegészítése. A fogyasztói döntési szabadság védelmének indoka, hogy kiküszöböljék az olyan szituációkat, amelyekben versenytorzításokkal befolyásolnák a fogyasztói döntéseket, és annak következtében visszaszorítsák a verseny befolyásolására kiható torzításokat. A szabályozás lényege, hogy a fogyasztói döntés befolyásolásának nem kell ténylegesen kihatnia a versenyre, elegendő annak lehetőségének fennállása. Egy fogyasztó döntési szabadságát befolyásoló magatartás abban az esetben fog versenyjogi relevanciával bírni, ha az alkalmas a verseny torzítására. A fogyasztóvédelmi jogsértés azonban abban az

⁴⁸¹ A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény.

esetben is megállapítható, ha az nincs közvetlenül torzító hatással a versenyre.⁴⁸² A versenyjogi jogsértés megállapításához több feltétel fennállása szükséges.⁴⁸³

A közösségi oldalak erős hálózati hatásokkal operáló kétoldalú piaccal rendelkező platformok. A digitális felületek piacán megjelenő legfontosabb a belépési akadály. Ennek következtében a piacra való bejutás már önmagában is egy rendkívül nagy kihívás, de ha az a fogyasztó réteg, amelyet a szolgáltatónak el kellene érnie, adatai által szinte elérhetetlenül kötve van egy másik szolgáltatóhoz, az már túlmutathat a versennyel természetesen együtt járó akadályon. A Facebook piacra jutásakor azt az üzleti modellt használta az akadály leküzdése érdekében, hogy az első elérni kívánt fogyasztói rétegnek ingyenes regisztrációt kínált (ez az úgynevezett zéró áras üzleti modell).⁴⁸⁴ Felmerülhet azonban a kérdés, hogy mennyire is ingyenes az a regisztráció? A GVH emiatt 2019-ben 1,2 milliárd forintos bírsággal sújtotta a Facebookot, miszerint „a Facebook Ireland Ltd. jogsértést követett el, amikor ingyenesként hirdette szolgáltatását nyitóoldalán és Súgóközpontjában: a fogyasztóknak ugyan valóban nem kellett díjat fizetniük a szolgáltatás igénybevételéért, de felhasználói aktivitásukkal és adataikkal üzleti hasznot hajtottak a vállalkozásnak és így fizettek a szolgáltatásért”.⁴⁸⁵ Az ingyenesség hamis hangsúlyozása ugyanis torzíthatja a fogyasztói döntéshozatalt, egyúttal elterelheti a fogyasztók figyelmét arról, hogy az általuk generált adathalmaz milyen konkrét, pénzben kifejezhető hasznot hajt a közösségi oldal szolgáltatójának. Az adatokkal való fizetés azért jelenthet fokozott veszélyt, mert a fogyasztók (felhasználók) nincsenek tisztában azzal, pontosan milyen adatokkal fizetnek, és azokat mire használják fel.⁴⁸⁶ Ez többek között arra is visszavezethető, hogy a felületes bizalom keretében sokan nem tájékozódnak megfelelően egy oldalra történő regisztrálás során a gyűjtött adatok minőségéről, mennyiségéről, tárolási módjáról vagy idejéről, az arról való rendelkezési jogról, valamint arról, hogy kihez juthatnak el azok a szolgáltatón keresztül. A Facebook rendelkezik Adatkezelési szabályzattal, azonban az hossza miatt kontraproduktív, a felhasználó sokszor el sem kezdi olvasni, és az átlagos fogyasztó számára nem feltétlenül közérthetők az abba foglalt szabályozási formák. A Facebook pedig a

⁴⁸² SZÖLLÖSY András: A fogyasztói döntések szabadságának védelme és a versenyjog – A fogyasztóvédelmi politika és a versenypolitika kapcsolata. 22. https://www.gvh.hu/data/cms1024126/print_4450_h.pdf

⁴⁸³ SZÉKELY Zsófia: A magánjogi jogérvényesítés néhány aktuális kérdése a 2014/104/EU irányelv tükrében. *Miskolci Jogi Szemle* 2017/1. 156.

⁴⁸⁴ 1,2 milliárd Ft bírságot szabott ki a Gazdasági Versenyhivatal a Facebook-ra, Gazdasági Versenyhivatal, Budapest, 2019. december 6., https://www.gvh.hu/sajtoszoba/sajtokozlomenyek/2019_es_sajtokozlomenyek/12-milliard-ft-birsagot-szabott-ki-a-gazdasagi-versenyhivatal-a-facebook-ra

⁴⁸⁵ Uo.

⁴⁸⁶ A Gazdasági Versenyhivatal Facebook határozata – az ingyenesség ára, Nemzeti Közszerződési Egyetem, <https://itki.uni-nke.hu/hirek/2020/01/13/a-gazdasagi-versenyhivatal-facebook-hatarozata-az-ingyenesseg-ara>

begyűjtött adatokat, amelyeket kezdetben valóban ingyenesen gyűjtött, piacának másik oldalára értékesíti, a hirdetőknél.

Az Európai Unió (és a magyar) törvények szerint a közösségi oldalak üzemeltetői és a felhasználók között mint vállalkozás és fogyasztó között fogyasztói szerződés jön létre.⁴⁸⁷ Fogyasztó az az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy, aki árut vagy szolgáltatást vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz, vagy az áruval kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció, ajánlat címzettje.⁴⁸⁸ Vállalkozás az, ami olyan tevékenységet végez, amely fogyasztókat érint, és ezt a tevékenységet önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében végzi.⁴⁸⁹ A közösségi média tehát ilyen vállalkozás, mert szolgáltatást nyújt a felhasználónak, vagyis a fogyasztónak. A felhasználó a fogyasztóhoz hasonló kiszolgáltatott helyzetben van, hiszen belépéskor elfogadott egy bonyolult és sokszor irreálisan hosszú felhasználási szabályt, melyet később az adott oldal üzemeltetője kénye kedve szerint módosíthat, és ezek a változások automatikusan érvényesek lesznek minden felhasználóra.⁴⁹⁰

A fogyasztó fogalma azért lényeges, mert ahogyan már szó volt róla, a gazdasági szereplő közösségi oldalakkal kialakult jogviszonya eltér az egyszerű felhasználók jogviszonyától. Ez volt az alapvető kérdése a Schrems v. Facebook ügynek⁴⁹¹ is melyben az Európai Unió Bíróságának arról kellett döntenie, hogy elveszíti-e fogyasztói státuszát az a közösségi média felhasználó, aki könyveket publikál, előadásokat tart, adományokat gyűjt saját nevében. A bíróság megállapította, hogy az Unió szabályok⁴⁹² értelmében emiatt nem veszíti el fogyasztói minőségét, és saját tagállama előtt perelheti a közösségi portál üzemeltetőjét akkor is, ha nem szűken értelmezve magáncélra használja az oldalt.⁴⁹³ A gazdasági szereplői minőséget az alapozza meg, ha nem magánszükségeinek kielégítése érdekében, szakmai tevékenység célját szolgáló szerződést köt a platform üzemeltetőjével.⁴⁹⁴

A fogyasztói minőség és a felhasználási feltételek ÁSZF jellege miatt különleges fogyasztóvédelmi szabályok érvényesülnek a felhasználók és a platformok közötti viszonyra. Szoros megkötések vonatkoznak a fogyasztói szerződések (esetünkben a felhasználási

⁴⁸⁷ OSZTOVITS i.m. 201.

⁴⁸⁸ 93/13/EGK irányelv 2. cikk, 1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről, 2. § a) pont.

⁴⁸⁹ Uo. 2. § b) pont.

⁴⁹⁰ „A Facebook-szolgáltatásoknak a feltételek, szabályzatok vagy irányelvek módosításáról szóló értesítést követő folytatódó használat a módosított feltételek, szabályzatok vagy irányelvek Ön általi elfogadását jelenti.” Facebook Jogi és Felelősségi Nyilatkozat, 13. pont. <https://www.facebook.com/legal/terms>

⁴⁹¹ Maximilian Schrems v. Facebook Ireland Limited, C-498/16, 2018 január 25.-i ítélet.

⁴⁹² Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, 17. cikk.

⁴⁹³ Maximilian Schrems v. Facebook Ireland Limited, C-498/16, 2018 január 25.-i ítélet. 41. bek.

⁴⁹⁴ L. Johann Gruber v Bay Wa AG. C-464/01. 2005. január 20-i ítélet.

feltételek) tartalmára és elérhetőségére vonatkozóan. A felhasználót többek között részletesen tájékoztatni kell a szolgáltatás részletes tulajdonságairól, a fogyasztót megillető elállási jogosultságokról, a szerződés időtartamáról, a panaszkezelési módok és vitarendezési mechanizmusok igénybevételének lehetőségéről, valamint az ehhez való hozzáférés módjáról.⁴⁹⁵ Ennek ellenére több kutatás szerint sem felelnek meg maradéktalanul a közösségi oldalak ezeknek a feltételeknek érthetőség, elérhetőség vagy fogyasztói jogok szempontjából. Ugyanígy tisztességtelen az a fogyasztói szerződés, amely lehetővé teszi, hogy a vállalkozás a szerződést egyoldalúan, a szerződésben meghatározott alapos ok nélkül módosítsa.⁴⁹⁶ Ennek ellenére kivétel nélkül mindegyik közösségi oldal fenntartja magának a jogot arra, hogy felhasználási feltételeit bármikor bárhogyan módosítsa. Amennyiben a felhasználó a módosításokat követően tovább használja az oldalt, azt minden oldal a módosított feltételekbe történő beleegyezésként értékeli.

A legtöbb közösségi oldal panaszkezelő vagy igényérvényesítő mechanizmusa zárt rendszerben működik, átláthatatlan és felülvizsgálhatatlan szempontok szerint, amely folyamat végén születő döntés ellen nem lehet hol fellebbezni. Emellett hozzátehetjük, hogy a különböző közösségi oldalak az interneten elérhető szórakoztatás tekintetében hatalmas szereppel bírnak. A Facebook, és az általa üzemeltetett Instagram, Messenger és WhatsApp szolgáltatások összesen majdnem öt milliárd felhasználóval rendelkeznek, mellyel egyértelműen komoly piaci dominanciára tettek szert.⁴⁹⁷ A Facebook dominanciájával csupán a Youtube volt képes felvenni a versenyt, egyedül Kínában és Oroszországban tudta más közösségi oldal letaszítani a Facebook-csoportot az első helyről.⁴⁹⁸ Ezzel tehát versenyjogi szempontból is fontos szereplővé vált a közösségi média, hiszen a felhasználók száma állandó, a verseny a figyelmükért pedig könnyen eltorzulhat, ha egy szereplő túl nagyra nő a közösségi oldalak piacán. Mindemellett mivel a legtöbb közösségi oldal a hirdetőktől szerez bevételeket, a hirdetők pedig akkor költenek pénzt az oldalon ha minél több felhasználóhoz tudja eljuttatni üzenetét, valójában a felhasználók és az üzemeltetők között egy sajátos kereskedelmi jogviszony is létrejön, ahol az üzemeltető a látogatók, vagyis a felhasználók számát és tevékenységét értékesíti egy harmadik félnek.

⁴⁹⁵ A Tanács 93/13/EGK irányelve a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről; A hazai jogba átültetve: Ptk. 6:102.-105. §

⁴⁹⁶ 93/13/EGK irányelv 3. cikk; Ptk. 6:104. § (1) a).

⁴⁹⁷ Esteban ORTIZ-OSPINA: The rise of social media. <https://ourworldindata.org/rise-of-social-media>

⁴⁹⁸ Social Media Usage Statistics Around the World. http://synthesio.wordpress.com/blog/social-media-usage-statistics/?utm_medium=blog&utm_source=mktg&utm_campaign=socialmediausage

Ezt felismerve az Európai Unió és a tagállamok is több ízben is változtatásokra készítették a közösségi média platformokat. Például az Európai Bizottság és a tagállami fogyasztóvédelmi hatóságok nyomására a Facebooknak változtatnia kellett felhasználási feltételein, és érthetőbben kellett benne megfogalmaznia, hogyan hasznosítja a felhasználók adatait.⁴⁹⁹ Az EU fogyasztóvédelmi- és versenyhatóságai együttműködésével létrejött CPC Hálózat (Consumer Protection Cooperation Network) hatására hasonlóan módosított más elemein is a szerződéseknek, többek között jobban körülhatárolva a felhasználók tartalmainak eltávolítására vonatkozó szabályokat, limitálva a felhasználási feltételek egyoldalú módosításának eseteit valamint megfogalmazva a Facebook jogi felelősségét az általa megbízott külső vállalatok által okozott károk vonatkozásában.⁵⁰⁰ Korábban a Google, a Twitter és a Facebook szabályzatait illetően is változtatásokra bírták a platformokat, a joghatóság, a fogyasztói jogok és a jogsértő tartalmak eltávolításának körében.⁵⁰¹

Bár a legnagyobb közösségi oldalak (Youtube, Facebook, Instagram) felhasználási feltételeiben a fogyasztó állama szerint alkalmazandó jogot és joghatóságot kötik ki a szerződésből eredő jogvitákra, számos más oldal (pl. Twitter, Pinterest, LinkedIn) továbbra is az amerikai (kaliforniai) vagy (mivel európai leányvállalatuk Írországból található) az ír joghatóságot írja elő feltételeiben. A korábban ismertetett szabályozás szerint azonban tisztességtelen – és emiatt semmis lehet – a fogyasztói szerződésben az a kikötés, amely kizárja vagy korlátozza a fogyasztó peres vagy más jogi úton történő igényérvényesítési lehetőségeit, különösen, ha kizárólag választottbírói útra kényszeríti a fogyasztót. A választottbírói alávetés emellett lényegesen eltér az általános szerződésekre vonatkozó szabályoktól, ezért ez a feltétel csak külön figyelemfelhívó tájékoztatás és annak elfogadása révén válhat a szerződés részévé.⁵⁰²

Ezek alapján tehát megfogalmazódik az a kérdés, hogy perelhetők-e a közösségi oldalak tagállami bíróságok előtt, vagy csupán az általuk kikötött bíróságok előtt perképesek.

Az “új Brüsszel I. rendelet” értelmében⁵⁰³ az a fogyasztó aki az Európai Unió területén lakóhellyel rendelkezik saját bírósága előtt perelheti azt a szerződő felet, aki az adott

⁴⁹⁹ Facebook changes its terms and clarify its use of data for consumers following discussions with the European Commission and consumer authorities https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_2048

⁵⁰⁰ Consumer Protection Cooperation Action on Facebook's Terms of Service

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/live_work_travel_in_the_eu/consumers/documents/factsheets_on_the_changes_implemented_by_facebook.pdf

⁵⁰¹ Better Social Media for European consumers

https://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?action=display&doc_id=49824

⁵⁰² OSZTOVITS i.m. 199.

⁵⁰³ Az Európai Parlament és a Tanács 2012. december 12-i 1215/2012/EU rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról. 17-19. cikk

tagállamban elérhetővé teszi szolgáltatását, tekintet nélkül arra, hogy a szolgáltatás nyújtója rendelkezik-e székhellyel az Unió területén. A fogyasztó így akár saját tagállamának bírósága előtt, akár a szolgáltatást nyújtó fél székhelye vagy telephelye szerint hatályos bíróság előtt megindíthatja a pert, és ettől csak olyan esetben lehet eltérni, ha a megállapodás a jogvita létrejötte után keletkezett, vagy ha a fentieknél szélesebb perelhetőségi lehetőséget biztosít a megállapodás. A rendelet azt is kiköti, hogy a fogyasztó csakis a saját tagállama szerinti bíróság előtt perelhető. Ezek alapján tehát semmisnek tekinthető a felhasználási feltételek olyan kikötései, melyek kizárják a fogyasztó fenti jogait. Korábbi kutatások ugyanis azt igazolták, hogy a közösségi oldalak üzemeltetői előszeretettel korlátozták a felhasználók bírósághoz fordulással kapcsolatos vagy fogyasztói jogait.⁵⁰⁴

Az EUB több ügyben is megerősítette,⁵⁰⁵ hogy az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között létrejött szerződésben alkalmazott, az eladó vagy szolgáltató által előzetesen megfogalmazott és egyedileg meg nem tárgyalta feltétel, amely szerint a szerződésből eredő valamennyi jogvita esetén az eladó vagy szolgáltató székhelye szerinti bíróság illetékes, tisztességtelennek tekinthető. Egy ilyen feltétel következtében ugyanis „az a kötelezettség hárul a fogyasztóra, hogy a lakóhelyéhez képest esetleg távoli bíróság kizárólagos illetékességének vesse alá magát, ami megnehezítheti megjelenését a bíróság előtt. Kis perértékű perek esetében a fogyasztónak a bíróság előtt való megjelenésével járó költségek visszatartó hatásúak lehetnek, és arra indíthatják, hogy teljesen lemondjon a bírósághoz fordulás lehetőségéről vagy a védelemről, ezért egy ilyen feltétel a 93/13/EGK tanácsi irányelv szerinti feltételek kategóriájába tartozik, amelyek tárgya vagy hatása az, hogy kizárják vagy gátolják a fogyasztó jogainak érvényesítését peres eljárás kezdeményezése vonatkozásában.”⁵⁰⁶ Ezt később megerősítette az Európai Unió Bírósága is 2016-ban is az Amazon ügyében.⁵⁰⁷

Jelenleg tehát a közös európai szabályozás értelmében a platformok és a felhasználók közötti jogviták esetében semmis az olyan kikötése a felhasználási feltételeknek, amelyek más állam jogát vagy bíróságát jelöli ki kizárólagos joghatósággal bírónak. Amennyiben a közösségi oldal olyan döntést hoz, melyhez a felhasználási szerződés alapján nem volt joga, a felhasználó, vagyis a fogyasztó bármely Unió állam bírósága előtt megindíthatja perét a közösségi oldal üzemeltetőjével szemben.

⁵⁰⁴ KOENIG –RUSTAD i.m. 341-411.

⁵⁰⁵ *Freiburger Kommunalbauten GmbH Baugesellschaft & Co. KG v. Ludger Hofstetter y Ulrike Hofstetter*, C-237/02. sz. ügy, 2004. április 1-i ítélet; *Cofidis SA v. Jean-Louis Fredout*, C-473/00. sz. ügy, 2002. november 21-i ítélet; *Océano Grupo Editorial SA v. Roció Murciano Quintero és Salvat Editores SA v. José M. Sánchez Alcón Prades*, C-241/98. és C-240/98. sz. egyesített ügyek, 2000. június 27-i ítélet.

⁵⁰⁶ *Pannon GSM Zrt. v. Sustikné Györfi Erzsébet*, C-243/08 sz. ügy, 2009. június 4-i ítélet.

⁵⁰⁷ *Verein für Konsumenteninformation v. Amazon EU Sàrl*, C-191/15. sz. ügy, 2016. július 28.-i ítélet. 71. bek.

Érdekes adalék, hogy a Gazdasági Versenyhivatal egy 2020-as határozatában⁵⁰⁸ egy ingatlanforgalmazó cég Facebookon történő tisztességtelen hirdetési gyakorlatát vizsgálva a kommentek szűrésével kapcsolatban megállapította, hogy „a vélemények moderálása önmagában nem minősül tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatnak, amennyiben objektív és hozzáférhető szabályzaton alapul. A negatív hozzászólások egyoldalú törlése azonban rontja a fogyasztók tájékozottságát, így jogsértő módon torzíthatja a döntéshozatalt”⁵⁰⁹ A tartalom moderálása tehát fogyasztóvédelmi szempontból is jogszerű lehet, ez azonban csakis egyértelmű, objektív feltételek mentén történhet.

6.3 A nagy közösségi házibuli

Külön kérdés a közösségi oldalak „jogsértéseket” kezelő mechanizmusa. A saját maguk alkotta szabályok megsértése esetén a közösségi oldalak külön „jogérvényesítő” rendszert alkalmaznak. Ha a közösségi oldalakat egy államnak képzeljük el, az üzemeltető (törvényhozó) által megalkotott felhasználási feltételek a jogszabályok, a mindennapi működésért felelős személyek a kormány, a monitorozást végző személyek/algorithmusok a rendőrség, a bejelentéseket és panaszokat vizsgáló személyek pedig a bíróság. Természetesen egy demokratikus államban ezek elkülönülnek egymástól, a közösségi oldalak esetében viszont egy kézben összpontosul minden. Ez persze magától értetődő, hiszen egy privát cégnél miért is lenne ez másként, a hiba inkább a döntési mechanizmusok átláthatósága és a döntések ellen való fellebbezési lehetőségek hiányában rejlik.

Ez a fellépés, amely tehát a megsértett felhasználási feltételek esetén következik be, teljes egészében a közösségi oldalak üzemeltetőinek kezében van. A platform feletti kontroll egyúttal a tartalom feletti kontrollt is jelenti.⁵¹⁰ A közösségi oldalak működtetői eldönthetik, ki regisztrálhat az oldalra, és ki nem, ki milyen szabályokat köteles betartani, illetve, hogy milyen véleményeket tiltanak ki az általuk működtetett környezetből, és hogy az egyes véleményeket milyen rendező elvek alapján tárják a felhasználók elé. A felhasználó ezzel sok szempontból hátrányos helyzetbe kerül, hiszen belépéskor elfogadott egy bonyolult és sokszor irreálisan

⁵⁰⁸

GVH

Vj-38/2018/173.

számú

határozat.

https://www.gvh.hu/dontesek/versenyhivatali_dontesek/dontesek_2018/vj-382018173

⁵⁰⁹ Uo.

⁵¹⁰ TUTT i.m. 249.

hosszú felhasználási feltételt, mely szerződésként köti, ellenben ezt később az adott oldal üzemeltetője kénye-kedve szerint módosíthatja, és ezek a változások automatikusan érvényesek lesznek minden felhasználóra. Ugyan tájékoztatási kötelezettsége van a platformnak, azonban ha a regisztrált tag nem ért egyet a változtatással, akkor valódi jogosultsága a módosítás megakadályozására nincs, legfeljebb elhagyhatja az oldalt. A felhasználók így ki vannak szolgáltatva az oldal üzemeltetőjének, aki bármikor védekezhet azzal, hogy a felhasználási feltételekből eredően joga van saját szabályai szerint eljárni, és ezért nem tartozik elszámolással semmilyen fórum felé. A saját maguk alkotta szabályok megsértése esetén a közösségi oldalak külön „jogérvényesítő” rendszert alkalmaznak. Persze egy magánkézben lévő szolgáltatásnál nyilván a tulajdonos határozhatja meg a saját szabályait, a vitás pont inkább a döntési mechanizmusok átláthatósága és a döntések ellen való fellebbezési lehetőségek hiányában rejlik. Ennek orvoslására 2020 elején a Facebook bejelentette, hogy létrehoz egy a döntési mechanizmusát illetően független, szervezetiileg külső felülvizsgálati szervet, amelyhez azok a felhasználók fordulhatnak, akiknek letiltották a tartalmát.⁵¹¹ A testület működésének részletesebb elemzésére a dolgozatom későbbi részében kerül sor.

A nehézséget eme kérdéskörben az jelenti, hogy a közösségi oldalak és a felhasználók viszonya minden szempontból magánjogi jellegű, vagyis a közjog által meghatározott imperatív szabályok nem érvényesülhetnek automatikusan ebben a viszonyrendszerben. Amikor a felhasználó elfogadja a felhasználási feltételeket/közösségi irányelveket, közte és az oldal üzemeltetője között kvázi egy szerződés jön létre, melyben a felhasználó sok más mellett vállalja, hogy aláveti magát a szolgáltató által meghatározott szabályoknak. Egyúttal beleegyezik abba, hogy az általa közzétett tartalmára a szolgáltató saját rendelkezései vonatkoznak, így azt bizonyos (egyoldalúan megfogalmazott) feltételek esetén eltávolíthatják, elérhetetlenné tehetik, profilját korlátozhatják, vagy akár véglegesen el is tilthatják az oldal használatától. Mindez ahhoz hasonlít, mint amikor valaki házibulit szervez a saját lakásában. Meghatározhatja a résztvevők körét, létszámát, életkorát, saját magatartás-szabályokat hozhat létre a résztvevőknek (pl. nem szabad kiabálni vagy törni-zúzni), akik pedig eme előírásokat nem fogadják el vagy megszegik, azokat eltávolíthatja a lakásából. Ebben a viszonyba senki

⁵¹¹ Brent HARRIS: Preparing the Way Forward for Facebook’s Oversight Board.
<https://about.fb.com/news/2020/01/facebook-oversight-board/>

nem szólhat bele, a házigazda az általános jogszabályi kereteken belül azt írhat elő vendégei számára amit szeretne, hiszen akik ott vannak azok ezt elfogadták.

Míg azonban a „hagyományos” házibuli szervezőjét végső soron kötik bizonyos rendelkezések (pl. nem vonhatja meg senki személyes szabadságát, nem kötelezhet senkit bűncselekmény elkövetésére), addig a közösségi oldal üzemeltetőinek vonatkozásában kevésbé világos, hogy a felhasználók tartalmát illetően léteznek-e ilyen korlátok, és ha igen akkor mik azok. Az általános jogszabályok a platformokra is vonatkoznak, azokban az esetekben amikor a felhasználó engedélye nélkül tesz valamit a közösségi oldal, például közzéteszi nyilvános fórumon az arcképét, vagy más személyes adatát, könnyen megállapítható a jogsértés. Probléma inkább akkor adódhat, ha a közösségi oldal üzemeltetője előírásként vezet be (vagy alkalmaz) olyan szabályokat, amelyek korlátozzák a felhasználók jogait.

Ez több elméleti kérdést is felvet: valóban jogkorlátozásról beszélünk-e, hiszen valójában senkinek sem alanyi joga, hogy használjon egy adott közösségi oldalt? De ha mégis jogkorlátozásnak tekintjük az ilyen előírásokat, hol lehet a határ ahonnan már túlzott korlátozásról beszélünk, és mi az ami még megengedett? Szükség van-e egyáltalán alkotmányossági garanciákra, vagy csupán annyit lehet előírni a szolgáltatóknak, hogy megfelelően tájékoztassák felhasználóikat a feltételekről és azok változásairól, ugyanis ha azokat elfogadják nincs mit tenni ellene?

6.4 Következtetések

- A felhasználók és a közösségi média platformok között egyértelműen szerződéses jogviszony jön létre, még ha ennek megkötése nem is a hagyományos szerződéskötési formák keretein belül történik. A felek viszonyaira tehát elsősorban ez a szerződés lesz irányadó.
- Tekintettel arra, hogy a közösségi médiában való részvétel nem tekinthető alanyi jognak, érvelhetünk amellett, hogy a „házibuli házigazdája” szabadon, akár egyoldalúan is meghatározhatja a felhasználási feltételeket, ezzel pedig a platformján közzétett szövegek határait is. Amennyiben ezt az érvelést elfogadjuk, nem kérhetjük számon a szólásszabadság állami garanciáinak érvényesítését, csupán az ezzel kapcsolatos kellően részletes tájékoztatást. A közösségi média platformok esetében azonban itt is előírható a szabályzat egyértelműségének és érthetőségének a követelménye, valamint a jogérvényesítés során az átlátható, egységes eljárásrend valamint a megfelelő

panaszkezelési és jogorvoslati rendszer működtetésének követelménye. Jelenleg ugyanis ez nem teljesül.

- A felhasználási feltételeket meghatározó szerződés egyáltalán nem egyenrangú felek között jön létre, a felhasználók kiszolgáltatott helyzetben vannak, így jogos érdekeik védelme véleményem szerint megfelelő jogalapot szolgáltat a szerződéses jogviszonyba közjogi rendelkezésekkel történő beavatkozásra. Mára már nem jellemző, azonban korábban a felhasználási feltételekben olyan egyértelműen jogsértő kikötések is szerepeltek, amelyek például korlátozták a felhasználók jogi igényérvényesítési lehetőségeit. Jelenleg ezek a feltételek már nem szerepelnek a szerződésekben, azonban ez is jelzi, hogy adott esetben akár jogsértők is lehetnek a szerződéses feltételek, melyekkel kapcsolatban a felhasználót az államnak kell megvédenie.
- Kérdés azonban, hogy ez az állam által biztosított érdekvédelem milyen területekre terjedhet ki? Az adatvédelem, és a fogyasztóvédelem terén már történtek előrelépések, a szólásszabadság állam által előírt biztosítására eddig azonban nem került sor, arra pedig, hogy ez mennyiben lehetséges, a következő fejezetben próbálok választ találni.

7. Magánszabályozás

A közösségi oldalak szabályrendszerét akár egyfajta önszabályozásnak is lehetne tekinteni, ebből a szabályozási formából azonban hiányzik a külső ellenőrzés bármilyen formája. Az önszabályozásnál általában egy külső, az iparág szereplői által közösen választott testület felügyeli a (többszörsre) közösen alkotott szabályozás betartását,⁵¹² a közösségi média esetében azonban nincs ilyen külső ellenőrző testület, ugyanaz ellenőrzi a szabályok betartását aki alkotta azokat. Mindemellett az önszabályozás kapcsán a szabályozás alanya a sajtótermék vagy médiaszolgáltató, míg a közösségi média esetében a szabályozott alanyok maguk a felhasználók. Ezért nevezzük ezt a formát inkább magánszabályozásnak.

7.1 Saját szólásszabadsági kódexek

Kezdetben a legtöbb platform az oldalukon közzétett tartalommal kapcsolatban semleges pozíciót vett fel, mellyel főként a gondolatok szabad piacának elméletét szerették volna átültetni az online térbe.

Alapításukkor nem tulajdonítottak túl nagy jelentőséget az egyes platformok annak, hogy vajon a szólásszabadságnak milyen aspektusait szabályozzák felhasználási feltételeikkel.⁵¹³ A Facebook például csak 2009-ben, indulása után öt évvel hozott létre egy csapatot, amely a tartalom-felügyelettel és a szólásszabadsággal foglalkozott.⁵¹⁴ A beszámolók alapján azonban később sem voltak tisztában a közügyek vitáira gyakorolt hatásukkal, vagy ha mégis, a nyilvánvalóan jogsértő tartalmak eltávolításán túl inkább a minél szélesebb szabadság mellett tették le voksukat. A Facebook például több ízben is megvédte a hírhedté vált Charlie Hebdo karikatúráit, melyeket nem távolított el az oldalról, mondván a „Facebook minden ideológia platformja”.⁵¹⁵ A Twitter kezdetben szintén nagyon komolyan elkötelezte magát a szólásszabadság mellett, és a platformon szinte nem is alkalmazott semmilyen tartalomszűrést.⁵¹⁶ A felhasználók által feltöltött tartalmakat csak a legvégső, kirívó esetekben igyekeztek törölni, ezzel egyenesen a „szólásszabadság párt szólásszabadság szárnyaként”

⁵¹² CSINK Lóránt – MAYER Annamária: Variációk a szabályozásra. Önszabályozás, társszabályozás és szabályozó hatóság a médiajogban. Budapest, Média tudományi Intézet, 2012. 36-38.

⁵¹³ KLONICK i.m. 1619.

⁵¹⁴ Uo. 1620.

⁵¹⁵ Nabíha SYED: Real talk about Fake News: Towards a better theory for platform governance. The Yale Law Journal Forum, 2017 október 9. 342-343.

⁵¹⁶ Uo. 1622.

azonosította magát.⁵¹⁷ Idővel azonban ahogyan nőtt a platformok felhasználóinak száma, és népszerűsége egyre világosabbá vált, hogy ez a *laissez-faire* hozzáállás nem tartható.⁵¹⁸ Egyre több olyan tartalmat kellett szűrni, és beemelni a felhasználási feltételek tiltólistájára amelyet korábban szabadon posztolhattak a felhasználók. Így kerültek át az online térben történő magánszabályozás körébe a hagyományos szólásszabadság és médiaszabályozás köréből ismert gyűlöletbeszéd, pornográfia, erőszakos tartalmak kategóriái is.

Idővel tehát minden nagyobb platformnak rá kellett ébrednie, hogy valamilyen módon muszáj szabályoznia a szolgáltatásaikon keresztül közzétett tartalmakat. Ezt a CDA 230. szakasz meg is engedi számukra, a korábban ismertetett „irgalmas szamaritánus” klauzula által. Kate Klonick azonban rámutat arra is, hogy nem csupán a irgalmas szamaritánusi elv vezérelte a platformokat ebben az időben, ugyanis több más indok mentén is szükségessé vált a moderálás. Egyrészt a vállalatok arculata és külső megítélése érdekében nem engedhették tovább, hogy sértő vagy sérelmes tartalmak tömegesen lehessenek jelen a platformjukon, másrészt pedig gazdasági érdekeik is azt kívánták meg, hogy az egyes szolgáltatások minél biztonságosabb felületet biztosítsanak minél több felhasználó számára.⁵¹⁹

A legnagyobb probléma azonban az, hogy a nagy közösségi oldalak szabályzatai alapjául nem alkotmányos jogelvek vagy jogszabályok szolgáltak, hanem az adott platform társadalmi tapasztalatai.⁵²⁰ A Facebook korai éveiben például a tartalommonitorozást egyetlen elv határozta meg: le kell szedni minden káros tartalmat.⁵²¹ Az azóta eltelt évek során természetesen bebizonyosodott, hogy ez a leegyszerűsítő és a komoly problémák elől elzárkózó hozzáállás egyáltalán nem tartható. Jelenleg komplex rendszerrel, automatizált és emberi eszközökkel, sokkal több módon történik a tartalommoderálás. Léteznek *ex ante* eszközök, vagyis amikor egy algoritmus már a feltöltés pillanatában elemzi a feltöltött tartalmat, és csak akkor engedi közzétenni, ha nem észlel egyértelmű szabálysértést. Ezt a módszert főként a Youtube és a Facebook alkalmazza. Emellett beszélhetünk még *ex post proaktív* moderálásról, amikor vagy automatizált rendszerek vagy élő emberek ellenőrzik a már látható tartalmak szabályosságát, vagy *ex post reaktív* moderálásról, amikor valamilyen felhasználói bejelentés után főként emberi felülvizsgálatra kerül sor az egyes panaszolt tartalmak esetében.⁵²² Utóbbi főként

⁵¹⁷ Josh HALLIDAY: Twitter's Tony Wang: 'We are the free speech wing of the free speech party'. <https://www.theguardian.com/media/2012/mar/22/twitter-tony-wang-free-speech>

⁵¹⁸ SYED i.m. 344.

⁵¹⁹ Uo. 1627-1630.

⁵²⁰ KLONICK i.m. 1632.

⁵²¹ Uo. 1633.

⁵²² Uo. 1636-1638.

kiszervezett cégeken keresztül történik.⁵²³ Tal Z. Zarsky szerint két módon történik a platformok általi „kormányzás”: az egyik formája a „program kód” általi irányítás, amely a platformok technikai, infrastrukturális és a felhasználók számára rendelkezésre álló lehetőségek feletti kontrollt jelenti, a másik pedig a szerződések általi irányítás, mely egyrészt jogi háttérrel és felhatalmazást biztosít a „kormányzás” számára, másrészt lehetővé teszi a fellépést az azt elfogadó, de be nem tartó felhasználókkal szemben.⁵²⁴

Az egyes államok vélhetően nem tulajdonítottak nagy jelentőséget ezen platformok veszélyeinek és alábecsülték azok társadalmi hatásait, ezért nem akarták maguk szabályozni a közösségi média platformon megjelenő beszédet, ebben a platformok üzemeltetőire hagyatkoznak. Ezzel megerősítették a platformok jogosítványait, amelyekkel meghatározhatják a szólásszabadság határait.⁵²⁵ Azonban ha az állam platformokkal szembeni elvárásai nem csupán arra irányulnak, hogy eltávolítsák a jogsértő tartalmat, hanem arra is, hogy garantálják a szólásszabadság joga által védett megnyilvánulások védelmét is, a platformokra ruházott moderátori jogosultsághoz kötelezettség is társul, mely a felhasználók jogait hivatott garantálni. A szólásszabadság szempontjából a közösségi platformok saját közösségi alapelveikkel szinte egy globális tartalomszabályozóvá váltak. A felhasználási feltételek megnyilvánulásokat korlátozó része a médiaszabályozáshoz köthető tartalomszabályozás tárgyköreit járják körül, meghatározva, hogy melyek azok a tartalmak, amelyek közzlése nem megengedett a platformon. Függetlenül magától bármely állam, vagy szupranacionális szervezet szabályozásától, önálló fogalmakat is alkot a szabályozás értelmezéséhez, így valójában a tételes jogi normákkal összefüggésben nem álló szólásszabadság-jogi kódexet hozott létre. A közösségi oldalak működtetői eldönthetik, milyen véleményeket tiltanak ki az általuk működtetett környezetből, illetve hogy az egyes véleményeket milyen rendező elvek alapján, milyen sorrendben tárják a felhasználók elé. Ez a garanciális feltételeket nélkülöző és feltétlen kontroll a felhasználóktól ered, hiszen amikor csatlakoztak az oldalhoz, átadták a tartalom feletti ellenőrzés jogát az üzemeltetőnek. Ez a „magáncenzúrának” is nevezhető jelenség teljesen új helyzetet teremt a demokratikus nyilvánosság számára, hiszen jelenleg semmilyen garancia nincs arra, hogy a

⁵²³ A kiszervezett moderálással kapcsolatos további problémákkal kapcsolatban lásd: Casey Newton: The trauma floor – The secret lives of Facebook moderators in America. <https://www.theverge.com/2019/2/25/18229714/cognizant-facebook-content-moderator-interviews-trauma-working-conditions-arizona>

⁵²⁴ Tal Z. ZARSKY: Social Justice, Social Norms and the Governance of Social Media. 35 *Pace Law Review* 138, 2015. 139-141.

⁵²⁵ Jack M. Balkin: Free Speech in the Algorithmic Society: Big Data, Private Governance, and New School Speech Regulation. *University of California Law Review*, 2018. 1179.

nyilvános diskurzusok egyre növekvő részének helyt adó platformok felett feltétlen kontrollt gyakorló magánvállalkozások ne torzíthának jelentős mértékben a nyilvános vitákat, saját érdekeik mentén.

A legtöbb közösségi oldal saját maga határozza meg a felhasználási feltételeiben használt szólásszabadsághoz kapcsolódó alapfogalmait, mint például a gyűlöletbeszéd, a pornográfia vagy a túlzóan erőszakos tartalmak jelentését. A felhasználóknak, akik leggyakrabban nem csupán egy, hanem több közösségi médiumot használnak egyszerre kellene észben tartani és megfelelni minden platform saját követelményének és tiltott tartalmakra vonatkozó fogalom-meghatározásának.

Az Egyesült Államok szövetségi Legfelső Bírósága több ügyben is kifejtette, hogy az interneten közzétett szólást alkotmányossági szempontból ugyanolyannak kell tekinteni, mint a hagyományos módon megfogalmazott véleményeket.⁵²⁶ A közösségi oldalakkal kapcsolatban sokáig nem született hasonló döntés a legfelső bírói fórumon,⁵²⁷ de alacsonyabb szintű bíróságok már több ízben alkotmányosan védett szólásnak tekintették a közösségi oldalakon közzétett tartalmakat.⁵²⁸ Egy kerületi bíróság Donald Trump amerikai elnök Twitter-fiókjával kapcsolatosan egyértelműen ki is mondta, hogy a politikai vélemények korlátozása megengedhetetlen ezeken a fórumokon.⁵²⁹ Az ügy később eljutott a Legfelső Bírósáig is, ahol azonban a később bekövetkezett változásokra (Trump elvesztette az elnökséget, valamint véglegesen kitiltották Twitterről) tekintettel új eljárásra kötelezte a kerületi bíróságot, ahol immár az új amerikai elnök, Joe Biden twitter-fiókja kapcsán kell döntenie a bíróságnak.⁵³⁰ Thomas bíró párhuzamos véleményében úgy fogalmazott, hogy ez az ügy is „kiemeli a digitális platformokat körülvevő fő jogi nehézséget – nevezetesen azt, hogy a régi doktrínák alkalmazása az új digitális platformokra ritkán egyszerű. A kérelmezőknek igazuk van abban, hogy Trump úr fiókjának bizonyos vonatkozásai alkotmányosan védett közfórumra hasonlítanak. De furcsának tűnik azt mondani, hogy valami kormányzati fórum, amikor egy magáncég korlátlan

⁵²⁶ Reno v. ACLU, 521 U.S. 844 (1997), melyet később megerősített az Ashcroft v. Am. Civ. Liberties Union, 535 U.S. 564 (2002).

⁵²⁷ Egy 2010-es döntésében a Legfelső Bíróság úgy fogalmazott, hogy el kell kerülni a túl korai és esetleg meggondolatlan döntéshozatalt olyan ügyek esetében, amikor egy olyan feltörekvő technikával kapcsolatban kell állást foglalnia a Bíróságnak, melynek a társadalomban betöltött szerepe még korántsem tisztázott. [City of Ontario v. Quon, 560 U.S. 746 (2010)].

⁵²⁸ Universal City Studios v. Corley, 273 F.3d 429, 446 (2d Cir. 2001); T.V. v. Smith-Green Community School Corporation, 807 F. Supp. 2d 767, 776 (N.D. Ind. 2011); J.C. v. Beverly Hills Unified School District, 711 F. Supp. 2d 1094, 1122 (C.D. Cal. 2010).

⁵²⁹ Knight First Amendment Institute v. Trump, No. 1:17-cv-05205 (S.D.N.Y.).

⁵³⁰ Joseph R. Biden, Jr., President of the United States, et al., Petitioners v. Knight First Amendment Institute at Columbia University, et al. No. 20–197. 2021 április 5-i ítélet. https://www.supremecourt.gov/opinions/20pdf/20-197_5ie6.pdf

felhatalmazással rendelkezik a felszámolására. [...] A mai digitális platformok történelmileg soha nem látott mennyiségű szólást tesznek lehetővé, ideértve a kormányzati szereplők megnyilvánulásait is. Szintén példátlan azonban az, hogy ekkora mennyiségű szólas ellenőrzése néhány privát fél kezében koncentrálódik. Hamarosan nem lesz más választásunk, mint megvizsgálni, hogyan alkalmazzuk meglévő jogi doktrínáinkat az erősen koncentrált, magántulajdonban lévő információs infrastruktúrára, például a digitális platformokra.”⁵³¹

Amennyiben olyan típusú véleményekről van szó, amelyek egyébként is tiltottak a jogrendszerek többsége által (pl. gyűlöletbeszéd, erőszakos, fenyegető tartalmak) akkor a szólásszabadság szempontjából nem feltétlenül beszélhetünk túlzó korlátozásról. Azonban ha olyan tartalom érintett, amely alkotmányosan védettnek számít, vagyis korlátozásuk alapjogi szempontból nem megengedett, felmerül a kérdés, hogy létezik-e jogorvoslat akkor, ha az alapjog gyakorlását a platform a jogi szabályozás keretein túlnyúlóan korlátozza.⁵³² A közösségi oldalak korlátozhatják a szólásszabadságot legitim érdekből, a jogszabályok előírása mentén, a felhasználók védelmében, ugyanakkor megtehetik ugyanezt a saját érdekeik védelmében is, elnyomva olyan véleményeket amelyek kritikusak a hasonló szolgáltatásokkal szemben, vagy amelyek szembemennek a platformok üzleti érdekeivel.⁵³³ Jack Balkin járulékos cenzúrának nevezi azt a jelenséget, amikor a közvetítőszolgáltató (legyen az akár internetszolgáltató, keresőmotor vagy közösségi oldal üzemeltetője) a szólásszabadság védelmére hivatkozva, de valójában a felelősség hátrítása érdekében sokszor olyan tartalmakat is szűrnek, melyek egyébként nem valósítanak meg semmilyen jogsértést.⁵³⁴ Vagyis ilyenkor a felhasználó tartalma járulékos veszteségként kerül tiltásra annak érdekében, hogy a szolgáltató elkerülje az egyébként vélhetően be sem következő felelősségre vonást. Ezt pedig tetézi az a körülmény, hogy a platformok döntései ellen nincs valódi, független jogorvoslati lehetőség, sem megfelelő alternatíva, amely akár megközelítőleg is hasonló elérést biztosítana. Erre mutat rá Benjamin F. Jackson is, aki szerint többek között azért is szükséges állami eszközökkel fellépni a közösségi oldalak magánszabályozásával kapcsolatban, annak ellenére, hogy ezek a platformok magántulajdonban lévő szolgáltatások, mert nem áll rendelkezésre megfelelő alternatíva a vélemények hasonló módon való terjesztésére.⁵³⁵ Az EJEB korábban ismertetett gyakorlatából is kitűnik, hogy amennyiben egy ország bármilyen tartalmat eltávolít az internetről, azt nagyon szűk körben teheti, bírósági döntés alapján, megfelelő jogorvoslati

⁵³¹ Uo. 2-3.

⁵³² PARK i.m. 900.

⁵³³ JACKSON i.m. 131.

⁵³⁴ BALKIN (2018) i.m. 1176.

⁵³⁵ JACKSON i.m. 134.

lehetőségek biztosítása mellett, és a világos és kiszámítható jogi előírások alapján, amelyek pontosan meghatározzák, hogy milyen tartalmat lehet blokkolni és milyen mértékben.⁵³⁶ Véleményem szerint közösségi oldalak szűrőmechanizmusának legalább ilyen garanciák mellett kellene működni.

7.2 A közösségi oldalakon megjelenő tartalmak alapjogi jellege

A platformok véleménykorlátozásának vizsgálata kapcsán érdemes megvizsgálni, hogy alkotmányos szempontból milyen szólásnak minősülnek a közösségi oldalakon közzétett tartalmak. Amennyiben alkotmányosan nem védett, vagyis természeténél fogva korlátozható beszédről van szó – melyet más platformokon is szokás korlátozni – nem merül fel különösebb elméleti probléma.⁵³⁷ Azonban ha olyan szólásról beszélünk, melyet alkotmányosan védettnek nyilvánítunk, már adódhat gond, nevezetesen hogy kihez fordulhatunk ha az ezen alapjogunk gyakorlásában korlátoznak.⁵³⁸ Minden közlés, amelyet a véleménynyilvánítás hatálya alá sorolható, relevanciával rendelkezik a demokratikus nyilvánosság számára, része lesz a közösségi gondolatcserének.⁵³⁹ A közösségi oldalakon felmerülő szólásokat Daniel S. Harawa két csoportba sorolja. Az egyik csoportba, a „tisztá szólás” kategóriájába azok a megnyilvánulások tartoznak, melyekkel egyértelműen valamilyen információt, gondolatot fejezünk ki. Ilyenek a felhasználók által írt posztok, tweetek, blogbejegyzések stb. A második csoportba pedig azon megnyilvánulások tartoznak, amelyek szimbolikusak, és nem közvetlenül fejeznek ki bizonyos gondolatokat.⁵⁴⁰ Ilyenek a lájkolás, a megosztás, a retweetelés, stb.

Egy felhasználó által közzétett írásos bejegyzés, akár egy közzétett videó vagy kép is gondolataink valamilyen formában történő kifejezése, mellyel valamilyen üzenetet fogalmazunk meg. A közösségi oldalak által nyújtott lehetőségek azonban túlmutatnak az egyszerű blogszerű közzétételeken, és olyan funkciók állnak a felhasználók rendelkezésére, melyek korábban nem. Ma már természetessé vált a lájkolás, a tetszés ilyen formában történő kinyilvánítása, azonban szólásszabadság szempontjából igencsak újkeletűnek számított a

⁵³⁶ GOSZTONYI Gergely: The European Court Of Human Rights: Internet Access as a Means of Receiving and Imparting Information and Ideas. *International Comparative Jurisprudence* 2020/2. 139.

⁵³⁷ Bár megjegyzendő, hogy ezen korlátok minden országban különbözőek lehetnek.

⁵³⁸ PARK i.m. 900.

⁵³⁹ TÖRÖK Bernát: A közügyek vitájának körvonalai a véleményszabadság magyar doktrínájában. In: KOLTAY – TÖRÖK i.m. (2017). 448.

⁵⁴⁰ HARA I.M. 378-379.

véleménynyilvánítás ezen formája. Az egyetértés ilyen módja ugyanis legfeljebb az elhangzott véleménynyilvánítás után elhangzó tapsoláshoz hasonlítható, az online térben ennek azonban nyoma marad, így nem elhanyagolható kérdés, hogy vajon a lájkot elhelyező személy milyen viszonyba kerül ezzel a poszt tartalmával. Fiktív példával élve, ha valaki egy holokauszttagadó posztot tesz közzé, egy másik felhasználó pedig lájkolja, akkor utóbbinak felelnie kell-e vajon ezen tettéért? A közzétevő esetében nyilvánvalóan megállapítható a felelősség, ahogyan azon személyek tekintetében is, akik szövegszerűen, kommentben fejezik ki egyetértésüket. A bíróság el is marasztalt már kommentelőt, amiért a Facebookon „holokamu” kifejezést használva kommentelt egy cikk alá.⁵⁴¹ Egy lájk alapvető értelmezés szerint egyetértést jelent, így feltehető, hogy a lájkoló egyetért a közzétett tartalommal, ezt azonban nem fejezte ki közvetlenül. Így tehát adott esetben véleménynyilvánításnak számít, vagyis akár szankcionálható is lehet anélkül, hogy a véleményét kifejtő egyén bármilyen többlet-tartalmat tett volna közzé. Azoknál a közösségi oldalaknál, ahol nem csupán lájkolásra van lehetőség, hanem szofisztikáltabb reakciókra is (pl. a Facebook esetében lehetőség van „tetszik”, „imádom”, „hüha”, „vicces”, „szomorú”, vagy „dühítő” reakciók adására⁵⁴²) talán könnyebb a helyzet, hiszen ezeknek a megfelelő használatával egyértelművé lehet tenni az adott felhasználó viszonyát az általa látott tartalomhoz, és amennyiben valaki pl. „dühítő” reakciót adott egy posztra, a reakciója nem értékelhető úgy, hogy ő azzal egyetértene. Azonban mindkét esetben felmerülhet a kérdés, hogy vajon a poszt tartalmára reagál a felhasználó, a közzétételhez fűzött megjegyzésre, vagy akár a linkelt tartalomra. Ha például valaki megoszt egy újságcikket, melyben valótlanosságot állítanak, ahhoz ő hozzáfűzi saját véleményét az igazságról, majd erre egy felhasználótól „dühítő” reakció érkezik, nehéz megállapítani, hogy vajon a felhasználót az újságcikk valótlan állítása dühíti, vagy a közzétevő saját magyarázata. Mindennek természetesen nagyon ritka esetben van komoly jogi jelentősége, azonban nem példa nélküli, hogy lájkolás miatt induljon bírósági eljárás.

Az egyik ilyen esetben, ahol egy megyei rendőrfőnök azért rúgta ki korábbi munkatársait, mert azok az ellene kampányoló jelölt oldalát lájkolták, a bíróság kifejtette, hogy a Facebook egy olyan szociális közösség, melyet (akkor, 2013-ban) 500 millió tag használ, és ahol több mint három milliárd „lájk” és komment születik naponta. A felhasználó profilján a nevén, képein, ismerősein kívül megjelennek azok az oldalak, amelyeket ő kedvel, vagyis amelyeken a „like”

⁵⁴¹ Holokamu: 8 betűért 1 év börtön. <https://444.hu/2016/01/08/holokamu-8-betuert-1-ev-borton>

⁵⁴² Jylian RUSSEL: Facebook Reactions: What They Are and How They Impact the Feed <https://blog.hootsuite.com/how-facebook-reactions-impact-the-feed/>

vagy „tetszik” gomb megnyomásával kifejezte tetszését vagy egyetértését. Amikor egy felhasználó belép az oldalra, rögtön azt látja, hogy mi történt ismerőseivel a közelmúltban, milyen állapotfrissítéseket, képeket, videókat tettek közzé, vagy milyen más egyéb tevékenységet végeztek a közösségi oldal keretein belül. Amikor a felperesek „lájkkolták” a rivális „Jim Adamst megyei rendőrfőnököknek!” oldalt, ez megjelent mindkettőjük idővonalán, egyúttal az összes Facebook-felhasználó, így tehát az összes ismerősük idővonalán is. Ez a bíróság szerint egy közleménnyel ér fel, hiszen a felhasználó oldalán szó szerint az jelenik meg, hogy kedveli valamelyik jelöltet.⁵⁴³ Az, hogy ezt egy kis gomb megnyomásával fejezi ki, vagy külön begépelve és közzétéve jelenik meg az érintett profilján, véleményük szerint mellékes kérdés.⁵⁴⁴ Ugyanakkor 2011-ben a kaliforniai szövetségi bíróság a Facebook-üzenőfalán közzétett megtévesztő jellegű (valójában hirdetés) posztot ismerősöknek címzett levélnek értékelte, így megállapította, hogy vonatkozik rá a nem kívánatos és pornográf reklámokat tiltó CAN-SPAM Act of 2003 (Controlling the Assault of Non-Solicited Pornography and Marketing Act), ezért adott esetben jogsértőnek minősülhet.⁵⁴⁵

7.3 A szólásszabadság horizontális hatálya

Mivel a közösségi oldalak üzemeltetői nem állami szereplők, alapvetően nem vonatkoznak rájuk a szólásszabadság alkotmányos követelményei (velük szemben nem lehet közvetlenül hivatkozni a szólásszabadság alkotmányos garanciáira). Így tehát azt a kérdést kell megválaszolni, hogy a közösségi oldalak és a felhasználók között létrejövő szerződéses jogviszonyban, vagyis magánszemély és magánszemély között érvényesülhet-e közvetlenül a szólásszabadság? Az alapjogok kötelezettje a hagyományos megközelítésben az állam. Az alapjogok magánszemélyek közötti érvényesülése külön értelmezési kérdés, melynek kapcsán nem beszélhetünk egységes álláspontról. Vannak akik szerint az államnak nincs szerepe az alapjogok magánszemélyek közti érvényesülését érintően,⁵⁴⁶ többek szerint azonban az államnak jogvédelmi kötelezettsége van az alapjogokra vonatkozóan magánszemélyek között

⁵⁴³ Bland v. Roberts 730 F.3d 368 (4th Cir. 2013).

⁵⁴⁴ Érvelésük szerint ez ugyanolyan, mintha valaki amerikai szokás szerint elhelyez egy támogató táblácskát a kertjébe, melyet a Legfelső Bíróság korábban már „beszédnek”, azaz az Első Alkotmánykiegészítés által védett alapjognak ítélt meg. (City of Ladue v. Gilleo, 512 U.S. 43, 1994).

⁵⁴⁵ Facebook Inc, v. MaxBounty Inc, Case no. CV-10-4712-JF (N.D. Cal. 2011), Idézi: Jennifer Jacobs HENDERSON: The Boundaries of Free Speech in Social Media. In Daxton R. STEWART (szerk.): Social Media and the Law. New York, Routledge. 2013. 14.

⁵⁴⁶ L. pl. BAKÓ Beáta: Uniós alapjogok a tagállamokban – Az Alapjogi Charta alkalmazási és értelmezési problémái. *Iustum Aequum Salutare* 2015/1. 182.; BEDŐ Renáta: A rendes bíróságok alapjogi bíráskodása magánjogi viszonyokban. *Fundamentum* 2018/1. 65.

is.⁵⁴⁷ Nemzetközi fórum előtt azonban csak az sérelmezhető, ha az alapjogot az állam sértette meg, így csak akkor indítható eljárás, ha az alapjogi jogsérelmet az állam okozta, illetve ha az állam alapjogvédelmi kötelezettségét nem teljesítette.⁵⁴⁸ Alapjogokra közvetlenül eleve ritkán hivatkoznak a bíróságok előtt, de az alapjogok egy részének (pl. élethez való jog, személyes szabadsághoz való jog, magánszféra védelme stb.) mindenképpen érvényesülnie kell magánviszonyokban is, ezekkel kapcsolatban az államnak kötelessége olyan szabályokat alkotni, és olyan intézményrendszert kialakítani, amely biztosítja e jogok érvényesülését a magánviszonyokban is.⁵⁴⁹ Ez esetben tehát meg kell különböztessük az alapjogok vertikálisan (azaz az egyén és az állam közti) és horizontálisan (magánszemély és magánszemély közti) érvényesülő hatályát. Első esetben egyértelműnek mondható a jogsértés esetén való fellépés, hiszen az alapjogok elsődleges címzettje az állam. Végző esetben azonban az alapjogok horizontális érvényesülésének vizsgálatakor is az államra vezethető vissza az esetleges mulasztás. A harmadik személyekkel szembeni alapjogvédelem határait ugyanis a jogalkotónak kell megteremtenie, amikor tehát az alapjogsértést harmadik személy követi el, akkor azt a jogalkotó hiányos vagy nem megfelelő szabályozása, vagy későbbi ineffektív jogérvényesítése miatt tehette meg, így az alapjogsértés ugyancsak az állam oldaláról történik.⁵⁵⁰

Felmerül tehát, hogy az állam intézményvédelmi kötelezettsége kiterjeszthető-e a közösségi oldalak területére is, azaz lehet-e kötelessége az államnak olyan szabályokat alkotni, amelyek külön garantálják a szólásszabadság érvényesülését a közösségi médiában? Egyesek szerint ennek érdekében az államnak kötelessége lenne törvényben szabályozni a közösségi oldalak működését, vagy legalábbis valamilyen hatóság hatásköre alá vonni az ilyen szolgáltatásokat,⁵⁵¹ azonban ha még szükségesnek is tartanánk valamiféle garanciális szabályozás bevezetését, találhatunk-e erre megfelelő jogalapot?

Anélkül, hogy jelen dolgozatban részletesebben elemezném a kérdést, az alkotmányjogi dogmatika szerint az alapjogok horizontális hatálya lehet közvetett vagy közvetlen: a közvetett hatály elmélete szerint az alapjogi normák közvetlenül nem alkalmazhatóak a magánjogi viszonyokban, csupán a magánjogi jogviták eldöntésénél jelenthetnek értelmezési útmutatót. A közvetlen hatály elmélete szerint viszont az államnak a kötelessége olyan módon kialakítani a magánjogi szabályozást, hogy az alkalmas legyen az alapjogi normákban foglalt jogosultságok

⁵⁴⁷ SCHANDA Balázs – BALOGH Zsolt (szerk.): Alkotmányjog – Alapjogok. Budapest, Pázmány Press, 2014. 33.

⁵⁴⁸ Uo.

⁵⁴⁹ Uo. 34.

⁵⁵⁰ SZALBOT Balázs: Új jogág születőben? Az alkotmányi eljárás jog szükségyszerűségéről és alapvonalairól. <http://www.arsboni.hu/uj-jogag-szuletoeben-az-alkotmanyi-eljaras-jog-szuksegszerusegerol-es-alapvonalairol.html>

⁵⁵¹ JACKSON i.m. 156.

érvényesítésére és azok sérthetetlenségének fenntartására, vagyis az alapjogok a magánszemélyek egymás közti viszonyaiban is alkalmazandók.⁵⁵²

Ez a felfogás így a magánjogi jogvitákat könnyen emberi jogi vitákká tudná alakítani, ugyanakkor ahogy arra Chronowski Nóra is rámutat, „a multinacionális és transznacionális vállalatok rendkívül speciális, befolyásos és hatalmi túlsúllyal rendelkező magánjogi szereplők, ezért az egyénekkal – sőt, akár az egyes államokkal – szemben mutatkozó dominanciájuk miatt megfontolandó lehet a közvetlen horizontális hatály elismerése bizonyos jogviszonyokban”.⁵⁵³

A horizontális hatály elméletének fontos képviselője Sólyom László, Lenkovics Barnabás és Gárdos-Orosz Fruzsina mellett Lábady Tamás is, aki alapvetőnek tekintette, hogy az alkotmányban foglalt jogoknak közvetlen hatálya van, és ugyanúgy alapját képezhetik a magánjogi ítélkezésnek mint bármely más jogszabály.⁵⁵⁴ Ugyanakkor a jogirodalomban megfogalmazódott „maradék-elv” szerint csak abban a ritka esetben hivatkozhat közvetlenül és kizárólagosan az Alkotmányra a rendes bíróság, ha nincs megfelelő magánjogi szabály az adott ügyre vonatkozóan.⁵⁵⁵ Ha a jogrendszer piramisában az alsó és középső szinteket kihagyva a konkrét életviszonyra közvetlenül a legabsztraktabb normát alkalmazzunk, az a piramis fejtetőre állítását jelentené.⁵⁵⁶ Így tehát például ha valaki szerződési szabadságával élve valamilyen alapjogban foglalt jogosultságot megsértő magatartást tanúsít, főszabályként nem elsősorban alapjogot sért, hanem az alapjogot vagy annak mögöttes eszményét tartalmazó magánjogi normát, s ezzel az alapjogi sérelem kizárólag magánjogi eszközökkel is remekül elhárítható.⁵⁵⁷

Ezt a gondolatmenetet folytatva tehát nem azzal a kérdéssel kell foglalkoznunk főként, hogy vajon a szólásszabadságnak mind alapvető jognak milyen horizontális hatálya lehet magánszemélyek – vagyis a platformok és a felhasználók – magánjogi viszonyában, hanem azzal, hogy milyen magánjogi eszközzel érhető el a szólásszabadság érvényesülése. Ez a probléma merült fel a német bíróságok előtt a Themel-ügyben, ahol pontosan annak a kérdését

⁵⁵² PETRÉTEI József: Az alkotmányos demokrácia alapintézményei. Dialóg Campus, Budapest-Pécs 2009. 440-441.

⁵⁵³ CHRONOWSKI Nóra: Üzlet és emberi jogok – nemzetközi törekvések és alkotmányjogi korlátok. *Jura* 2013/2. 12.

⁵⁵⁴ LÁBADY Tamás: A magánjog általános tana. Szent István Társulat, Budapest, 2017. 130-131.

⁵⁵⁵ NAVRATYIL Zoltán: Rendhagyó recenzió Sajó András Alkotmányosság a magánjogban című művéről. *Isutum Aequum Salutare*, 2008/4. 217.

⁵⁵⁶ LENKOVICS Barnabás: Polgári alanyi jogok – alkotmányos alapjogok. In Sajó András (szerk.): Alkotmányosság a magánjogban. Budapest, Comply, 2006. 111.

⁵⁵⁷ NAVRATYIL i.m. 219.

vetette fel, hogy vajon a platformok által létesített magánjogi kapcsolatokban mennyire érvényesülhetnek a szólásszabadság alkotmányos garanciái.

2018. augusztus 7-én a Spiegel-Online német hírportál Facebook-oldalán közzétettek egy cikket, amelynek címe: „Österreich kündigt Grenzkontrollen an” (Ausztria határellenőrzést hirdet).⁵⁵⁸ A a Facebook-bejegyzés alatti kommentszekcióban heves vita alakult ki, melynek során Heike Themel német politikust, a jobboldali AfD-párt tagját „Nazischlampe”-nek (náci ribancnak) nevezték. Themel erre a megjegyzésre Wilhelm Busch német költőt idézve válaszolt, és azt írta: „Ich kann mich argumentativ leider nicht mehr mit Ihnen messen. Sie sind unbewaffnet und das wäre nicht besonders fair von mir.”⁵⁵⁹ (Nem szállhatok veled szellemi vitába. Fegyvertelen vagy, és ez részemről nem lenne túl igazságos⁵⁶⁰). A Facebook a közösségi irányelveire hivatkozva törölte Themel megjegyzését, és 30 napra felfüggesztette fiókját, aki a müncheni bírósághoz fordult előzetes intézkedést kérve a Facebook döntése ellen.⁵⁶¹

A müncheni kerületi fellebviteli bíróság (Oberlandesgericht München) által eldöntendő központi kérdés az volt, hogy a Facebook lépése megsértette-e Themel véleménynyilvánításhoz való jogát, melyet a német alaptörvény 5. cikke biztosít. A német bíróság kijelentette, hogy az oldalra történő regisztrációval magánjogi értelemben szerződés jön létre a felek között.⁵⁶² A Bíróság megvizsgálta a Facebook közösségi irányelveit, és megállapította, hogy az 5.2. Pont – amely a Facebook intézkedésének alapja volt ebben az esetben – a német polgári törvénykönyv (BGB) 241. II. szakaszának megsértését jelentette, mert felhatalmazza a Facebookot arra, hogy eldöntse, mely bejegyzések vagy megjegyzések sértik közösségi irányelveket.⁵⁶³ A Bíróság megállapította, hogy ez az egyoldalú felhatalmazás ellentmond a polgári törvénykönyv azon követelményének, mely szerint az általános szerződési feltételekkel kötött szerződések esetében mindkét fél köteles tiszteletben tartani egymás jogait és érdekeit.⁵⁶⁴

A Bíróság hangsúlyozta, hogy a Facebook, mint közösségi média platform célja az, hogy felhasználóinak „nyilvános piacot” biztosítson a vélemények és vélemények cseréjére, és megjegyezte, hogy a véleménynyilvánítás szabadságához való joggal összefüggésben megengedett megnyilvánulásokat nem töröheti a platformról.⁵⁶⁵ A Bíróság megállapította, hogy Themel megjegyzése nem minősült „gyűlöletbeszédnek”, ezért a Facebook eljárása jogellenes

⁵⁵⁸ Themel v. Facebook, 18 W 1294/18. 30. bek.

⁵⁵⁹ Uo. 10. bek.

⁵⁶⁰ Saját fordítás.

⁵⁶¹ Uo. 59. bek.

⁵⁶² Uo. 31. bek.

⁵⁶³ Uo. 64. bek.

⁵⁶⁴ Uo. 42. bek.

⁵⁶⁵ Uo. 43. bek.

volt.⁵⁶⁶ A Bíróság megállapította, hogy a Facebook egyoldalú felhatalmazása arra hogy töröljön olyan véleménynyilvánítást is amely nem jogsértő igazságtalan. Ennek megfelelően a Bíróság úgy ítélte meg, hogy a Themel megjegyzésének törlése szerződésszegést jelentett, mivel a Facebook köteles tiszteletben tartani a Themelnek a véleménynyilvánítás szabadságához fűződő jogát.⁵⁶⁷

A bírósági döntésből az olvasható ki, hogy a felhasználók és a platformok közötti magánjogi jogviszonyban is érvényesülnie kell az alkotmányos garanciáknak, és mivel a felhasználási feltételekben szerepel, hogy a platform biztosítja a felhasználók alapvető jogainak érvényesülését, szerződésszegésnek minősül, ha a platform egyoldalú döntésével korlátozza az egyébként nem jogsértő tartalmak közzétételét.

Ez láthatóan ellentétes a korábban alkalmazott gondolkodásmóddal, és fellazítja a „házibuli szabályok” által adott felhatalmazást. A német bíróság nem alkotmányjogi érvelés útján jutott erre a következtetésre, hanem magánjogi úton, a felhasználókkal kötött szerződések tartalmából és a felek jogaiból kiindulva.

Egy másik ügyben (User v. Facebook Ireland, Inc.⁵⁶⁸) Heidelbergben található regionális bíróság megállapította, hogy a Facebook közösségi irányelvei megfeleltek a német polgári jog átláthatósági és a egyenjogúsági követelményeinek, és megfelelően figyelembe vették a felhasználók véleménynyilvánítás szabadságához fűződő jogait.⁵⁶⁹ Miután egy Facebook-felhasználó menekültek integrációját ellenző kommentet tett közzé, a Facebook törölte a bejegyzést, és 30 napra felfüggesztette a felhasználó fiókját. A felhasználó ezután előzetes intézkedést kért a Facebook ellen, azzal érvelve, hogy a Facebook közösségi irányelvei sértik a német polgári jogot és a véleménynyilvánítás szabadságához való jogát.⁵⁷⁰ A Bíróság megállapította, hogy Németország alaptörvénye döntően az egyének és az állam közötti kapcsolatokat szabályozza, és annak ellenére, hogy az alaptörvény korlátozott mértékben alkalmazható a magánszemélyek közötti kapcsolatokra, az Alaptörvény véleménynyilvánítás szabadságának védelme ebben az ügyben nem sérült.⁵⁷¹ A döntés szerint a Facebook szabályzata „kellőképp figyelembe veszi a véleménynyilvánítás szabadságának jogát, és noha

⁵⁶⁶ Uo. 47. bek.

⁵⁶⁷ Uo. 35. bek.

⁵⁶⁸ User v. Facebook Ireland, Inc. Case No. 10 71/18.

⁵⁶⁹ User v. Facebook Ireland, Inc. Global Freedom of Expression, Columbia University. <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/user-v-facebook-ireland-inc/> Idézi: KOLTAY i.m. (2019c) 238.

⁵⁷⁰ Uo.

⁵⁷¹ Uo.

a sértő véleményeket és a szélsőséges kifejezéseket is védi az alkotmány, a Facebooknak mint magánszereplőnek nem kell biztosítania felhasználóinak a véleménynyilvánítás államilag, alkotmányos összefüggésben adott teljes jogát.”⁵⁷²

A két döntés tehát merőben eltérően értelmezte az állam lehetőségét a szerződéses jogviszonyba való beavatkozás lehetőségére a szólásszabadság biztosításának védelme érdekében. A kettő közül azonban utóbbi tekinthető általánosnak, mely szerint a Facebook és a felhasználók viszonyában a kettejük között létrejövő szerződéses jogviszony az irányadó, és az állam alapjogvédelmi kötelezettsége (vagyis az alapjogok horizontális védelme) ebben a relációban nem érvényesül. Léteznek azonban egyéb analógiák, amelyek megpróbálják a szólásszabadság alkotmányos követelményeit kiterjeszteni a közösségi média platformokra is.

7.4 Lehetséges analógiák az alkotmányos kötelezettség érvényesítésére

A hagyományos szólásszabadsági jogviszony alapvetően kétpólusú: az állam áll szemben a beszélővel. Mivel az állam erejénél fogva nagyobb hatalommal bír, a beszélő individuum kiszolgáltatott helyzetben van, és különböző garanciák mentén szükséges biztosítani számára a véleménynyilvánításhoz való jogot. A digitális érában azonban ez a viszonyrendszer többpólusúvá vált. Ebben a viszonyrendszerben a beszélő szólásszabadságát nem csupán az állam veszélyeztetheti, hanem a magánkézben lévő cégek is.⁵⁷³ Utóbbiak esetében pedig a szólásszabadság jogi előírásai, melyek főként az államot kötelezik, kevésbé alkalmasak a szólásszabadság védelmére a magánjogi szerződés alapján létrejövő jogviszonyokban.⁵⁷⁴ Gyakran megjelenik két további lehetőség is, amikor a közösségi oldalakra vonatkozó közvetlen szólásszabadsági doktrínák vizsgálatáról van szó vagyis amikor arra keresünk választ, hogy egy magánkézben lévő vállalatot hogyan lehet adott esetben szólásszabadsági szempontból közvetlen alkotmányos kritériumok alá vetni: ha ezen szolgáltatók tevékenységét állami cselekedetnek tudjuk be, vagy ha nyilvános fórumnak tekintjük az általuk üzemeltetett platformokat.⁵⁷⁵

⁵⁷² KOLTAY i.m. (2019c) 238.

⁵⁷³ BALKIN (2018) i.m. 1153.

⁵⁷⁴ BALKIN (2018) i.m. 1154.

⁵⁷⁵ PARK i.m. 915.

7.4.1 Állami funkció

Az első opció mellett érvel Benjamin F. Jackson, aki szerint a közösségi oldalak a szólásszabadság érvényesülésének tekintetében átvettek bizonyos állami funkciókat a kormányzattól, így tevékenységüket lehet állami cselekedetnek betudni (state action doctrine).⁵⁷⁶ Érvelését a Legfelső Bíróság Marsh v. Alabama ügyben⁵⁷⁷ hozott ítéletére alapozza, melynek tényállása szerint egy Jehova tanúja egy olyan városban akart téríteni, amely teljes egészében a Gulf Shipbuilding Corporation magántulajdona volt. A vállalat ezt megakadályozta, a Bíróság azonban ezt az intézkedést jogtalannak minősítette. Ítéletében három fő kritériumot állított fel annak eldöntéséhez, hogy miért vonatkozhat egy államot kötelező szabály egy magánvállalatra: a vállalat képes volt hatásosan akadályozni a szólás szabadságát, az általa birtokolt terület mindenki számára nyitott volt, vagyis azt bárki használhatta, végezetül a vállalat alkotmányos felelősségre vonása elősegítette a demokratikus önkormányzás elveinek érvényesülését. Jackson szerint ezen három feltétel a közösségi oldalakra is ugyanúgy igaz, hiszen képesek korlátozni a szólás szabadságát, mindenki számára nyitottak, és a demokratikus értékek érvényesülését is elősegítené, ha felelősségre lehetne őket vonni.⁵⁷⁸ A Bíróság azonban későbbi ítéleteiben szűkített ezeken a feltételeken, és csupán olyan vállalatokra terjesztette ki azokat, amelyek „hagyományos”, korábban csak az állam által ellátott feladatokat végeznek.⁵⁷⁹ Bár Jackson szerint a közösségi oldalak ennek a szűkített feltételrendszernek is megfelelnek, véleményem szerint nehezen lehet állami szereplőnek tekinteni őket, hiszen nem látnak el állami feladatokat, működésüket tekintve nem utasíthatóak a kormányzat által, és bár dönthetnek úgy, hogy együttműködnek valamely ország kormányzatával, ettől még nem válnak állami szereplővé. Jackson azonban úgy véli, hogy a hagyományosan állami szervekkel szemben támasztott szólásszabadsággal kapcsolatos követelményeket a bíróságoknak ki kellene terjeszteniük a közösségi oldalakra is.⁵⁸⁰ Érvelése középpontjában az ún. „közérdekű funkció” (Public Function) kivétel⁵⁸¹ szerepel, mely szerint a közösségi oldalak olyan magánkézben lévő lényeges közérdekű célt betöltő platformok, melyek bizonyos területen olyan lehetőségekkel rendelkeznek, amelyekkel hagyományosan

⁵⁷⁶ JACKSON i.m. 143-146.

⁵⁷⁷ Marsh v. Alabama, 326 U.S. 501 (1946).

⁵⁷⁸ JACKSON i.m. 144.

⁵⁷⁹ Lloyd Corp. Ltd. v. Tanner 407 U.S. 551 (1968); Jackson v. Metro. Edison Co. 419 U.S. 345 (1974); Hudgens v. National Labor Relations Board 424 U.S. 507 (1976).

⁵⁸⁰ JACKSON i.m. 134.

⁵⁸¹ A kivételt a Legfelső Bíróság hozta létre a Marsh v. Alabama, 326 U.S. 501 (1946) ügyben, majd pontosította a kivétel körét a Jackson v. Metro. Edison Co., 419 U.S. 345, 352 (1974) ügyben.

csak az állam rendelkezik, ezért cselekedeteiket is úgy lehet megítélni mintha azok állami cselekedetek lennének.⁵⁸² Szerinte a közösségi oldalak elsődleges célja platform biztosítása a különböző szólásoknak, ez pedig nyitva áll bárki számára. Ebből a szemszögből nézve pedig lényegtelen, hogy állami forrásokkal gazdálkodnak-e, vagy utasíthatóak-e a kormányzat által, az számít csupán, hogy társadalmilag lényeges szerepet töltenek be, amellyel komoly hatással lehetnek a demokratikus nyilvánosságra, ezért elvárható, hogy bizonyos többletkötelezettségeket is teljesítsenek. Hasonló véleményen van Victoria D. Baranetsky is, aki szerint az internet meghatározó részét privatizálták a nagy online platformok, és olyan funkciókat is ellátnak, amelyek egyfajta közérdekű üzemként is felfoghatóak (példának hozza erre az adatok gyűjtését és azok kiszolgáltatását a hatóságok számára).⁵⁸³ A *Packingham v. North Carolina* ügyben⁵⁸⁴ a Legfelső Bíróság alkotmányellenesnek minősített egy jogszabályt, mely megtiltotta a regisztrált szexuális bűnelkövetőknek, hogy közösségi oldalakat használjanak. Indokolásában a Bíróság úgy fogalmazott, hogy a közösségi oldalakhoz való hozzáférés teljes tilalma meggátolja a felhasználót az Első Alkotmánykiegészítés által biztosított szólásszabadságának gyakorlásában.⁵⁸⁵ Bár a döntés a teljes tiltást érinti, a Bíróság megfogalmazása és érvelése alapot nyújthat később arra, hogy a hasonló platformokat kvázi állami funkciókat ellátó felületeknek tekintsék.⁵⁸⁶

7.4.2 Nyilvános közfórum

A második vizsgálandó fogalom a nyilvános fórum, vagy közfórum fogalma, mely főként az amerikai alkotmányjog sajátja, és eredetileg a klasszikus nyilvános helyeket értjük alatta. Ilyenek a köztér, közpark, az utca, olyan helyek amelyek általában az állam tulajdonában vannak, vagy az állam tartja fenn őket.⁵⁸⁷ Ezeken a helyeken az Első Alkotmánykiegészítés garantálja a szólás szabadságának jogát mindenkinek, és bár bizonyos korlátozások alkalmazhatóak az itt megfogalmazott megszólalásokra (a megszólalás idejére, módjára, vagy nyilvánvalóan jogsértő tartalmára vonatkozóan), alapvetően a Legfelső Bíróság által lefektetett alkotmányos elvek garantálják a szólás – legfőképpen tartalom alapján történő – szűk körű korlátozási lehetőségét.⁵⁸⁸ A nyilvános közfórumnak három szilárd kategóriája alakult ki a

⁵⁸² JACKSON i.m. 142.

⁵⁸³ Victoria D. BARANETSKY: Social Media and the Internet: A Story of Privatization. 35 *Pace Law Review* 304, 2015. 340-341.

⁵⁸⁴ *Packingham v. North Carolina* 137 S. Ct. 1730 (2017)

⁵⁸⁵ Uo. 1737.

⁵⁸⁶ KLONICK i.m. 1611.

⁵⁸⁷ John D. INAZU: The First Amendment's Public Forum. *William and Mary Law Review* vol. 56., 2015. 1165.

⁵⁸⁸ Uo. 1182.

Legfelső Bíróság gyakorlatában: tradicionális közfórum, kijelölt közfórum valamint a korlátozottan nyilvános fórum.⁵⁸⁹ A tradicionális közfórum esetében, vagyis szokványos utcák, terek és parkok használatánál a tartalmi korlátozás csak egészen kivételes esetben, életveszély bizonyítása alapján, szűken megfogalmazott ideiglenes bírói határozattal lehetne alkotmányos.⁵⁹⁰ Kijelölt közfórumról akkor beszélhetünk, ha ugyan a köztulajdonban lévő ingatlant tradicionális funkciója szerint nem véleménynyilvánítás és gyűlés céljára szánták ugyanakkor kijelölés útján nyilvános fórummá vált oly módon, hogy az állam megnyitotta a köztulajdonban lévő ingatlant a nagyközönség használatára, mint olyan helyet, ahol a véleménynyilvánítás gyakorolható.⁵⁹¹ A kijelölt nyilvános fórumon a tartalomalapú kontrollt így valamely kényszerítő államérdeknek alá kell támasztania, és szűkre szabottnak kell lennie a cél elérése érdekében.⁵⁹² A korlátozottan nyilvános közfórumok elsődlegesen azon az alapon különböztethetők meg, hogy vajon az állam általános vagy specifikus hozzáférést szándékozott-e biztosítani. A magántulajdonban lévő terület nem tárgya a nyilvános fórumokra vonatkozó elemzésnek, kivéve ha van alap az állami cselekvés megállapítására.⁵⁹³

A kérdés, hogy az internetet, vagy szűkebben a közösségi oldalakat tekinthetjük-e ilyen értelemben magánkézből lévő közfórumnak, ahol külön szabályokkal kell garantálni a szólás szabadságát. Jackson szerint a közösségi oldalak, mint virtuális terek nagymértékű hasonlóságot mutatnak a hagyományos közterekkel, hiszen mára a legtöbb internetező felhasználónak a közösségi oldalak biztosítanak megfelelő felületet véleményeik kifejtésére, a közösséget érintő kérdések megvitatására, egyszóval az Első Alkotmánykiegészítés által garantált jogok gyakorlására.⁵⁹⁴ Egyesek szerint az internet egésze önmagában minősülhetne közfórumnak, annak ellenére, hogy nem egy valódi helyről, hanem egy virtuális „piacterről” van szó. Bár ezt a Legfelső Bíróság nem erősítette meg egyetlen döntésében sem alsóbb bíróságok ugyanakkor több ízben fogalmazták meg az internetes közösségek közfórum jellegét.⁵⁹⁵

⁵⁸⁹ Russel L. WEAVER: Szólás- és vallásszabadság az Amerikai Egyesült Államokban. Wolters Kluwer, Budapest, 2019. 194.

⁵⁹⁰ Uo. 195.

⁵⁹¹ Uo. 203.

⁵⁹² Uo.

⁵⁹³ Uo. 206.

⁵⁹⁴ JACKSON i.m. 151.

⁵⁹⁵ Howard v. Am. Online Inc., 208 F.3d 741, 754 (9th Cir. 2000) ("A bíróság nem látja igazolhatónak, az AOL állami szereplőnek való elismerését.")

Young v. Facebook, Inc., 790 F. Supp. 2d 1110, 1116 (N.D. Cal. 2011) [A Facebook nem közfórum ("place of public accommodation")]

Különös kérdéseket vet fel az a helyzet is, hogy egyre több állami, kormányzati szerv használja a közösségi oldalakat kommunikációs eszközként.⁵⁹⁶ Donald Trump például szinte elsődleges kommunikációs eszközként használta a Twittert, Orbán Viktor rendszeresen jelentett be fontos intézkedéseket a COVID-19 járvány idején a Facebookon, de szerte a világon rendszeresen használják a közösségi oldalakat tájékoztatásra rendőrségek, állami intézmények, államfők. Ezen esetekben első kérdésként rögtön az merül fel, hogy vajon a felhasználási szerződés, és egyéb jogok és kötelezettségek szempontjából ugyanolyan felhasználónak minősülnek-e mint bárki más? A nyilvánosság számára egyértelmű, hogy máshogy ítélendő meg ezen aktorok tevékenysége a platformokon mint az egyszerű felhasználóké, ugyanakkor a legtöbb közösségi oldalon nincsenek külön politikai vezetőkre vagy állami szereplőkre vonatkozó szabályok, legtöbbször csupán az általános közszereplői státuszt kapják meg ezek a profilok.

Talán a legtöbb figyelmet kapó hasonló eset az Amerikai Egyesült Államok elnökének Twitter-fiókjával kapcsolatban merült fel. Az ügyben felmerülő kérdés az volt, hogy vajon az amerikai elnök letilthat-e másokat fiókjának, üzeneteinek figyelemmel kísérésétől („követésétől”). A Knight First Amendment Institute és az ügyben érintett 7 letiltott személy pert indított az elnök ellen, amiért le lettek tiltva az elnök hivatalos, @realDonaldTrump oldala által. Az ügyet tovább bonyolította ugyanis az a körülmény, hogy az említett felhasználói fiók nem az Egyesült Államok elnökének hivatalos fiókja, hanem Donald Trump saját, 2009 óta meglévő oldala, vagyis már jóval elnökké történő megválasztása előtt is használta azt. Az ügyben 2018-ban, első fokon⁵⁹⁷ az egyik New York-i kerületi bíróság megállapította, hogy az elnök felhasználói fiókja „kijelölt nyilvános fórum”, amelyről nem lehet kitiltani azokat, akiknek véleménye nem sérti meg a szólásszabadság határait.⁵⁹⁸ Bár a Fehér Ház nem tulajdonosa a fióknak, az azonban a befolyása, irányítása alatt működik, ez pedig elég a fórumjelleg megállapításához, ahol a politikai vélemények korlátozása megengedhetetlen.⁵⁹⁹ Később, 2019-ben a második kerületi fellebbviteli bíróság megerősítette⁶⁰⁰ ezt a döntést, 2020-ban azonban az elnök jogi képviselte

Murawski v. Pataki, 514 F. Supp. 2d 577, 588 (S.D.N.Y. 2007) (A Yahoo!-t nem terheli felelősség azért, mert cenzúrázott egy politikai üzenetet egy kormányzóválasztás kampányában.)

Noah v. AOL Time Warner, Inc., 261 F. Supp. 2d 532, 546 (E.D. Va. 2003) (Annak ellenére, hogy az AOL pusztán azért törölte egy felhasználó fiókját, mert az Iszlám-szimpatizáns kijelentéseket tett közzé, az AOL nem vonható felelősségre, mivel nem állami szereplő, és az oldal nem közfórum.)

⁵⁹⁶ L. Ross RINEHART: "Friending" and "Following" the Government: How the Public Forum and Government Speech Doctrines Discourage the Government's Social Media Presence. 22 *Southern California Interdisciplinary Law Journal* 781, 2013.

⁵⁹⁷ Knight First Amendment Institute at Columbia University v. Trump no. 17 Civ. 5205 (NRB) (SDNY, 2018. május 23.).

⁵⁹⁸ Uo. 580.

⁵⁹⁹ KOLTAY i.m. (2019b) 9-10.

⁶⁰⁰ Knight First Amendment Inst. at Columbia University v. Trump, 928 F.3d 226 (2d Cir. 2019).

a Legfelső Bírósághoz fordult,⁶⁰¹ mivel szerintük a bíróság tévesen állapította meg azt, hogy a kitiltás nem egy magánszemély, hanem az állam általi cselekedet volt, valamint, hogy a fiók kijelölt nyilvános fórum lenne.⁶⁰² Ahogyan azt korábban már bemutattam, a Legfelső Bíróság új eljárásra kötelezte a kerületi bíróságot,⁶⁰³ Thomas Bíró az ügyhez fűzött párhuzamos véleményében azonban kitért a Twitter közfórumnak való minősítésének nehézségeire is, kifejtve, hogy bár az egyes államok jogértelmezése eltérhet, a Twitter és más hasonló digitális platformok nagy mértékben hasonlíthatóak a közfórumokhoz, kérdés azonban, hogy a szövetségi joggyakorlat alkalmazni fogja-e ezt a jövőben ezekben az esetekben, ahol nem offline, fizikai helyekről hanem online platformokról van szó.⁶⁰⁴ 2019-ben a Negyedik Kerületi Fellebbviteli bíróság hasonlóan döntött a Davison v. Randall ügyben,⁶⁰⁵ ahol egy megyei képviselő hivatalos Facebook-oldalát nyilvános közfórumnak nyilvánított, megállapítva, hogy az onnan történő kitiltás alkotmányellenes nézőpont-alapú szóláskorlátozás.⁶⁰⁶

A Twitter és a felhasználók viszonyában tehát bár alapvetően nem alkalmazható a közfórum-doktrína, de felhasználó és felhasználó között, ha az egyik egy választott tisztségviselő, akkor már igen. Vagyis az a felület, amelyet nyilvános politikai kommunikációra használnak egy közösségi oldalon, lehet közfórum.⁶⁰⁷ A döntésekből ellenben az olvasható ki, hogy a közfórum üzemeltetője, fenntartója elsősorban a politikus maga, nem pedig a platform. Ez pedig egy kettős rétegződésű felelősségi rendszert hoz létre, ahol a nyilvános közfórum tulajdonosa csak akkor tilthat le vagy tilthat ki bizonyos véleményeket fórumáról, ha azok az Első Alkotmánykiegészítés védelmi körén kívül eső megnyilvánulások (pl. fenyegetés, obszcenitás, gyermekpornográfia),⁶⁰⁸ mindez azonban nem érinti a platform üzemeltetőjének saját jogosultságát a felhasználási feltételeibe ütköző megnyilvánulások korlátozására. Érdekes következménye volt Trump és a Twitter vitájának, hogy 2021. májusában új floridai törvényt

⁶⁰¹ Petition for Writ of Certiorari, Knight First Amendment Inst. at Colum. Univ. v. Trump, No. 20-197 (Aug. 20, 2020) https://www.supremecourt.gov/DocketPDF/20/20-197/150726/20200820102824291_Knight%20First%20Amendment%20Inst.pdf

⁶⁰² Gabriel L. MARX: Knight Institute v. Trump: The Battle for the Block Button Continues. http://wakeforestlawreview.com/2020/10/knight-institute-v-trump-the-battle-for-the-block-button-continues/#_ftn7

⁶⁰³ Joseph R. Biden, Jr., President of the United States, et al., Petitioners v. Knight First Amendment Institute at Columbia University, et al. No. 20–197. 2021 április 5-i ítélet. https://www.supremecourt.gov/opinions/20pdf/20-197_5ie6.pdf

⁶⁰⁴ Uo. 9.

⁶⁰⁵ Davison v. Randall, No. 17-2002 (4th Cir. 2019).

⁶⁰⁶ Meghan M. BROWN: Blocked: Twitter, Trump, and the Public Forum Doctrine. <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=d848431d-cf56-4dfe-92cb-89afcd7710be>

⁶⁰⁷ KOLTAY i.m. (2019b) 9-10.

⁶⁰⁸ Dawn Carla NUNZIATO: From Town Square to Twittersphere: The Public Forum Doctrine Goes Digital. 25 *Boston University Journal of Science & Technology Law* 1, 2019. 57-58.

fogadtak el, amely kimondja, hogy a közösségi média platformok nem függeszthetik fel politikai tisztséget viselő vagy azokra jelöltként pályázó személyek fiókját 14 napnál hosszabb időre.⁶⁰⁹ Amennyiben a platform túllépi ezt az időtartamot, naponta 250.000 dollár bírságot kell fizetnie.⁶¹⁰

Alapvetően azt mondhatjuk, hogy privát cégek, profitorientált vállalatok működtetik ezeket az oldalakat, így a magántulajdon feletti rendelkezés mindig előtérbe fog kerülni.⁶¹¹ A közfórum és a magántulajdon korlátaival kapcsolatban az *Appleby v. the United Kingdom* ügyben⁶¹² az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) kimondta, hogy egy magántulajdonban lévő bevásárlóközpont nem minősül közfórumnak, így annak tulajdonosa jogszerűen tilthatta meg a panaszosoknak tiltakozó véleményük kinyilvánítását és aláírások gyűjtését a pláza területén. Bár a közösségi tereken sem az önkormányzatok sem az állam nem hivatkozhatnak tulajdonosi minőségükre a nekik nem tetsző kommunikáció tiltása vagy korlátozása céljából, az EJEB szerint ebben az esetben a véleménynyilvánítás szabadságának meg kell hajolnia a tulajdonhoz való joggal szemben, mivel a panaszosoknak számos más mód is rendelkezésére állt véleményük hatékony kifejtésére.⁶¹³ (Különvéleményében Rait Maruste bíró ugyanakkor kifejtette, hogy a pláza szerinte mindenképpen *forum publicum*, és a társadalom változásainak következtében nem vonatkoztathatóak rá az „én házam az én váram” típusú érvek.⁶¹⁴) A Bíróság az ítélet indokolásában kitér arra, hogy az Egyesült Államok bíróságainak döntéseiben megfigyelhető az a trend, hogy a szólásszabadság elveit kiterjesztik magántulajdonok területére is, ugyanakkor ezek a döntések nagyon szerteágazó törvények és körülmények együtthatóinak eredményei, koránt sincs konszenzus a kérdésben, és a Legfelső Bíróság sem erősítette meg ezt a gyakorlatot.⁶¹⁵

A szólásszabadság általános európai értelmezése szerint kizárólag az állami, önkormányzati tulajdonban álló területek használhatóak fel ezen jogok gyakorlására. A magántulajdonú helyek, platformok teljes kizárása e körből jelentős mennyiségű szólást, illetve azok hatékonyságát is korlátozhatja, ráadásul mivel a tulajdonos szabadon döntheti el, kit enged be

⁶⁰⁹ Bill No. SB 7072 (2021) <https://www.flsenate.gov/Session/Bill/2021/7072/Amendment/942955/PDF>

⁶¹⁰ Cody GODWIN: Florida governor signs bill to ban Big Tech 'deplatforming'. <https://www.bbc.com/news/technology-56952435>

⁶¹¹ JACKSON i.m. 154.

⁶¹² No. 44306/98. 2003 május 6-i ítélet.

⁶¹³ UDVARY Sándor: A médiaszabályozás alkotmányos alapjai, a kommunikációs alapjogok. In: KOLTAY i.m. (2019a) 148.

⁶¹⁴ Maruste bíró különvéleménye. *Appleby v. the United Kingdom*.

⁶¹⁵ *Appleby v. the United Kingdom*, Indokolás, 46. bek.

a területre, és kit zár ki onnan, ez a gyakorlat erőteljesen diszkriminatív is lehet. Ennek következtében a magánérdek védelme bizonyos esetekben a közérdek ellenében hathat.⁶¹⁶

Persze az is lehetséges, hogy egy harmadik utat választunk, és nem meglévő alkotmányos rendszerekbe próbáljuk meg beilleszteni a közösségi oldalakat, hanem ahogy Argyro P. Karanasiou javasolja, létrehozhatunk egy speciális, digitális alapjogot, mely képes az online tér sajátosságaira reagálva komplex védelmet nyújtani.⁶¹⁷ Ezt a gondolatot folytatva azonban igen ingoványos területre érkezünk, hiszen egy újonnan megalkotott teoretikus alapjog garanciális rendszere igencsak képlékeny, és annak tartalmát is nehéz lenne úgy meghatározni, hogy valójában még azt sem tudjuk, milyen aspektsaiban kellene eltérni a hagyományos szólásszabadság általi védelemtől.

7.5 Következtetések

- A közösségi médiában megjelenő tartalmak nagyobb része egyértelműen alkotmányosan védett szólásnak minősül, azok korlátozása így szóláskorlátozásnak minősülhet. Erre a korlátozásra a felhasználási feltételek adnak lehetőséget, mellyel így egy minden jogalkotótól független magánszabályozás jön létre.
- Véleményem szerint a közösségi média platformok által „privatizált szólásszabadság” szerződéses jogviszonnyal történő legitimálása bizonyos felhasználói szám felett már nem tartható álláspont. A Facebook, a Twitter, a Youtube ma már a közbeszéd egyértelmű fórumai, sőt sokszor annak alakítói is. Ezekre a platformokra óriási társadalmi felelősség hárul, melyet nem lehet figyelmen kívül hagyni. A társadalmi diskurzusok jelentős része világszerte ezeken a felületeken zajlik, és a társadalmi párbeszédben megjelenő, vagy abból kitiltott vélemények körének meghatározására nem lehet hivatkozási alap a szerződéses jogviszony.
- Álláspontom szerint a közösségi média platformok nagy mértékben befolyásolhatják a felhasználók alapjogainak érvényesülését, így esetükben érvényesíthető az alapjogok horizontális hatálya. A Themel-döntéshez hasonló módon tartom elképzelhetőnek a szólásszabadság alkotmányos garanciáinak beépítését a felhasználó és a platform közötti magánjogi jogviszonyba, azonban álláspontom szerint érdemes lenne ezt jogszabály által is megerősíteni. Ebben világosan meg lehetne határozni, hogy a

⁶¹⁶ KOLTAY András: A szólásszabadság alapvonalai. Budapest, Századvég, 2009. 186.

⁶¹⁷ Argyro P. KARANASIOU: On Balancing Free Speech in a Digital Context. 6 *Masaryk University Journal of Law and Technology* 247, 2012. 257-260.

platformoknak milyen jellegű szólásokat kell eltávolítani, és milyen jellegű szólásokat kellene érintetlenül hagynia platformján. Ezáltal nem csupán az lenne biztosítható, hogy az adott országban tiltott szólások egyértelműen azonosíthatóak és eltávolíthatóak legyenek, hanem az is, hogy az alkotmányosan védett véleményeket ne lehessen eltávolítani az közbeszéd egyik legjelentősebb színteréről.

- A közfórum doktrína véleményem szerint nehézkesen lenne alkalmazható a közösségi média platformok egészére, hiszen sokszor fizikai terek esetében sem mindig állja meg a helyét az analógia, ráadásul a közösségi oldalakon rengeteg különböző felület található, melyek funkciója merőben eltér (személyes profilok, üzleti oldalak, közszereplők oldalai, hirdetési felületek stb.), ezért nem alkalmazható mindegyik esetében a közfórum analógia. Azonban a politikusok, választott tisztségviselők hivatalos profiljai véleményem szerint tekinthetők közfórumnak, hiszen ott sokkal szűkebb, meghatározott felületről beszélünk, ahol egyértelműen közéleti diskurzusok folynak.

8. A közösségi média és az álhírek

A közösségi média demokratikus nyilvánosságra gyakorolt hatásának esszenciája az utóbbi években az ún. álhírek jelenségében öltött testet. A téma kapcsán nagyon pontosan nyomonkövethető a szólásszabadság alkotmányos határainak és a közösségi oldalak tömegbefolyásoló hatásának kapcsolata, valamint az, hogy milyen valós következményekkel járhat a közösségi oldalak tájékozódásban betöltött szerepének ilyen mértékű megerősödése. Dolgozatomban emiatt fontosnak találtam egy egész fejezetet szentelni a téma beható vizsgálatának.

8.1 Az álhírek jelentősége, fogalmi meghatározása

„Ha tőlem függene, a sajtótörvénynek csak egy paragrafusa volna: hazudni nem szabad.”

A fenti, Deák Ferencnek tulajdonított idézet sokszor előkerül a sajtószabadságról, vagy a hamis hírekről folyó viták során, sőt, a Társaság a Szabadságjogokért egyenesen jelmondatává választotta 2019-ben, amikor meghirdette dezinformáció elleni kampányát.⁶¹⁸ Csakhogy az idézett mondat hitelessége erősen kétségbe vonható, nincs ugyanis egy hiteles forrásunk sem arról, hogy Deák ezt mikor és milyen körülmények között mondta. Írásos nyoma csupán egy anekdota-gyűjteményben van,⁶¹⁹ sőt, egyesek szerint Mikszáth Kálmán adta ezen szavakat Deák szájába, amikor *Gavallérok* című kisregényének egy szereplője gúnyolódott az akkori újságírókon.⁶²⁰ Így tehát a hamis hírek ellen felhozott idézet önmaga is hamis hír.

Napjainkban különösen a fiatalabb felhasználók számára a legfőbb formációforrás az online média. A húsz év alattiaknál az internet szinte az egyetlen információforrás, 95 százalékuk az internetről értesül a számukra fontos dolgokról, a tévé már csak tizből három fiatalnál része a

⁶¹⁸ Szabad január: Kampány a propagandamédia ellen. <https://tasz.hu/cikkek/hazudni-nem-szabad-kampanyt-inditunk-az-allami-propaganda-mediaval-szemben>

⁶¹⁹ TÓTH Béla: Szájról szájra. A magyarság szálló igéi. Budapest, Athenaeum, 1907. 113. Idézi: HORVÁTH Attila: A Magyar média története a rendszerváltástól 1998-ig. In: PÁÁL Vince (szerk.): A magyarországi médiaháború története. Budapest, CompLex, 2013. 47.

⁶²⁰ „Én minden lapból kiveszem az igazat, mert le tudom számítani, amit az újságíró hozzátett a pártállása kedvéért. Az öreg Deák azt mondta, hogy csak egy paragrafusból álljon a sajtótörvény: »hazudni nem szabad.« No hiszen, megadta neki. Hát van valami a természetben, ami nem hazugság? Csal minden és mindenki. Csalnak a férfiak, csalnak az asszonyok...” KELEN Károly: Ne hazudj! <https://medial.hu/2019/02/04/hazudni-nem-szabad-sajtotorveny/>

napi rutinnak, a nyomtatott sajtó és a rádió pedig számukra szinte láthatatlan.⁶²¹ Az internetnek és a közösségi oldalaknak köszönhetően rendelkezésre álló információk könnyű hozzáférhetőségének egyik potenciális előnye, hogy fokozza a demokratikus folyamatokban való részvétel lehetőségét, és inkluzívabbá teszi azokat. Ugyanakkor ezek az új technológiák, amelyek hasznosak lehetnek a demokráciára nézve, felhasználhatók a félrevezető információk precedens nélküli nagyságrendű, gyorsaságú és célzottságú terjesztésére is, és ily módon - különösen a közösségi médián keresztül - személyre szabott információs köröket hoznak létre, továbbá a dezinformációs kampányok erőteljes visszhangkamráivá válnak. Egy 2018-as felmérés szerint az európaiak 83 %-a gondolja úgy, hogy a hamis hírek általánosságban problémát jelentenek a demokrácia számára.⁶²² Számos szociológiai és kommunikációelméleti oka van, hogy az online közegben miért és hogyan terjedhet ilyen mértékben a hamis, félrevezető információ, mellyel könnyen be lehet csapni a hiszékenyebb felhasználókat.⁶²³ A fő probléma viszont talán nem is abban rejlik, hogy a felhasználók hisznek ezeknek a hamis híreknek, hanem hogy a gyorsan és nagy mértékben terjedő hamis hírek között elvesz a valódi információ. Így tehát a közösségi média környezetben a szólás elhallgattatása nem cenzúra útján történik, hanem sok más beszéddel, vagyis dezinformációval történő megfullasztással.

A dezinformáció az Európai Bizottság szerint csorbítja az intézményekbe, valamint az online és a hagyományos médiába vetett közbizalmat és alááshatja a demokratikus berendezkedések alapjait azáltal, hogy akadályozza a polgárokat abban, hogy olyan hiteles információkhoz jussanak hozzá, melyekre támaszkodva megalapozott döntéseket hozhatnak.⁶²⁴ A félretájékoztatás emellett gyakran szolgálja a radikális és szélsőséges eszméket és tevékenységeket, sőt, némelyek szerint súlyosan hátrányosan befolyásolja magát a véleménynyilvánítás szabadságát is. A tömegeket célzó online dezinformációs kampányokat belföldi és külföldi szereplők egyaránt széles körben használják bizalmatlanság és társadalmi feszültségek gerjesztésére, de akár olyan idegen országok által végzett dezinformációs kampányok is fenyegetést jelenthetnek, amelyek veszélyeztetik a demokratikus választási

⁶²¹ NMHH: tarol az okostelefonos életforma – nemcsak a fiataloknál. http://nmhh.hu/cikk/203518/NMHH_tarol_az_okostelefonos_életforma_nemcsak_a_fiataloknál

⁶²² Final results of the Eurobarometer on fake news and online disinformation <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-results-eurobarometer-fake-news-and-online-disinformation>

⁶²³ L. pl. KREKÓ Péter: Tömegparanoia: az összeesküvés-elméletek és álhírek szociálpszichológiája. Budapest, Athenaeum, 2018. 3. fejezet; Edmund L. Andrews: How fake news spreads like a real virus. <https://engineering.stanford.edu/magazine/article/how-fake-news-spreads-real-virus>

⁶²⁴ Európai Bizottság: Európai megközelítés az online félretájékoztatás kezelésére. COM(2018) 236 final, Brüsszel, 2018.4.26. 1-2.

folyamatok tisztaságát.⁶²⁵ Az elmúlt években legalább 18 országban a választások során derült fény online manipulációra és a félretájékoztatási taktikákra.⁶²⁶ Egyesek szerint a dezinformáció pedig már nemzetbiztonsági kockázatot is jelent.⁶²⁷ A hamis hírek kérdése ezért sokkal fontosabb lehet, mint azt elsőre gondolnánk.⁶²⁸

A legtöbb témával foglalkozó tudományos írás az álhírek problémájának jogi és politikai vetületét elemzi. Azonban meg kell említenünk a hamis hírek kereskedelemre gyakorolt hatását is, ugyanis az általuk generált reklámbevételek és az ehhez kapcsolódó technikai kérdések szintén nagyon fontosak lehetnek.⁶²⁹ A dezinformációval kapcsolatos veszélyekre már az Állami Számvevőszék is reagált, és kampányt hirdetett a pénzügyi szektorban terjedő hamis hírek ellen.⁶³⁰ Egy, az Ethereum nevű kriptovaluta alapítójával kapcsolatos hamis hír például, hogy 4 milliárd dollár veszteséget okozott a valuta árfolyamában.⁶³¹ Az álhírek terjedése ugyanígy nagy veszélyt jelenthet az egészségügy területén, például az oltásellenes mozgalmakat támogató hamis hírek kapcsán,⁶³² de közvetlen hatásai is súlyosak lehetnek: Indiában például hamis hírekkel feltüzelt tömeg ölt meg három embert.⁶³³

8.2 Az álhír fogalma

Az álhíreknek egyelőre még nincsen tudományos konszenzus alapján született definíciója. Nagyon sokan az álhír kifejezést használják az angolból származó *fake news* kifejezés fordításaként, az álhír elnevezés azonban nem tekinthető tudományos szakszónak, terminus technicusnak, jelenleg sokkal inkább politikai koncepcióvá alakult a gyakorlatban.⁶³⁴ Ezen felül

⁶²⁵ Európai Bizottság: Európai megközelítés az online félretájékoztatás kezelésére. COM(2018) 236 final, Brüsszel, 2018.4.26. 1-2.

⁶²⁶ Európai Bizottság: Európai megközelítés az online félretájékoztatás kezelésére. COM(2018) 236 final, Brüsszel, 2018.4.26. 2.

⁶²⁷ SZICHERLE Patrik: Hogyan küzdjünk a dezinformáció ellen? *Political Capital*, 2018. 4-5. https://www.politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/dezinfo_guide_tanulmany_20181126.pdf

⁶²⁸ Sandra L. BORDEN – Chad TEW: The role of journalist and the performance of journalism: Ethical lessons from „fake” news (seriously). 22 *Journal of Mass Media Ethics* 4, 2007. 302.

⁶²⁹ Lilli LEVI: Real “Fake News” and Fake “Fake News”. 16 *First Amendment Law Review* 232, 2018. 240.

⁶³⁰ HORVÁTH Gergő: A számvevőszékek és a hamis hírek világa. <https://www.aszhirportal.hu/hu/hirek/a-szamvevoszek-es-az-alhirek-vilaga>

⁶³¹ Jeff John ROBERTS: Hoax Over ‘Dead’ Ethereum Founder Spurs \$4 Billion Wipe Out. <https://fortune.com/2017/06/26/vitalik-death/>

⁶³² L. Lesley CHIOU – Catherine TUCKER: Fake News and Advertising on Social Media: A Study of the Anti-Vaccination Movement. National Bureau Of Economic Research Working Paper 25223. <https://www.nber.org/papers/w25223>

⁶³³ KOVÁCS-ANGEL Marianna: Internetes álhírekkel felhergelt indiaiak öltek meg három embert <https://24.hu/kulfold/2018/05/25/india-alhirek-gyilkossag/>

⁶³⁴ ACZÉL Petra: A hamis hír: kommentár a jelenség értelmezéséhez. *Századvég* 2017/2. 10.

az álhír elnevezés nyelvtanilag is inkább azt sugallja, hogy az adott tartalom csupán a hír fogalmának nem felel meg, nem adja át a mögöttes tartalom valótlan jellegét. Ezért a tanulmány során a hamis hírek vagy a dezinformáció fogalmát használom. A hamis hírek valamint az online félreinformálás felismerésekor nehézséget okoz a tényközlésnek, csúsztatásnak, propagandának, véleménynyilvánításnak illetve a pusztá szórakoztatásnak az elhatárolása. Ebben a körben számos szerző nagyon különböző módon csoportosítja a valótlan állításokat, amely szintén jól jelképezi, hogy milyen sokrétű problémával állunk szemben.

Mivel már maga a hírfogalom sem írható le egyetlen egzakt, normatív definícióval, nehéz annak megfogalmazása, hogy milyen jellemzőkkel írhatóak le a hamis hírek. Denis McQuail a tömegkommunikáció elmélete című művében megfogalmazza, hogy a hírforma számos aspektusa összefügg a tényyszerűség, avagy a ténylegesség értelmében vett objektivitásra való törekvéssel, így tehát ami nem tényyszerű, elméletben akár hírnek se lehetne nevezni.⁶³⁵ A hamis hírek jelölésére az angol nyelvben alkalmazott legismertebb kifejezés a *fake news*, mára teljesen elvesztette az eredeti értelmét, ezt ugyanis egyre inkább politikusok kezdték el bármire használni, ami ellent mondhat a véleményüknek, aminek egyébként igen komolyan káros hatásai lehetnek a demokráciára nézve.⁶³⁶ A *fake news* kifejezést több kutató szerint is már annyiféle módon használták, hogy mára már el is vesztette eredeti jelentését, így fel is kellene hagyni a kifejezés használatával.⁶³⁷ Lili Levi szerint a *fake news* kategória jelenthet egyszerre kattintásvadász címeket, politikai motivációjú félretájékoztatást, szatírárt, konspirációs teóriákat, de ugyanígy jelentheti a “megbélyegző” által nem kedvelt sajtóorgánumokat, vagy a véletlen sajtóhibákat is. Ezért szerinte megfelelőbb lenne a “konstruált hamis információ” kifejezést használni.⁶³⁸ Ezzel kissé ellenkezően Ryan Walters amellett foglal állást, hogy csupán azért, mert az emberek többsége pontatlanul használja, még nem szabad elvetnünk a *fake news* kifejezést, hiszen az a közbeszédből nem fog emiatt eltűnni, ehelyett inkább rehabilitálni kellene a kifejezést, és tudományosan is értelmezhető jelentéstartalmat adni neki.⁶³⁹ Definíciós javaslata szerint nem kell számításba vennünk a hamis hír közzétételének indítékát, a *fake news* kifejezésnek csupán három eleme van: olyan lényegileg hamis módon

⁶³⁵ MCQUAIL i.m. 2015. 619.

⁶³⁶ BALASSA Bence: Egy új háború alapvonalai. Az online párhuzamos narráció morálfilozófiai vázlata. In: GAÁL Gyula – HAUZINGER Zoltán (szerk.): A XXI. század biztonsági kihívásai. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2018. 52.

⁶³⁷ Mark VERSTRAETE – Derek E. BAMBAUER – Jan R. BAMBAUER: Identifying and Countering Fake News. Arizona Legal Studies Discussion Paper No. 17-15, 2017. 4.

⁶³⁸ LEVI i.m. 246-248.

⁶³⁹ Ryan M. WALTERS: How to Tell a Fake: Fighting Back Against Fake News on the Front Lines of Social Media. 23 *Texas Review of Law & Politics* 111, 2018. 119.

közzétett tartalom, amely hírek adja ki magát és amely objektíven hamis megállapításokat tartalmaz.⁶⁴⁰ Más szerzők szerint olyan cikkek, amelyek megjelenésük és tartalmuk alapján valós hírek közlésének tűnnek, és szándékosan legalább egy olyan lényeges ténybeli állítást tartalmaznak, amelyről empirikusan igazolható, hogy az hamis, és semmilyen más módon sem áll a tisztességes tájékoztatás követelményének védelme alatt.⁶⁴¹

Brittany Vojak négy kategóriába sorolja a hamis híreket. Különbséget tesz szándékos és véletlen terjesztésű hamis hírek között, ezeken belül pedig két-két típust különböztet meg. A szándékoson belül a profitorientált valamint a befolyást kereső hamis híreket, a véletlenül pedig a virális híreket és a hanyag újságírás miatt megjelenő híreket.⁶⁴² Az Arizona egyetem kutatói több kategóriáját állítják fel a hamis híreknek: az első kategóriába a szatírák tartoznak, melyek szándékosan hamisak, anyagi haszonszerzés céljából teszik közzé, és nem céljuk az olvasók valódi megtévesztése.⁶⁴³ Tipikus példa erre hazánkban a Hírcsárda,⁶⁴⁴ vagy az amerikai The Onion⁶⁴⁵ „hírportál”. A második kategóriába az ún. hoax-okat sorolják, amelyek szintén szándékosan hamisak, anyagi haszonszerzés céljából teszik közzé, azonban kifejezett céljuk az olvasók valódi megtévesztése.⁶⁴⁶ Ez lehet olyan virálisan terjedő hamis információ, mint például, hogy „fizetős lesz a Facebook”,⁶⁴⁷ vagy hogy egy Youtuber szexuálisan közösült a macskájával.⁶⁴⁸ Harmadik kategóriába tartozik a propaganda, mely szándékosan hamis vagy félrevezető információkból áll, kifejezett célja az olvasók valódi megtévesztése, a közzététel célja azonban nem elsősorban anyagi haszonszerzés, hanem politikai vagy hasonló befolyásszerzés.⁶⁴⁹ A tanulmány szerzői szerint tehát a két vizsgálandó szempont, hogy a közzétevő valójában meg akarja-e tévesztetni az olvasókat, valamint hogy ezt anyagi vagy más célból teszi-e. Randall D. Nice is a motiváció felől közelítve tesz különbséget a hamis hírek között, szerinte a hamis híreknek négy kategóriája van: ideológiai indíttatású, anyagi

⁶⁴⁰ Uo. 120.

⁶⁴¹ Clay CALVERT – Stephanie MCNEFF – Austin VINING – Sebastian ZARATE: A hamis hírek és az Első Alkotmánykiegészítés – Az elmélet és a doktrína közötti szakadék áthidalása. In *Medias Res*, 2019/2. 278.

⁶⁴² Brittany VOJAK: Fake News: The commoditization of internet speech. 48 *California Western International Law Journal* 123, 2017. 130.

⁶⁴³ VERSTRAETE et al. i.m. 5.

⁶⁴⁴ <https://hircsarda.hu/>

⁶⁴⁵ <https://www.theonion.com/>

⁶⁴⁶ VERSTRAETE et al. i.m. 6.

⁶⁴⁷ Már megint terjed a fizetős Facebook kamu üzenet. <https://pcworld.hu/pcwlite/fizetos-facebook-hoax-kamu-uzenet-265431.html>

⁶⁴⁸ Miért terjesztette el az internet az egyik legnépszerűbb youtuberről, hogy megdugta a macskáját? <https://24.hu/szorakozas/2019/04/14/shane-dawson-youtube-youtuber-macska-cica-szex-internet-hoax-konteo-meme/>

⁶⁴⁹ VERSTRAETE et al. i.m. 6.

indíttatású, állami propaganda és szatíra.⁶⁵⁰ Hunt Allcott és Matthew Gentzkow elválasztja a hamis híreket – amik bizonyíthatóan hamis és félrevezetésre alkalmas hírek, újságcikkek – az újságírói tévedésektől, a pletykáktól, a konspirációs teóriáktól, a szatírától és politikusok valótlán kijelentéseitől.⁶⁵¹ Damian Tambini hat kategóriát állít fel arra, hogy mit szokás *fake news*-nak hívni: szándékos hazugság politikai céllal, szándékos hazugság gazdasági céllal, paródia, rossz újságírás (meg nem erősített hamis információ terjesztése), ideológiailag ellenzett sajtó valamint a hagyományos hatalmi berendezkedést megkérdőjelező sajtó.⁶⁵² Claire Wardle hat típust különböztet meg a hamis információ terjesztési módjai alapján: (1) Hiteles forrás használata nem megfelelő kontextusban; (2) Eredeti híroldalakat utánzó, a márkájuk hitelességét kiaknázó, hamis oldalak; (3) Hamis híroldalak; (4) Hamis információt terjesztő vizuális elemek (képek, videók), mémek; (5) Manipulált tartalom; (6) Paródiatartalmak (szatíra).⁶⁵³

Hazai szerzők a hamis hírek két formáját különböztetik meg terjedésük szándékossága szerint: „a hamis hírek olyan hamis információkat jelentenek, amelyeket vagy szándékosan terjesztenek olyan személyek, akiknek az igazság nem fontos, de politikai előnyt vagy az internetforgalomból származó hasznot remélnek a hamis hírek megosztásából, vagy nem szándékosan olyan újságírók, akik nincsenek tisztában a hírek hamis voltával”.⁶⁵⁴

Van olyan megközelítés, amely megkülönbözteti a „misinformation” és a „disinformation” kifejezéseket, előbbi alatt a véletlen félretájékoztatást, vagy véleménycikket, utóbbi alatt pedig a szándékos félretájékoztatást értve.⁶⁵⁵ „A dezinformáció olyan, a tények manipulációján alapuló írott vagy szóbeli kommunikáció, ami kísérletet tesz a célpont véleményének és a viselkedésének megváltoztatására oly módon, hogy az eredmény az azt terjesztő félnek

⁶⁵⁰ Randall D. NICE: Reviving the Lost Tort of Defamation: A Proposal to Stem the Flow of Fake News. 61 *Arizona Law Review* 205, 2019. 211-212.

⁶⁵¹ Hunt ALLCOTT – Matthew GENTZKOW: Social Media and Fake News in the 2016 Election. 31 *Journal of Economic Perspectives* 2, 2017. 214.

⁶⁵² Damian TAMBINI: Fake News: Public Policy Responses. 20 Media Policy Brief, London School of Economics and Political Science. 2017. 4-5.

⁶⁵³ Claire WARDLE: 6 types of misinformation circulated this election season. https://www.cjr.org/tow_center/6_types_election_fake_news.php Idézi: VESZELSZKI Ágnes: A hamis hírek extra- és intralingvális jellemzői. *Századvég* 2017/2. 53-54.

⁶⁵⁴ Veszelszki Ágnes: A hamis hírek extra- és intralingvális jellemzői. *Századvég* 2017/2. 55.

⁶⁵⁵ Andrea RENDA: The legal framework to address fake news: possible policy actions at the EU level. Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, 2018. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/619013/IPOL_IDA\(2018\)619013_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/619013/IPOL_IDA(2018)619013_EN.pdf)

kedvezzen.”⁶⁵⁶ Az Európai Unió által létrehozott Hamis hírekkel és az internetes félretájékoztatással foglalkozó magas szintű munkacsoport⁶⁵⁷ definíciója szerint a dezinformáció „olyan igazolhatóan hamis vagy félrevezető információ, amelyet gazdasági haszonszerzés vagy szándékos megtévesztés céljából hoznak létre, hoznak nyilvánosságra és terjesztenek, és amely kárt okozhat a közérdeknek. Nem tartoznak a félretájékoztatás körébe a jelentéstételi hibák, a szatírák és paródiák, illetve az egyértelműen azonosítható módon pártokhoz köthető hírek és kommentárok.”⁶⁵⁸ Ezen definíciós körbe azonban nem tartoznak bele azok az online tevékenységek, amelyek egyébként jogsértő cselekmények (pl. rágalmazás, becsületsértés, gyűlöletbeszéd) és jelenleg is tagállami vagy Uniós szabályozás tárgyai. A dezinformáció célja destruktív, miközben kétségeket kelt a tények torzításával és meghamisításával, zavart kelt az emberekben és gyengíti az intézményekben és az elfogadott politikai folyamatokba vetett bizalmukat.⁶⁵⁹

Meg kell említenünk még a félrevezető információk kategóriáján belül az ún. hoax-ot, amely valóságosnak állítja be azt, ami elsőre képtelenségnek látszik, de megfelelő kereteket használva hihetővé tesz nem létező eseteket vagy összeesküvéseket. A hoax kifejezés alapvetően olyan láncleveleket vagy megtévesztő online tartalmakat jelöl, melyek célja, hogy minél több felhasználóhoz eljutva egyre nagyobb levélforgalmat generáljanak, vagy éppen gúnyt űzenek azokból, akik elhiszik és megosztják a valótlan információkat. A hoaxnak ezenkívül nem célja például a bevételszerzés, esetükben valójában csalásról sem beszélhetünk.⁶⁶⁰ Ide tartozhat még a városi legenda is, amelyek valamilyen valóságallappal rendelkeznek, azonban nem igazolható, többnyire kitalált történetek,⁶⁶¹ vagy a propaganda, amely erősen egyoldalú vagy egycsatornás kommunikációt követ, s egyik jellemző eszköze a pánikkeltés, miközben szándéka szerint arra tereli közönségét, ahol biztonságot ígér.⁶⁶²

⁶⁵⁶ „Fog of Falsehood: Russian Strategy of Deception and the Conflict in Ukraine”, FIIA Report (Helsinki: The Finnish Institute of International Affairs, 2016) Idézi: SZICHERLE i.m. 5.

⁶⁵⁷ High Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation.

⁶⁵⁸ Final report of the High Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation>

⁶⁵⁹ Közös közlemény az európai parlamentnek, az európai tanácsnak, a tanácsnak, az európai gazdasági és szociális bizottságnak és a régiók bizottságának a dezinformációval szembeni közös cselekvési terv végrehajtásáról. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019JC0012&from=EN>

⁶⁶⁰ SZÜTS Zoltán: Online – Az internetes kommunikáció és média története, elmélete és jelenségei. Budapest, Wolters Kluwer. 2019. 428.

⁶⁶¹ VESZELSZKI i.m. (2017) 55.

⁶⁶² FEHÉR Katalin – KIRÁLY Olívia: A hamis hírek dinamikája a médiában. *Századvég* 2017/2. 40.

A fentiek alapján tehát a hamis hírekre a dezinformáció fogalmát lehet használni, mely anyagi vagy politikai haszonszerzés érdekében, megtévesztés céljával terjeszt bizonyíthatóan hamis információkat, mellyel kárt okozhat a közérdeknek.

Jelen tanulmány tehát a fenti definíciót alkalmazza a hamis hírekre, melyen így kívül esnek a propaganda, a szatíra vagy a paródia eszközei. A téma vizsgálata során a dezinformációt mint politikai, társadalmi jelenséget vizsgáljuk, így főként a nagyobb csoportokat érintő híreket vesszük alapul, nem pedig az egyes személyekre vonatkozó hamis állításra helyezzük a fókuszot, vagyis a fejezet nem a rágalmazás, becsületsértés vagy jóhírnév megsértésének eseteire koncentrálna, hanem a hamis hírek jelenségét a demokratikus nyilvánosság kontextusában elemzi.

8.3 A közösségi média szerepe a félretájékoztatásban

A hamis hírek jelensége korántsem újkeletű. A szólásszabadság klasszikus írásaiban is találunk a hamis hírek terjesztésével foglalkozó gondolatokat. Milton megfogalmazásában például:

„Most különösen itt az ideje, hogy a jog védelmét élvezve leírjuk és kimondjuk, ami segítheti a forrongó dolgok további megvitatását. [...] És noha a tanítás szelei elszabadultak, s mind egymást kergetik a földön – ha egyszer az Igazság kint van a mezőn, akkor jogtalanságot követünk el, ha engedélyeztetéssel és tilalmakkal vonjuk kétségbe erejét. Birkózzék meg ő a Hamissággal; ki hallott olyat, hogy valaha is az Igazság maradt alul egy szabad és nyílt összecsapásban? Az ő cáfolata némít el a legjobban és legbiztosabban. [...] Miféle együttműködés az, hogy miközben a bölcs ember arra buzdít, hogy legyünk szorgalmasak, keressük a bölcsességet, mint rejtett kincset reggel és este, a másik parancs arra kötelez, hogy csak azt tudjuk, amit a törvény mond?”⁶⁶³

John Stuart Mill szerint „megtagadni valamely vélemény kihallgatását csak azért, mivel kétségtelennek véljük, hogy az valótlan, annyit tesz, mint saját bizonyosságunkat általános bizonyosságnak állítani be. A vitatkozás elnémítása mindenkor csallhatatlanságot feltételez.”⁶⁶⁴

⁶⁶³ John MILTON: Areopagitica. In: Reményi Édua – Koltay András (szerk.): A szólásszabadság káprázata – A szólásszabadság brit, amerikai és francia klasszikusainak szöveggyűjteménye. Wolters Kluwer, Budapest, 2017. 76.

⁶⁶⁴ John Stuart MILL: A szabadságról. Ráth Mór, Pest, 1867. 30.

Mill amellet érvel, hogy a hamis állítások nem tiltandóak, sőt ellenkezőleg, értékkel bírnak, ugyanis ezek késztetnek bennünket arra, hogy az állítást tovább vizsgálva eljussunk az igazsághoz. Ha ugyanis a hamis ideákról újra és újra sikerül bebizonyítani hamis mivoltukat, ezzel újra és újra megerősítjük az igazságot.⁶⁶⁵ Mill szerint a téves gondolatoknak hasznos szerepük van, mert gondolkodásra ösztönöznek, ezzel pedig a körültekintő döntéshozatalt segítik elő, erősítve az egyéni választás folyamatát.⁶⁶⁶

A hamis, félrevezető, valótlan állítások szólásszabadsággal kapcsolatos viszonya a kezdetek óta felmerül a témával foglalkozó művekben, sokan azonban a mai értelemben vett hamis hírek jelenségének létrejöttét a XIX. század elejére datálják, amikor az objektív tudósítás még nem volt alapvető újságírói követelmény, és a sajtóban megjelenő cikkek esetében nem volt tisztán elválasztható a hír, a vélemény és a hamis tartalom.⁶⁶⁷ Bár alapvetően a tudósítások nagy többsége tényszerűnek és hitelesnek volt mondható, mégis a mai sajtóviszonyokhoz képest gyakoriak voltak az amerikai sajtóban a félrevezető,⁶⁶⁸ olykor viccesnek szánt hamis tudósítások, melyekkel már akkoriban is az olvasottságot szerették volna növelni.⁶⁶⁹ William Jennings Bryan amerikai elnökjelölt például már 1896-ban is azért indított saját újságot, hogy felvegye a harcot a nebraskai „Lincolnból érkező hamis hírek tömege” ellen.⁶⁷⁰ Daniela C. Manzi a hamis hírek 20. század tömegmédiájában való megjelenésének korai és egyik legismertebb példajaként idézi fel a hírhedté vált 1938-as Világok Harca rádiójátékot, ahol az anekdotai történet szerint az egész ország azt hitte valóban megtámadták a földönkívüliek Amerikát, azonban utólag kiderült, hogy az akkori média jócskán túlértékelte a hallgatói reakciókat, ezzel tulajdonképpen hamis hírt tett közzé egy „hamis hírről”.⁶⁷¹ A média közvetítőszerepe a hamis hírek terjesztésében már ekkor is jelentős volt, és jól reprezentálja,

⁶⁶⁵ Uo. 35-38.

⁶⁶⁶ WEAVER i.m. 80.

⁶⁶⁷ WALTERS i.m. 121.

⁶⁶⁸ Például az 1835-ös „Nagy Hold-átverés”, amikor a New York Sun hat részes cikksorozatot közölt, melyben egy Dr. Andrew Grant nevű csillagász arról számolt be, hogy egy hatalmas teleszkóppal sikerült megfigyelnie a Holdon élő denevérszárnyas emberek alkotta civilizációt. A cikksorozat hatalmas népszerűséget hozott a nem sokkal korábban alapított újságnak, akik egy hónappal később beismerték, hogy az egész csupán egy átverés volt, mellyel az eladásai számát szerették volna növelni. L. VIDA István Kornél: 'The Great Moon Hoax' of 1835, *Hungarian Journal Of English And American Studies* 18/2. 431-442.

⁶⁶⁹ David UBERTI: The real history of fake news. https://www.cjr.org/special_report/fake_news_history.php

⁶⁷⁰ Adrienne LAFRANCE: How the 'Fake News' Crisis of 1896 Explains Trump <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2017/01/the-fake-news-crisis-120-years-ago/513710/>

⁶⁷¹ Daniela C. MANZI: Managing the misinformation marketplace: the First Amendment and the fight against fake news. 87 *Fordham Law Review* 2623, 2019. 2624.

hogy a 21. században felmerülő hamis hír-jelenség korántsem annyira meglepetésszerű, mint azt sokan állították.⁶⁷²

Ahogy említettem, már a nyomtatott sajtó hajnalán is jellemző volt, hogy a gyorsaság és a pontosság nem mindig járt kéz a kézben. Később azonban a sajtó intézményesülése után a hírügynökségek különböző biztosítékokat vezettek be a pontos tájékoztatás érdekében, így például a legtöbb hírügynökség csak akkor közölt egy információt, ha legalább két független forrás azt megerősítette.⁶⁷³ A hagyományos médiát képviselő médiumok képesek voltak környezetükben értékelni és begyűjteni az információkat, amennyiben pedig nem tettek eleget az alapossági követelményeknek (vagyis nem szolgálták a köz érdekét), végső soron a sugárzó/terjesztői engedélyüket is vissza lehetett vonni.⁶⁷⁴ Már az 1980-as években megjelenő, a nap 24 órájában sugárzó hírsatornak is hatalmas változást hoztak a hírfogyasztásban. A korábban megszokott napi 1-2 órás „hírablakot” (legyen az akár nyomtatott sajtó, akár televíziós híradó), vagyis a napi hírciklust – „a lassú hírt” – felváltotta a 24 órás hírciklus.⁶⁷⁵ Az internet megjelenésével ez a folyamat pedig csak tovább erősödött, és a hitelesség vagy megbízhatóság követelménye egyre inkább háttérbe szorult a hírek gyorsaságának szükségessége mellett. Ma egy hírportál nem teheti meg, hogy több órát vár a tudomására jutott hírek közlésével, hiszen ezzel komoly olvasói tábor veszítenének a gyorsabb (bár talán kevésbé alapos) hírportallokkal szemben. A mai hírversenyben sokszor ellenőrizetlenül vesznek át híreket, melyek valódiságát nem ellenőrzik. Amikor a hamis hírek jelenségéről beszélünk, sokan automatikusan az interneten – azon belül is főként a közösségi oldalakon – terjedő hírekre gondolnak, azonban a hamis hírek gyakran a hagyományos média irányába is megtalálják útjukat.⁶⁷⁶

A hagyományos média a hamis hírekkel kapcsolatban két oldalról is szorítva van. Egyik oldalról folyamatosan cáfolnia kell az interneten terjedő hamis híreket (ami a valódi hírek terjesztésétől vesz el erőforrásokat), másik oldalról pedig a hamis hírek okozta bizalomvesztéssel is fel kell vennie a harcot.⁶⁷⁷ Az dezinformációnak köszönhetően egyre

⁶⁷² L. még: Orson Welles's War of the Worlds: The greatest fake news story ever told. In: WALTERS 123-127.

⁶⁷³ Andrew PETTEGREE: The invention of news: How the world came to know about itself? Yale University Press, London, 2014. 3. Idézi: VOJAK i.m. 134.

⁶⁷⁴ Carol PAULI: Fake News, No News and the Needs of Local Communities. 61 Howard Law Journal 563, 2018. 565.

⁶⁷⁵ Z. KARVALICS László: Hírek az új médiában. In: LÁNYI András – LÁSZLÓ Miklós (szerk.): Se vele, se nélküle? Tanulmányok a médiáról. Wolters Kluwer, Budapest, 2014. 41.

⁶⁷⁶ NICE i.m. 208.

⁶⁷⁷ LEVI i.m. 265.

kevesebben bíznak a hagyományos média által közvetített hírekben is.⁶⁷⁸ Ennek következtében a hamis hírek veszélyesek lehetnek a demokratikus közéleti vitákra, mert aláássák az állampolgárokat tájékoztató média hitelességét, csökkentve ezzel a „jól értesült választók” számát. Stacy Lieffring szerint a választók fogékonysága a hazugságra aláássza a demokratikus intézmények működését, ugyanis romlik azon képességük, melynek köszönhetően ki tudnák választani a valóban megfelelő jelöltet az adott pozícióra.⁶⁷⁹ 2019-re az amerikai lakosság médiába vetett bizalma történelmi mélypontra került, és többségük úgy gondolja hogy a „mainstream” média hamis híreket terjeszt.⁶⁸⁰ Ennek persze politikai okai is lehetnek, hiszen a politikusok – élükön Donald Trumppal – előszeretettel alkalmazták a *fake news* kifejezést a számukra kedvezőtlen véleményt megfogalmazó sajtóorgánumokra, ezzel is hiteltelenítve az általuk megfogalmazottakat, gyengítve az általános bizalmat a sajtóban.

2016-ban az év szava az Oxford Dictionaries szerint a Post-truth lett, mely egy olyan korszakot jelent, ahol a közvélemény formálásában nagyobb szerepet játszanak a szubjektív hiedelmek és az érzelmek, mint a tények.⁶⁸¹ A politika átalakulása mellett a rendelkezésre álló adat- és információ-tömeg rohamos ütemű növekedése, valamint az internet és a közösségi hálózatok elterjedése volt az a két tényező, amely a „post-truth” korszak előfeltételének bizonyult.⁶⁸² A kialakuló szűrőbuborékok és a „napi én” következtében az algoritmusok egyéni preferenciáknak megfelelően szűrik az elérhető tartalmakat, amik így tovább erősítik a hamis hírek terjedését, hiszen egy információbuborékban az adott eseményről jellemzően már csak egy szűrt – és ellenvéleményektől mentes – narratíva jelenik meg.⁶⁸³ Egy-egy buborékban máshogy alakul az információs főszodor, az ellennarratívák hiányában egyre hajmeresztőbb gondolatok és hírek jelenhetnek meg, mindez pedig azt is jelenti, hogy a rendelkezésre álló hírekkel és információkkal együtt az egyént érő ingerek vagy hírek száma is növekszik, ám ezzel az egyén számára egyre bonyolultabbá válik, hogy eligazodjon e hírek között, és könnyebben hagyatkozik érzelmeire, megérzéseire, egyszerű szimpátiájára.⁶⁸⁴ A szűrőbuborékok hatásainak kihasználásával a hamis hírek korábban nem tapasztalt módon képesek terjedni a közösségi médiában.⁶⁸⁵

⁶⁷⁸ MANZI i.m. 2630.

⁶⁷⁹ Stacy LIEFFRING: First Amendment and the right to lie. 97 *Minnesota Law Review* 1047, 2013. 1063.

⁶⁸⁰ NICE i.m. 206.

⁶⁸¹ KREKÓ i.m. 15.

⁶⁸² ETL Alex: A posztigazságkorszak biztonságpolitikai vonatkozásai. *Nemzet és Biztonság* 2017/6. 128.

⁶⁸³ SUNSTEIN i.m. (2017) 9-12.

⁶⁸⁴ ETL i.m. 129.

⁶⁸⁵ A szűrőbuborékokról még lásd a 3.3 fejezetet.

A hamis hírek problémája ugyan nem újkeletű, de korunkban igencsak aktuálissá váló kérdés, hiszen kitüntetett szerepük van a közéleti vitákban, a sajtóban és önmagában véve a társadalmi-politikai gondolkodás és befolyás csökkenésében vagy növekedésében.⁶⁸⁶ A hamis hírek ma azért jelentenek nagyobb veszélyt mint korábban, mert a technológia által sokkal inkább felerősödhetnek. Az internet által lehetővé tett “olcsó beszéd” hátránya, hogy a technológia a korábbinál sokkal nagyobb hatékonysággal teszi lehetővé a fiktív információkkal való tömeges befolyásolást. Emellett a napjainkban kialakult politikai polarizáció és a hagyományos médiába vetett bizalom növekvő romlása is hozzájárul a hamis hírek veszélyességének növeléséhez.⁶⁸⁷ A 21. században a technológia lehetővé tette a hamis hírek gyors, olcsó és könnyű terjesztését, és annak a lehetőségét, hogy ezzel nagyobb tömegeket is befolyásolhassanak.⁶⁸⁸

8.3.1 A közösségi média hatása a hamis hírekre

A hamis hírek jelenlegi, közösségi médiával kapcsolatos kérdése nem egy elszigetelt jelenség, hanem egy komplex technológiai és kulturális változás társadalmunkban.⁶⁸⁹ A dezinformáció gyors terjedése egy olyan médiaszektorban történik, amely jelentős átalakuláson megy keresztül. A különböző online platformok térnyerése kihatással volt az újságírássra és a professzionális médiára, akik így arra kényszerültek, hogy új megoldásokat találjanak bevételeik megtartására. A közösségi média térnyerésével, és ezzel párhuzamosan a hagyományos média népszerűségének csökkenésével azonban ez a feladat már nem csupán a hagyományos (és kellően szabályozott) médiára hárul. Ahogyan csökkent a hagyományos újságok olvasottsága, úgy nőtt a különböző dezinformációkat terjesztő oldalak száma a közösségi oldalakon.⁶⁹⁰ A közösségi oldalak pedig sokkal egyszerűbbé és jövedelmezőbbé tették a hamis hírek terjesztését.⁶⁹¹

Emellett néhány platform bizonyos, hagyományosan a médiaorgánumokhoz tartozó tevékenységeket is elkezdett folytatni, oly módon bővítve profiljukat a hírgyűjtő és tartalomterjesztő tevékenységgel, hogy ehhez nem építették ki az említett orgánumok

⁶⁸⁶ ACZÉL i.m. 22.

⁶⁸⁷ LEVI i.m. 235.

⁶⁸⁸ MANZI i.m. 2624.

⁶⁸⁹ Ana AZURMENDI: Is Journalism still the „watchdog” of democracy? The European Court of Human Rights facing fake news in Social Media. Oxford Internet Institute, University of Oxford. <http://blogs.ox.ac.uk/policy/wp-content/uploads/sites/77/2018/08/IPP2018-Azurmendi.pdf>

⁶⁹⁰ Richard L. HASEN: Cheap speech and what it has done. 16 First Amendment Law Review 200, 2017. 201.

⁶⁹¹ WALTERS i.m. 129.

szerkesztői kereteit és képességeit, így a kiváltott hatásoktól függetlenül előnyben részesítik az információk mennyiségét azok minőségével szemben.⁶⁹²

Az Európai Unió által végzett nyilvános konzultáció eredményei szerint általános nézet, hogy a közösségi médián keresztül terjesztett dezinformáció nem ütközik különösebb nehézségekbe, mert a hamis hírek hatást gyakorolnak az olvasó érzelmeire és a terjesztés célja, hogy befolyásolja a közvélemény alakulását valamint hogy bevételt termeljen.⁶⁹³ A legtöbb szerző két fő okot lát a hamis hírek „reneszánszának” és minden korábbinál nagyobb mértékű elterjedésének. Egyrészt a hagyományos média népszerűségének és jelentőségének csökkenését, valamint a közösségi oldalak kínálta lehetőségeket.⁶⁹⁴ A közösségi oldalak ugyanis hálózatiépítő módszereiket kihasználva alkalmasak arra, hogy a felhasználók által fogyasztott tartalmakat manipulálják annak érdekében, hogy a félrevezető vagy hamis információkat akár egyszerű megosztások, akár promóciók akár a felhasználók befolyásolása által terjesszék.⁶⁹⁵

A közösségi oldalak tökéletes környezetet biztosítanak a hamis hírek terjedésére. Ennek több oka is van. Könnyen hozzáférhetőek bárki számára, aki be akar lépni erre a piacra, ugyanis alacsony anyagi befektetés – vagy akár ingyenesség – mellett lehet arányaiban sok embert elérni. Emellett a közösségi oldalak hírfolyama kedvez a hamis híreknek, ugyanis a rövid, gyorsan áttekinthető, pár mondatos információ vagy hangzatos cím nagyon sokat segít a hasonló tartalmak terjedésében.⁶⁹⁶ Mindehhez hozzájárulhat a hírfolyamok vegyes természete, ahol egy idő után a felhasználó fejében összefolyhatnak az adott posztok, így nem annyira a megosztó személye (vagy oldalának neve) számít, hanem a tartalom, a cím, vagy a bélyegkép. Harmadrészt a közösségi oldalak által létrehozott szűrőbuborék vagy a „napi én” szintén táptalaja az ideológiánkkal egyező hírek terjesztésének akkor is, ha azok nem feltétlen igazak.⁶⁹⁷

A hamis hírek újdonsága, szenzációértéke (különösen a meghökkentő, már-már hihetetlenké) jóval nagyobb mint az egyszerű („unalmas”) híreké, valamint az általuk kiváltott reakció is

⁶⁹² Európai Bizottság: Európai megközelítés az online félretájékoztatás kezelésére. COM(2018) 236 final, Brüsszel, 2018.4.26. 5.

⁶⁹³ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/IP_18_1746

⁶⁹⁴ ALLCOTT – GENTZKOW i.m. 215.

⁶⁹⁵ Európai Bizottság: Európai megközelítés az online félretájékoztatás kezelésére. COM(2018) 236 final, Brüsszel, 2018.4.26. 5.

⁶⁹⁶ NICE i.m. 213.

⁶⁹⁷ L. még: Dominic DIFRANZO – Kristine GLORIA-GARCIA: Filter bubbles and fake news. 23, *Crossroads*, 32-35. 2017.

hevesebb. A kiváltott mély, érzelmi reakció, ami általában valamiféle undor vagy felháborodás sokkal inkább arra készteti a felhasználót, hogy ezt továbbadja másoknak is.⁶⁹⁸

Ezzel együtt a közösségi médiában terjedő hamis hírek életciklusa elég rövid, az ilyen hírek hamar szárnyra kapnak, majd gyorsan el is tűnnek (vagy felváltja őket egy új, nagyobb szenzáció). A hamis híreket követő korrekciót, egyértelmű cáfolatokat azonban már alig-alig osztják meg, azok nagyon kevés emberhez jutnak el, így a hamis hírek véleménytorzító hatása igen jelentős tud lenni.⁶⁹⁹

Nabiha Syed öt faktort nevez meg, amelyek a közösségi médiában elősegítik a hamis hírek terjedését: a szűrést, a közösségeket, a felerősítést, a sebességet és a profithajhászást. A szűrés azért szükséges, mivel nélküle feldolgozhatatlan mennyiségű információ árasztaná el a felhasználót. Valamilyen formában szükséges tehát a megjelenő posztok rendszerezése, itt pedig hatalmas befolyással rendelkezik a platform algoritmusában, hogy egy-egy felhasználó milyen (ál)információkhoz jut hozzá. A közösségi oldalak (ahogyan neve is mutatja) a közösségekre épülnek, és a virtuális térben olyan hasonló gondolkodású embereket kapcsolnak össze, akik a való életben nagy valószínűséggel soha nem találkoztak volna. Így tehát olyan közösségek találhatnak egymásra, amelyekben kritika nélkül terjedhetnek a közös nézetüknek megfelelő hamis hírek is. Az így létrejövő dezinformációkat pedig felerősítik az egyre terjedő megosztások és esetleg más platformokon való terjesztések, ezek pedig hihetetlen gyorsasággal képesek terjedni. Végezetül Syed szerint a hamis hírek terjedése és az általuk generált forgalom nagy mennyiségű profitot termel a közösségi oldalak üzemeltetőinek, akik emiatt kevésbé hatékonyan lépnek fel ellenük.⁷⁰⁰

8.3.2 A 2016-os amerikai elnökválasztás

A 2016-os amerikai elnökválasztási kampányban csúcsosodott ki a közösségi oldalakon terjedő hamis hírek jelensége. Bár Mark Zuckerberg szerint „elégé őrült ötlet”, hogy a Facebookon megjelenő hamis hírek befolyásolták volna a 2016-os elnökválasztást,⁷⁰¹ más kutatások azonban egyértelmű kapcsolatot mutattak ki a közösségi oldalon megjelenő tevékenység és a választási eredmények között. A Donald Trump mellett kampányoló hamis híreket több mint 30 milliószor, a Hillary Clinton mellettiekét több mint 7 milliószor osztották meg csak a

⁶⁹⁸ BALASSA i.m. 51.

⁶⁹⁹ Uo. 50.

⁷⁰⁰ SYED i.m. 346-353.

⁷⁰¹ Sarah C. HAAN: Facebook's Alternative Facts. 105 *Virginia Law Review* 18, 2019. 24.

Facebookon,⁷⁰² a 20 legnépszerűbb hamis hírt pedig több elérést generált, mint a nagy híroldalak legnépszerűbb cikkei.⁷⁰³ Egy kutatás, mely a kampány alatt elérhető hamis híreket, az egyes cikkek megosztási és kattintási számát, valamint a választók körében végzett felméréseket vetette össze arra az eredményre jutott, hogy egy átlagos amerikai felnőtt legalább 1 hamis hírrel találkozott a kampány során.⁷⁰⁴ A hamis hírek hatásának felmérése azért is nehéz, mert a kutatások azt mutatják, hogy egyenetlen elosztásban terjedtek a hamis hírek a különböző platformokon, és különböző földrajzi térségekben. Az ún. billegő államokban például sokkal több hamis hírrel találkozhattak az internetezők, ezekben az államokban pedig egyes kimutatások szerint a Twitteren több hamis hír került megosztásra mint valódi.⁷⁰⁵

Talán a leghírhedtebb következménye ezen hamis híreknek az ún. „Pizzagate” botrány volt, amikor egy Edgar M. Welch nevű férfi, lövöldözni kezdett egy washingtoni pizzériában, mert elhitte azt a közösségi oldalon olvasott hírt, mely szerint az étterem pincéjében pedofil hálózatot működtetnek Hillary Clinton elnökjelölt köreihez köthető prominens demokrata párti személyiségek. A férfi fegyverrel rontott a pizzériába, hogy felkutassa és kiszabadítsa az alagsorban fogvatartott gyerekeket, és felszámolja a szexrabszolgaláncot.⁷⁰⁶ A férfit később négy év börtönbüntetésre ítélték.⁷⁰⁷

Azonban a kampányban felmerült idegen országokból származó manipuláció gyanúja is. 2017-ben az NBC, a BuzzFeed és a Guardian oknyomozó újságírói felfedték, hogy egy macedóniai kisvárosban, Veleszben fiatalok szervezeten, száznál is több hamis hír oldalt üzemeltettek a 2016-os amerikai választások idején, melyekkel több millió dollárt kerestek. Az azonban a mai napig tisztázatlan, hogy ezt pusztán pénzszerzési célból, vagy orosz igényeknek eleget téve választói befolyásolás végett tették.⁷⁰⁸ 2017 januárjában a CIA, az FBI és az NSA közös

⁷⁰² HASEN i.m. 2628.

⁷⁰³ MANZI i.m. 2629.

⁷⁰⁴ ALLCOTT–GENTZKOW i.m. 232.

⁷⁰⁵ LEVI i.m. 250-251.

⁷⁰⁶ KREKÓ i.m. 222.

⁷⁰⁷ Matthew HAAG – Maya SALAM: Gunman in ‘Pizzagate’ Shooting Is Sentenced to 4 Years in Prison. <https://www.nytimes.com/2017/06/22/us/pizzagate-attack-sentence.html>

⁷⁰⁸ Ld.: How Teens In The Balkans Are Duping Trump Supporters With Fake News <https://www.buzzfeednews.com/article/craigsilverman/how-macedonia-became-a-global-hub-for-pro-trump-misinfo#.eiXjjQxdB>, How Facebook powers money machines for obscure political 'news' sites <https://www.theguardian.com/technology/2016/aug/24/facebook-clickbait-political-news-sites-us-election-trump>, Inside The Macedonian Fake-News Complex <https://www.wired.com/2017/02/veles-macedonia-fake-news/>, Macedóniából jöttem, mesterségem címe: álhírgyártó https://index.hu/tech/2016/12/09/macedoniabol_jottem_mestersegem_cimere_alhirgyarto/, Amerikából inspirálták és segítették a hamis hírgyáros macedón tinédzsereket <https://occrp.atlatszo.hu/2018/08/01/amerikabol-inspiraltak-es-segitettek-az-alhirgyaros-macedon-tinedzsereket/>.

jelentése⁷⁰⁹ szerint „Vlagyimir Putyin orosz elnök 2016-ban az Egyesült Államok elnökválasztására irányuló befolyási kampányt indított. Oroszország célja az volt, hogy aláássák az Egyesült Államok demokratikus folyamatába vetett bizalmat, megcáfolják Clinton állításait, és aláássák potenciális elnökségét.”⁷¹⁰ A megállapított tényállás szerint orosz hackerek hamis amerikai Facebook profilokat készítettek, melyekkel hirdetéseket vásároltak a Facebookon keresztül, amelyeken keresztül – jellemzően valótlan állításokat tartalmazó – lejárató cikkeket kezdtek hirdetni. Ezeket a hirdetéseket a Facebook hirdetési mechanizmusát és algoritmusait felhasználva befolyásolható választók hírfolyamán jelentették meg.⁷¹¹ A becslések szerint több mint 126 millió felhasználó láthatta ezeket a hirdetéseket, azonban az a mai napig kérdéses, hogy vajon hány embert befolyásolhattak ténylegesen ezek a posztok.⁷¹² Összesen több mint 100.000 dollárt költöttek ezekre a hirdetésekre, ezek azonban összeadva is nagyjából 0,1 százalékát teszik ki a Facebook egy napi átlagos hirdetési bevételeinek, amely 2016-ban nagyjából 96 millió dollár volt.⁷¹³ Egyes számítások szerint egy hamis hírnek 30-szor csekélyebb hatása van, mint egy televíziós reklámnak.⁷¹⁴

A fentiekből tehát azt láthatjuk, hogy a dezinformáció képes befolyásolni a demokratikus választási folyamatot,⁷¹⁵ azt viszont, hogy ezt milyen mértékben teszi, nagyon nehéz megállapítani. A közvetlen okozati összefüggés bizonyítása rendkívül nehéz, ugyanis számos egyéb tényező befolyásolhatja a választó lelkiállapotát, így végső soron a szavazási döntését. A hamis hírek mellett sok más dolog is befolyásolhatja a szavazókat, akár a barátok és a rokonok személyes beszélgetések során kifejtett nézetei, a rádióban elhangzó beszélgetős műsorok házigazdái és a televíziós személyiségek nézetei, a jelöltek tévés hirdetése, az elfogult tudósítások vagy akár az összeesküvés-elméletek.⁷¹⁶

8.4 Hamis beszéd alkotmányos védelme

8.4.1 Amerikai Egyesült Államok

⁷⁰⁹ Intelligence Community Assessment: Assessing Russian Activities and Intentions in Recent US Elections https://www.dni.gov/files/documents/ICA_2017_01.pdf

⁷¹⁰ Uo. 2.

⁷¹¹ Allison DENTON: Fake News: The Legality of the Russian 2016 Facebook Influence Campaign. 37 *Boston University International Law Journal* 183, 2019. 184.

⁷¹² Uo. 192.

⁷¹³ NICE i.m. 208.

⁷¹⁴ Uo. 210.

⁷¹⁵ William P. MARSHALL: False Campaign Speech and the First Amendment. 153 *University of Pennsylvania Law Review* 285, 2004. 294.

⁷¹⁶ CALVERT et al. i.m. 287.

Az Amerikai Legfelső Bíróság több ízben foglalkozott már a hamis állítások alkotmányos védelmének kérdésével. A Bíróság döntései alapján azt állapíthatjuk meg, hogy a hamis beszédnek nincs alkotmányos értéke,⁷¹⁷ ugyanakkor néhány esetben mégis szükségtelennek tartották ezen vélemények elnémítását a „gondolatok szabad piacának” megfelelő működése érdekében. Louis Brandeis bíró, a *Whitney v. California* ügyhöz fűzött sokat idézett különvéleményében így fogalmaz: „Ha lenne elég idő eszmecsere révén feltárni a hamisságokat és tévedéseket, oktatással elejét venni a bajnak, akkor az alkalmazandó gyógyír a több szólas lenne, nem pedig a hallgatásra kényszerítés.”⁷¹⁸ Erre a gondolatra alapozta az Szövetségi Legfelső Bíróság később a *Gertz*-ügyben⁷¹⁹ hozott ítéletét, melyben a többségi vélemény szerint az Első Alkotmánykiegészítés értelmében nincs olyan, hogy „téves gondolat”. Az állampolgárokra nézve ártalmas vélemények ellen nem a bíróságoknak kell közbeavatkoznia, hanem a gondolatok szabad piacán kell az ellenérveknek győzedelmeskednie. A Legfelső Bíróság ezzel összefüggésben arra is rámutatott, hogy míg az alkotmány alapján nem léteznek hamis vélemények, addig a hamis tényállítások nem hordoznak alkotmányos értéket, mégis bizonyos körben utóbbiak is szükségszerű velejárói a szabad vitának.⁷²⁰ A Bíróság az *NAACP v. Button*, ügyben szintén úgy érvelt, hogy „az Alkotmány védi a kifejezést és az egyesülést, tekintet nélkül az erre hivatkozó csoport tagjainak faji, vallási vagy politikai hovatartozására, vagy a felhívott ideák és hitek igazságára, népszerűségére vagy társadalmi hasznosságára”.⁷²¹ „A téves kijelentések elkerülhetetlenek a szabad vita során, és muszáj védelemben részesíteni őket, ha a szólásszabadsághoz kapcsolódó kifejezéseknek biztosítani akarjuk a túlélésükhöz szükséges »légteret«.”⁷²²

A Bíróság a *New York Times v. Sullivan* ügyben⁷²³ szintén mozgásteret biztosított a valótlan kijelentéseknek, mondván „bizonyos valótlan állítások léte elkerülhetetlen, ha működik a nyílt és élénk eszmecsere, nyilvánosan és a magánbeszélgetésekben is; vagyis olyan a véleménynyilvánítás, amelyet az Első Alkotmánykiegészítés garantálni kíván”.⁷²⁴ A Bíróság

⁷¹⁷ *Ld. pl. Hustler Magazine, Inc. v. Falwell* 485 US. 46 (1988).

⁷¹⁸ *Whitney v. California*, 274 U.S. 357 (1927) Fordítás: Reményi Édua – Koltay András (szerk.): A szólásszabadság káprázata – A szólásszabadság brit, amerikai és francia klasszikusainak szöveggyűjteménye. Wolters Kluwer, Budapest, 2017. 468.

⁷¹⁹ *Gertz v. Robert Welch, Inc.* 418 US 323 (1974).

⁷²⁰ Uo. 350.

⁷²¹ *NAACP v. Button*, 371 US. 415, 1963. 445.

⁷²² Uo. 433.

⁷²³ *New York Times Co. v. Sullivan* 376 US 254 (1964).

⁷²⁴ Uo. 279.

szerint vannak olyan esetek, amikor a valótlan tényállítást korlátozhatják, ezek azonban nagyon szűk kört érintenek. Ilyenek lehetnek a “rágalmazással, csalással vagy más, törvényesen szabályozható valótlan véleménynyilvánítással összefüggő sérelemmel kapcsolatosak”⁷²⁵ vagy az igazságszolgáltatás rendjét biztosító törvények, melyek a hamis tanúzást vagy a hamis képviselőt tiltják, ezek azonban nem általánosan azért tiltott megnyilvánulások, mert a bennük foglaltak valótlanok. Ezek a megnyilvánulások azért korlátozhatóak, mert „aláássák a jog funkcióját és működési körét, valamint fenyegeti a bírói integritást, ezek pedig a jogrendszer alapját képezik. [...] Azon törvények, melyek tiltják, hogy valaki hamisan abban a színben tüntesse fel magát, hogy a kormány nevében beszél, vagy azok, amelyek tiltják, hogy valaki valótlanul kormányzati tisztviselőnek adja ki magát, a kormányzati működés integritását is védik, ami nagyon is különbözik a valótlan véleménynyilvánítás pusztá korlátozásától”.⁷²⁶

Bár a valótlan állítás bizonyos esetekben, mint a valótlan reklám vagy a hamis tanúzás, nem védett, a Bíróság nem munkált ki kategorikus kivételt a valótlan állítások számára. Amint azt a öt bíró alkotta többség a *United States v. Alvarez* ügyben⁷²⁷ megjegyezte, sohasem született olyan döntés, hogy „a valótlan állításoknak általánosságban a nem védett véleménynyilvánítások új kategóriáját kellene alkotniuk”.⁷²⁸ Az ügyben a Legfelső Bíróság érvénytelenített egy olyan jogszabályt, amely megtiltotta, hogy valaki valótlanul állítsa magáról, hogy megkapta a Kongresszusi Érdemrendet. A Kennedy bíró által készített vélemény elutasította a kormányzat azon felvetését, hogy a valótlan kijelentéseket a nem védett véleménynyilvánítás új kategóriájaként ismerjék el. A Bíróság szerint ugyanis önmagában a valótlanság nem elegendő alap ahhoz, hogy egy beszéd ne élvezhesse az Első Alkotmánykiegészítés védelmét, és az „ellenvélemény” (*counterspeech*) kevésbé drasztikus, és kellően hatékony megoldás a problémára.⁷²⁹ Kennedy bíró kifejtette, hogy „a hamis véleménynyilvánítás orvossága az igaz vélemény kinyilvánítása. Ez a bevett út egy szabad társadalomban. Az indokolás nélküli állításra a helyes válasz az észszerű állítás, a tájékoztatlanra a felvilágosodott, a nyilvánvaló hazugságra pedig az egyszerű igazság. [...] Csak egy gyenge társadalomnak van szüksége kormányzati védelemre vagy beavatkozásra ahhoz, hogy az igazság megőrzése érdekében tett elhatározását érvényre juttassa. A győzelemhez az

⁷²⁵ Uo. 277.

⁷²⁶ *WEAVER* i.m. 137.

⁷²⁷ *United States v. Alvarez*, 567 U.S. 709 (2012).

⁷²⁸ *WEAVER* i.m. 41.

⁷²⁹ Uo. 81.

igazságnak sem bilincsre, sem jelvényre nincs szüksége.”⁷³⁰ A Bíróság tehát nem szerette volna, felruházni az államot egy olyan széles korlátozási jogkörrel, mellyel elnémíthattak volna bizonyos szólásokat pusztán azért, mert azok az állam szerint valótlanok.⁷³¹ Meg kell említenünk azonban, hogy Alito bíró, akihez Scalia és Thomas bíró is csatlakozott, különvéleményt csatolt a döntéshez. Ebben kifejtette, hogy „a hazugságok önmagukban nem képeznek és nem tartalmaznak értéket, és a tiltásuk nem gátol meg semmifajta értékes véleménynyilvánítást”, vagyis a „valótlan tényállításoknak nincs valódi, az Első Alkotmánykiegészítés által védett értékük”.⁷³²

A Bíróság hamis hírekkel kapcsolatos joggyakorlatát számos kritika érte. Sarah C. Haan például arra mutat rá, hogy a Bíróság érvelésének alapját megfogalmazó Brandeis bíró szerint is csak akkor lehet a több szólas a megoldás, ha „lenne elég idő”. Szerinte Brandeis szavai nehezen ültethetőek át a közösségi oldalak világába, ahol az azonnaliságnak van döntő szerepe.⁷³³ Daniela C. Manzi amellet érvel, hogy a Bíróság tévesen ítélte meg azt, hogy az „ellen-beszéd” képes lesz legyőzni a hamis beszédet, ugyanis szerinte a gondolatok szabad piaca nem tökéletes, és pont a valótlan állítások torzítják azt. Egyrésztől nem különböztethetőek meg tisztán az igaz és a valótlan állítások, hiszen mindkettőből jelentős mennyiség van jelen a gondolatok piacán, másrészt pedig érvelése szerint az emberi természetből fakadó „megerősítés-vágy” és a már korábban említett hagyományos médiával szembeni bizalmatlanság még tovább csökkenti az igazság hangját.⁷³⁴ Ahogyan Brittany Vojak fogalmaz, a gondolatok szabad piacát nem szimplán „rossz beszéd” árasztotta el, hanem „hamis beszéd, amely igaznak tetteti magát”.⁷³⁵ Véleménye szerint a beszéd a hírek szempontjából árucikké vált, melynek az a fő feladata, hogy minél több vevőt (kattintást, olvasót) hozzon a közzétevő számára, és mint ilyen, amennyiben hamis, megtévesztő tulajdonságai vannak (vagyis dezinformáció), kárt okoz a piacon, ezért lehetővé kellene tenni a tiltását.⁷³⁶

Annie C. Hundley amellet érvel, hogy a hamis hírek manapság minden korábbinál nagyobb fenyegetést jelentenek a demokratikus folyamatokra, és ezt elegendő kényszerítő érdeknek tekinti egy hasonló jogszabály megszületéséhez, amire szerinte nagyobb hangsúlyt kell fektetni, az a jogszabály kellő szűkre szabottsága, vagyis hogy tényleg csakis az ártalmas hamis beszéd

⁷³⁰ United States v. Alvarez, 567 U.S. 709 (2012) 2542.

⁷³¹ MANZI i.m. 2635.

⁷³² WEAVER i.m. 138.

⁷³³ HAAN i.m. 31.

⁷³⁴ MANZI 2647.

⁷³⁵ VOJAK i.m. 151.

⁷³⁶ Uo. 152-153.

legyen tiltott (amely természetében inkább hamis, félrevezető információ mintsem politikai beszéd).⁷³⁷ Egyesek szerint a gondolatok szabad piaca egy kudarcot vallott piac, amelyet a dezinformáció tett tönkre, és az államnak ilyen esetben lehetősége van – sőt kötelessége is – közbelépni és korrigálni a hibás működést.⁷³⁸ A hamis hírek elárasztják a gondolatok piacát, és a céljuk nem az informálás hanem a tájékozódni próbáló állampolgárok összezavarása, és ha magára hagyják ezt a piacot, akkor összeomolhat a hamis beszédek súlya alatt, ugyanis ha túl sok hamis hír áll szemben a valódi hírekkel, utóbbi előretörése ellehetetlenül.⁷³⁹

Vannak akik szerint maga a gondolatok piacának elmélete sem támogatja a napjainkban megjelenő hamis hírek védelmét, ugyanis a hamis hírek terjesztése nem segíti az értelmes vita vagy eszmecsere azon típusát, amely egyre közelebb visz az igazsághoz.⁷⁴⁰ A szerzők által idézett William Williams hasonlata szerint: „A szándékosan hamis állításokat soha nem tekintették e piac hasznos alkotóelemének. Azok a fizikai piacon megjelenő hamis pénzhez hasonlóak: mindkettő egyaránt értéktelen és potenciálisan nagyon káros. Ahogyan a hamisított pénzt kitiltják a fizikai piacról, a szándékosan hamis véleménynyilvánításnak sincs helye a gondolatok piacán.”⁷⁴¹ Ugyanakkor a szóban forgó tanulmány szerint ez nem azt jelenti, hogy a hamis híreket nem védi az Első Alkotmánykiegészítés, hanem csupán azt, hogy az Első Alkotmánykiegészítésnek nem a gondolatok piacának elmélete miatt kell védenie az ilyen véleménynyilvánítást, hanem azért, mert egy valódi demokráciában a jog nem engedheti meg, hogy az éppen hatalmon lévők diktálják, mi az igaz és mi a hamis. A hamis hírek elleni fellépés így nem az állam feladata, az kormányzat legfelsőbb oktatási, ismeretterjesztő tevékenységet végezhet, a piac feladata, hogy önszabályozó mechanizmusok révén felvegye a harcot a hamis hírek ellen.⁷⁴²

Nabiha Syed szerint a gondolatok szabad piacának metaforája olyan korban született, amikor az átlagos nagyközönséget csupán pár szereplőn keresztül lehetett elérni. Az internet és a közösségi média felborította ezt a status quo-t és sokkal több szereplőnek adta meg a piacra való belépés lehetőségét, azonban a gondolatok szabad piacának elmélete nem alkalmazkodott

⁷³⁷ Annie C. HUNDLEY: Fake News and the First Amendment: How False Political Speech Kills the Marketplace of Ideas. 92 *Tulane Law Review* 497, 2017. 517.

⁷³⁸ Ari Ezra WALDMAN: The Marketplace of Fake News. 20 *University of Pennsylvania Journal of Constitutional Law* 845, 2018. 848.

⁷³⁹ WALDMAN i.m. 863.

⁷⁴⁰ CALVERT et al. i.m. 280.

⁷⁴¹ William A. WILLIAMS: A Necessary Compromise: Protecting Electoral Integrity Through the Regulation of False Campaign Speech. 52 *South Dakota Law Review* (2007) 321., 350–351.

⁷⁴² CALVERT et al. i.m. 306.

ehhez a változáshoz.⁷⁴³ Emellett azzal a kritikával is illeti az elgondolást, hogy az csupán egy irányból közelíti meg a problémát, nevezetesen, hogy a „beszélő” minden szükségtelen korlátozás nélkül fejezhesse ki nézeteit. Így azonban figyelmen kívül hagyjuk azt, ha valaki a piacon belül képes szűrni vagy „átírányítani” az egyes nézeteket. Ha csupán arra koncentrálunk, hogy a „beszélő” individuum megszólalhasson, nem foglalkozunk annak biztosításával, hogy az el is jusson a gondolatok piacán keresztül másokhoz, hozzájárulva az igazság megtalálásához.⁷⁴⁴

8.4.2 Az EJEB gyakorlata

A gondolatok szabad piacának elmélete azonban nem teljesen illeszthető rá az európai szólásszabadsági gondolkodásra,⁷⁴⁵ így meg kell vizsgálnunk, hogy az európai joggyakorlatban milyen gyakorlat alakult ki a hamis beszédekre vonatkozóan.

Mindenekelőtt meg kell említeni, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) gyakorlatából levezethető a sajtóra vonatkozó hiteles és pontos tájékoztatás követelménye, vagyis az, hogy a sajtóra vonatkozóan szigorúbb követelmények állnak fenn az általuk közvetített állítások igazságát illetően.⁷⁴⁶ Ez azonban nem jelenti azt, hogy a hamis állítások teljesen kívül esnének az Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikke⁷⁴⁷ által biztosított védelem alól. A sajtóval szemben jogos elvárás, hogy körültekintően és jóhiszeműen járjanak el annak érdekében, hogy pontos és megbízható információkat nyújtsanak a nyilvánosság számára az újságírás etikai szabályaival összhangban. Ez azonban nem jelenti azt, hogy csak igaz állításokat fogalmazhatnak meg. Egyrészt bizonyos állítások a fent említett értékítélet kategóriájába eshetnek, másrészt pedig a legnagyobb körültekintés mellett is előfordulhat,

⁷⁴³ SYED i.m. 340.

⁷⁴⁴ Uo. 341.

⁷⁴⁵ Roberto MASTROIANNI: Fake News, Free Speech and Democracy: A (Bad) Lesson from Italy? 25 *Southwestern Journal of International Law* 42, 2019. 69.

⁷⁴⁶ Lásd pl.: Rumjana Ivanova v. Bulgaria (Application no. 36207/03., 2008. február 14-i ítélet); Europapress Holding D.O.O. v. Croatia (Application no. 25333/06., 2009. október 22-i ítélet); Ediciones Tiempo S. A. v. Spain (Application no. 13010/87., 1989. július 12-i döntés); Standard Verlagsgesellschaft mbH (No. 2.) v. Austria (Application no. 37464/02., 2007. február 22-i ítélet)

⁷⁴⁷ Emberi Jogok Európai Egyezménye, 10. cikk: „Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, eszmék megismerésének és közlésének szabadságát országhatárokon túl és anélkül, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhasson. Ez a Cikk nem akadályozza, hogy az államok a rádió-, televízió- vagy mozgókép vállalatok működését engedélyezéshez kössék. E kötelezettségekkel és felelősséggel együtt járó szabadságok gyakorlása a törvényben meghatározott, olyan alakszerűségeknek, feltételeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak vethető alá, amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas értesülés közlésének megakadályozása, vagy a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából.”

hogy hiányos vagy pontatlan információkon alapuló, hamis tényállításokat fogalmaz meg egy újságíró.⁷⁴⁸ Azonban a bizonyíthatóan hamis tényállításokat az újságírói szabadság sem védi.⁷⁴⁹ Az Egyezmény a véleményeket is védi, és itt fontos szerepe van annak eldöntésének, hogy az adott állítás tényállításnak vagy véleménynyilvánításnak minősül-e. Az EJEK gyakorlata alapján akkor lehet egy beszéd tényállítás, ha a kijelentés valóságossága bizonyítható, míg értékítélet, vagyis véleménynyilvánítás esetében ez nem lehetséges.⁷⁵⁰ Az értékítéletek esetében az EJEK szélesebb mozgásteret biztosít, a (bizonyíthatóan) hamis tényállítások azonban nem élvezik az Egyezmény 10. cikkének védelmét:

„Az, hogy egy értékítélet közlése miatti büntetés kiszabásával a részes állam megsértette-e az Egyezményt, attól függ, van-e az adott véleménynek kielégítő ténybeli alapja. Ha van, akkor természetesen nem kell bizonyítani azt, hogy ez a ténybeli alap feltétlenül az adott értékítélet megfogalmazásához vezessen el (az éppen ettől lesz – fogalmilag szubjektív – értékítélet); a pusztán vélemény továbbá (ha van ténybeli alapja) akkor is a 10. cikk védelme alatt áll, ha túlzó, vagy egyenesen provokatív. Ha viszont ilyen ténybeli alap nincs, azaz objektíve nem vonható semmilyen párhuzam egy értékítélet és a sértett fél tulajdonságai, magatartása vagy előélete között, akkor az ilyen kifejezés nem élvezi a 10. cikk védelmét, vagyis az amiatti elítélés nem lesz egyezményellenes. [...] Még a politikusok (legyenek akár kormánytagok) sem kötelesek eltérni a velük szembeni, kifejezetten hamis tényállításoktól.”⁷⁵¹

Az EJEK a *Brzeziński v. Lengyelország* ügyben⁷⁵² hozott ítéletében maga is használta a *fake news* kifejezést. Az ügy a 2006-os lengyel önkormányzati választások kampánya során megjelentetett valótlan állításokat tartalmazó füzeteket érintett, melyek ellen az ezt sérelmező jelölt a választási törvény által garantált jogával élve a bírósághoz fordult. A lengyel választási eljárásról szóló törvény rendelkezése alapján a jelöltek a bírósághoz fordulhatnak a róluk „hamis adatokat vagy információkat” tartalmazó publikációk betiltását kérve, melyről a bíróságoknak 24 órán belül döntést kell hozniuk. Jelen ügyben a bíróság helyt adott a kérelemnek, és megtiltotta a füzet terjesztését, valamint nyilvános bocsánatkérésre kötelezte a jelöltet. Az EJEK azonban nem találta meggyőzőnek Lengyelország érveit, és azt állapította

⁷⁴⁸ Tarlach MCGONAGLE: "Fake News": False fears or real concerns? *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 2017/4. 208.

⁷⁴⁹ KOLTAY András: Ungváry Krisztián pere Magyarországon és Strasbourgban. *In Medias Res* 2014/1. 141.

⁷⁵⁰ TÓTH J. Zoltán: A közéleti szereplők elleni rágalmozás és becsületsértés megítélése az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatában. *In Medias Res* 2017/2. 391.

⁷⁵¹ Uo. 391.

⁷⁵² *Brzeziński v. Lengyelország* (Application no. 47542/07., 2019. július 25-i ítélet)

meg, hogy a bíróság ezzel megsértette a füzetet publikáló jelölt szólásszabadságát, ő ugyanis nyilvánvalóan közügyek vitatásához kapcsolódó véleményt fogalmazott meg, amely nem volt vulgáris vagy indokolatlanul sértő, csupán provokáló és a politikai közbeszédben megszokottakhoz képest nem aránytalanul túlzó.⁷⁵³ A Bíróság ugyanakkor a panaszos által kifogásolt rövid (24 órás) eljárási határidővel kapcsolatban úgy fogalmazott:

„[A Bíróság] megállapítja, hogy a szóban forgó eljárás sürgető jellegét indokolja annak szükségessége, hogy a fake news-t és azokat a kijelentéseket, amelyek sértik a jelölt jóhírnevét és valószínűsíthetően torzítják a szavazás eredményét a lehető leghamarabb helyreigazítsák.”⁷⁵⁴ Az döntést többen is kritizálták amiatt, hogy bár sem a panaszos, sem Lengyelország nem utalt hasonlóra beadványában, a Bíróság mégis a *fake news* kifejezést használta, mely többek szerint is (ahogyan fentebb tárgyalásra is került) helytelen.⁷⁵⁵

Az EJEB joggyakorlata alapján kirajzolódó hierarchiában a politikai beszéd élvezi a legmagasabb fokú védelmet, vagyis ez az a fajta beszéd amit a legkevésbé lehet korlátozni, ennél kevésbé védett beszédnek minősül a művészi önkifejezés, ez alatt helyezkedik el a kereskedelmi beszéd, legalul pedig a gyűlöletbeszéd vagy például az indokolatlan túlzó gyalázkodás.⁷⁵⁶ Ez azért lehet érdekes, mert bizonyos szempontból a hamis hírek minősülhetnének kereskedelmi tevékenységnek is. John Allen Riggins szerint például a hamis hírek félrevezető hirdetések politikai szólásnak álcázva, hiszen az ilyen cikkek saját magukat szándékosan félrevezető módon szerkesztett tartalomnak álcázzák annak érdekében, hogy hirdetési bevételekre tegyenek szert.⁷⁵⁷ Azon túl, hogy ha elfogadjuk ezt az értelmezést, akkor a reklámszabályozás terén kereshetünk megoldást a hamis hírek problémájára, az EJEB joggyakorlatában is találunk ilyen formájú hamis hírrel kapcsolatos döntést. A Hertel v. Switzerland ügyben⁷⁵⁸ a kérelmező 1991-ben egy tanulmányt tett közzé a kutatásairól, amely a mikrohullámú sütők emberi egészségre gyakorolt káros hatását mutatta be, és azt állította, hogy a mikrohullámú sütőkben elkészített élelmiszerek fogyasztása rákbetegséget okozhat. A beszámoló a Journal Franz Weber nevű folyóirat cikkében is megjelent. A kereskedelmi bíróság

⁷⁵³ Ronan Ó FATHAIGH: Brzeziński v. Poland: Fine over ‘false’ information during election campaign violated Article 10. <https://strasbourgobservers.com/2019/08/08/brzezinski-v-poland-fine-over-false-information-during-election-campaign-violated-article-10/>

⁷⁵⁴ Brzeziński v. Lengyelország, 35. bek.

⁷⁵⁵ FATHAIGH i.m.

⁷⁵⁶ Irini KATSIREA: Fake news: reconsidering the value of untruthful expression in the face of regulatory uncertainty. *Journal of Media Law*, 2018/10. 173.

⁷⁵⁷ John Allen RIGGINS: Law Student Unleashes Bombshell Allegation You Won't Believe: Fake News as Commercial Speech. 52 *Wake Forest Law Review* 1313, 2017. 1336.

⁷⁵⁸ Hertel v. Switzerland (Application no. 25181/94., Reports 1998-VI, no. 87., 1998. augusztus 25-i ítélet)

a tisztességtelen versenyről szóló törvény alapján eltiltotta a kérelmezőt nyilatkozatának megismétlésétől, valamint attól, hogy a halál figuráját vagy más arra utaló jelképet használjon a mikrohullámú sütőkkel kapcsolatban. A strasbourgi bíróság ezért úgy vélte, hogy a tilalom hatásaként cenzúrázták a kérelmező munkáját, és jelentősen csökkentették annak lehetőségét, hogy nyilvánosan előadhassa véleményét, amelynek helye van egy tagadhatatlanul létező nyilvános vitában. A bíróság szerint nem számít, hogy véleménye kisebbségi vélemény volt, vagy hogy megalapozatlannak tűnt, mivel egy olyan területen, ahol nem valószínű, hogy létezik bármilyen bizonyosság, különösen ésszerűtlen lenne a véleménynyilvánítás szabadságát az általánosan elfogadott nézetekre korlátozni.⁷⁵⁹ Ha az álhíreket ezen a szemüvegen keresztül nézzük, akkor felmerülhet a kérdés, hogy vajon hasonló megítélés alá eshetnek a különböző oltás-ellenes vagy chemtrail-es álhírek is, hiszen jellegükben hasonló, „megalapozatlannak tűnő” információkat terjesztenek, amelyek így akár az Egyezmény védelme alá is tartozhatnak.

Egy területen az EJEB viszonylag széles körben hagyta jóvá a hamis tényállításokkal szembeni korlátozásokat, ez pedig a holokausztagadással kapcsolatos tényállások köre. Ezen esetekben a strasbourgi bíróság általában tárgyalás nélkül utasította el a szólásszabadság sérelmére hivatkozó kérelmeket, elfogadva ezzel azt, hogy a holokauszt tagadó kijelentések eleve nem élvezik a szólásszabadság védelmét.⁷⁶⁰ Így tehát létrejött a hamis tényállításoknak egy olyan kategóriája, amely egyértelműen kívül esik a védett szólások körén.⁷⁶¹

8.4.3 A magyar Alkotmánybíróság gyakorlata

Az Alkotmánybíróság gyakorlata nagyrészt párhuzamba állítható az EJEB gyakorlatával, mely szerint „a bizonyíthatóan hamis tények önmagukban nem állnak alkotmányos védelem alatt”.⁷⁶² A testület döntései szerint tényállítások esetében a bizonyíthatóság alapján kell különbséget tenni valós és valótlan tényállítások között, utóbbi esetében pedig további különbséget kell tennünk a szándékosan vagy a közlő hivatása vagy foglalkozása szabályai szerint tőle elvárható

⁷⁵⁹ 50. bek.

⁷⁶⁰ KOLTAY András: Az Emberi Jogok Európai Bírósága és a blaszfémia mint a szólásszabadság korlátja. *Iustum Aequum Salutare* 2017/1. 189.

⁷⁶¹ L. Witzsch v. Germany (application no. 41448/98. 2005 december 13-i ítélet); Garaudy v. France (application no. 65831/01. 2003 július 7-i ítélet); Lehideaux and Isorni v. France (application no. 55/1997/839/1045. 1998. szeptember 23-i ítélet); Perincek v. Switzerland (application no. 27510/08. 2015. október 15-i ítélet); M'Bala M'Bala v. France (application no. 25239/13. 2015. október 20-i ítélet).

⁷⁶² 7/2014. (III. 7.) AB határozat, indokolás 49. bek.

körültekintés elmulasztásával, illetve a szakmai szabályok betartása mellett közzétett állítások között.⁷⁶³

A 36/1994. (VI. 24.) AB határozat a közszereplők bírálhatóságának határait vizsgálva kifejtette:

„A véleménynyilvánítás szabadsága nem terjed ki a becsületsértésre alkalmas valótlan tények közlésére akkor, ha a nyilatkozó személy kifejezetten tudatában van a közlés valótlanosságának (tudatosan hamis közlés) vagy foglalkozása, hivatása gyakorlásának szabályai szerint elvárható lett volna tőle a tények valóságtartalmának vizsgálata, de a véleménynyilvánítási alapjog felelős gyakorlásából adódó gondosságot elmulasztotta. A véleménynyilvánítás szabadsága csak a bírálat, jellemzés, nézet és kritika szabadságát foglalja magában, de az alkotmányos védelem nem vonatkozhat a tények meghamisítására.”⁷⁶⁴

Ezzel egybehangzóan a 7/2014. (III. 7.) AB határozat úgy fogalmaz:

„A politikai véleménynyilvánítás fokozott védelme mind a közügyekben megfogalmazott értékítéletekre, mind pedig a közügyek körébe tartozó tényállításokra vonatkozik. Egyfelől a demokratikus jogállam intézményeinek és a demokratikus közéletet hivatásszerűen alakító politikusoknak a szabad bírálata, működésük, tevékenységük kritikája a társadalom tagjainak, az állampolgároknak, valamint a sajtónak olyan alapvető joga, amely a demokrácia lényegi eleme. Másfelől a tények közlése tipikusan a vélemények alapja, ezért még az alkotmányos értékkel egyébként nem bíró, utóbb hamisnak bizonyult tények esetében is indokolt, hogy a jogi felelősségre vonás során a felróhatóság és az esetleges joghátrányok mértékének meghatározása körében figyelembe vegyék a közéleti viták minél szabadabb folyásának érdekét.”⁷⁶⁵ Ezzel egybehangzóan, a 13/2014. (IV. 18.) AB határozat úgy fogalmazott, hogy a közügyeket érintő, azonban később hamisnak bizonyult tényállításokat csak abban az esetben oltalmazza a véleményszabadság, ha aényt állító vagy híresztelő jóhiszemű volt.⁷⁶⁶

Az Alkotmánybíróság tehát többször megerősítette, hogy „a védett véleménynyilvánítás szabályai a valótlan tényállításokra nem terjednek ki.”⁷⁶⁷ Azonban azt is kiemelte több ízben, hogy bár a hamis tényállítások – szemben az értékítéletekkel, bírálatokkal – önmagukban nem

⁷⁶³ KOLTAY András: A közügyek vitáinak szabadsága és a személyiségi jogok védelme. *Pázmány Law Working Papers* 2019/4. 12. [A továbbiakban KOLTAY (2019d)]

⁷⁶⁴ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, indokolás III.2.

⁷⁶⁵ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, indokolás 50. bek.

⁷⁶⁶ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, indokolás, 31. bek

⁷⁶⁷ 3328/2017. (XII. 8.) AB határozat, indokolás 74. bek.

állnak alkotmányos védelem alatt, az adott ügy összes körülményének mérlegelése vezethet mégis arra az eredményre, hogy mégsem alkotmányos a valótlan állítást tevő jogi felelősségre vonása.⁷⁶⁸ „A közéleti szólás gyakorlója adott esetben akkor is beszélhet visszaélésekről, ha nem tudja azokat bizonyítani. A valótlanak bizonyuló tényközlés esetén ugyanis az alkotmányos szempontrendszer alapján a hangsúly az elkövetőnek a valótlansággal kapcsolatos tudattartalmára helyeződik át.”⁷⁶⁹ Így tehát a közügyeket érintő véleménynyilvánítás szabadsága „a valósnak bizonyult tények tekintetében korlátlanul, míg a hamis tény állításával vagy híresztelésével szemben már csak akkor véd, ha a híresztelő nem tudott a hamisságról és a foglalkozása által megkívánt körültekintést sem mulasztotta el.”⁷⁷⁰

Az Alkotmánybíróság a kampányidőszakban jobban kitágítja a valótlan állítások alkotmányos védelmét, amit a demokratikus viták, és a választók számára minél szélesebb körű tájékoztatás érdekében tart szükségesnek. A választási kampányban történő valótlan tényállítások tekintetében az Alkotmánybíróság a szólásszabadság pártján állva a valótlan kijelentések megítélését illetően külön kategóriát teremtett a választási kampány során elhangzó valótlan tényállításoknak, melyeket alkotmányosan védettnek nyilvánít, annak ellenére, hogy nem alkalmazza a tényállítás és véleménynyilvánítás korábbi bizonyíthatósági vagy egyéb tesztjeit.⁷⁷¹ Az Alkotmánybíróság azt a megközelítést látszik támogatni, miszerint sokkal hasznosabb a demokrácia számára, ha esetleg néhány valótlan, akár indokolatlanul sértő állítás is helyet kap a közbeszédben, kiszélesítve és termékenyvé téve a közéleti vitákat, mintsem hogy a közéletben szerepet vállaló politikai szereplők a lehetséges szankcióktól tartva öncenzúrát alkalmazzanak.⁷⁷² Ugyanis a választók számára akár az is információértékkel bírhat, hogy az esetlegesen valótlan állításokkal szemben hogyan védi meg magát nyilvánosan az adott jelölt, vagy épp ellenkezőleg, hogy egy jelölt milyen – utóbb leleplezett – koholt vádakkal illeti politikai ellenfelét. A testület szerint „ha az egymásra tett kijelentések közvetlenül a közéleti szereplők politikai tevékenységére, programjára vagy közéleti hitelességére, alkalmasságára vonatkoznak, akkor – még ha kijelentő módon fogalmazták is meg őket – vélelmezhető, hogy a választópolgárok a közléseket véleményként értékelik.”⁷⁷³

⁷⁶⁸ 34/2017. (XII. 11.) AB határozat, indokolás 34. bek

⁷⁶⁹ 3328/2017. (XII. 8.) AB határozat, indokolás 95. bek.

⁷⁷⁰ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, indokolás, 41. bek.

⁷⁷¹ SMUK Péter: Szólásszabadság a választási kampányban – túl a kampányfinanszírozáson. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 4. Wolters Kluwer, Budapest, 2017. 492.

⁷⁷² SZIKORA Tamás: A negatív politikai kampány. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 4. Wolters Kluwer, Budapest, 2017. 510.

⁷⁷³ 3107/2018. (IV. 9.) AB határozat, indokolás 25. bek.

Megjegyzi ugyanakkor az Alkotmánybíróság, hogy a választási kampány szabad folyását védő gyakorlata nem jelenti azt, hogy a jelöltek bármilyen valótlan információt, állítást terjeszthetnek egymásról: „ha a megnyilatkozásnak észszerűen még a kampány körülményei között sem tulajdonítható olyan jelentés, amely szerint a közlést a választók az érintett múlt- vagy jövőbeli politikájára vagy a jelölt alkalmasságára vonatkozó politikai véleményként értelmezik, akkor helye lehet a közlő valótlan tényállítás miatt történő felelősségre vonásának. Minél közvetettebb módon kötődik egy kijelentés a jelölt politikai tevékenységéhez, programjához, illetve minél önállóbb jelentősége és minél nagyobb súlya van a megnyilvánulás ténybeli elemének, annál inkább sor kerülhet arra, hogy az állítás jogszerűségének megítélésére valóban a tényállításokra irányadó követelmények alapján kerüljön sor.”⁷⁷⁴ Ezzel kapcsolatban Koltay András rámutat, hogy még az Alkotmánybíróság által elvárt szükséges gondosság tanúsítása esetén is felhozhatók érvek a valótlan tényállítások alkotmányos védelmével szemben, mert azok a Választási eljárásról szóló törvény kontextusában már nem személyiségi jogsértést, hanem a választók félrevezetését eredményezheti.⁷⁷⁵

Sokáig kérdéses volt, hogy az online tudósítások esetén a más portálokról átvett információk továbbközlése híresztelésnek minősül-e. Az Alkotmánybíróság 2017 végén foglalkozott először a híresztelés kérdésével, a 34/2017. (XII. 11.) AB határozatban, melyben lefektetett egy olyan értelmezési szabályt, amely híresztelés esetén bővíti a média felelősség alóli mentesülési körét. Nemcsak a különböző közhatalmi és más állami szervek hivatalos tájékoztatása, hanem általában a közéleti szereplők sajtótájékoztatója is a kivételi körbe tartozik.⁷⁷⁶

„A közéleti szereplők kijelentéseit közvetítő sajtónak a valótlan tényállításokért fennálló felelőssége más mérce szerint ítélendő meg ahhoz képest, amikor a szerkesztők és újságírók pusztán saját elképzeléseik és előzetes döntéseik mentén határozzák meg a médiatartalmat. Ilyenkor ugyanis a sajtó működésének fókuszában nem a közvita saját érvekké váló gazdagítása és befolyásolása, hanem a társadalmi tanácskozásban résztvevő többi szereplő megnyilvánulásainak naprakész és hiteles becsatornázása áll. A sajtótájékoztatóról való tudósításokkal kapcsolatban a közéleti vita érdeke mindenekelőtt az elhangzottak pontos, a hírek aktualitásához igazodó közzétételét igényli”⁷⁷⁷

⁷⁷⁴ Uo. indokolás 29. bek.

⁷⁷⁵ KOLTAY i.m. (2019d) 16.

⁷⁷⁶ Uo. 20.

⁷⁷⁷ 34/2017. (XII. 11.) AB határozat, indokolás 45. bek.

Ezzel ellentétes állásponton volt Szalay Péter alkotmánybíró, aki különvéleményében úgy fogalmaz, hogy: „a hamis tények híresztelése nem tartozik a sajtó Alaptörvény által meghatározott feladatai, alkotmányos funkciói közé. Ugyanakkor önmagában egy hamis állítás akár szinte semmiség is lehet, azonban éppen a sajtó nyilvánosságának közvetítésével, ennek révén felerősödve válhat az mások számára is hozzáférhetővé, és ez a magyarázata annak, hogy a jog a valótlan tény állítása mellett annak híresztelését is szankcionálni rendeli.”⁷⁷⁸ A témában nem sokkal később született újabb döntés⁷⁷⁹ azonban szűkítette a fenti követelményeket, kimondva, hogy csak akkor mentesül a média a híresztelt valótlan tényállítás miatti felelősség alól, ha az adott médiatartalom kizárólag a közügy vitájában részt vevő személyek megnyilvánulását tartalmazza, és azon felül semmi más.⁷⁸⁰ Ha ez nem teljesül akkor valótlan tény linkelésével is megvalósítható a híresztelés, így a személyiségi jogokat sértő hamis tényállítások közvetlen elérhetővé tétele is jogsértő.⁷⁸¹

Török Bernát szavaival élve tehát „nem arról van szó, hogy a valótlan tényközlések minden esetben alkotmányos védelem alá tartoznának (sőt), hanem arról, hogy mint a nyilvános diskurzus velejárói nem rekeszthetők ki a véleményszabadság köréből, ezért korlátozásukat – a közéleti véleménynyilvánítás körében mindenképp – szigorú mércék szerint kell megítélni. Ez a kötelezettség a választási ügyekben eljáró bíróságot akkor is kötelezi, ha egyébként helyesen ítéli meg a közlés tényállítás-jellegét.”⁷⁸²

Megjelentek olyan gondolatok is, amelyek felvetették az igazsághoz való jog, mint alapjog bevezetését, azonban a javasolt értelmezés esetén az újonnan deklarált alapjog a sajtó és a szerkesztés szabadságával állna szemben magánjogi jogalanyok között. A szükségességi-arányossági teszt alkalmazásával horizontális jogviszonyban a sajtószabadság bizonyulna erősebb alapjognak, így a szerző szerint az igazság elvárása legfeljebb a közszolgálati média esetében jöhetne szóba, amikor közszolgálati médium állít valótlan tényeket személyekről,

⁷⁷⁸ Uo. Szalay Péter különvéleménye 102. bek.

⁷⁷⁹ 3002/2018. (I. 10.) AB határozat

⁷⁸⁰ KOLTAY i.m. (2019d) 20.

⁷⁸¹ 3002/2018. (I. 10.) AB határozat.

⁷⁸² TÖRÖK Bernát: Szabadon szólni, demokráciában. A szólásszabadság magyar doktrínája az amerikai jogirodalom tükrében. Budapest, HVG-ORAC, 2018. 27.

vagy személyek csoportjairól, ugyanis a közszolgáltatások által közölt ilyen típusú hamis hírek nyilvánvalóan ellentétesek a közfeladatot ellátó szervek alkotmányos kötelezettségeivel.⁷⁸³

8.5 A hamis hírek és a pandéma

A koronavírus járvány szintén rámutatott arra, hogy a hamis híreknek milyen nagy szerepük lehet a demokratikus nyilvánosság alakításában. A vírussal, és később az oltásokkal kapcsolatban is tömegesen jelent meg dezinformáció a közösségi oldalakon,⁷⁸⁴ amelyek egyes kutatások szerint közvetlenül akár több, mint 800 ember halálát is eredményezhette.⁷⁸⁵ Az álhírek elterjedése minden korábbinál nagyobb volt a járványhelyzet idején, különösen a közösségi médiát árasztotta el a kétes információtartalmú vagy manipulált híráradat.⁷⁸⁶ Az Európai Bizottság infodémiának nevezte ezt a jelenséget, mely ellen az Európai Uniónak határozottan fel kell lépnie.⁷⁸⁷

Magyarországon ezen megfontolásból született meg a rémhírterjesztés bűncselekményének új alakzata, amelyet a koronavírus elleni védekezésről szóló törvény⁷⁸⁸ részeként fogadott el a Parlament, mely így 2020. március 31. napjától alkalmazandó. A teljesen új tényállás megalkotásával a jogalkotó célja az volt, hogy a későbbiekben – a szabályozásra okot adó jelenlegi járványhelyzet elmúltával – is biztosított legyen a köznyugalom fokozott védelme a különleges jogrend⁷⁸⁹ idején. E tényállás abban tér el az első esettől, hogy az elkövetés helyét kiterjeszti az egész országra, hiszen a járványhelyzet nem korlátozható időben és térben. A fokozott büntetőjogi védelem elsődleges indoka, hogy veszélyhelyzet elhárítását célzó védekezés eredményességét a valótlan és zavarkeltő tények állítása, híresztelése ne hátráltathassa. A módosítást heves vita fogadta a nyilvánosságban, azonban az Alkotmánybíróság is a szólásszabadság megengedhető korlátozásának minősítette.⁷⁹⁰ A döntés

⁷⁸³ KÁLMÁN Kinga: Fake news – Lehet-e alapjog az igazsághoz való jog? <https://arsboni.hu/fake-news-lehet-e-alapjog-az-igazsaghoz-valo-jog/>

⁷⁸⁴ Félretájékoztatás és álhírek: vírusszerűen terjednek a COVID-19 járvány idején. <https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/society/20200326STO75917/felretajekoztatas-es-alhitek-viruszeruen-terjednek-a-covid-19-jarvany-idejen>

⁷⁸⁵ Saiful ISLAM et al.: COVID-19–Related Infodemic and Its Impact on Public Health: A Global Social Media Analysis. *The American Journal of Tropical Medicine and Hygiene*, 2020/4.

⁷⁸⁶ FÜLÖP Katalin: A Covid-19 árnyékában óriásira növekvő információs aszimmetria. In *Medias Res*, 2020/2. 224.

⁷⁸⁷ Joint Communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Tackling COVID-19 disinformation - Getting the facts right. JOIN/2020/8. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020JC0008&from=EN>

⁷⁸⁸ 2020. évi XII. törvény 10. § (2) bek.

⁷⁸⁹ A különleges jogrend egyes eseteit l. Alaptörvény 48-53. cikk.

⁷⁹⁰ 15/2020. (VII. 8.) AB határozat.

indokolásából kitűnik, hogy a rémhírterjesztés új tényállása a véleményekre nem, csupán a valótlan tényállításokra terjed ki, azok közül is csak azokra, amelyek képesek a védekezés eredményességét akadályozni.⁷⁹¹ Az új tényállás kapcsán több mint száz eljárás indult, amelyek kiindulópontjai főként közösségi oldalakon közzétett posztok voltak.⁷⁹² A hamis hírek ezekben az esetekben azonban egy specifikus magatartáshoz kapcsolódtak, így nem jelenthetjük ki általánosságban, hogy a hamis hírekre megoldást jelenthet a tényállás, hiszen annak alkalmazása meglehetősen szűk körben lehetséges.⁷⁹³

8.6 Fellépés a hamis hírek ellen

Mivel a közösségi média platformok magánszabályozása az, ami elsősorban befolyásolja az ezeken megosztott tartalmakat, a hamis hírek terjedésének nehezen szab gátat a jogi szabályozás. Amennyiben az adott állítás nem valósít meg rágalmazást, becsületsértést vagy adott esetben gyűlöletbeszédet, csupán általánosan véve az állítás valótlanága miatt nem követelhető jogi úton a tartalom eltávolítása. A felhasználási feltételek, és a platformok önszabályozása azonban szabadon módosulhat annak érdekében, hogy visszaszorítsák az ilyen tartalmak terjedését.

A Facebook a probléma felszínre kerülése után alapvetően három területen vette fel a harcot a hamis hírek ellen. A dezinformációnak minősülő hirdetések gazdasági ellentételezésének leállításával, a felhasználók tájékoztatásával, és a médiatudatosság fejlesztésével igyekeztek semlegesíteni a hamis hírek okozta károkat.⁷⁹⁴ Az álhírek után szerezhető hirdetési bevételek leállítása kevésbé bizonyult hatékony módszernek, hiszen a hirdetési szabályzatot viszonylag könnyen ki lehetett játszani hamis tartalmú hirdetésekkel is.⁷⁹⁵ A Facebook ezzel a gyakorlattal

⁷⁹¹ KOLTAY András: A rémhírterjesztés büntethetőségének alkotmányosságáról. *In Medias Res*, 2020/2. 334-335.

⁷⁹² L. pl. Pécsi Törvényszék - Jogerősen megrovásban részesítette a Pécsi Járásbíróság a rémhírterjesztőt. <https://birosag.hu/aktualis-kozlemenyek/pecsi-torvenyszek-jogerosen-megrovasban-reszesitette-pecsi-jarasbirosag>; Miskolci Törvényszék - Büntetővégzés a rémhírterjesztéssel vádolt férfi ügyében. <https://birosag.hu/aktualis-kozlemenyek/miskolci-torvenyszek-buntetovegzes-remhirterjesztessel-vadolt-ferfi-ugyeben>; Rémhírterjesztés miatt indítottak eljárást egy férfi ellen, aki arról posztolt, minden beoltott meghalt egy faluban. <https://telex.hu/koronavirus/2021/05/13/remhirterjesztes-miatt-inditottak-eljarast-egy-ferfi-ellen-aki-arrol-posztolt-minden-beoltott-meghalt-egy-faluban>; BIRKÁS Péter: A koronavírusról pánikkeltő álhíreket terjesztő magyarokat kapcsoltak le a rendőrök. <https://24.hu/tech/2020/02/08/a-koronavirusrol-panikkolto-alhireket-terjeszto-magyarokat-kapcsoltak-le-a-rendorok/>; BOHUS Péter: Elkapták a youtube-vloggert, aki elkezdte a pletykát Budapest lezárásáról. <https://index.hu/belfold/2020/03/15/youtube-vlogger-budapest-lezar-rendorseg/>.

⁷⁹³ A témáról lásd bővebben: KOLTAY i.m. (2020) 322-338.

⁷⁹⁴ LEVI i.m. 287.

⁷⁹⁵ Matt TAIBBI: YouTube, Facebook Purges Are More Extensive Than You Think. <https://www.rollingstone.com/politics/politics-features/youtube-facebook-purges-journalists-845790/>

kapcsolatos dilemmája egyrészt az volt, hogy nem szeretne az igazság meghatározója lenni, és így bizonyos hirdetőket jogtalanul megfosztani bevételeiktől másrészt pedig hogy saját gazdasági érdekeivel is kissé ellentétes, ha az amúgy nagy interakciót generáló politikai hamis híreket nyomtalanul eltávolítja.⁷⁹⁶ Annak ellenére, hogy a Facebook hírfolyama igyekszik minél személyre szabottabb, és minél értéksemlagebb lenni,⁷⁹⁷ a céget már így is rengeteg kritika érte azzal kapcsolatban, hogy öncélúan próbálja manipulálni a felhasználók hírfolyamát,⁷⁹⁸ így felhagyott a hamis híreknek minősülő cikkek demonetizálásával.⁷⁹⁹

A Facebook több technikai módszerrel is próbálkozott a hamis hírek ellen. Először bevezettek egy jelölőmódszert, amely a felhasználók jelzései alapján kis piros figyelmeztető piktogramot helyezett el azon cikkek mellé, amelyek igazságtartalmát „kétségesnek” ítélték meg. A kísérlet pár hónap alatt kudarcot vallott, ugyanis a jelentések azt mutatták, hogy a feltűnő színű ábrák figyelemfelkeltő hatással jártak, így növelték a problémás cikkek népszerűségét.⁸⁰⁰ Később bevezették azt a rendszert, mellyel egyszerűbbé vált a hamis hírek jelentése az oldalon belül, és a tömegesen jelentett cikkek tény-ellenőrző oldalakhoz kerültek továbbításra, melyek megvizsgálták annak valóságtartalmát. Amennyiben egyértelműen hamis hírek jelölték, a Facebook algoritmusa automatikusan alacsonyabb rendű posztok közé sorolta ezeket a cikkeket, így kevesebbszer jelentette meg a felhasználók hírfolyamában. A módszer kritikusai szerint azonban így ellehetetleníthető egy-egy valódi hír is, ha elegendően jelentik azt hamis hírként az oldalon, emellett a tényellenőrző oldalak sem lehetnek minden szempontrendszer szerint elfogulatlanok.⁸⁰¹ 2018 szeptemberében Sheryl Sandberg a Facebook egyik operatív vezetője a szenátusi meghallgatásán azt mondta, hogy a Facebook „alternatív” tényekkel veszi fel a harcot a dezinformáció ellen. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy az amerikai felhasználók számára a hírfolyamban egy-egy politikai bejegyzés mellett megjelentettek más tényellenőrzött oldalokról származó posztokat is. Szerinte ez a „jó beszéd” kioltja a „rossz beszédeket” vagyis

⁷⁹⁶ Joon Ian WONG: Facebook is banning fake news publishers from its ad network. <https://qz.com/837474/facebook-fb-is-banning-fake-news-publishers-from-its-ad-network/>

⁷⁹⁷ Facebook: Hogyan működik a hírfolyam?

https://www.facebook.com/help/1155510281178725/?helpref=hc_fnav

⁷⁹⁸ L. pl. Peter J. HASSON: The Manipulators: Facebook, Google, Twitter, and Big Tech's War on Conservatives. Regnery Publishing, 2020.

⁷⁹⁹ Adam MOSSERI: Working to Stop Misinformation and False News. <https://www.facebook.com/facebookmedia/blog/working-to-stop-misinformation-and-false-news>

⁸⁰⁰ Facebook ditches fake news warning flag <https://www.bbc.com/news/technology-42438750>

⁸⁰¹ TIMMER i.m. 699-702.

a hamis híreket.⁸⁰² Sarah C. Haan szerint viszont ezzel a Facebook tovább rontotta a helyzetet, hiszen tovább erősítette azt a felfogást, mely szerint léteznek tények és alternatív tények.⁸⁰³

A Facebook 2019-ben bejelentette, hogy módosítani fog a felhasználók hírfolyamában megjelenített posztokért felelős algoritmusán, amely így a jövőben nagyobb hangsúlyt fog fektetni a felhasználók ismerőseinek és a megbízható hírportálok posztjainak.⁸⁰⁴ Ezzel a Facebook a hamis hírek letiltása mellett azok ellehetetlenítésére tesz kísérletet, ezzel párhuzamosan megpróbálja támogatni a minőségi újságírást is.⁸⁰⁵ A 2020-as amerikai elnökválasztással kapcsolatban a Facebook egészen magabiztosan nyilatkozott blogposztjában, ismertetve a bevezetett hirdetésszűrő, nagyobb átláthatóságot biztosító és a gyanús, vélhetően botok által terjesztett posztok tiltására vonatkozó gyakorlatát.⁸⁰⁶ Bár a platform azt is bejelentette, hogy nem fogja vizsgálni önállóan a náluk közzétett politikai hirdetések igazságtartalmát, amely döntés még a cég dolgozóit is megosztotta.⁸⁰⁷ A Twitter például a közelgő választásokkal kapcsolatban úgy döntött, hogy egyáltalán nem engedélyezi politikai hirdetések közzétételét a platformján.⁸⁰⁸

Lili Levi amellet érvel, hogy a technológiai megoldások, és a médiatudatosság fejlesztése önmagában nem lehet elegendő megoldás a hamis hírek ellen. Szerinte a valódi megoldást az jelentené, ha előbbi kettő mellett a sajtó szerepének megerősítésére is kellő hangsúlyt fektetnénk. Szerinte a sajtónak kiemelkedő alkotmányos védelmet szükséges adni, amely intézményes védelmet biztosítana a sajtó számára nem csupán a publikációk megjelenése után, hanem már az információgyűjtés stáuszában is. Ezek a garanciák szerinte elősegítenék a hagyományos újságírás és a sajtó szerepének megerősödését, a belé vetett bizalom visszaállítását, és ezzel vissza lehetne szorítani a hamis híreknek hitelt adó állampolgárok számát.⁸⁰⁹

⁸⁰² HAAN i.m. 19.

⁸⁰³ Uo. 20.

⁸⁰⁴ Emily DREYFUSS – Issie LAPOWSKY: Facebook Is Changing News Feed (Again) to Stop Fake News. <https://www.wired.com/story/facebook-click-gap-news-feed-changes/>

⁸⁰⁵ LEVI i.m. 295.

⁸⁰⁶ Helping to Protect the 2020 US Elections. <https://about.fb.com/news/2019/10/update-on-election-integrity-efforts/>

⁸⁰⁷ BOLCSÓ Dániel: A Facebook dolgozói tiltakoznak, amiért a cég hagyja hazudni a politikusokat. https://index.hu/tech/tud/2019/10/29/facebook_politikusok_politikai_hirdetesek_reklamok_hazugsag_alkalmazottak_nyilt_level/

⁸⁰⁸ Devin COLDEWEY: Twitter makes its political ad ban official. <https://techcrunch.com/2019/11/15/twitter-makes-its-political-ad-ban-official/>

⁸⁰⁹ LEVI i.m. 317-325.

Nádori Péter szerint a tömeges manipuláció elleni küzdelem eredményesebb lehet, ha nem a félrevezető tartalmakra, hanem a manipuláció eszközeire és módszereire összpontosít, így el lehetne kerülni a tartalomalapú korlátozások legnagyobb problémáját, vagyis hogy ki dönti el mi a tényszerű igazság. A fellépés ezen formáiban tehát nem számít, hogy az adott kifogásolt tartalom milyen fokú bizonyíthatósággal rendelkezik, hanem hogy például egy cég futtatott-e húszezer álprofilt a Facebookon vagy sem. Ebből ráadásul még az is következik, hogy egy hasonló, a dezinformáció eszközeit célzó szabályozás sokkal kevésbé alkalmas arra, hogy egyes nézetek vagy vélemények elhallgattatását eredményezze.⁸¹⁰ A közösségi oldalak saját tényellenőrző kezdeményezéseivel kapcsolatban sorra jelentek meg azok az aggodalmak, melyek arra mutatnak rá, hogy vajon kik ellenőrzik a tényellenőrzőket. Kutatások azt mutatják, hogy a különböző tényellenőrző oldalak eredményei között meglepően alacsony az átfedés,⁸¹¹ ráadásul nem kizárt, hogy maguk a tényellenőrzők is valamennyire elfogultak.⁸¹² Így tehát önmagában a tényellenőrző oldalakra nem lehet hagyatkozni.

8.6.1 Jogsabályi kezdeményezések

Ahogy maguk a hamis hírek sem, úgy az ellenük való törvénykezés sem újkeletű. Az Egyesült Államokban már a 17. század derekán megjelentek olyan jogsabályok, amelyek tiltották a hamis hírek terjesztését. Massachusetts 1647-ben fogadta el azt a jogsabályt, amely 10 shillingre rendelte büntetni azt a 14 évnél idősebb személyt, aki szándékosan olyan hazugságot tesz közzé, amely sérti a köz érdekét vagy alkalmas arra, hogy más személyt megsértsen, továbbá ha valaki azzal a céllal, hogy megtévesszen vagy kihasználjon másokat hamis híreket vagy jelentéseket tesz közé.⁸¹³ Hasonló törvény lépett életbe 1680 márciusában New Hampshire-ben, amelynek „Hazugság” című szakaszának értelmében minden 16 éven felüli személy aki szándékosan tesz közé olyan hazugságot, amely más személyt sért, vagy azzal a céllal, hogy megtévessze a közvéleményt hamis hírt vagy hamis tartalmú jelentést terjeszt pénzbüntetéssel vagy végső soron elzárással büntetendő.⁸¹⁴ Az akkori törvényhozóknak

⁸¹⁰ NÁDORI Péter: Mit kezdhet a jog a hamis hírekkel? <https://www.goethe.de/ins/hu/hu/kul/sup/kl/21581410.html>

⁸¹¹ Chloe LIM: Checking how fact-checkers check. *Research and Politics* 2018/3. 6-7.

⁸¹² Alex PAREENE: How Political Fact-Checkers Distort the Truth. <https://newrepublic.com/article/156039/political-fact-checkers-distort-truth>

⁸¹³ 1647: Laws and Liberties of Massachusetts. <https://oll.libertyfund.org/pages/1647-laws-and-liberties-of-massachusetts>

⁸¹⁴ General Laws and Liberties of New Hampshire, March 16, 1680. <https://teachingamericanhistory.org/library/document/general-laws-and-liberties-of-new-hampshire/>

azonban természetesen még nem kellett figyelembe venniük az Első Alkotmánykiegészítés által garantált szólásszabadságot, amely a modern törvényhozást meglehetősen nehéz helyzetbe hozza ezen a téren.⁸¹⁵ 2016-ban az Ohioi Hatodik Kerületi Bíróság nyilvánította alkotmányellenesnek azt a jogszabályt, amely hat hónapi elzárást és 5.000 dolláros pénzbüntetést határozott meg azon cselekmények elkövetőinek, akik szándékosan vagy tudatos gondatlanságból terjesztenek hamis információkat egy politikai jelöltről. A bíróság szerint a szabályozás tartalom-alapú korlátozás, amely a politikai szólásszabadság magját érinti azonban nem kellően szűkre szabott a tisztességes választások lefolytatásához szükséges állami érdek biztosításához mérten.⁸¹⁶ Egy korábbi, hasonló ügyben a Minnesotai bíróság is megegyező ítéletet hozott, megfogalmazva, hogy „a politikai arénában a valótlanosság felügyelője nem az állam, hanem az állampolgárok, akik kellőképp fel tudják dolgozni és meg tudják kérdőjelezni a hozzájuk eljutó állításokat és azok cáfolatát”.⁸¹⁷

2017 februárjában a Kaliforniai Törvényhozás tagja, Ed Chau benyújtotta az „AB 1104, A Kaliforniai Politikai Kibercsalás Elleni Törvény”⁸¹⁸ javaslatát. A javaslat bűncselekménnyé nyilvánította volna ha valaki szándékosan „politikai kibercsalást” követ el, amely a törvény szerint olyan cselekmény, amely következtében egy ésszerűen eljáró személy azt hiheti, hogy egy weboldalt vagy az azon található információkat egy politikai jelölt tette közzé, vagy az ő nézeteit közvetíti, miközben az adott politikai jelöltnek semmi köze a weboldalhoz.⁸¹⁹ A törvényjavaslatot végül maga a benyújtó vonta vissza még mielőtt tárgyalhatott volna róla a törvényhozás, azonban még ha el is fogadták volna a javaslatot, nagy valószínűséggel nem állta volna ki a Legfelső Bíróság alkotmányossági próbáját.⁸²⁰

Az Egyesült Államok 19 államában létezett olyan jogszabály, mely tiltotta a hamis politikai beszédet, ezek elsöprő többsége azonban nem állta ki az Első Alkotmánykiegészítés tesztjét.⁸²¹ A tagállami legfelső bíróságok sorra nyilvánították alkotmányellenesnek a hasonló tiltásokat, jellemzően nyilvánvaló rosszhiszeműség, tartalom-alapú szabályozás vagy a szabályozás

⁸¹⁵ <https://www.calcorporatelaw.com/2017/04/california-considers-following-new-england-colonists-outlawing-fake-news>

⁸¹⁶ Susan B. Anthony List v. Driehaus, 814 F.3d 466 (6th Cir. Ohio 2016)

⁸¹⁷ 281 Care Comm. v. Arneson, 766 F.3d 774, 796 (8th Cir. Minn. 2014)

⁸¹⁸ The California Political Cyberfraud Abatement Act

⁸¹⁹ Assembly Bill No. 1104, CHAPTER 715. An act to amend Section 18320 of the Elections Code, relating to elections. https://leginfo.ca.gov/faces/billTextClient.xhtml?bill_id=201720180AB1104

⁸²⁰ Dave MAASS: California Bill To Ban “Fake News” Would Be Disastrous for Political Speech <https://www.eff.org/deeplinks/2017/03/california-bill-ban-fake-news-would-be-disastrous-political-speech>

⁸²¹ VOJAK i.m. 2017. 147.

túlterjeszkedése miatt.⁸²² A Legfelső Bíróság joggyakorlata alapján az állami bíróságoknak a politikai megnyilvánulások korlátozásakor az ún. szigorú vizsgálatot kell alkalmazniuk. Ez azt jelenti, hogy a korlátozásnak szűkre szabottnak kell lennie a kényszerítő állami érdek érvényesítése érdekében, és tilos az álláspont szerinti korlátozás. Emellett a bíróságok a jogszabályt kiindulópontként alkotmányellenesnek tekintik, és a jogalkotónak kell bizonyítania a korlátozás alkotmányosságát.⁸²³ A fentiek alapján tehát láthatjuk, hogy ha az Egyesült Államok tervezne is bevezetni valamilyen dezinformáció elleni törvényt, az nagy valószínűséggel nem állná ki a Legfelső Bíróság szigorú vizsgálatát.⁸²⁴ A jog önmagában tehát nem eliminálhatja teljesen a hamis híreket.⁸²⁵

Európában a francia parlament 2018 júliusában szavazott meg egy új szabályozást, mely a választási kampányok időszakában (választást megelőző 3 hónapban) lehetővé teszi a hatóságoknak, hogy bírósági jóváhagyás birtokában letilthassanak manipulatívnak, szándékosan félrevezetőnek ítélt tartalmakat. A hamis hír fogalmát az 1881-es sajtótörvény alapján határozták meg, melybe a nyilvánvalóan valótlan közlemények tartoznak, amelyet szándékosan, széles körben terjesztenek és a nyugalom megzavarására vagy választás eredményének befolyásolására alkalmasak. Emellett a jogszabály előírja, hogy bizonyos látogatottság felett az adott oldalnak jogi képvisellel kell rendelkeznie Franciaországban, a jogszabályban foglaltak betartását pedig a CSA (Conseil supérieur de l'audiovisuel – Francia médiatanács) felügyeli.⁸²⁶

A brit parlament Digitális, Kulturális, Média- és Sportbizottsága jelentésben⁸²⁷ hívta fel a figyelmet a hamis hírek demokráciára gyakorolt veszélyeire, és különböző javaslatokat fogalmaz meg, többek között kötelező etikai kódex létrehozását a tech-cégekre nézve, amelyet egy független szabályozó felügyelne, valamint a választási törvény módosítását, hogy az képes legyen kezelni a hasonló, online felületeket történő kampányokra vonatkozó szabályokat. A jelentés egyébiránt rávilágít arra is, hogy az emberek egyre gyakrabban a közösségi médiából

⁸²² Jason ZENOR: A Reckless disregard for the Truth? The constitutional right to lie in politics. 38 *Campbell Law Review* 41, 2016. 44.

⁸²³ WEAVER i.m. 130.

⁸²⁴ TIMMER i.m. 686.

⁸²⁵ NICE i.m. 228.

⁸²⁶ Against information manipulation <https://www.gouvernement.fr/en/against-information-manipulation>

⁸²⁷ House of Commons Digital, Culture, Media and Sport Committee: Disinformation and 'fake news': Final Report. <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmcmds/1791/1791.pdf>

tájékoztatóknak, és kevésbé kérdőjelezzik meg a közösségi oldalakon megosztott információ hitelességét, ugyanis a legtöbben bíznak az ismerőseikben.⁸²⁸

Szingapúrban speciálisan a hamis hírekre igazított törvényt fogadtak el, amely 2019 októberében hatályba is lépett. Az online hamis és manipulatív tartalmakra vonatkozó törvény (Protection from Online Falsehoods and Manipulation Bill) lehetővé teszi a kormány számára, hogy közérdekből helyreigazításra kötelezze a kifogásolt tartalom közzétevőjét, vagy magát az online platformot.⁸²⁹ A törvény értelmében a „hamis hír” valótlan vagy félrevezető állítás, amelyet egy ésszerűen gondolkodó személy tényállításként értékel, és alkalmas arra, hogy többek között az egészségüggyel, a közbiztonsággal vagy a választásokkal kapcsolatban hátrányos információt terjesszen.⁸³⁰ Ezekben az esetekben az eredeti tartalom mellett kötelező megjelentetni egy közleményt, melyből ki kell tűnnie a hamis állításnak, és hogy ezzel szemben mi az igazság. Amennyiben valaki nem teszi közzé a helyreigazítást, 20.000 szingapúri dolláros bírságra, vagy 12 hónap börtönbüntetésre is büntethető.⁸³¹ Cégek esetében a pénzbírság 500.000 dollár lehet, amennyiben pedig a tevékenység automatizált fiókokkal (botokkal) történik, már 100 000 dollár és 10 éves börtönbüntetés is kiszabható, ami a cégek esetében egy millió dollár lehet.⁸³²

8.6.2 Az Európai Unió fellépése a hamis hírek ellen

Az Európai Unió is felismerte, hogy a dezinformáció egyre növekvő fenyegetést jelenthet a társadalmi diskurzusokra nézve, és hogy a demokratikus folyamatok és intézmények manipulációval szembeni védelme “hosszú távú kihívást jelent és folyamatos erőfeszítéseket tesz szükségessé”.⁸³³ Az Európai Unió Európai Külügyi Szolgálat (EKSZ) keleti stratégiai kommunikációval foglalkozó munkacsoportot (East StratCom) hozott létre a dezinformáció

⁸²⁸ BALANYI Daniella - LEBEDI Réka - SZÖKE Petra: Ki pénzeli az Arsbonit? A gyakornokok kitalálnak! https://arsboni.hu/ki-penzeli-az-arsbonit-a-volt-gyakornokok-kitalalnak/#_edn5

⁸²⁹ Protection from Online Falsehoods and Manipulation Bill <https://sso.agc.gov.sg/Bills-Supp/10-2019/Published/20190401?DocDate=20190401#pr7->

⁸³⁰ Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act, 7.§

⁸³¹ Singapore Fake News Laws: Guide to POFMA (Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act) <https://singaporelegaladvice.com/law-articles/singapore-fake-news-protection-online-falsehoods-manipulation/>

⁸³² Szingapúri „álhír törvény”: hamis hírek elleni küzdelem vagy állami cenzúra? <https://nki.gov.hu/it-biztonsag/hirek/szingapuri-alhir-torveny-hamis-hirek-elleni-kuzdelem-vagy-allami-cenzura/>

⁸³³ Jelentés az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a dezinformációval szembeni közös cselekvési terv végrehajtásáról. Brüsszel, 2019.6.14. JOIN(2019) 12 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019JC0012&from=EN>

viasszaszorítására,⁸³⁴ amely többek között az EU v. Disinfo honlapot üzemelteti, ahol összegyűjtik az Unióval kapcsolatos hamis híreket, és információkat szolgáltatnak a leleplezett hamis hír-hálózatokról.⁸³⁵ A munkacsoportot eredetileg 2015-ben az orosz befolyás elleni fellépés miatt hozták létre, 2019 májusáig pedig több mint 5455 orosz eredetű hamis hírt azonosítottak be és léptek fel ellenük.⁸³⁶

Az Európai Bizottság 2017 végén magas szintű szakértői csoportot hozott létre az ügyel kapcsolatos tanácsadás biztosítása érdekében, "hamis hírekkel és az internetes félretájékoztatással foglalkozó magas szintű munkacsoport" néven. A munkacsoport feladata a probléma feltérképezése volt, valamint, hogy megfelelő ajánlásokat fogalmazzon meg az Unió számára a dezinformáció viasszaszorításának érdekében. A Bizottság széles körű nyilvános konzultációs folyamatot is elindított a témában, amely a 2 986 választ kapott online kérdőívekből, az érdekelt felekkel folytatott strukturált párbeszédéből, valamint egy, mind a 28 tagállamra kiterjedő Eurobarométer közvélemény-kutatásból áll.⁸³⁷ A szakértői csoport 2018. március 12-én terjesztette elő jelentését,⁸³⁸ melyben elsődlegesen az önszabályozás mellett tették le voksukat. A jelentés ajánlásai között szerepel még emellett a médiatudatosság előmozdítása, olyan eszközök kifejlesztése, melyekkel a felhasználók és az újságírók egyaránt hatékonyabban tudnák kezelni a dezinformációt, a hírekkel foglalkozó európai média sokszínűségének és fenntarthatóságának védelme valamint az Európán belül megfigyelhető félretájékoztatással kapcsolatos kutatások folytatása.⁸³⁹ A szakértői csoport ezenfelül egy alapelveket tartalmazó kódex megalkotását javasolta, melynek használata mellett az online platformok és a közösségi oldalak egyaránt elköteleznék magukat. Az alapelvek olyan követelményeket fogalmaztak meg, mint az átláthatóság az információk forrása, előállítása, szponzorálása, terjesztése és célzottsága tekintetében, az online elszámoltathatóság előmozdítása, vagy a magas színvonalú újságírás és a médiaműveltség támogatása.⁸⁴⁰

⁸³⁴ Questions and Answers about the East StratCom Task Force https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/2116/-questions-and-answers-about-the-east-stratcom-task-force_en

⁸³⁵ <https://euvsdisinfo.eu/>

⁸³⁶ ARATÓ László: Négy és fél év alatt több mint 5500 orosz eredetű álhír https://index.hu/kulfold/eurologus/2019/05/25/az_oroszok_mar_a_matixban_vannak_alhir_orosz_kreml_dezinfo_rmacio/

⁸³⁷ Tackling online disinformation <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/tackling-online-disinformation>

⁸³⁸ Final report of the High Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation>

⁸³⁹ Online félretájékoztatás: az internetes platformok fokozott átláthatóságára van szükség https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/IP_18_1746

⁸⁴⁰ Európai Bizottság: Európai megközelítés az online félretájékoztatás kezelésére. COM(2018) 236 final, Brüsszel, 2018.4.26. 1.

Az EU által kitűzött célok tehát főként a dezinformációval kapcsolatos tudatosságnövelés, a médiaműveltség javítása, a civil társadalom szerepének erősítése, a kiberfenyegetésekkel szembeni védelem javítása és a fizetett online politikai hirdetések átláthatóságának növelése volt.⁸⁴¹ 2018 októberében meg is született a dezinformáció visszaszorítását célzó gyakorlati kódex,⁸⁴² amely önszabályozás keretében igyekezett megoldani a kérdést. Az önszabályozó kódexet a Facebook, a Google, a Twitter, a Mozilla és a Microsoft is aláírta, melyet így magukra nézve kötelezőnek ismertek el. A kódex értelmében a platformoknak átláthatóbbá kell tenniük szabályzataikat, szorosabb együttműködést kell kialakítaniuk a kutatói szférával, tényellenőrzőkkel és a tagállamokkal. A platformok legfontosabb kötelezettségei azonban a politikai hirdetések átláthatóságára, a dezinformáció szűrésére és önértékelő jelentések⁸⁴³ (az EU-s választásokat megelőző hónapokban havi, később éves rendszerességgel történő) benyújtására vonatkoztak. Az Európai Unió ezzel tehát az önszabályozás felé terelte a platformokat, arra ösztönözve őket, hogy a korábbinál még nagyobb mértékben végezzenek monitorozási tevékenységet, átadva nekik a szabályozást. A magatartási kódexben foglaltakat így nem maga az Európai Unió tartatja be, hanem maguk a tech cégek, az Unió kezében csupán az általuk rendelkezésre bocsátott jelentések értékelésének lehetősége van.

A platformok vállalásainak betartását és az önellenőrző jelentések értékelését (különös tekintettel a 2019. évi európai választásokra) a Bizottság és az Audiovizuális Médiaszolgáltatásokat Szabályozó Hatóságok Európai Csoportja (ERGA) végezte el.⁸⁴⁴ A monitoring alapján azonban nyilvánvalóvá vált, hogy az önszabályozás nem teljesítette be a hozzá fűzött reményeket. Bár a politikai reklámok tekintetében javult az átláthatóság, azonban az Unió felé szolgáltatott adatok hiányosak és sok szempontból ellenőrizhetetlenek voltak. A Bizottság megállapítása szerint az „adatszolgáltatás és a keresőeszközök alkalomszerűek és

⁸⁴¹ Jelentés az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a dezinformációval szembeni közös cselekvési terv végrehajtásáról. Brüsszel, 2019.6.14. JOIN(2019) 12 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019JC0012&from=EN>

⁸⁴² A dezinformáció visszaszorítását célzó uniós gyakorlati kódex. https://ec.europa.eu/newsroom/dac/document.cfm?doc_id=59115

⁸⁴³ Annual self-assessment reports of signatories to the Code of Practice on Disinformation 2019 <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/annual-self-assessment-reports-signatories-code-practice-disinformation-2019>

⁸⁴⁴ Report of the activities carried out to assist the European Commission in the intermediate monitoring of the Code of practice on disinformation (ERGA Report) http://erga-online.eu/wp-content/uploads/2019/06/ERGA-2019-06_Report-intermediate-monitoring-Code-of-Practice-on-disinformation.pdf

önkényesek, így nem felelnek meg a kutatók független ellenőrzés iránti igényeinek.”⁸⁴⁵ A tagállami hatóságok kifogásolták a platformok együttműködési hajlandóságát, valamint a platformok által alkalmazott technikák hatékonyságát is. Az általuk szolgáltatott adatokat lehetetlen volt összevetni bármilyen más valós adatokkal, így képtelenség számukra megállapítani a közölt statisztikák és lépések valódiságát és eredményességét.

8.7 Következtetések

- Már a hamis hírek meghatározásának sokféleségéből is látható, hogy milyen bonyolult kérdések merülnek fel a témát illetően. Nehéz elkülöníteni a valótlan tényállításoktól, valamint a személyiségi jogi jogsértések területére tartozó tényállításoktól. A nyilvánvaló eseteken túl nagyon nehéz meghatározni egyértelműen a hamis hírek körét, különösen igaz ez a politikai diskurzusok tekintetében.
- A hamis hírek problémaköre nem egyszerűen arról szól, hogy szabad-e hazudni a demokratikus vitákban. Ennél sokkal összetettebb kérdés, hiszen egyszerre kell vizsgálni többek közt a téma politikai, jogi, kereskedelmi és társadalmi oldalát is. A közösségi oldalak kétségkívül hatékony felerősítői a hamis hírek terjedésének, és egyértelmű, hogy a platformok üzemeltetőinek komoly felelőssége van a visszaszorításukat illetően. Az azonban, hogy milyen fellépést várunk el tőlük, egyáltalán nem egyértelmű. Ha ugyanis arra buzdítjuk azokat, hogy hatékonyabb szűréssel és az eddiginél komolyabb monitorozással lépjenek fel a hamis hírek ellen, rögtön több problémával is szembesülünk, hiszen egyrészt így a platformok kezébe adjuk a demokratikus nyilvánosság formálásának legitim lehetőségét, másrészt rájuk bízunk annak eldöntését, hogy milyen szűrást kell szűrniük, vagyis azoknak kell eldönteni, hogy mi számít hamis hírnek és mi nem. Megfordítva ez azt jelenti, hogy rájuk bízunk annak eldöntését is, hogy mi az igazság.
- A szólásszabadság alkotmányos keretei önmagában nem tiltják a hamis beszédet. A valótlan tényközlések a nyilvános diskurzusok szükséges velejárói, és mint ilyenek, nem rekeszthetők ki a véleményszabadság köréből, ezért korlátozásukat – a közéleti véleménynyilvánítás körében mindenképp – szigorú mércék szerint kell megítélni. Ezt a nehéz feladatot pedig nem szerencsés csupán a közösségi oldalak üzemeltetőire bízni.

⁸⁴⁵ A dezinformáció visszaszorítását célzó gyakorlati kódex egy évvel később: az online platformok önértékelő jelentései. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/STATEMENT_19_6166

- Azonban önmagában a kérdés jogszabályi rendezése sem nyújthat teljesen kielégítő megoldást, hiszen nemcsak a platformok működését és fellépési lehetőségeit meghatározó magánjogi viszonyrendszer vet fel kérdéseket, hanem a hamis hírek ellen fellépő jogszabályt is nagyon nehéz oly körülmények között megfogalmazni, hogy az még véletlenül se szankcionálja az alkotmányosan védett szólások valamely formáját. A kettő ötvözete jelenthet áthidaló megoldást, ahol a jogszabályi keretek csupán a platformok fellépésének követelményét és azok átláthatóságát írják elő, ám a konkrét fellépés technikailag továbbra is közösségi oldalak kezében lenne, emellett *soft-law* jelleggel segítene a hamis hírek definiálásában és a fellépés mértékének meghatározásában.

9. Jövőbeni lehetséges szabályozási irányok

A közösségi oldalak és a szólásszabadság viszonyát érintő „egymillió dolláros kérdés” természetesen az, hogy milyen irányba kellene fejlődnie a szabályozásnak. A közösségi média platformok szabályozásával kapcsolatban furcsa kettősség uralkodik a közbeszédben. Egyrésztől eddig szinte minden korábbi javaslat, amely az internetes kommunikáció valamilyen formában történő szabályozására tett volna kísérletet heves ellenállásba ütközött, és végül a tiltakozások következményeként még megszületése előtt elbukott. Az internet szabadságát féltők minél kevesebb beleszólást szeretnének adni az állam kezébe az online kommunikáció felügyeletét illetően, és elzárkóznak minden olyan lehetőségtől, amely bármilyen formában vagy módon csorbítaná a szabadságjogokat.⁸⁴⁶

Másrészt viszont egyre hangosabbak azok a hangok, amelyek megelégtették a közösségi média platformok hegemóniáját, és valamiféle állami szabályozást sürgetnek. Szerintük az a fajta önszabályozásra épülő modell, amelyet a platformok eddig alkalmaztak nyilvánvalóan elbukott, és sorozatosan kerülnek napvilágra olyan információk, amelyek ezt támasztják alá. A különböző adatvédelmi visszaélések, erőszakos tartalmakkal kapcsolatos botrányok, a gyűlöletbeszédet vagy terrorista cselekményeket közvetítő oldalakkal szembeni sikertelen fellépés miatt már kutatók, politikusok, egyszerű választópolgárok is egyre hangosabban követelik a közösségi oldalak és a közvetítőszolgáltatók szigorúbb állami szabályozását.⁸⁴⁷

Az amerikai szabályozással foglalkozó fejezetben⁸⁴⁸ már említettem, hogy az Egyesült Államokban nagy valószínűséggel a jövőben felülvizsgálják a 230. szakaszt, egyelőre azonban korai lenne megállapítani azt, hogy milyen módon teszik. Európa ebben sokkal előrébb jár, az Unió területén ugyanis egyaránt találhatunk példát nemzeti szabályozásra, valamint közös uniós jogalkotásra is. Koltay András a jövőbeni európai szabályozásnak négy lehetséges modelljét nevezi meg. Szerinte az első lehetőség az amerikai modell átvétele, amely az állam szólásszabadságba való indokolatlan beavatkozása ellen nyújt védelmet, a moderálást pedig teljes egészében a platformokra bízta. A második modell egyfajta gyengébb társszabályozás,

⁸⁴⁶ L. Joseph V. KENNEDY: Why Internet Platforms Don't Need Special Regulation. The Information Technology & Innovation Foundation, 2015.; Guido Noto LA DIEGA et al.: The Internet: To Regulate or Not Regulate. *Northumbria Legal Studies Working Paper* No. 2018/04; David POST: Why the internet should not be regulated. <https://www.ifo.de/DocDL/Forum401-pc2.pdf>

⁸⁴⁷ L. Charlotte JEE: The White House wants to regulate social-media moderation. MIT Technology Review, 2019. <https://www.technologyreview.com/2019/08/12/133769/the-white-house-wants-to-regulate-social-media-moderation/> Mark Zuckerberg calls for stronger regulation of internet. The Guardian, 2019. <https://www.theguardian.com/technology/2019/mar/30/mark-zuckerberg-calls-for-stronger-regulation-of-internet> Samuel SCOTT: How President Biden might change social media regulation. The Drum, 2020. <https://www.thedrum.com/opinion/2020/11/11/how-president-biden-might-change-social-media-regulation>

⁸⁴⁸ L. 4.4 fejezet.

melynek megteremtésére voltaképp jelenleg törekszik az Európai Unió, a platformok által elfogadott különböző önkéntes vállalások betartatásával. Ebben a modellben a jogalkotó csak az egyes szabályozási irányokat és elérendő célokat jelöli ki, és a szolgáltatókra bizza, hogy megválasszák az ezek eléréséhez szükséges megoldásokat,⁸⁴⁹ ennek felügyelete pedig külön megállapodások alapján történhet. A harmadik lehetséges verzió az állami szabályozás erősítése lenne, mely egyfajta erősebb társszabályozás formájában lehetővé tenné a médiaszabályozás bizonyos eszközeinek alkalmazását, azonban igényelné egy külső, független felülvizsgálati fórum létrehozását, akár hatóság akár valamilyen más testület működtetésével. Utolsó lehetséges megoldási modellként Koltay a magánszabályozás teljes tilalmát nevezi meg, mely voltaképpen a platformokat kötelezné egyfajta semlegességre, és megtiltaná a magáncenzúra alkalmazását, mindemellett azonban nehézkessé tenné az esetleges jogsértő tartalmak eltávolításával kapcsolatos kérdések megválaszolását.⁸⁵⁰ Jelenleg úgy tűnik, hogy főként utóbbi két javaslat sajátos egyvelege jelenik meg az egyes nemzeti jogszabályokban, míg Uniós szinten egy erős, közös minimumszabályokra épülő rendszer kerül kiépítésre.

9.1 Nemzeti szabályozások

A különböző kormányok a közösségi oldalakban rejlő lehetőségek kihasználása mellett különböző módon is próbálják szabályozni.⁸⁵¹ Ebben a 2018. január 1-je óta hatályos német törvényt nevezhetjük egyfajta úttörőnek.⁸⁵² A törvény szerint a hatálya alá tartozó (2 milliónál több németországi felhasználóval rendelkező) platformoknak bizonyos, a törvényben külön felsorolt bűncselekményt megvalósító felhasználói tartalmakat meglehetősen szigorú határidőn belül el kell távolítaniuk a felületükről. Ilyennek minősülnek többek között a rágalmozó, gyűlöletet keltő, holokauszttagadó, rémhírterjesztést megvalósító tartalmak.⁸⁵³ A törvény alapján új, hatékonyabb panaszkezelési mechanizmust kellett kidolgoznia a platformoknak, ugyanis, ha az érintett tartalom „nyilvánvalóan jogsértő”, akkor az értesítéstől számított 24 órán belül, ha pedig „csak” jogsértő, akkor 7 napon belül kell törölni.⁸⁵⁴ Ha ezt a platform

⁸⁴⁹ NÉMETH Szabolcs: Printscreen – Pillanatfelvétel a közösségi oldalak jogi szabályozásának kihívásairól és aktuális fejleményeiről. *Infokommunikáció és Jog*. 2017/2. 85.

⁸⁵⁰ KOLTAY i.m. (2019c) 290-303.

⁸⁵¹ GRAY i.m. 462.

⁸⁵² Act to Improve Enforcement of the Law in Social Networks (Network Enforcement Act, 2017), https://www.bmfv.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/Dokumente/NetzDG_engl.pdf?__blob=publicationFile&v=2.

⁸⁵³ Gesetz zur Verbesserung der Rechtsdurchsetzung in sozialen Netzwerken (Netzwerkdurchsetzungsgesetz – NetzDG) Artikel 1 G. v. 01.09.2017 BGBl. I S. 3352 (Nr. 61), 1. szakasz.

⁸⁵⁴ Uo. 3. szakasz.

elmulasztja, bírságot kaphat, amelynek maximuma (elvben, sokszoros és súlyos mulasztás esetén) 50 millió euró.⁸⁵⁵ A törvény alapján 2019-ben a Facebookot 2 millió eurós bírsággal is sújtották, mivel a cég nem nyújtott teljes képet arról, hogy mennyi bejelentés érkezik a céghez jogsértő, gyűlöletkeltő tartalmakról, és ezzel hamis látszatot keltett magáról.⁸⁵⁶ A bírságot kiszabó német Szövetségi Igazságügyi Hivatal azt is kifogásolta, hogy a Facebook bejelentési mechanizmusa átláthatatlan, és a bejelentéshez szükséges adatlap is nehezen található meg az oldalon.⁸⁵⁷ 2020-ban kisebb módosításokat hajtottak végre a törvényen, melynek során arra kötelezték a platformokat, hogy egyszerűbb panaszbejelentő-felületet hozzanak létre a kifogásolt tartalmak jelentéséhez, valamint hogy megfelelő jogorvoslati lehetőséget biztosítsanak a letiltott tartalmakat közzétevő felhasználók számára.⁸⁵⁸

Franciaország a némethez hasonló szabályozást fogadott el, amelynek alapján a platformoknak az értesítésüket követő 24 órán belül el kell távolítaniuk a gyűlöletkeltő bejegyzéseket.⁸⁵⁹ A törvény értelmében bizonyos esetekben, mint például gyermekpornográfia vagy terrorista tartalom ez a határidő 1 órás. A közösségi oldalak üzemeltetői 250 000 euró és 1,25 millió euró közötti pénzbírságra számíthatnak, ha nem törlik megfelelő időn belül a tartalmakat.⁸⁶⁰ A törvényt azonban nem sokkal elfogadása után nagy részben megsemmisítette a Francia Alkotmánytanács. Döntésében⁸⁶¹ kimondta, hogy az előírt intézkedés a bíróság bevonása nélkül, kizárólag a platformokra telepítette az egyes tartalmak értékelésének kötelezettségét, mindegyre nagyon kevés időt hagyva, tetemes büntetések kilátásba helyezésével. A törvény ezért a tanács szerint szükségtelen mértékben és aránytalanul sérti a szólásszabadságot, ezért annak jelentős részét megsemmisítette.⁸⁶² Franciaország emellett külön törvény fogadott el a kiskorúak online platformokon történő tevékenységével kapcsolatban is, melynek értelmében a

⁸⁵⁵ Uo. 4. szakasz.

⁸⁵⁶ Bundesamt für Justiz erlässt Bußgeldbescheid gegen Facebook. <https://www.bundesjustizamt.de/DE/Presse/Archiv/2019/20190702.html?nn=3449818>

⁸⁵⁷ Kétmillió eurós bírságot szabott ki Németország a Facebookra <https://ado.hu/cegvilag/ketmillio-euros-birsagot-szabott-ki-nemetorszag-a-facebookra/>

⁸⁵⁸ Germany reviews law on offensive social media posts. <https://www.dw.com/en/germany-reviews-law-on-offensive-social-media-posts/a-52981956>

⁸⁵⁹ France Online Hate Speech Law to Force Social Media Sites to Act Quickly. *The Guardian*, 2019. július 9. <https://www.theguardian.com/world/2019/jul/09/france-online-hate-speech-law-social-media>

⁸⁶⁰ PPL visant à lutter contre les contenus haineux sur internet : adoption en lecture définitive. <https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/actualites-accueil-hub/ppl-visant-a-lutter-contre-les-contenus-haineux-sur-internet-adoption-en-lecture-definitive>

⁸⁶¹ Décision n° 2020-801 DC du 18 juin 2020. <https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2020/2020801DC.htm>

⁸⁶² Aurelien BREEDEN: French Court Strikes Down Most of Online Hate Speech Law. <https://www.nytimes.com/2020/06/18/world/europe/france-internet-hate-speech-regulation.html>

16 évnél fiatalabb „influenzerek” bizonyos fokú munkajogi védelemben részesülnek, ugyanakkor ekként történő foglalkoztatásuk előzetes állami engedélyhez kötött lesz.⁸⁶³

Hasonló szabályozást készít elő az Egyesült Királyság is, amelyben különös gondosságra kötelezné a platformokat bizonyos káros tartalmakkal kapcsolatban.⁸⁶⁴ A közzétett fehér könyv egyes, a legsúlyosabb károkat okozó tartalmak esetében már a platformon való közzététel megakadályozását is elvárná a szolgáltatóktól (a terrorizmust támogató és a gyermekek szexuális kizsákmányolását megvalósító tartalmak vonatkozásában), más káros tartalmak esetében pedig a tudomásszerzést követő azonnali, átlátható és hatékony fellépést írta elő. Mindezen kötelezettségek betartását független szabályozó testület felügyelné, amely súlyos szankciókat is alkalmazhatna (például bírságot, a szolgáltatás blokkolását, a vezető tisztségviselők felelősségre vonását stb.).⁸⁶⁵

Ausztriában 2021 májusában lépett hatályba egy olyan átfogó törvénymódosítás, amely büntetőjogi és polgári jogi eszközökkel lép fel az online platformokkal szemben. A kommunikációs platformokról szóló törvény⁸⁶⁶ (Kommunikationsplattformen-Gesetz – KoPl-G) alapján a kommunikációs platformok szolgáltatóinak biztosítaniuk kell, hogy hatékony, átlátható és mindenekelőtt „felhasználóbarát” eljárás álljon a felhasználók rendelkezésére az illegális tartalom kezelése érdekében.⁸⁶⁷ Azokban az esetekben, amikor a tartalom jogellenessége még „egy laikus számára is további vizsgálat nélkül” nyilvánvaló, a bejegyzéseket késedelem nélkül, de legkésőbb az értesítés megérkezésétől számított 24 órán belül el kell távolítani.⁸⁶⁸ Ha pedig a jogellenesség átfogó értékelésre van szükség, azt 7 napon belül kell elvégeznie a platformnak, és amennyiben megállapítják a tartalom jogsértő voltát, azonnal el kell távolítani.⁸⁶⁹ A törvény felsorolja azokat a bűncselekményeket, amelyeket mindenképpen el kell távolítani a platformokról.⁸⁷⁰ A (feltételezett) jogsértő tartalom

⁸⁶³ France: Parliament Adopts Law to Protect Child “Influencers” on Social Media <https://www.loc.gov/law/foreign-news/article/france-parliament-adopts-law-to-protect-child-influencers-on-social-media/>

⁸⁶⁴ Online Harms. White Paper, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/793360/Online_Harms_White_Paper.pdf

⁸⁶⁵ Uo.

⁸⁶⁶ Bundesgesetz über Maßnahmen zum Schutz der Nutzer auf Kommunikationsplattformen (Kommunikationsplattformen-Gesetz – KoPl-G) StF: BGBl. I Nr. 151/2020. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20011415>

⁸⁶⁷ Uo. 3. §

⁸⁶⁸ Uo. 3. § (3) bek., 1. pont a) alpont.

⁸⁶⁹ Uo. 3. § (3) bek., 1. pont b) alpont.

⁸⁷⁰ Uo. 2. § (6) bek.

közzétévőjét tájékoztatni kell a letiltásról vagy a vizsgálatról, annak eredményéről, a platform döntésének alapjául szolgáló indokolásról és a bejegyzés eltávolításának vagy blokkolásának pontos időpontjáról.⁸⁷¹ Ezen információk kézhezvételétől számított két héten belül kérhetik a platformtól a döntés felülvizsgálatát, amennyiben pedig ez eredménytelen volt, panaszt tehetnek az Osztrák Kommunikációs Hatóságnál (KommAusitria).⁸⁷² Amennyiben a platformok megsértik a jogszabály valamely elemét, bizonyos esetekben akár 10 millió eurós pénzbüntetést is kaphatnak. A törvény rendelkezéseit minden olyan kommunikációs platformot működtető vállalkozás esetén alkalmazni kell, amelynek legalább 100.000 felhasználója van, éves bevétele pedig eléri az 500.000 eurót.⁸⁷³ Nem tartoznak a törvény hatálya alá a képzési- és oktatási tevékenységet folytató platformok, valamint azok a platformok sem, amelyek közvetlenül valamely médiavállalkozás újságírói kínálatához kapcsolódnak.⁸⁷⁴

A lengyel Igazságügyi Miniszter 2020 decemberben jelentette be, hogy tárcája az internetes szólásszabadság védelmében egy új törvény létrehozásában gondolkodik. A törvénytervezet alapján az online platformok üzemeltetői ezután nem törölhetnek majd tartalmat, illetve nem függeszthetnek fel felhasználókat, hacsak ezek működése és üzenetük tartalma nem ellentétes a lengyel törvényekkel. Amennyiben ilyen alapon valakinek törlik a bejegyzését a platformról, fellebbezéssel élhet a szolgáltatónál, akinek 48 órán belül bizonyítania kell intézkedése jogszerűségét, ha ezt elmulasztja, vagy az indokolása nem megalapozott a felhasználó egy erre a célra létrehozott testülethez fordulhat.⁸⁷⁵ A „Szólásszabadság Tanács” egy hat tagú testület lenne, amelynek tagjait a lengyel parlament választaná meg hat évre, háromötödös szavazattöbbséggel. A Tanács legfontosabb feladatai közé tartozik, hogy a közösségi média különféle felületein eltávolított vagy korlátozott tartalmak elleni felhasználói panaszok megalapozottságát vizsgálja.⁸⁷⁶

Hasonló szabályozást helyezett kilátásba a magyar Igazságügyminiszter is, amelyet kissé ironikusan Facebook-posztban jelentett be. A szabályozás részleteiről nem lehetett sokat tudni,

⁸⁷¹ Uo. 3. § (2) bek.

⁸⁷² Uo. 7. §

⁸⁷³ Uo. 1. §

⁸⁷⁴ BODZÁSI Balázs: Új osztrák törvények az Interneten megjelenő jogsértő tartalmakkal szembeni fellépés eszközeiről. <https://jogaszegylet.hu/jogelet/uj-osztrak-torvenyek-az-interneten-megjeleno-jogserto-tartalmakkal-szembeni-fellepes-eszkozeirol/>

⁸⁷⁵ FÓRIS György: Lengyelországban törvény tiltaná a közösségi médiáról való törlést. <https://infostart.hu/kulfold/2021/01/13/lengyelorszagban-torveny-tiltana-a-kozossegi-mediarol-valo-torlest>

⁸⁷⁶ DOBOZI Gergely: Újabb részletek derültek ki a közösségi média rendszabályozásáról Lengyelországban https://precedens.mandiner.hu/cikk/20210121_lengyelorszag_kozossegi_media_ziobro_szolasszabadsag

elsősorban a nagy közösségi médiaszolgáltatókat célozták volna meg vele, mint a Facebook, a Twitter vagy a Youtube. Az Igazságügyi Miniszter elsősorban azt kifogásolta, hogy „önkéntesen bárki lekapcsolható az online térből bármilyen hivatalos, átlátható, tisztességes eljárás és jogorvoslat lehetősége nélkül.”⁸⁷⁷ Később azonban bejelentette, hogy a folyamatban lévő Európai Unió kezdeményezése miatt, egyelőre mégis elhalasztják a jogszabályalkotást.⁸⁷⁸ Az Igazságügyi Minisztérium által 2020-ban létrehozott Digitális Szabadság Bizottság Munkacsoport saját Fehér Könyve⁸⁷⁹ alapján azon dolgozik, hogy az állampolgárok jogbiztonságát és szabadságát garantálhassa a digitális térben.⁸⁸⁰ A Bizottság a Miniszterelnöki Kabinetiroda, a Pénzügyminisztérium, az Innovációs és Technológiai Minisztérium, az Alapvető Jogok Biztosa, az Országos Bírósági Hivatal, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem, és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság képviselőiből áll, és célja, hogy az állami szervek tapasztalataira építkezve megvizsgálja az online platformok véleménynyilvánítással, adatvédelemmel, fogyasztóvédelemmel vagy adózással kapcsolatos tevékenységét, és amennyiben szükséges, jogalkotási javaslatot tegyen ezen a téren.⁸⁸¹ A Bizottság üléseinek jegyzőkönyvei bárki számára elérhetőek,⁸⁸² egyelőre azonban konkrét jogalkotási javaslat még nem született a testületen belül.

A nemzeti jogszabályokkal kapcsolatban elmondható, hogy azok nagyrészt belül maradnak az Eker. irányelv által megszabott határokon, és főként az értesítési-eltávolítási eljárás hatékonyabb érvényesülését igyekeznek elősegíteni. Ezen a téren véleményem szerint az osztrák törvény a legkiforrottabb, amely szigorú határidők mellett kellően részletesen és érthetően határozza meg a platformokkal szemben állított követelményeket, valamint megfelelő felülvizsgálati fórumot is biztosít a döntésekkel szemben. Jelenlegi állapotában a lengyel törvényjavaslat tűnik a legdrasztikusabbnak, azonban egyben a legbizonytalanabbnak is, hiszen ez nem csupán az illegális tartalmak hatékonyabb eltávolítását célozza, hanem a legális tartalmak védelmét is, ezzel voltaképpen minimálisra szűkítve a platformok moderálási mozgásterét.

⁸⁷⁷ Törvényjavaslat készül a technológiai cégek szabályozásáról. <https://kormany.hu/hirek/varga-judit-torvenyjavaslat-keszul-a-nagy-technologiai-vallalatok-hazai-mukodesenek-szabalyozasarol>

⁸⁷⁸ FÁBIÁN Tamás: A kormány egyelőre mégsem nyúl hozzá a Facebookhoz. <https://telex.hu/belfold/2021/04/13/facebook-fidesz-szabalyozas-europai-unio>

⁸⁷⁹ Digitális Szabadság Munkacsoport „Fehér Könyve”. https://digitalisszabadsag.kormany.hu/download/d/ec/82000/DSZM_Fehér_Könyv_200121_.pdf

⁸⁸⁰ Uo. 1.

⁸⁸¹ Uo.

⁸⁸² A Bizottság üléseinek jegyzőkönyvei. <https://digitalisszabadsag.kormany.hu/jegyzokonyvek>

9.2 Közös Unió szabályozás

Az Európai Unióban az eljárások növekedésével párhuzamosan egyre sürgetőbbé vált az új szabályozás megalkotása. 2020-ban az Európai Digitális Stratégia részeként az Európai Bizottság bejelentette a digitális szolgáltatásokról szóló rendeletcsomag megalkotását (*Digital Services Act*, továbbiakban: DSA), amelynek célja az Európai Bizottság korábbi állásfoglalásában megfogalmazott célok megvalósítása, így többek között a versenyképesség fenntartása és a digitális piacok egységesítése.⁸⁸³

A DSA megalkotását is az a probléma hívta életre, hogy az online platformok exponenciális sebességgel fejlődnek és terjeszkednek, rendkívül összetett szervezeti struktúrával működnek, amelyhez hozzájárul technológiai működésük bonyolultsága is, és hogy a nagy és összetett szerkezetű, online térben, globálisan működő vállalatok esetében milyen hamar ismerhető fel a jogsértés. Erre, számos javaslatban megfogalmazva, megoldásnak egy kombinált szabályozást tartanak megfelelőnek. Ezen okokra tekintettel felmerült lehetőségként az *ex post* szabályozás *ex ante* szabályokkal való kombinálása, de számos bejelentés alapján a DSA-t alapvetően egy *ex ante* szabályozási csomagnak szánják.

A csomag két jogalkotási javaslatból, a digitális szolgáltatásokról szóló és a digitális piacokról szóló rendelettervezetekből áll, amelyek révén a Bizottság a digitális szolgáltatások nyújtásának és a digitális piacok működésének jelenlegi jogi keretének korszerűsítésére tesz javaslatot.

A DSA egy horizontális jellegű javaslat, amely olyan kérdésekre összpontosít, mint az online felhasználók biztonsága, vagy a platformok eltérő mértékből adódó eltérő felelősségi szabályok meghatározása, egyben egy alapvetően a tagállami hatóságok együttműködésére támaszkodó eljárási keretet vázol fel. A DMA a kapuőri szerepet betöltő platformok tisztességtelen üzleti gyakorlataival és azok negatív következményeivel foglalkozik, és alapvetően az Európai Bizottság kezébe adna egy új szabályozási eszközt.

A közösségi oldalak szempontjából a DSA-nak van jelentősége. A digitális szolgáltatásokról szóló rendelettervezet alapvetően az Eker. irányelven alapul, megőrizve annak alapelveit. A jogalkotási javaslat egy modern, időtálló irányítási kerettel igyekszik hatékonyan védeni valamennyi érdekelt fél, legfőképpen az uniós polgárok jogait és jogos érdekeit. A javaslat

⁸⁸³ The Digital Services Act package, Policy of the European Commission <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-services-act-package>

olyan fontos biztosítékokat vezet be, amelyek lehetővé teszik, hogy a polgárok szabadon gyakorolhassák alapvető jogaikat, köztük a véleménynyilvánításhoz való jogukat, vagy akár a hatékony jogorvoslathoz való jogot, a megkülönböztetésmentességhez való jogot, vagy a személyes adatok védelméhez való jogot és a magánélethez való jogot online környezetben. A rendeletjavaslat saját indokolása alapján „csökkenteni fogja annak kockázatát, hogy tévesen vagy indokolatlanul tiltsanak le beszédeket, kezelni fogja a beszédekre gyakorolt korlátozó hatásokat, ösztönözni fogja a tájékozódás és a véleménynyilvánítás szabadságát, valamint megerősíti a felhasználók jogorvoslati lehetőségeit. [...] A felhasználók és harmadik felek által a bejelentési rendszerekbe potenciálisan beágyazott, illetve a platformok által használt automatizált tartalommoderálási eszközökben jelentkező (tudatos vagy nem tudatos) torzulásokból fakadó korlátozások és eltávolítási intézkedések aránytalanul érinthetik őket. [...] A javaslat csak akkor írja elő a jogellenes tartalom eltávolítását, illetve akkor ír elő kötelező óvintézkedéseket, ha a felhasználó információi eltávolításra kerülnek, beleértve a felhasználó számára biztosított magyarázatot, a szolgáltatók által támogatott panasztételi mechanizmusokat és a külső, peren kívüli vitarendezési mechanizmust.”⁸⁸⁴

A tervezet preambuluma megfogalmazza, hogy a digitális szolgáltatások helyzete ma jelentősen eltér a 20 évvel ezelőtti helyzettől. Az online közvetítők nélkülözhetetlen szereplőkké váltak a digitális átalakulásban, az online platformok pedig jelentős előnyöket teremtettek a fogyasztók és az innováció számára, megkönnyítették a határokon átnyúló kereskedelmet az Unión belül és kívül, valamint új lehetőségeket nyitottak meg számos európai vállalkozás és kereskedő előtt. Ugyanakkor az illegális tartalmak terjesztésének, illetve az illegális áruk vagy szolgáltatások online értékesítésének eszközeként vissza is lehet élni velük.⁸⁸⁵ Mindemellett hozzáteszi, hogy: „Az online platformok szolgáltatásaival való visszaélések aláássák a bizalmat, és veszélyeztetik az érintett felek jogait és jogos érdekeit. Ezért megfelelő és arányos biztosítékokkal gondoskodni kell az ilyen visszaélések megakadályozásáról. Az információk akkor minősülnek nyilvánvalóan jogellenes tartalomnak, illetve a bejelentések vagy panaszok akkor minősülnek nyilvánvalóan megalapozatlannak, ha a laikusok számára – bárminemű érdemi elemzés nélkül – egyértelmű, hogy a tartalom jogellenes, illetve a bejelentések vagy panaszok megalapozatlanok. [...] Az átláthatóság érdekében az online platformok szerződési feltételeiben egyértelműen és kellően részletesen ismertetnie kell ezt a lehetőséget. Az online platformok által ebben a tekintetben hozott döntések esetében a jogorvoslatnak mindig elérhetőnek kell

⁸⁸⁴ Az Európai Parlament és a Tanács rendelet-javaslat a digitális szolgáltatások egységes piacáról (digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály) és a 2000/31/EK irányelv módosításáról. Indokolás.

⁸⁸⁵ Uo. Preambulum, 2-5. bek.

lennie, és ezek a döntések a digitális szolgáltatásokkal foglalkozó illetékes koordinátor felügyelete alá tartoznak.”⁸⁸⁶

A javaslat horizontális jellegű szabályozást fogalmaz meg, mely komplex módon biztosítaná a felhasználók jogait. Egységes szabályokat fogalmaz meg többek között az illegális áruk, szolgáltatások vagy online tartalmak eltávolítására vonatkozóan, biztosítékokat ír elő azon felhasználók számára akiknek a tartalmát a platformok tévedésből törlik, valamint széleskörű átláthatósági intézkedések bevezetését javasolja. A rendelet tárgyát és hatályát és a rendeletben használt kulcsfogalmak meghatározását megfogalmazó rész⁸⁸⁷ után a tervezet a közvetítő szolgáltatók felelősségének mentességére vonatkozó feltételek fogalmazza meg. Ezek alapján az „egyszerű továbbítás” (*mere conduit*), a „gyorsítótárrolóban történő rögzítés” (*caching*) és a „tárhelyszolgáltatások” (*hosting services*) szolgáltatói mentesülnek az általuk továbbított és tárolt, harmadik fél által nyújtott információkért való felelősség alól.⁸⁸⁸ A tervezet meghatározza az online platform fogalmát is, mely ez alapján „olyan tárhelyszolgáltató, amely a szolgáltatás igénybe vevőjének kérésére információkat tárol és nyilvánosan terjeszt, kivéve, ha ez a tevékenység egy másik szolgáltatás kisebb és kizárólag kiegészítő eleme, ami objektív és technikai okokból nem használható a másik szolgáltatás nélkül, és az ilyen elem másik szolgáltatásba való integrációja nem a rendelet alkalmazhatóságának elkerülésére szolgál”.⁸⁸⁹

A rendelet alapján a szolgáltató akkor részesülhet az egyszerű továbbítással és a gyorsítótárazással kapcsolatos felelősségre vonatkozó mentességekből, ha a továbbított információ őt semmilyen módon nem érinti. „Ez egyebek között azzal a követelménnyel is jár, hogy a szolgáltató ne módosítsa az információt, amelyet továbbít. Ez a követelmény azonban nem vonatkozik az olyan technikai jellegű változtatásokra, amelyekre a továbbítás folyamán kerül sor, mivel ezek a változtatások nem módosítják a továbbított információk integritását.”⁸⁹⁰ Ezek alapján tehát a módosítás egyértelműen azt jelenti, amikor a szolgáltató belenyúl a tartalomba, a tartalom különböző szempontok és algoritmusok általi rendezése tehát továbbra sem minősül szerkesztésnek.

A tárhelyszolgáltatásokra vonatkozó felelősség alóli mentességhez természetesen hozzá tartozik, hogy amennyiben valamely jogellenes tartalomról ténylegesen tudomást szerez,

⁸⁸⁶ Uo. Preambulum, 47. bek.

⁸⁸⁷ Uo. I. fejezet, 1-2. cikk.

⁸⁸⁸ Uo. 3-5. cikk.

⁸⁸⁹ Uo. 1. cikk h) pont.

⁸⁹⁰ Uo. Preambulum 21. bek.

haladéktalanul intézkednie kell az információ eltávolítása, illetve az ahhoz való hozzáférés megszüntetése érdekében. Azt azonban előírja a rendelet, hogy az eltávolításra vagy a hozzáférés megszüntetésére csakis a véleménynyilvánítás szabadságára vonatkozó alapelvek betartásával lehet sort keríteni. Tartalmaz a tervezet egyfajta „irgalmas szamaritánus” klauzulát is, ugyanis kimondja, hogy a mentesség akkor is megilleti a szolgáltatókat, ha önkéntes szűrést végeznek. Bár a javaslat kimondja a tartalmak általános nyomon követési vagy aktív tényfeltárási kötelezettségek tilalmát, a szolgáltatókat azonban kötelezi arra, hogy a nemzeti hatóságok utasítására lépjenek fel az illegális tartalmak ellen.⁸⁹¹

A rendelet preambuluma szerint „egyértelművé kell tenni, hogy az a pusztán tény, hogy a szolgáltatók ilyen tevékenységeket folytatnak, nem jelenti azt, hogy a felelősség alóli, ebben a rendeletben meghatározott mentességek nem érhetők el, amennyiben ezekre a tevékenységekre jóhiszeműen, kellő gondosság mellett kerül sor. Emellett ajánlott egyértelművé tenni, hogy nem vezet a felelősség alóli mentességek elérhetetlenségéhez az a pusztán tény, hogy a szolgáltatók – jóhiszeműen – intézkedéseket hoznak, hogy megfeleljenek az uniós jog előírásainak, beleértve az e rendeletben szereplő, a szerződési feltételeik végrehajtására vonatkozó előírásokat.”⁸⁹² Ez a szabály tehát egy az egyben az amerikai CDA gondolatmenetének átvétele, amely kapcsán furcsán hathat, hogy az Egyesült Államokban éppen most került napirendre ennek visszavonása. A különbség azonban ott érhető tetten, hogy míg az amerikai szabályozás pusztán ebből a kritériumból áll, az európai megközelítés emellett számos egyéb szabályt vezet be a szabályozás hatékonysága érdekében.

A tervezet ezután egy ún. „kellő gondossági” (due diligence) követelményt fogalmaz meg az átlátható és biztonságos online környezet megteremtésének érdekében. Ennek keretében a szolgáltatóknak létre kell hozniuk jogi képviselőt és kapcsolattartási lehetőséget a tagállamok hatóságaival,⁸⁹³ a szerződési feltételekben világosan kell rögzíteniük azokat a korlátozásokat, amelyeket alkalmazhatnak a felhasználókkal szemben, valamint egyértelműen és érthetően kell megfogalmazniuk, hogy a felhasználók tartalmait milyen módon és milyen elv alapján moderálják, ideértve az algoritmussal való szűrést is.⁸⁹⁴

„Ez a tájékoztatás magában foglalja a tartalommoderálás – beleértve az algoritmikus döntéshozatalt és az emberi felülvizsgálatot –, céljából használt szakpolitikákra, eljárásokra, intézkedésekre és eszközökre vonatkozó információkat. Ezeket egyértelműen kell

⁸⁹¹ Uo. 6-8. cikk.

⁸⁹² DSA Preambulum 25. bek.

⁸⁹³ Uo. 10. cikk.

⁸⁹⁴ Uo. 12. cikk.

megfogalmazni, és könnyen hozzáférhető formátumban közzé kell tenni. A közvetítő szolgáltatók kellő gondossággal, objektíven és arányosan járnak el az említett korlátozások alkalmazása és érvényesítése során, kellően figyelembe véve valamennyi érdekelt fél jogait és jogos érdekeit, beleértve a szolgáltatás igénybe vevőit a Chartában foglaltak szerint megillető alapvető jogokat.”⁸⁹⁵ A rendelet tehát bár minimális szinten, de a felhasználók és a szolgáltatók közötti szerződések kapcsán is megfogalmaz garanciális szabályokat, kifejezetten utalva az Unió Alapjogi Chartájában foglalt alapvető jogokra. Következésképpen, ha a felhasználási feltételek sértik vagy korlátozzák az alapvető jogokat (köztük a szólásszabadságot) akkor a rendelet alapján fel lehet lépni a szolgáltatóval szemben.

Az online platformokat ezen túl olyan mechanizmusok bevezetésére kötelezi, amelyek lehetővé teszik harmadik felek számára az általuk illegálisnak vélt tartalom bejelentését, valamint előír részletes tájékoztatási kötelezettséget a bejelentő, valamint a bepanaszolt fél felé is.⁸⁹⁶ A tervezet 3. szakasza csupán a nagy online platformokra vonatkozó rendelkezéseket tartalmaz, mely előírja azt, hogy a platformok átlátható, könnyen érthető belső panaszkezelő rendszert biztosítsanak az illegális tartalommal vagy a szerződési feltételeikkel összeegyeztethetetlen információkkal kapcsolatban történő bejelentésekhez, valamint kötelezi az online platformokat annak biztosítására, hogy a megbízható bejelentő státuszú (*trusted flaggers*) szervezetek által benyújtott értesítéseket elsőbbségi módon kezeljék. Ez a szakasz továbbá előírja az online platformok számára azon követelményt, hogy tájékoztassák az illetékes hatóságokat, ha tudomást szereznek olyan információkról, amelyek súlyos bűncselekmények gyanúját kelthetik, vagy veszélyeztetik mások életét vagy biztonságát.⁸⁹⁷

A tervezet a 25. cikkben meghatározza az ún. „nagyon nagy online platformok” (very large online platforms) kategóriáját, melybe azon platformok tartoznak, melyek havonta átlagosan legalább 45 millió aktív felhasználót elérve az Unió lakosságának több mint 10 %-ához eljutnak.⁸⁹⁸ Ezen platformok kötelesek rendszeresen kockázatelemzést végezni a szolgáltatásaik működése vagy felhasználása által előidézett vagy ahhoz kapcsolódó rendszerszintű kockázatokról, és ésszerű és hatékony intézkedéseket kell hozniuk e kockázatok csökkentése érdekében. Ezen elemzéseknek ki kell térnie különösen az illegális tartalmak

⁸⁹⁵ Uo.

⁸⁹⁶ Uo. 14-15. cikk.

⁸⁹⁷ Uo. 17-21. cikk.

⁸⁹⁸ Uo. 25. cikk.

közzétételére, a felhasználók alapvető jogainak sérelmére, valamint a platformok manipulációs célra történő felhasználására is, ezzel kapcsolatban pedig külső független ellenőrzéseknek is alá kell vetniük magukat.⁸⁹⁹ A szakasz külön kötelezettséget is tartalmaz arra az esetre, ha nagyon nagy online platformok ajánló rendszereket használnak vagy online hirdetést jelenítenek meg a felületükön, ekkor ugyanis a felhasználási feltételekben világosan és könnyen érthetően meg kell fogalmazniuk, hogy milyen paraméterek alapján ajánlanak tartalmakat vagy hirdetéseket a felhasználóknak.⁹⁰⁰ Ezen kívül a szakasz meghatározza azokat a feltételeket, amelyek mellett a nagyon nagy online platformoknak hozzáférést kell biztosítaniuk bizonyos adatokhoz a digitális szolgáltatások koordinátorai, a Bizottság, illetve az ellenőrzést végző kutatók számára, emellett további kötelezettség az egy vagy több, a szabályok betartását ellenőrző tisztviselő kinevezése, valamint jelentéstétel az átláthatóság érdekében.⁹⁰¹ A 35. cikk további magatartási kódexek (Code of conduct) létrehozását ösztönzi, különösen a korábban említett kockázatelemzések során azonosított problémás kérdések terén.⁹⁰²

A tagállamoknak ki kell jelölniük az illetékes hatóságokat, a digitális szolgáltatások nemzeti koordinátorait (*Digital Services Coordinators*), amelyeknek a feladata lesz várhatóan a területükön létesített szolgáltatások új szabályoknak való megfelelésének felügyelete, illetve részt fognak venni a majdani digitális szolgáltatások szülő rendelet uniós együttműködési mechanizmusában. A digitális szolgáltatások koordinátora független hatóság lesz, amelynek szigorú követelményekkel kell szembenéznie a feladataik pártatlan és átlátható ellátása érdekében. A digitális szolgáltatások koordinátorai együttműködnek egy független tanácsadó csoportban, a Digitális Szolgáltatások Európai Testületében (*European Board of Digital Services*), amely elemzésekkel, jelentésekkel és ajánlásokkal segíti majd a koordinátorok munkáját, illetve az Európai Bizottsággal együtt az uniós szintű felügyeletéért fog felelni.

A majdani rendelet végrehajtása elsősorban a digitális szolgáltatások koordinátorainak feladata lesz. Azonban egy megoldatlan probléma esetén a koordinátorok (vagy a Testület) kérheti a Bizottság segítségét. Ezen túlmenően, ha nagyon nagy online platformokról van szó, az új szabályok megerősített felügyeletet és végrehajtást fognak előírni a Bizottság aktív részvételével. Tartós jogsértések esetén a Bizottság – a Testület ajánlására, az illetékes digitális

⁸⁹⁹ Uo. 26-28. cikk.

⁹⁰⁰ Uo. 29-30. cikk.

⁹⁰¹ Uo. 31-33. cikk.

⁹⁰² Uo. 35. cikk.

szolgáltatási koordinátor meghívására vagy saját kezdeményezésére – eljárást indíthat nagyon nagy online platformok ellen.⁹⁰³

Kiemelendő fontosságú a tervezet 8. és 9. cikke. A 8. és a 9. cikk áttöri a származási ország elvét, és a célország hatóságai számára lehetővé teszi, hogy közvetlenül a platformhoz forduljanak illegális tartalmak vagy információkérés tekintetében. A tervezet szövege szerint „a releváns nemzeti igazságügyi vagy közigazgatási hatóságok által a vonatkozó uniós vagy nemzeti jog alapján kibocsátott határozat kézhezvételekor, az uniós jognak megfelelően indokolatlan késedelem nélkül tájékoztatják a határozatot kibocsátó hatóságot a határozat foganatosításáról, meghatározva a végrehajtott intézkedéseket és azok időpontját”.⁹⁰⁴ A nemzeti hatóságok által kibocsátott határozatoknak tartalmaznia kell az adott információ jogellenességének indokolását és jogszabályi alapját, az információ pontos megjelölését (valószínűsíthetően ez a gyakorlatban a tartalomra mutató linket fogja jelenteni), valamint a szolgáltató és a tartalmat közzétevő számára rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségeket. A határozat területi hatályával kapcsolatban annyit mond a tervezet, hogy az „nem haladhatja meg a célkitűzés eléréséhez szigorúan szükséges mértéket”.⁹⁰⁵ A határozatról a kibocsátó tagállam digitális szolgáltatási koordinátora haladéktalanul tájékoztatja a többi digitális szolgáltatási koordinátort.⁹⁰⁶ A 9. cikk voltaképpen ugyanezeket a szabályokat ismétli meg arra az esetre, ha a határozat tárgya információkérés valamely tartalomról vagy felhasználóról.⁹⁰⁷

A tervezet tehát ezzel egy új eljárási lehetőséget teremt, melynek során a tagállamok közigazgatási vagy igazságügyi hatóságai közvetlenül a platformokhoz fordulhatnak az adott tartalom eltávolítása érdekében. Ezzel kapcsolatban azonban több kérdés is felmerül. Mi a helyzet akkor ha a szolgáltató vitatja a határozat tartalmát? Ez esetben ki fogja elvégezni a felülvizsgálatot? Vélhetően ugyanis a tagállam saját szervei előtt lehet megtámadni ezeket a határozatokat, amely adott esetben elfogult vagy hosszadalmas eljárásokhoz vezethet. A felhatalmazás területi hatálya is felvet több kérdést: mi a helyzet akkor ha az adott tartalom egy tagállamban jogsértőnek minősül de másik tagállamban nem? A rendelet alapján ugyanis akár egész Európára vonatkozó eltávolítási határozatot is kibocsáthat egy tagállam hatósága, hiszen a célkitűzés eléréséhez szigorúan szükséges mérték az internet határokön átnyúló jellegéből

⁹⁰³ Uo. 38-46. cikk.

⁹⁰⁴ Uo. 8. cikk (1) bek.

⁹⁰⁵ Uo. (2) bek.

⁹⁰⁶ Uo. (3) bek.

⁹⁰⁷ Uo. 9. cikk.

adódóan gyakran lehet ilyen széleskörű. A DSA horizontális jellegéből adódóan a tárgyalások során a Bizottság többször hangsúlyozta, hogy a tagállamokra bízta ezen kérdések eldöntését, a rendeletnek ugyanis nem célja, hogy a határozatok kibocsátását teljes mértékben harmonizálja. A 8. és 9. cikk a Bizottság szerint szolgáltató számára jogbiztonságot teremt a jelenlegi helyzethez képest, így világossá válik, mikor és kitől számíthat határozatra. Az azonban továbbra sem egyértelmű, hogy egy másik tagállamban hogyan hajtható végre az adott határozat.

Az ellentmondások feloldásának egy módja az lehet, ha az említett részt úgy értelmezzük, hogy ez csupán egyfajta információközlési mechanizmus előírása. A DSA ugyanis alapvetően nem telepít új jogalkotási hatáskört a tagállamok hatóságaira, csupán a meglévő jogszabályok érvényesítését segíti elő. A kibocsátott határozat tehát a DSA alapján sem rendelkezik nagyobb kikényszeríthetőséggel mint eddig. Voltaképpen tehát csak annyi történik, hogy míg korábban a letelepedési tagállam hatóságához kellett fordulni egy hasonló határozat végrehajtásáért, a folyamat egyszerűsödik, és a tagállamok egyenesen fordulhatnak a szolgáltatóhoz, aki adott esetben a határozatot kibocsátó tagállam hatóságai előtt támadhatja meg annak tartalmát.

9.3 Oversight Board

Az utóbbi évek jogalkotási és jogalkalmazási fejleményei eredményeként a Facebook változtatott a korábbi, szabályozást hátrító hozzáállásán, és proaktív politikát kezdett folytatni, elismerve saját felelősségét és jelentőségét. Kissé cinikusan mondhatjuk, hogy erre a ráeszmélésre persze nem a pusztán belátás segíthette a cég vezetőit, hanem az egyre növekvő társadalmi és jogalkotói nyomás, amelyet felismerve gazdasági érdekükké is vált, hogy kihasználva a mozgásterüket minél hamarabb kezükbe vegyék a kezdeményezést, és megpróbáljanak az állami szabályozást megelőzve valamilyen fajta saját, szigorúbb szabályozási modellt bevezetni. Ennek a folyamatnak az eredménye lett egy a Facebookot saját bevallásuk alapján kívülről ellenőrző, független felügyeleti szerv felállítása, az Oversight Board.

Mark Zuckerberg először 2018 novemberében javasolta egy tartalom-felügyelő bizottság létrehozását. A testület céljait között főként a fellebbezési eljárás igazságosságának javítását, a külső forrásból történő felügyelet és elszámoltathatóság biztosítását, valamint az átláthatóság

javítását nevezte meg.⁹⁰⁸ Zuckerberg eredetileg a testületet egyfajta „Legfelsőbb Bíróságnak” nevezte, tekintettel egyrészt a vitarendezési, tárgyalási és közvetítési eljárásokban betöltött szerepére, másrészt pedig az Egyesült Államok szövetségi igazságszolgáltatási rendszerével való hasonlatosságára, mivel a Felügyeleti Bizottság precedens értéket ad a korábbi testületi döntéseknek.⁹⁰⁹ A felügyelőbizottság független, önálló jogi személyiséggel rendelkezik, azonban a működését egy 130 millió dolláros alappal biztosítja a Facebook. A testület pénzügyi háttérét szervezetileg az alapítvány biztosítja amely bár látszólag teljesen független a Facebooktól, finanszírozása mégis a Facebooktól származik, és tagjait is a Facebook jelöli ki.⁹¹⁰ Azonban ahogy arra Pongó Tamás is rámutat, megkérdőjelezhető, hogy ez valójában mennyire garantálja majd a testület függetlenségét, ugyanis az Alapítvány negyedévente egy bizottsági jelentést kap, amely alapján eldönti, hogy egy adott tag megfelelően teljesítette-e a szerződésében vállalt kötelezettségeit, így voltaképp az alapítvány teljesítményhez köti az ellentételezést, noha a bírói függetlenség egyik alapköve a gazdasági függetlenség, ami a pártatlanságot hivatott biztosítani, a testület pedig saját bevallása szerint egy kvázi (alkotmány)bíróági testületként való működés céljából alakult.⁹¹¹

A testület működését alapvetően két dokumentum alapozza meg: egyfelől a struktúráját, felhatalmazását, jogkörét alapjaiban meghatározó, szolgáló charta (Oversight Board Charter)⁹¹², illetve a tényleges működést, az egyes eljárások menetét is részleteiben rendező szabályzat (Oversight Board Bylaws).⁹¹³ A bizottság teljes létszáma 40 fő lesz, tagjai a világ különböző részéről származó szakértők lesznek. Kiválasztásuknál meghatározó szempont, hogy különböző kulturális, vallási háttérrel rendelkezzenek, sokféle politikai nézetet képviseljenek, és a Facebookhoz való viszonyulásuk is eltérő legyen. A felügyelőbizottsági tagság 3 évre szól, a tagságot pedig háromszor lehet választással megújítani.⁹¹⁴

A Felügyeleti Bizottság négy féle eljárásrend alapján dönthet egy-egy kérdésben:

⁹⁰⁸ Mark Zuckerberg: A Blueprint for Content Governance and Enforcement https://www.facebook.com/notes/751449002072082/?hc_location=ufi

⁹⁰⁹ Rory Van LOO: Federal Rules of Platform Procedure. Boston University School of Law Working Paper, 2020. 35. https://scholarship.law.bu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1902&context=faculty_scholarship

⁹¹⁰ Kate KLONICK: The Facebook Oversight Board: Creating an Independent Institution to Adjudicate Online Free Expression. *Yale Law Journal*, 2020/8. 2467.

⁹¹¹ PONGÓ Tamás: Új korszak az online véleménynyilvánítás korlátozásában? – Gondolatok a Facebook Oversight Board működéséről. *Iustum Aequum Salutare* 2020/4. 151.

⁹¹² Oversight Board Charter. https://fbnewsroomus.files.wordpress.com/2019/09/oversight_board_charter.pdf

⁹¹³ Oversight Board Bylaws. https://about.fb.com/wp-content/uploads/2020/01/Bylaws_v6.pdf

⁹¹⁴ Nick CLEGG: Welcoming the Oversight Board. <https://about.fb.com/news/2020/05/welcoming-the-oversight-board/>

1. Ha a Facebook felhasználó úgy ítéli meg, hogy egy általa közzétett tartalom jogszerűtlenül került eltávolításra és kimerítette a Facebook által rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőségeket, 15 nap áll rendelkezésére, hogy fellebbezzon a felügyeleti bizottsághoz.
2. A Facebook maga is a Bizottság elé terjeszthet egy ügyet, amennyiben úgy ítéli meg, hogy ez szükséges.
3. Ezen felül különösen indokolt esetben, a Facebook gyorsított eljárásban is kérheti a tartalom Bizottság általi felülvizsgálatát.
4. Végül pedig a Facebook az irányelvei kapcsán szintén kérhet egyfajta állásfoglalást a Bizottságtól (Policy advisory opinion).

Az első három esetben a Bizottság döntése köti a Facebookot az adott ügyben, utóbbi esetben pedig a Facebook beépíti az állásfoglalás eredményét a felhasználási feltételeibe.

Egy-egy vizsgálandó témát, illetve ügyet rotáció szerint változó tagságú, kisebb bizottságok vizsgálják meg a „befogadhatóság” szempontjából, a Bizottság ugyanis nem vizsgál meg minden panaszt, azokat prioritizálja, melyek nagyobb létszámú felhasználó megnyilvánulásaira lehetnek hatással.⁹¹⁵ A felügyelőbizottság számára 90 nap áll rendelkezésre az így elé terjesztett ügy eldöntésére. „A Bizottság szabadon dönthet arról, hogy mely kérelmeket vizsgálja meg. Kiválasztásakor a testület azon eseteket kívánja megvizsgálni, amelyek a legnagyobb potenciális hatással rendelkeznek a jövőbeli döntésekre és irányvonalakra. Bizonyos esetekben, amikor a testület egy ügyben hozott döntése büntetőjogi felelősséget vagy szabályozási szankciókat vonhat maga után, a testület az ügyet nem vizsgálja felül.”⁹¹⁶ Kiválasztása után az adott ügyet egy öt tagú testülethez rendelik, mely tartalmaz legalább egy tagot az ügy által érintett régióból. A Testület minden esetben eldönti, hogy az adott tartalom sérti-e a Facebook közösségi normáit és értékeit, valamint, hogy megfelel-e a nemzetközi emberi jogi rendelkezéseknek.⁹¹⁷

A Facebook közvetlenül a Bizottság elé utalja azokat az eseteket, amelyek „jelentősek és nehezen eldönthetőek”. Az adott ügy akkor jelentős, ha „a szóban forgó tartalom valódi társadalmi hatásokkal jár, és súlyos, komoly és/vagy a nyilvánosság szempontjából fontos

⁹¹⁵ The Oversight Board is now accepting cases. <https://www.oversightboard.com/news/833880990682078-the-oversight-board-is-now-accepting-cases/>

⁹¹⁶ Oversight Board Charter, Article 2, Section 1. https://fbnewsroomus.files.wordpress.com/2019/09/oversight_board_charter.pdf

⁹¹⁷ The Oversight Board is now accepting cases. <https://www.oversightboard.com/news/833880990682078-the-oversight-board-is-now-accepting-cases/>

kérdéseket érint.”⁹¹⁸ Ezekben az esetekben kizárólag a Bizottság dönthet arról, hogy foglalkozik-e az üggyel vagy sem. Kivételes esetekben, amikor a tartalom valószínű következményekkel járhat, a Facebook automatikus és soron kívüli felülvizsgálatra küldheti az ügyeket a Bizottságnak, amelynek legfeljebb harminc napja van dönteni a kérdésben.⁹¹⁹

A Bizottság elnökségének tagjai a The New York Timesban is megjelentettek egy közösen jegyzett cikket,⁹²⁰ amiben röviden ismertetik a testület működésének alapelveit, és elmondják, hogy elképzeléseik szerint főként gyűlöletbeszéddel, zaklatással és az emberek személyiségi jogaival kapcsolatos kérdésekben fognak döntéseket hozni, amelyek mind a Facebookra, mind az Instagramra kötelező érvényű lesz.⁹²¹

A Bizottság 2021 januárjában publikálta első döntéseit, melyek során öt ügyből négy esetben a Facebook döntésével szemben ítélt a testület, és csak egy alkalommal hagyta jóvá a szolgáltatónak a felhasználói tartalom eltávolításáról szóló döntését. Ahogyan arra Szikora Tamás is rámutat,⁹²² a döntések nem szolgáltak túl nagy meglepetéssel. A döntések főként a gyűlöletbeszéd és a meztelenség kérdéseit érintették, azonban a döntések indokolásában nem jelenik meg semmilyen olyan érvelési vagy döntéseket elősegítő szempontrendszer, amelyre korábban ne mutattak volna a témával mélységében foglalkozó szakmai szereplők. A Bizottság határozatai a tartalmak kontextusban való értelmezését, az egyéni sérelmeket esetleg kiváltó, ámde közösségek jogait távolról sem veszélyeztető tartalmak korlátozását valamint a gyűlöletbeszéddel kapcsolatos homályos fogalomhasználat és azok kiszámíthatatlan alkalmazását róta fel a Facebooknak.⁹²³ A Bizottság két friss döntése külön elemzést érdemel. Az első döntés egy holland felhasználó 2020. december 5-i posztját érintette, mely holland nyelvű szöveget és egy 17 másodperces videót tartalmazott. „A videóban egy kisgyerek három felnőttel találkozik, akik közül az egyik 'Sinterklaasna' (a Mikulásnak), kettő pedig 'Zwarte Pietnek' (Fekete Péternek) van öltözve. A Zwarte Pietet megszemélyesítő két felnőtt arca feketére volt festve, és reneszánsz stílusú, tarka öltözetük mellé afrikai jellegű parókát viseltek a kalapjuk alatt. A videóban szereplő minden ember fehérnek tűnik, a feketére festett arcúak

⁹¹⁸ Oversight Board Bylaws, 2.1.1. https://about.fb.com/wp-content/uploads/2020/01/Bylaws_v6.pdf

⁹¹⁹ Uo. 2.1.2.

⁹²⁰ We Are a New Board Overseeing Facebook. Here's What We'll Decide. <https://www.nytimes.com/2020/05/06/opinion/facebook-oversight-board.html>

⁹²¹ Uo.

⁹²² SZIKORA Tamás: A Facebook Oversight Board első döntései – meglepetések helyett „papírforma”? <https://www.ludovika.hu/blogok/itkiblog/2021/02/05/a-facebook-oversight-board-elso-dontesei-meglepetesek-helyett-papirforma/>

⁹²³ Uo.

is.”⁹²⁴ A Facebook a gyűlöletbeszédre vonatkozó közösségi alapelveinek megsértése miatt eltávolította a bejegyzést, a Bizottság pedig helyben hagyta a döntést.⁹²⁵ A Facebook közösségi alapelvei között 2020 óta konkrétan szerepel a „feketék karikatúrái feketére festett arcú („blackface”) szereplőkkel” kategória, mint a gyűlöletbeszéd miatt tiltott bejegyzések egyik példája,⁹²⁶ a Bizottság döntése pedig úgy fogalmaz, hogy „miközben Fekete Péter egy sok holland által osztott – és a nyilvánvaló rasszista szándékot nélkülöző – kulturális tradíciót képvisel, része a ’blackface’ fekete arcfestés, ami széles körben minősül káros faji sztereotípiának.”⁹²⁷ ugyanakkor a Bizottságon belül sem volt teljes egyetértés a döntéssel kapcsolatban. Ugyan a többségi álláspont hosszasan tárgyalja a döntés indokait, melyben több tanulmányt is idéznek a „blackface” és a „Fekete Péter” jelenségek fekete kisebbségre gyakorolt negatív hatásairól, a kisebbségben lévők álláspontja szerint nem hatékony reakció a faji diszkrimináció ellen az olyan potenciálisan diszkriminatív tartalmak nagy léptékű eltávolítása, amelyeknél a felhasználónak nincs károkozási szándéka, és a kár bekövetkezése valószínűtlen, az ezzel okozott zavar ráadásul „alááshatja a Facebookon és azon kívül tett erőfeszítéseket, amelyek a Facebook tartalommal kapcsolatos szabályait próbálják megismertetni és tisztázni az emberekkel”.⁹²⁸

A döntés egy meglehetősen nehéz kérdést érint, ugyanis kulturális területenként eltérő lehet az ügyben szereplő tartalom értékelése. Ebben rejlik a Bizottság működésének különlegessége is, hiszen az egész világra érvényes döntést kell hozniuk olyan tartalmakat illetően is, melyek csupán egy lokális piacot céloztak. Egyértelmű, hogy más Fekete Péter megítélése Európában és az Egyesült Államokban, a Bizottságnak ilyen esetben pedig döntenie kell, hogy melyik felfogást részesíti előnyben. Bár a „blackface” alkalmazása mai szemmel nézve mindenképpen rasszista, jelen helyzetben viszont, december 5-én, Hollandiában, holland nyelven, egyáltalán nem rasszista indíttatásból közzétéve a tartalom más megvilágításba kerülhet, és nem biztos, hogy minden európai bíróság hasonlóan döntött volna.

A másik kiemelendő döntés Donald Trump fiókjának letiltásával kapcsolatban született.⁹²⁹ A Bizottság döntése⁹³⁰ meglehetősen furcsának mondható, ugyanis bár helybenhagyta a Facebook

⁹²⁴ A Felügyelő Bizottság 2021-002-FB-UA sz. döntése. (A továbbiakban: Fekete Péter döntés) <https://oversightboard.com/decision/FB-S6NRTDAJ/>

⁹²⁵ Uo.

⁹²⁶ Facebook Közösségi Alapelvek, III. fejezet, 12. pont. https://www.facebook.com/communitystandards/hate_speech

⁹²⁷ Fekete Péter döntés, 8. pont.

⁹²⁸ Fekete Péter döntés, 8.3 pont.

⁹²⁹ Az ügy előzményeit lásd a 3.1 fejezetben.

⁹³⁰ A Felügyelő Bizottság 2021-001-FB-FBR sz. döntése (A továbbiakban: Trump döntés) <https://oversightboard.com/decision/FB-691QAMHJ/>

korábbi döntését, kimondta, hogy azt a Facebook nem a meglévő szabályai alapján hozta meg.⁹³¹ A Bizottság szerint bár Trump „Szeretünk benneteket. Nagyon különlegesekek vagytok” és a „nagy hazafiak [...] soha ne felejtsetek el ezt a napot” mondatai megsértették a Facebook azon szabályait, amelyek tiltják az erőszakos cselekményben részt vevő emberek dicsőítését vagy támogatását, ugyanis „a választási csalás alaptalan narratívájának fenntartásával és az állandó cselekvésre való buzdítással Donald Trump olyan környezetet teremtett, ahol fennállt az erőszak súlyos kockázata. Az adott időszakban Donald Trump bejegyzései egyértelmű, közvetlen veszélyt jelentettek, a zavargásban részt vevőket támogató szavai pedig legitimizálták az erőszakos cselekedeteket.”⁹³² Trump a Bizottság szerint olyan, folyamatban lévő zavargás résztvevőit dicsőítette és támogatta, ahol emberek haltak meg, súlyosan veszélyeztették törvényhozók testi épségét, és megzavartak egy fontos demokratikus folyamatot.⁹³³ A „határozatlan idejű” felfüggesztés alkalmazása azonban nem volt helyénvaló a Facebook részéről, ezzel ugyanis nem egy meglévő szabályt alkalmazott, hanem sajátos formában szabott ki szankciót. „A Facebook szabálysértéseknél alkalmazott fiókszintű korlátozásai normál esetben vagy határozott idejű felfüggesztést jelentenek, vagy véglegesen letiltják a felhasználó fiókját. A Bizottság úgy ítéli meg, hogy a Facebook nem tarthat távol egy felhasználót határozatlan ideig a platformtól annak közlése nélkül, hogy milyen feltételekkel történik meg a fiók visszaállítása (és hogy egyáltalán megtörténik-e).”⁹³⁴ A Facebooknak hat hónapon belül felül kell vizsgálnia az általa kiszabott önkényes büntetést, és döntést kell hoznia a megfelelő büntetésről, melynek a szabálysértés súlyosságától és a jövőbeni veszély valószínűségétől kell függenie, egyben összhangban kell lennie a Facebook súlyos szabálysértésekre vonatkozó szabályaival, amelyeknek egyértelműeknek, szükségeseknek és arányosaknak kell lenniük.⁹³⁵

Bár a Facebook kifejezetten kérte a Bizottságot, hogy tegyen szabályozási javaslatokat a felfüggesztésre nézve olyan esetekben, amikor a felhasználó politikai vezető, ezt a Bizottság elhárította, és hosszas indokolással alátámasztva arra a következtetésre jutott, hogy mindig az adott eset összes körülményire való tekintettel lehet ilyen döntéseket meghozni.⁹³⁶ Azt azonban megállapította, hogy a Facebook büntetési rendszere nem kellően egyértelmű a felhasználók

⁹³¹ Uo. 9. pont

⁹³² Uo. „Főbb megállapítások” pont.

⁹³³ Uo. 8.1. pont.

⁹³⁴ Uo. 9. pont.

⁹³⁵ Uo.

⁹³⁶ Uo. 10. pont.

számára, és nem ad megfelelő iránymutatást a Facebook mérlegelési gyakorlatának szabályozására.⁹³⁷

A döntést nehéz értékelni, hiszen bár kimondta, hogy nem a meglévő szabályozási rendszer keretein belül döntött a Facebook, ugyanakkor mégis helyben hagyta a döntését. Ezt pedig nehéz másképp értelmezni, mint hogy a Felügyelő Bizottság véleménye szerint az önkényes, nem meglévő szankciót alkalmazó döntés is megengedhető, legfeljebb később módosítani kell hozzá a szabályzatot. Ez a gondolat pedig kevésbé nevezhető a jogbiztonság fényesen égő csillagának.

9.4 Következtetések

- A közösségi médiát érintő speciális jogszabályok jórészt belül maradnak az Eker. irányelv által meghatározott kereteken, csupán pontosítják azokat.
- A DSA ehhez képes új rendszert hoz létre, mely nagyjából egybe esik saját érveimmel is. Véleményem szerint a DSA szolgálhat egy közös, az egész Unióra kiterjedő szabályozás alapjául, amely kellően szigorú jogérvényesítési lehetőséget biztosít európai szinten is. Emellett pedig véleményem szerint (ahogyan az a DSA-ból is következik) a tagállami szabályozásnak kell érvényesíteni a helyi szólásszabadságot érintő alkotmányos garanciákat. A rendelet alapelvi szinten rögzíti a közösségi média platformokra vonatkozó kötelezettségeket, melyeket a tagállamok saját törvényeikkel pontosíthatnának. Ez a kettős szintű védelem biztosítani tudná az állampolgárok szabadságát a platformokon, mindemellett hatékony igényérvényesítést is biztosítana, hiszen a tagállami koordinátorok végső soron az Európai Bizottságon keresztül is felléphetnek a platformokkal szemben.
- Az Oversight Board megjelenése globális szinten mindenképp üdvözlendő esemény, azonban véleményem szerint nem hoz érdemi változást a Facebook tartalomszabályozásával kapcsolatos problémák tekintetében. A működési elve eleve globális döntésekre van berendezkedve, és a Fekete Péter döntés már most rámutatott arra, hogy ez nem lehet hatékony, hiszen nincs tekintettel a helyi alkotmányos hagyományokra. Az Oversight Board voltaképpen nem hozza közelebb a Facebook működését a demokratikus nyilvánosság meglévő szabályaihoz, csupán a Facebook meglévő alapelveit értelmezi. Ez kétségtávol hasznos, hiszen a döntések indokolásai sok esetben kiindulási pontként szolgálhatnak egy-egy alapelv értelmezéséhez, azonban

⁹³⁷ Uo.

önmagában nem elegendő ahhoz, hogy garantálja a demokratikus nyilvánosság Facebooktól való függetlenségének biztosítását.

10. Összegzés

„Azok voltak a legjobb idők; azok voltak a legrosszabb idők. A bölcsesség kora volt az; meg a bolondság kora. A hit korszaka; a hitetlenség korszaka. A Világosság ideje; a Sötétség ideje.

A remény tavasza; a kétségbeesés tele.

Előttünk volt még minden; nem volt már előttünk semmi.”⁹³⁸

Dickens szavai jól tükrözik azt az állapotot, ami jelenleg a szólásszabadság és a közösségi média viszonyát jellemzi. A közösségi média egy páratlan eszközt adott az emberek kezébe, korábban elképzelhetetlen módon van lehetősége mindenkinek egyszerre tájékozódni és eljutni a nyilvánossághoz. A közösségi média valóban demokratizálta az internetet és a demokratikus nyilvánosságot. Ezzel párhuzamosan azonban olyan újkeletű veszélyeket is teremtett, melyek szintén korábban ismeretlenek voltak, és olyan kihívások elé állította a szólásszabadság hagyományos doktrínáit, amelyekkel nagyon nehéz megküzdenie. Így tehát a demokratikus nyilvánosság a közösségi média korában a lehető legjobb helyzetben van, és a lehető legrosszabban egyaránt.

Disszertációmban arra a kérdésre kerestem a választ, hogy a közösségi média szerződéses magánszabályozása milyen hatással van a demokratikus nyilvánosságra, a szólásszabadság érvényesülésére, valamint, hogy milyen jelenlegi és jövőbeni szabályozási megoldásokkal lehet kezelni az ebben a körben felmerülő jogi problémákat.

Ahogy azt bemutattam, a közösségi média jelentős hatással bír a demokratikus nyilvánosság alakulására, és az egyik legfontosabb társadalmi fórummá vált. Ezen fórum szabályait azonban önmaga, önkényesen határozhatja meg a felhasználási feltételek szerződéses jellegére hivatkozva. Véleményem szerint azonban ez a közösségi média platformok által „privatizált szólásszabadság” szerződéses jogviszonnal történő legitimálása nem tartható álláspont. A társadalmi diskurzusok jelentős része világszerte ezeken a felületeken zajlik, és a társadalmi párbeszédben megjelenő, vagy abból kitiltott vélemények körének meghatározására nem lehet hivatkozási alap a szerződéses jogviszony. Ezek a platformok nagy mértékben befolyásolhatják a felhasználók alapjogainak érvényesülését, így esetükben érvényesíthető kell legyen az alapjogok horizontális hatálya. Véleményem szerint jogszabályi úton szükséges lenne a

⁹³⁸ Charles DICKENS: Két város regénye. (Karinthy Frigyes fordítása). Budapest, Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2016.

szólásszabadság alkotmányos garanciáinak beépítése a felhasználó és a platform közötti magánjogi jogviszonyba, közjogi eszközökkel. Ezáltal nem csupán az lenne biztosítható, hogy az adott országban tiltott szólások egyértelműen azonosíthatóak és eltávolíthatóak legyenek, hanem az is, hogy az alkotmányosan védett véleményeket ne lehessen eltávolítani az közbeszéd egyik legjelentősebb színteréről.

A közösségi média kapcsán a szakmai és a laikus társadalomban is egyszerre van jelen az az igény, hogy megőrizzük szabadságát, és minél kevesebb állami befolyást engedjünk velük kapcsolatban, valamint az az igény, amely szeretné őket megnyugtató módon, kellően széles körben szabályozni és visszaszorítani az általuk jelenleg birtokolt hatalmat, mellyel ekkora befolyást gyakorolnak a demokratikus nyilvánosságra. Nagyon nehéz megtalálni a kellő egyensúlyt a két „versengő” érdek között. Ha elfogadjuk azt az alapvetést, hogy az internet egy szabályozatlan, szabad virtuális világ, akkor ebből a nézőpontból minden szabályozásra tett kísérlet bizonyos szabadságaink elvesztését jelentené. Az internetes infrastruktúra szabályozása szólásszabadság-korlátozásnak minősülhet, még akkor is, ha nem konkrét tartalomszabályozásra irányul és nem közvetlenül azt próbálja szabályozni, hogy mit lehet és mit nem lehet kimondani. Jelenleg úgy tűnik, hogy nem csupán a jogalkotók, hanem maguk a platformok is a szabályozás irányába tendálnak, más kérdés, hogy milyen indítatásból. Ha félretesszük a szólásszabadság eszméivel kicsit sem összeegyeztethető antidemokratikus motivációkat, melyek korlátozni szeretnék az állampolgárok online szólásszabadságát, akkor azt mondhatjuk, hogy a legtöbb komolyan vehető szabályozási kezdeményezés azért jött létre, hogy az internetet egy biztonságosabb, jobb helyé tegyék akár a kiskorúak, akár a felnőtt állampolgárok számára. Bár feltételezhető, hogy a platformok sem gondolkodnak másképpen, a szabályozás felé fordulásuk elsődleges indítéka vélhetően mégis inkább gazdasági jellegű, hiszen sokkal költséghatékonyabb egy általános szabályrendszernek megfelelni, mint minden országban külön-külön betartani az eltérő jogszabályokat.

A dolgozatomban felvázolt különféle szabályozási modellekben közös, hogy alapvetően a szólásszabadság évtizedek során kialakult doktrínáihoz kívánja formálni a platformok magánszabályozását. Kérdés azonban, hogy mennyiben módosultak ezek a doktrínák a közösségi média hatására. Véleményem szerint jelentősen. A szólásszabadsággal és a demokratikus nyilvánossággal kapcsolatos szabályozások első sorban az államtól féltik a szabad véleménynyilvánítást, és ennek érdekében fogalmaznak meg jogokat és kötelezettségeket az állammal és a nyilvánosságot hagyományosan „uraló” sajtó- és

médiaszolgáltatásokkal kapcsolatban. Az internet és a közösségi média hatására azonban a kapuóri szerep áttevődött néhány globális nagyvállalatra, akik hagyományos értelemben magánszereplőként sem az állami sem a médiaszolgáltatói körbe nem tartoznak bele, így egyfajta sajátos új szereplőként súlyosabb speciális kötelezettségek nélkül tevékenykedhetnek, annak ellenére, hogy a nyilvánosságot egyre inkább ők „uralják”. Ezzel párhuzamosan pedig a tömegkommunikáció korábban csak kevesek számára nyitva álló lehetősége szinte bárki számára elérhetővé vált, ezzel pedig korábban elképzelhetetlen mennyiségű szólás kerül bele a napi cirkulációba. 2019-ben csak a YouTube-ra percenként több mint 500 órányi videót töltöttek fel.⁹³⁹ Ez egy halandó ember számára feldolgozhatatlan és ellenőrizhetetlen információmennyiség, így a hagyományos doktrínák által meghatározott felelősségi formák sem képesek kezelni az ebből fakadó problémákat. Meglátásom szerint tehát egy kölcsönös hatásmechanizmus érvényesül a közösségi média és a szólásszabadság kapcsolatában, melynek következményeként mindkét oldal nagy mértékű változáson megy keresztül. Végeredményként pedig egy olyan helyzet jön létre, ahol a szólásszabadság hagyományos doktrínái átalakulnak, míg a közösségi oldalak sokkal szigorúbb szabályozási környezetben fognak tevékenykedni, ahol működésük során sokkal inkább érvényre juttatják majd a közérdek alkotmányos védelmét.

A közösségi média szabályozási rendszere ezért véleményem szerint nem egy könnyen körülhatárolható, elkülönített, vagy a jelenlegi szabályozási formákkal megegyező módon fog megvalósulni. A gyakorlatban nagyobb szerephez fog jutni az állami szabályozás, ugyanakkor nem csupán ez fog tisztán érvényesülni. A magánszabályozás jelentősége fenn fog maradni, azokat csupán az állami szólásszabadságra vonatkozó garanciák minimumszintjéhez fogják közelíteni. Ezeken túl véleményem szerint az állami szabályozás, a társszabályozás és a magánszabályozás egyfajta hibridje fog létrejönni, ahol a minimumszabályokat az állam határozza meg, amelyek így állami eszközökkel kikényszeríthetőek is lesznek, ezen felül pedig a platformok továbbra is megtartják a magánjogi szerződésekből eredő önállóságukat, és a „legkisebb közös többszörös” szabályozáson felüli döntéseket saját hatáskörben fogja meghozni. A döntések felülvizsgálata, és bizonyos kérdések (pl. álhírek) kapcsán pedig lehetségesnek tartok egyfajta társszabályozási modellt, ahol a platformok és az állami szereplők saját megállapodások mentén fognak együttműködni tartalomszabályozási kérdésekben. A szabályozás szintjét tekintve pedig szintén kettős rendszert látok megvalósulni, melyben az

⁹³⁹ Hours of video uploaded to YouTube every minute as of May 2019
<https://www.statista.com/statistics/259477/hours-of-video-uploaded-to-youtube-every-minute/>

Európai Unió a hatékony fellépés és érdekérvényesítés érdekében meghatároz bizonyos alapvető szabályokat, melyek mellett a tagállamok adott esetben élve szuverenitásukkal tovább szigoríthatnak vagy pontosíthatnak az adott nemzeti sajátosságok figyelembevételével. Így egy olyan modell jöhet létre, ahol az állam jogi szabályozással védi a felhasználókat a platformokkal szemben, a platformok pedig függetlenségüket megőrizve fogják biztosítani a szólásszabadság alapvető garanciáit, megvédve ezzel a felhasználókat az állami önkénnytől.

A jog folyamatosan változik, és különösen igaz ez a médiajog területére, ahol a technika rohamos fejlődésének következtében mindig több a kérdés, mint a biztos válasz. A közösségi média által felvetett kérdéseknek csupán egy kis szeletét érintette a dolgozatom, hiszen az internet ezen területe szinte kivétel nélkül minden jogterületre hatással van. Az viszont kijelenthető, hogy a legnagyobb hatást a demokratikus nyilvánosságra és a szólásszabadság eddigi doktrínáira gyakorolja, mely folyamatnak egyelőre nem látjuk a végét, sőt azt sem, hogy egyáltalán kijelenthetjük-e valaha, hogy véget ér. A témával foglalkozó tudományos közösségnek pedig csupán a már említett Charles Dickens egy másik művének címe maradt vigaszul. Nagy várakozások, avagy más fordításban: Szép remények.⁹⁴⁰

⁹⁴⁰ Charles DICKENS: Szép remények. Magvető, Budapest, 2008.

IDÉZETT MŰVEK

Irodalomjegyzék

- ACZÉL Petra: A hamis hír: kommentár a jelenség értelmezéséhez. *Századvég* 2017/2.
- ALLCOTT, Hunt – GENTZKOW, Matthew: Social Media and Fake News in the 2016 Election. 31 *Journal of Economic Perspectives* 2, 2017.
- BAJOMI-LÁZÁR Péter: Manipulál-e a média? *Médiakutató*, 2017/4.
- BAKÓ Beáta: Uniós alapjogok a tagállamokban – Az Alapjogi Charta alkalmazási és értelmezési problémái. *Iustum Aequum Salutare* 2015/1.
- BALASSA Bence: Egy új háború alapvonalai. Az online párhuzamos narráció morálfilozófiai vázlata. In: GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): A XXI. század biztonsági kihívásai. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2018.
- BALKIN, Jack M.: Free Speech and Hostile Environments, 99 *Columbia Law Review* 295. 1999.
- BALKIN, Jack M.: Free Speech in the Algorithmic Society: Big Data, Private Governance, and New School Speech Regulation. *University of California Law Review*, 2018.
- BARANETSKY, Victoria D.: Social Media and the Internet: A Story of Privatization. 35 *Pace Law Review* 304, 2015.
- BEDŐ Renáta: A rendes bíróságok alapjogi bíráskodása magánjogi viszonyokban. *Fundamentum* 2018/1.
- BERNSTEIN, Anita: Abuse and Harassment Diminish Free Speech. 5 *Pace Law Review* 1, 2015.
- BLÁZQUEZ, Francisco Javier Cabrera et al.: The Legal Framework for Video-Sharing Platforms. IRIS Plus. Strasbourg: European Audiovisual Observatory, 2018. 4.
- BORDEN, Sandra L. – TEW, Chad: The role of journalist and the performance of journalism: Ethical lessons from „fake” news (seriously). 22 *Journal of Mass Media Ethics* 4, 2007.

- BREHM, Alison S. – LEE, Cathy D.: From the Chair: „Click Here to Accept the Terms of Service”. 31(1) *Communications Lawyer* 2015.
- BRUNS, Axel: Filter Bubble. *Internet Policy Review*, 2019/4.
- CALVERT, Clay – MCNEFF, Stephanie – VINING, Austin – ZARATE, Sebastian: A hamis hírek és az Első Alkotmánykiegészítés – Az elmélet és a doktrína közötti szakadék áthidalása. *In Medias Res*, 2019/2.
- CHRONOWSKI Nóra: Üzlet és emberi jogok – nemzetközi törekvések és alkotmányjogi korlátok. *Jura* 2013/2.
- CHWEE, Philip: Bringing in a New Scale: Proposing a Global Metric of Internet Censorship. 38 *Fordham International Law Journal* 825, 2015.
- CITRON, Danielle Keats – WITTES, Benjamin: The Internet Will Not Break: Denying Bad Samaritans § 230. Immunity. 86 *Fordham Law Review* 401, 2017.
- COCOZZA, Nicole: Instagram Sets a Precedent by an „Insta” Change in Social Media Contracts & Users’ Ignorance of Instagram’s Terms of Use may Lead to Acceptance by a Simple „Snap”. 15 *Journal of High Technology Law*, 363, 2014.
- CSINK Lóránt – MAYER Annamária: Variációk a szabályozásra. Önszabályozás, társszabályozás és szabályozó hatóság a médiajogban. Budapest, Médiatudományi Intézet. 2012.
- DENTON, Allison: Fake News: The Legality of the Russian 2016 Facebook Influence Campaign. 37 *Boston University International Law Journal* 183, 2019.
- DUBOIS, Elizabeth – BLANK, Grant: The echo chamber is overstated: the moderating effect of political interest and diverse media. *Information, Communication & Society* 2018/5.
- EHRLICH, Paul: Communications Decency Act 230. 17 *Berkeley Technology Law Journal* 401.
- ELEFANT, Carolyn: The "Power" of Social Media: Legal Issues and Best Practices for Utilities Engaging Social Media. 32 *Energy Law Journal* 1, 2011.
- ESTLINBAUM, Craig: Social Networking and Judicial Ethics, 2 *St. Mary's Journal on Legal Malpractice & Ethics* 2, 2012.

- ETL Alex: A posztigazságkorszak biztonságpolitikai vonatkozásai. *Nemzet és Biztonság* 2017/6.
- FARGO, Anthony L.: Az internetszolgáltatók felelőssége az Egyesült Államokban és Európában. *In Medias Res* 2015/2.
- FEHÉR Katalin – KIRÁLY Olívia: A hamis hírek dinamikája a médiában. *Századvég* 2017/2.
- FITZPATRICK, Neill: Media Manipulation 2.0: The Impact of Social Media on News, Competition, and Accuracy. *Athens Journal of Mass Media and Communications*, 2018/1.
- FLANARY, Donald H. – PRITCHET, Jessica J.: Cyberspace: A Constitutionally Protected Forum for Free Speech. 17 *SMU Science & Technology Law Review* 489, 2014.
- FÜLÖP Katalin: A Covid–19 árnyékában óriásira növekvő információs aszimmetria. *In Medias Res*, 2020/2.
- GEBICKA, Aleksandra – HEINEMANN, Andreas: Social Media & Competition Law. *World Competition*, Vol. 37, No. 2, 2014.
- GILLESPIE, Tarleton: The Politics of Platforms. 12 *New Media & Sociology* 347, 2010.
- GILLESPIE, Tarleton: The Relevance of Algorithms, in Media technologies. *Essays on communication, materiality, and society*, 167, 2017.
- GLYNN, Cary: Section 230 as First Amendment Rule. 131 *Harvard Law Review* 2027 2018.
- GOLDMAN, Eric: Dear President Biden: You Should Save, Not Revoke, Section 230. *Bulletin of the Atomic Scientists, Santa Clara University Legal Studies Research Paper*. 2021.
- GOSZTONYI Gergely: Alternatív (?) média – A közösségi média jogi szabályozásának vetületei. Budapest, ELTE, 2014.
- GOSZTONYI Gergely: Az alternatív média a(z európai) médiaszabályozásban. *In Medias Res* 2013/1.
- GOSZTONYI Gergely: The European Court Of Human Rights: Internet Access as a Means of Receiving and Imparting Information and Ideas. *International Comparative Jurisprudence* 2020/2

- GOSZTONYI Gergely: Több beszédnek kevesebb az alja – recenzió Koltay András Az új média és a szólásszabadság: A nyilvánosság alkotmányos alapjainak újragondolása című könyvéről. *Pro Futuro* 2019/2.
- GRAFANAKI, Sofia: Platforms, the First Amendment and Online Speech Regulating the Filters. *Pace Law Review*, 2018/1.
- GRAY, Leigh Ellen: Thumb War: The Facebook „Like” button and Free Speech in the Era of Social Networking. 7 *Charleston Law Review* 447, 2013.
- HAAN, Sarah C.: Facebook’s Alternative Facts. 105 *Virginia Law Review* 18, 2019.
- HAMPTON, Keith N. Et Al.: Social Networking Sites And Our Lives. Pew Internet & Am. Life Project. 4-5.
- HARA, Daniel S.: Social Media Thought Crimes. 35 *Pace Law Review* 366, 2014. 396.
- HARRINGTON, Justin: Information Society Services: What are They and How Relevant is the Definition? *Journal of Business Law* 2001/3.
- HASEN, Richard L.: Cheap speech and what it has done. 16 *First Amendment Law Review* 200, 2017.
- HASSON, Peter J.: The Manipulators: Facebook, Google, Twitter, and Big Tech's War on Conservatives. Regnery Publishing, 2020.
- HEINS, Marjorie: The brave new world of social media censorship. 127 *Harvard Law Review* 325, 2014.
- HENDERSON, Jennifer Jacobs: The Boundaries of Free Speech in Social Media. In Daxton R. STEWART (szerk.): *Social Media and the Law*. New York, Routledge. 2013.
- HORVÁTH Attila: A magyar média története a rendszerváltástól 1998-ig. In: PAÁL Vince (szerk.): *A magyarországi médiaháború története*. Budapest, CompLex, 2013.
- HUNDLEY, Annie C.: Fake News and the First Amendment: How False Political Speech Kills the Marketplace of Ideas. 92 *Tulane Law Review* 497, 2017.
- INAZU, John D.: The First Amendment’s Public Forum. *William and Mary Law Review* vol. 56., 2015.

- ISLAM, Saiful et al.: COVID-19–Related Infodemic and Its Impact on Public Health: A Global Social Media Analysis. *The American Journal of Tropical Medicine and Hygiene*, 2020/4.
- JACKSON, Benjamin F.: Censorship And Freedom Of Expression In The Age Of Facebook. 44 *New Mexico Law Review* 121, 2014.
- JOSEPH, Sarah: Social Media, Political Change, and Human Rights. 35 *Boston College International & Comparative Law Review* 145, 2012.
- KAPLAN, Andreas M. – HAENLEIN, Michael: Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media. 53 *Business Horizons* 59, 2010.
- KARANASIOU, Argyro P.: On Balancing Free Speech in a Digital Context. 6 *Masaryk University Journal of Law and Technology* 247, 2012.
- KATSIREA, Irini: Fake news: reconsidering the value of untruthful expression in the face of regulatory uncertainty. *Journal of Media Law*, 2018/10.
- KENNEDY, Joseph V.: Why Internet Platforms Don't Need Special Regulation. The Information Technology & Innovation Foundation, 2015.
- KIRKPATRICK, David: The Facebook Effect. The inside story of the company that is connecting the world. New York, Simon & Schuster, 2011.
- KLEIN Tamás: A tárhelyszolgáltató „omnipotens” felelőssége mint alkotmányjogi problematika. In: Koltay András – Török Bernát (Szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 3., Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2016.
- KLEIN Tamás: Sajtószabadság és demokrácia – A sajtószabadság alkotmányos tartalmának jelentésmódosulásai különös tekintettel a magyar Alkotmánybíróság gyakorlatára. Gondolat-Dialóg Campus, Budapest, 2020.
- KLONICK, Kate: The Facebook Oversight Board: Creating an Independent Institution to Adjudicate Online Free Expression. *Yale Law Journal*, 2020/8.
- KLONICK, Kate: The New Governors: The People, Rules, and Processes Governing Online Speech. 131 *Harvard Law Review* 1598, 2018.
- KOLTAY András (szerk.): Magyar és európai médiajog. Budapest, Wolters Kluwer, 2019.

- KOLTAY András: A közügyek vitáinak szabadsága és a személyiségi jogok védelme. *Pázmány Law Working Papers* 2019/4.
- KOLTAY András: A rémhírterjesztés büntethetőségének alkotmányosságáról. *In Medias Res*, 2020/2.
- KOLTAY András: A social media platformok jogi státusa a szólásszabadság nézőpontjából. *In Medias Res* 2019/1.
- KOLTAY András: Az Emberi Jogok Európai Bírósága és a blaszfémia mint a szólásszabadság korlátja. *Iustum Aequum Salutare* 2017/1.
- KOLTAY András: Az új média és a szólásszabadság – A nyilvánosság alkotmányos alapjainak újragondolása. Budapest, Wolters Kluwer, 2019.
- KOLTAY András: Ungváry Krisztián pere Magyarországon és Strasbourgban. *In Medias Res* 2014/1.
- KOSSEFF, Jeff: The Gradual Erosion of the Law That Shaped the Internet: Section 230's Evolution Over Two Decades. 18 *Columbia Science & Technology Law Review* 1. 2018.
- KREKÓ Péter: Tömegparanoia: az összeesküvés-elméletek és álhírek szociálpszichológiája. Budapest, Athenaeum, 2018.
- LA DIEGA, Guido Noto et al.: The Internet: To Regulate or Not Regulate. *Northumbria Legal Studies Working Paper* No. 2018/04.
- LÁBADY Tamás: A magánjog általános tana. Szent István Társulat, Budapest, 2017.
- LENKOVICS Barnabás: Polgári alanyi jogok – alkotmányos alapjogok. In Sajó András (szerk.): Alkotmányosság a magánjogban. Budapest, Complex, 2006.
- LEVI, Lili: Social Media and the Press. 90 *North Carolina Law Review*, 1531, 2012.
- LEVI, Lilli: Real “Fake News” and Fake “Fake News”. 16 *First Amendment Law Review* 232, 2018.
- LIDSKY, Lyrissa Barnett: Incendiary Speech and Social Media. 44 *Texas Technology Law Review* 147, 2012.
- LIEFFRING, Stacy: First Amendment and the right to lie. 97 *Minnesota Law Review* 1047, 2013.
- LIM, Chloe: Checking how fact-checkers check. *Research and Politics* 2018/3.

- MARSHALL, William P.: False Campaign Speech and the First Amendment. 153 *University of Pennsylvania Law Review* 285, 2004.
- MASTROIANNI, Roberto: Fake News, Free Speech and Democracy: A (Bad) Lesson from Italy? 25 *Southwestern Journal of International Law* 42, 2019.
- MCGONAGLE, Tarlach: "Fake News": False fears or real concerns? *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 2017/4. 208.
- MCQUAIL, Denis: A tömegkommunikáció elmélete. Budapest, Wolters Kluwer, 2015.
- MILTON, John: Areopagitica. In: Reményi Édua – Koltay András (szerk.): A szólásszabadság káprázata – A szólásszabadság brit, amerikai és francia klasszikusainak szöveggyűjteménye. Wolters Kluwer, Budapest, 2017.
- MISKOLCZI Bodnár Péter: Atipikus szerződések (Lízing, faktoring, franchise). *Gazdaság és Jog*, 1997/1.
- NÁDORI Péter: Anonymous mass speech on the Internet. In: András KOLTAY (ed.): Comparative Perspectives on the Fundamental Freedom of Expression. Wolters Kluwer, Budapest, 2015.
- NÁDORI Péter: Úton a tömeges internetes szólás jogi megítélésének új megközelítése felé – A strasbourgi Nagykamara ítélete a Delfi-ügyben. *In Medias Res*, 2019/2.
- NAVRATYIL Zoltán: Rendhagyó recenzió Sajó András Alkotmányosság a magánjogban címuú művéreől. *Isutum Aequum Salutare*, 2008/4.
- NÉMETH Szabolcs: A Cambridge Analytica-ügy jogi vizsgálata. In: Miskolczi Bodnár Péter (szerk.): XIV. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2019.
- NÉMETH Szabolcs: A közösségi oldalak szolgáltatóinak jogi felelőssége – rendszertani elemzés (I. Rész). *Infokommunikáció és Jog*, 2019/1.
- NÉMETH Szabolcs: Printscreen – Pillanatfelvétel a közösségi oldalak jogi szabályozásának kihívásairól és aktuális fejleményeiről. *Infokommunikáció és Jog*. 2017/2.
- NICE, Randall D.: Reviving the Lost Tort of Defamation: A Proposal to Stem the Flow of Fake News. 61 *Arizona Law Review* 205, 2019.

- NUNZIATO, Dawn Carla: From Town Square to Twittersphere: The Public Forum Doctrine Goes Digital. 25 *Boston University Journal of Science & Technology Law* 1, 2019.
- OSZTOVITS András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja*, III. Budapest, Opten, 2014. 147.
- PÁDÁR Henrietta: A kommentekért való felelősség bírói gyakorlatának evolúciója. Debreceni Jogi Műhely 2018. (XV.) 1-2.
- PAPP Tekla: Atipikus szerződése. Budapest, HVG-ORAC, 2019.
- PARK, Kevin: Facebook Used Takedown And It Was Super Effective! Finding A Framework For Protecting User Rights Of Expression On Socialnetworking Sites. 68 *N.Y.U. Annual Survey of American Law* 891, 2013.
- PAULI, Carol: Fake News, No News and the Needs of Local Communities. 61 *Howard Law Journal* 563, 2018.
- PETRÉTEI József: Az alkotmányos demokrácia alapintézményei. Dialóg Campus, Budapest-Pécs 2009.
- PETTEGREE, Andrew: The invention of news: How the world came to know about itself? Yale University Press, London, 2014.
- PONGÓ Tamás: Új korszak az online véleménynyilvánítás korlátozásában? – Gondolatok a Facebook Oversight Board működéséről. *Iustum Aequum Salutare* 2020/4.
- POORE, Megan: Using Social Media in the classroom. New York, Sage, 2013.
- PRAISER, Eli: The Filter Bubble: How the New Personalized Web Is Changing What We Read and How We Think. Penguin Publishing, 2012.
- RIGGINS, John Allen: Law Student Unleashes Bombshell Allegation You Won't Believe: Fake News as Commercial Speech. 52 *Wake Forest Law Review* 1313, 2017.
- RINEHART, Ross: "Friending" and "Following" the Government: How the Public Forum and Government Speech Doctrines Discourage the Government's Social Media Presence. 22 *Southern California Interdisciplinary Law Journal* 781, 2013.

- RUSTAD, Michael L. – KOENIG, Thomas: Wolves of the World Wide Web: Reforming Social Networks' Contracting Practices. 49 *Wake Forest Law Review* 2014.
- SCHANDA Balázs – BALOGH Zsolt (szerk.): Alkotmányjog – Alapjogok. Budapest, Pázmány Press, 2014.
- SMUK Péter: Szólásszabadság a választási kampányban – túl a kampányfinanszírozáson. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 4. Wolters Kluwer, Budapest, 2017.
- STRIHÓ Krisztina: Elektronikus kereskedelem kontra fogyasztóvédelem. HETESI Erzsébet – MAJÓ Zoltán – LUKOVICS Miklós (szerk.): A szolgáltatások világa. JATEPress, Szeged, 2009.
- STUART, Allyson Haynes: Social Media, Manipulation, and Violence. 15 *South Carolina Journal of International Law and Business* 2019/2.
- SUNSTEIN, Cass R.: #Republic: Divided Democracy In The Age Of Social Media. Princeton, Princeton University Press, 2017.
- SUNSTEIN, Cass R.: Is Social Media Good Or Bad for Democracy? 27 *International Journal on Human Rights* 83 (2018).
- SUNSTEIN, Cass R.: Republic.com 2.0. Budapest, Wolters Kluwer, 2013. 18.
- SUNSTEIN, Cass R.: Republic.com. Princeton, Princeton University Press, 2001.
- SYED, Nabiha: Real talk about Fake News: Towards a better theory for platform governance. *The Yale Law Journal Forum*, 2017/10.
- SZÉKELY Zsófia: A magánjogi jogérvényesítés néhány aktuális kérdése a 2014/104/EU irányelv tükrében. *Miskolci Jogi Szemle* 2017/1.
- SZIKORA Tamás: A negatív politikai kampány. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 4. Wolters Kluwer, Budapest, 2017.
- SZÜTS Zoltán: A web 2.0 kommunikációelméleti kérdései. *JEL-KÉP*, 2012/1-4.
- SZÜTS Zoltán: Online – Az internetes kommunikáció és média története, elmélete és jelenségei. Wolters Kluwer, Budapest, 2019.

- TAMBINI, Damian: Fake News: Public Policy Responses. 20 Media Policy Brief, London School of Economics and Political Science. 2017.
- TERENCE, Robert: Friending Privacy: Toward Self-Regulation of Second Generation Social Networks, 20 *Fordham Intellectual Property Media & Entertainment Law Journal* 2010.
- TIMMER, Joel: Fighting Falsity: Fake News, Facebook and the First Amendment. 35 *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal* 669, 2017.
- TÓTH J. Zoltán: A közéleti szereplők elleni rágalmozás és becsületsértés megítélése az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatában. In *Medias Res* 2017/2.
- TÖRÖK Bernát: A közügyek vitájának körvonalai a véleménysszabadság magyar doktrínájában. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 4. Wolters Kluwer, Budapest, 2017.
- TÖRÖK Bernát: Szabadon szólni, demokráciában. A szólásszabadság magyar doktrínája az amerikai jogirodalom tükrében. Budapest, HVG-ORAC, 2018.
- TULLOS, Kristen E.: From Cyber Attacks to Social Media Revolutions: Adapting Legal Frameworks to the Challenges and Opportunities of New Technology. 26 *Emory International Law Review* 733 2012.
- TUTT, Andrew: The New Speech. 41 *Hastings Constitutional Law Quarterly* (2014) 235
- VERSTRAETE, Mark – BAMBAUER, Derek E. – BAMBAUER, Jan R.: Identifying and Countering Fake News. *Arizona Legal Studies Discussion Paper No.* 17-15, 2017.
- VESZELSZKI Ágnes: A hamis hírek extra- és intralingvális jellemzői. *Századvég* 2017/2.
- VESZELSZKI Ágnes: deepFAKEnews: Az információmanipuláció új módszerei. In: LÁSZLÓ Balázs (szerk.): Digitális kommunikáció és tudatosság. Budapest, Hungarovox Kiadó, 2021.
- VIDA István Kornél: 'The Great Moon Hoax' of 1835, *Hungarian Journal Of English And American Studies* 18/2. 431-442.
- VINSON, Kathleen Elliott: The Blurred Boundaries of Social Networking in the Legal Field: Just "Face" It. 41 *University of Memphis Law Review* 355, 2010.

- VOJAK, Brittany: Fake News: The commoditization of internet speech. 48 *California Western International Law Journal* 123, 2017.
- WALDMAN, Ari Ezra: The Marketplace of Fake News. 20 *University of Pennsylvania Journal of Constitutional Law* 845, 2018.
- WALRAVE, Michel et al. (szerk.): *Youth 2.0: Social Media and Adolescence: Connecting, Sharing and Empowering*. Cham, Springer, 2016.
- WALTERS, Ryan M.: How to Tell a Fake: Fighting Back Against Fake News on the Front Lines of Social Media. 23 *Texas Review of Law & Politics* 111, 2018.
- WEAVER, Russel L.: Szólás- és vallásszabadság az Amerikai Egyesült Államokban. Wolters Kluwer, Budapest, 2019.
- WIENER, Asaf: How to Evaluate the Constitutional Legitimacy of Regulating Speech Intermediaries: Lessons From a Century-Long Experience of Media Regulation. 29 *Fordham Intellectual Property & Media Law Journal*, 2019.
- WILLIAMS, William A.: A Necessary Compromise: Protecting Electoral Integrity Through the Regulation of False Campaign Speech. 52 *South Dakota Law Review* 321. 2007.
- Z. KARVALICS László: Hírek az új médiában. In: LÁNYI András – LÁSZLÓ Miklós (szerk.): *Se vele, se nélküle? Tanulmányok a médiáról*. Wolters Kluwer, Budapest, 2014.
- ZARSKY, Tal Z.: Social Justice, Social Norms and the Governance of Social Media. 35 *Pace Law Review* 138, 2015.
- ZENOR, Jason: A Reckless disregard for the Truth? The constitutional right to lie in politics. 38 *Campbell Law Review* 41, 2016

Idézett döntések

Az EJEB döntései

- Ahmet Yildirim v. Turkey (Application no. 3111/10., 2012. december 18-i ítélet)
- Beizaras and Levickas v. Lithuania (Application no. 41288/15., 2020 január 14-i ítélet)
- Brzeziński v. Lengyelország (Application no. 47542/07., 2019. július 25-i ítélet)

- Cengiz and Others v. Turkey (Applications nos. 48226/10, 14027/11., 2015. december 1-i ítélet)
- Delfi As v. Estonia. (Application no. 64569/09. 2015 június 16-i ítélet)
- Ediciones Tiempo S. A. v. Spain (Application no. 13010/87., 1989. július 12-i döntés);
- Einarsson v. Iceland (Application no. 24703/15., 2017. november 7-i ítélet)
- Europapress Holding D.O.O. v. Croatia (Application no. 25333/06., 2009. október 22-i ítélet);
- Garaudy v. France (application no. 65831/01. 2003 július 7-i ítélet)
- Hertel v. Switzerland (Application no. 25181/94., Reports 1998-VI, no. 87., 1998. augusztus 25-i ítélet)
- Høiness v. Norway (Application no. 43624/14., 2019. március 12-i ítélet)
- Lehideaux and Isorni v. France (application no. 55/1997/839/1045. 1998. szeptember 23-i ítélet)
- Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary (Application no. 18030/11., 2016. november 8-i ítélet)
- Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary (Application no. 22947/13, 2016 február 2-i ítélet)
- M'Bala M'Bala v. France (application no. 25239/13. 2015. október 20-i ítélet)
- Perincek v. Switzerland (application no. 27510/08. 2015. október 15-i ítélet)
- Pihl v. Sweden (Application no. 74742/14., 2017. február 7-i döntés)
- Rumyana Ivanova v. Bulgaria (Application no. 36207/03., 2008. február 14-i ítélet)
- Standard Verlagsgesellschaft mbH (No. 2.) v. Austria (Application no. 37464/02., 2007. február 22-i ítélet)
- Tamiz v. the United Kingdom (Application no. 3877/14., 2017. szeptember 19-i döntés)
- Witzsch v. Germany (application no. 41448/98. 2005 december 13-i ítélet)

Az EuB döntései

- Bolagsupplysningen OÜ Ingrid Ilsjan v. Svensk Handel AB, C-194/16. sz. ügy, 2017. október 17.-i ítélet.

- Cofidis SA v. Jean-Louis Fredout, C-473/00. sz. ügy, 2002. november 21-i ítélet.
- Content Services Ltd. v. Bundesarbeitskammer, C-49/11. sz. ügy, 2012. július 5-i ítélet.
- eDate Advertising GmbH v. X, valamint Olivier Martinez, Robert Martinez v. MGN Limited, C-509/09. és C-161/10. sz. egyesített ügyek, 2011. október 25.-i ítélet.
- Eva Glawischnig-Piesczek kontra Facebook Ireland Ltd., C 18/18 sz. ügy, 2019. október 3-ai ítélet.
- Éva Nothartová v. Sámson József Boldizsár, C-306/17. sz. ügy, 2018. május 31.-i ítélet.
- Freiburger Kommunalbauten GmbH Baugesellschaft & Co. KG v. Ludger Hofstetter y Ulrike Hofstetter, C-237/02. sz. ügy, 2004. április 1-i ítélet;
- Google France, Google Inc kontra Louis Vuitton Malletier SA, C-236/08. sz. ügy, 2010. március 23-ai ítélet.
- Jaouad El Majdoub v. CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH, C-322/14. sz. ügy, 2015. május 21-i ítélet.
- Johann Gruber v Bay Wa AG. C-464/01. 2005. január 20-i ítélet.
- Maximilian Schrems v. Facebook Ireland Limited, C-498/16. sz. ügy, 2018 január 25.-i ítélet.
- New Media Online GmbH kontra Bundeskommunikationssenat v. Der Bundeskanzler, C-347/14. sz. ügy, 2015. február 21-i ítélet.
- Océano Grupo Editorial SA v. Roció Murciano Quintero és Salvat Editores SA v. José M. Sánchez Alcón Prades, C-241/98. és C-240/98. sz. egyesített ügyek, 2000. június 27-i ítélet.
- Pannon GSM Zrt. v. Sustikné Győrfi Erzsébet, C-243/08 sz. ügy, 2009. június 4-i ítélet.
- Shevill és társai v. Presse Alliance, C-68/93. sz. ügy, 1995. március 7.-i ítélet.
- Uber France SAS és Nabil Bensalem kontra Tribunal de grande instance de Lille, C-320/16. sz. ügy, 2018. április 1-i ítélet.
- Verein für Konsumenteninformation v. Amazon EU Sàrl, C-191/15. sz. ügy, 2016. július 28.-i ítélet.

- X, YA, Airbnb Ireland UC, Hôtelière Turenne SAS, Association pour un hébergement et un tourisme professionnels (AHTOP) v. Valhotel, C-390/18. sz. ügy, 2019. december 19-i ítélet.

Az Egyesült Államok bírói fórumainak döntései

- AvePoint, Inc. and AvePoint Public Sector, Inc. v. Power Tools, Inc. (US Dist. Ct., Virginia, 2013. november 7.)
- Barrett v. Rosenthal, 9 Cal. Rptr. 3d 142, 146 (Cal. Ct. App.) 2004.
- Batzel v. Smith, 333 F.3d 1018, 1020-21 (9th Cir.) 2003.
- Be In, Inc. v. Google Inc., WL 5568706, (ND Cal., 2013. október 9.)
- Bernstein v. U.S. Dep't of Justice, 176 F.3d 1132, 1141 (9th Cir. 1999)
- Bland v. Roberts 730 F.3d 368 (4th Cir. 2013)
- Blumenthal vs. Drudge 992 F. Supp. 44, 46 (D.D.C.) 1998.
- Caraccioli v. Facebook Inc., 167 F. Supp. 3d 1056, 1065 (N.D. Cal.) 2016.
- Carafano v. Metrosplash.com, Inc., 339 F.3d 1119, 1121 (9th Cir.) 2003.
- Care Comm. v. Arneson, 766 F.3d 774, 796 (8th Cir. Minn. 2014)
- City of Ladue v. Gilleo, 512 U.S. 43, 1994.
- Cubby Inc. v. CompuServe Inc. 776 F.supp I35 (S.D.N.Y.) 1991.
- Darnaa, LLC v. Google, Inc., 2016 U.S. Dist. 152126, (N.D. Cal.) 2016.
- Davis v. HSBC Bank. Nevada, N.A., 557 F.3d 1026, 1030 (9th Cir. 2009)
- Davison v. Randall, No. 17-2002 (4th Cir. 2019)
- Doe v. America Online Inc. 783 So. 2d 1010 (Fla. S. Ct.) 2001.
- Dunstan v. ComScore, Inc., 11-cv-05807 (N.D. Ill., 2011. október 7.)
- Facebook Inc, v. MaxBounty Inc, Case no. CV-10-4712-JF (N.D. Cal. 2011)
- Fair Housing Council of San Fernando Valley v. Roommates.com, LLC, 521 F.3d 1157 (9th Cir.) 2008.
- Feldman v. Google, Inc., 513 F. Supp. 2d 229 (E.D. Pa. 2007)
- Fields v. Twitter, Case No. 16-cv-00213-WHO.

- *Fteja v. Facebook, Inc.*, 2012 WL 183896 (SDNY, 2012. január 24.)
- *Gertz v. Robert Welch, Inc.* 418 US 323 (1974)
- *Hancock v. American Telephone & Telegraph Co.*, 701 F.3d 1248 (10th Cir. 2012)
- House Conf Rep 104-458, 104th Cong 2d Sess (1996) 194.
- *Howard v. Am. Online Inc.*, 208 F.3d 741, 754 (9th Cir. 2000)
- *Hudgens v. National Labor Relations Board* 424 U.S. 507 (1976)
- *Hustler Magazine, Inc. v. Falwell* 485 US. 46 (1988)
- *J.C. v. Beverly Hills Unified School District*, 711 F. Supp. 2d 1094, 1122 (C.D. Cal. 2010)
- *Jackson v. Metro. Edison Co.* 419 U.S. 345 (1974)
- Joseph R. Biden, Jr., President of the United States, et al., Petitioners v. Knight First Amendment Institute at Columbia University, et al. No. 20–197.
- *Junger v. Daley*, 209 F.3d 481, 484-85 (6th Cir. 2000)
- *Karn v. U.S. Dep't of State*, 925 F. Supp. 1, 9 (D.D.C.1996)
- *Kathleen R. v. City of Lovemore*, 87 Cal. App. 4th 684 (Cal. Ct. App.) 2001.
- *Klayman v. Zuckerberg*, 753 F.3d 1354, 1357 (D.C. Cir.) 2014
- *Knight First Amendment Institute v. Trump*, No. 1:17-cv-05205 (S.D.N.Y.)
- *Lloyd Corp. Ltd. v. Tanner* 407 U.S. 551 (1968)
- *Mainstream Loudoun v. Bd. of Trustees of Loudoun County Library*, 24 F. Supp. 2d 552 (E.D: Va.) 1998.
- *Marsh v. Alabama*, 326 U.S. 501 (1946)
- *Morrison v. American Online, Inc.*, 153 F. Supp. 2d 930 (N.D. Ind.) 2001.
- *Murawski v. Pataki*, 514 F. Supp. 2d 577, 588 (S.D.N.Y. 2007)
- *NAACP v. Button*, 371 US. 415, 1963. 445.
- *New York Times Co. v. Sullivan* 376 US 254 (1964)
- *Nguyen v Barnes & Noble, Inc.*, 763 F.3d 1171 (9th Cir. 2014)
- *Noah v. AOL Time Warner, Inc.*, 261 F. Supp. 2d 532, 546 (E.D. Va. 2003)
- *Oakmont Inc. v. Prodigy Services Co.* 1995 WL 323710 (N.Y. Sup-. Ct.) 1995.

- PatentWizard, Inc. v. Kinko's, Inc., 163 F. Supp. 2d 1069 (D.S.D.) 2001.
- ProCD Inc. v. Zeidenberg, 86 F.3d 1447, 1449 (7th Cir. 1996)
- Register.com v. Verio, 356 F.3d 393 (2d Cir. 2004)
- Ashcroft v. Am. Civ. Liberties Union, 535 U.S. 564 (2002)
- Reno v. ACLU, 521 U.S. 844, 885 (United States Supreme Court 1997)
- Scherillo v. Dun & Bradstreet, Inc., WL 537805 (E.D.N.Y. Feb. 17, 2010)
- Sikhs for Justice “SFJ”, Inc. v. Facebook, Inc., 2015 WL 7075696 (N.D. Cal. Nov. 13, 2015)
- Sony Music Entertainment Inc. v. Does 1-40, 326 F Supp 2d 556 (SDNY 2004)
- Specht v. Netscape, 306 F.3d 17 (2d Cir. 2002)
- Susan B. Anthony List v. Driehaus, 814 F.3d 466 (6th Cir. Ohio 2016)
- T.V. v. Smith-Green Community School Corporation, 807 F. Supp. 2d 767, 776 (N.D. Ind. 2011)
- United States v. Alvarez, 567 U.S. 709 (2012)
- Universal City Studios, Inc. v. Corley, 273 F.3d 429, 447-49 (2d Cir. 2001)
- Whitney v. California, 274 U.S. 357 (1927)
- Young v. Facebook, Inc., 790 F. Supp. 2d 1110, 1116 (N.D. Cal. 2011)
- Zeran v. AOL 129 F.3d 327 (4th Cir.) 1997.

Magyar döntések:

- 13/2014. (IV. 18.) AB határozat
- 15/2020. (VII. 8.) AB határozat
- 19/2014. (V.30.) AB határozat
- 3002/2018. (I. 10.) AB határozat
- 3107/2018. (IV. 9.) AB határozat
- 3328/2017. (XII. 8.) AB határozat
- 34/2017. (XII. 11.) AB határozat
- 36/1994. (VI. 24.) AB határozat

- 7/2014. (III. 7.) AB határozat
- BDT2017. 3675.
- BH2016. 330.
- Fővárosi Törvényszék P.21.195/2016/9.
- Legfelsőbb Bíróság Gfv. IX.30.221/2011.

Európai Unió források

- A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Online platformok és a digitális egységes piac Lehetőség kihívás Európa számára, COM (2016) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0288>
- A dezinformáció visszaszorítását célzó gyakorlati kódex egy évvel később: az online platformok önértékelő jelentései. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/STATEMENT_19_6166
- A dezinformáció visszaszorítását célzó uniós gyakorlati kódex. https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=59115
- Annual self-assessment reports of signatories to the Code of Practice on Disinformation 2019. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/annual-self-assessment-reports-signatories-code-practice-disinformation-2019>
- Assessment of the Code of Conduct on Hate Speech online. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/aid_development_cooperation_fundamental_rights/assessment_of_the_code_of_conduct_on_hate_speech_on_line_-_state_of_play_0.pdf
- Code of conduct on countering illegal hate speech online. https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/eu-code-conduct-countering-illegal-hate-speech-online_en
- Commission Decision of 03/10/2014 declaring a concentration to be compatible with the common market (Case No COMP/M.7217 – Facebook/Whatsapp) according to Council

Regulation (EC) No 139/2004. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014M7217>

- Commission Recommendation of 1.3.2018 on measures to effectively tackle illegal content online, C(2018) 1177 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32018H0334>
- Communication on tackling illegal content online: Towards an enhanced responsibility of online platforms. 28.9.2017, COM(2017) 555 final. [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2017\)555&lang=hu](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2017)555&lang=hu)
- Consumer Protection Cooperation Action on Facebook's Terms of Service. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/live_work_travel_in_the_eu/consumers/documents/factsheets_on_the_changes_implemented_by_facebook.pdf
- Digital Economy and Digital Society Statistics at Regional Level. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Digital_economy_and_digital_society_statistics_at_regional_level#Internet_use_and_activities
- Európai Bizottság: Európai megközelítés az online félretájékoztatás kezelésére. COM(2018) 236 final, Brüsszel, 2018.4.26. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0236&from=EN>
- Final report of the High Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation>
- Final results of the Eurobarometer on fake news and online disinformation. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-results-eurobarometer-fake-news-and-online-disinformation>
- Jelentés az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a dezinformációval szembeni közös cselekvési terv végrehajtásáról. Brüsszel, 2019.6.14. JOIN(2019) 12 final.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019JC0012&from=EN>

- Joint Communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Tackling COVID-19 disinformation - Getting the facts right. JOIN/2020/8. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020JC0008&from=EN>
- Közös közlemény az európai parlamentnek, az európai tanácsnak, a tanácsnak, az európai gazdasági és szociális bizottságnak és a régiók bizottságának a dezinformációval szembeni közös cselekvési terv végrehajtásáról. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019JC0012&from=EN>
- Online félretájékoztatás: az internetes platformok fokozott átláthatóságára van szükség. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/IP_18_1746
- Recommendation CM/Rec(2018)2 of the Committee of Ministers to member States on the roles and responsibilities of internet intermediaries. Council of Europe, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680790e14
- Report of the activities carried out to assist the European Commission in the intermediate monitoring of the Code of practice on disinformation (ERGA Report) http://erga-online.eu/wp-content/uploads/2019/06/ERGA-2019-06_Report-intermediate-monitoring-Code-of-Practice-on-disinformation.pdf
- Social Media – Statistics on the Use by Enterprises: Types of Social Media Used over Time (2013–2019) https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Social_media_-_statistics_on_the_use_by_enterprises
- The Digital Services Act package, Policy of the European Commission. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-services-act-package>

Internetes hivatkozások

(A letöltések egységes ideje: 2021.05.31.)

- 1647: Laws and Liberties of Massachusetts. <https://oll.libertyfund.org/pages/1647-laws-and-liberties-of-massachusetts>
- A ‘bad sign’: World leaders and officials blast Twitter Trump ban. <https://www.aljazeera.com/news/2021/1/11/a-bad-sign-world-leaders-and-officials-blast-twitter-trump-ban>
- Pünkösty András: A Gazdasági Versenyhivatal Facebook határozata – az ingyenesség ára. <https://itki.uni-nke.hu/hirek/2020/01/13/a-gazdasagi-versenyhivatal-facebook-hatarozata-az-ingyenesseg-ara>
- A Twitter elismerte, hogy cenzúrázták a Bidenre nézve terhelő híreket. <https://www.vg.hu/kozelet/kozeleti-hirek/a-twitter-elismerte-hogy-cenzuraztak-a-bidenre-nezve-terhelo-hireket-3379294/>
- Aamer MADHANI – Jill COLVIN: Farewell, @realDonaldTrump: Looking back at the Twitter account's provocative history. <https://eu.usatoday.com/story/tech/2021/01/08/president-donald-trump-twitter-account-history/6607069002/>
- Act to Improve Enforcement of the Law in Social Networks (Network Enforcement Act, 2017) https://www.bmjbv.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/Dokumente/NetzDG_engl.pdf?__blob=publicationFile&v=2.
- Adam MOSSERI: Working to Stop Misinformation and False News. <https://www.facebook.com/facebookmedia/blog/working-to-stop-misinformation-and-false-news>
- Adi ROBERTSON: Reddit faces lawsuit for failing to remove child sexual abuse material. <https://www.theverge.com/2021/4/25/22399306/reddit-lawsuit-child-sexual-abuse-material-fosta-sesta-section-230>
- Adrienne LAFRANCE: How the ‘Fake News’ Crisis of 1896 Explains Trump. <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2017/01/the-fake-news-crisis-120-years-ago/513710/>

- Against information manipulation <https://www.gouvernement.fr/en/against-information-manipulation>
- Alex NEWHOUSE: The rise, fall, and future of Parler, the right-wing site that Amazon shut down. <https://www.fastcompany.com/90594015/history-of-parler>
- Alex PAREENE: How Political Fact-Checkers Distort the Truth. <https://newrepublic.com/article/156039/political-fact-checkers-distort-truth>
- Amanda BOTFELD: Facebook and Israel: What's not to 'like'? Lots, it seems. <http://www.wsj.com/articles/facebook-and-israel-whats-not-to-like-lots-it-seems-1452641834>
- Amerikából inspirálták és segítették a hamis hírgyáros macedón tinédzsereket. <https://occrp.atlatszo.hu/2018/08/01/amerikabol-inspiraltak-es-segitettek-az-alhigyaros-macedon-tinedzsereket/>.
- Ana AZURMENDI: Is Journalism still the „watchdog” of democracy? The European Court of Human Rights facing fake news in Social Media. Oxford Internet Institute, University of Oxford. <http://blogs.oii.ox.ac.uk/policy/wp-content/uploads/sites/77/2018/08/IPP2018-Azurmendi.pdf>
- Andrea RENDA: The legal framework to address fake news: possible policy actions at the EU level. Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, 2018. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/619013/IPOL_IDA\(2018\)619013_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/619013/IPOL_IDA(2018)619013_EN.pdf)
- Andrew MARANTZ: The Importance, and Incoherence, of Twitter's Trump Ban. <https://www.newyorker.com/news/daily-comment/the-importance-and-incoherence-of-twitters-trump-ban>
- ARATÓ László: Négy és fél év alatt több mint 5500 orosz eredetű álhír https://index.hu/kulfold/eurologus/2019/05/25/az_oroszok_mar_a_matixban_vannak_alh_ir_orosz_kreml_dezinformacio/

- Asawin SUEBSAENG: Brussels Scenes of Terror Unfold on Social Media.
<http://www.thedailybeast.com/articles/2016/03/22/bystanders-turn-to-social-media-as-terror-rocks-belgium.html>
- Átment az ausztrál parlamenten a Facebookot ellehetetlenítő törvény.
<https://index.hu/kulfold/2021/02/25/ausztralia-facebook-torveny/>
- Aurelien BREEDEN: French Court Strikes Down Most of Online Hate Speech Law.
<https://www.nytimes.com/2020/06/18/world/europe/france-internet-hate-speech-regulation.html>
- Axel BRUNS: It's Not the Technology, Stupid: How the 'Echo Chamber' and 'Filter Bubble' Metaphors Have Failed Us. 3.
<http://snurb.info/files/2019/It's%20Not%20the%20Technology%2C%20Stupid.pdf>
- BALANYI Daniella - LEBEDI Réka - SZŐKE Petra: Ki pénzeli az Arsbonit? A gyakornokok kitalálnak!
https://arsboni.hu/ki-penzeli-az-arsbonit-a-volt-gyakornokok-kitalalnak/#_edn5
- BALOGH Csaba: Facebook: Egyszerű technikai hiba volt a magyar politikusok visszafogása, de már elhárult.
https://hvg.hu/tudomany/20210410_facebook_politikai_tartalmak_eleres_csokkenese_tech_nikai_hiba
- Barbara SPRUNT: The History Behind 'When The Looting Starts, The Shooting Starts'.
<https://www.npr.org/2020/05/29/864818368/the-history-behind-when-the-looting-starts-the-shooting-starts?t=1610984928076>
- Becca LEWIS: The Trump ban across social media wasn't censorship — it was a series of editorial decisions by media companies that call themselves social platforms.
<https://www.businessinsider.com/trump-ban-wasnt-censorship-it-was-an-editorial-decision-2021-1>
- Better Social Media for European consumers.
https://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?action=display&doc_id=49824

- Birgit STARK et al.: Are Algorithms a Threat to Democracy? The Rise of Intermediaries: A Challenge for Public Discourse. 12. <https://algorithmwatch.org/en/wp-content/uploads/2020/05/Governing-Platforms-communications-study-Stark-May-2020-AlgorithmWatch.pdf>
- BIRKÁS Péter: A koronavírusról pánikkeltő álhíreket terjesztő magyarokat kapcsoltak le a rendőrök. <https://24.hu/tech/2020/02/08/a-koronavirusrol-panikkelto-alhireket-terjeszto-magyarokat-kapcsoltak-le-a-rendorok/>;
- Blokkolja a hírek olvasását és megosztását a Facebook Ausztráliában. https://hvg.hu/tudomany/20210218_Facebook_Ausztralia
- BODZÁSI Balázs: Új osztrák törvények az Interneten megjelenő jogsértő tartalmakkal szembeni fellépés eszközeiről. <https://jogaszegylet.hu/jogelet/uj-osztrak-torvenyek-az-interneten-megjeleno-jogserto-tartalmakkal-szembeni-fellepes-eszkozeirol/>
- BOHUS Péter: Elkapták a youtube-vloggert, aki elkezdte a pletykát Budapest lezárásáról. https://index.hu/belfold/2020/03/15/youtube-vlogger_budapest_lezar_rendorseg/
- BOKA Zoltán: Facebook's Research Ethics Board Needs to Stay Far Away from Facebook. <https://www.wired.com/2016/06/facebooks-research-ethics-board-needs-stay-far-away-facebook/>
- BOLCSÓ Dániel: A Facebook dolgozói tiltakoznak, amiért a cég hagyja hazudni a politikusokat. https://index.hu/techtud/2019/10/29/facebook_politikusok_politikai_hirdetese_k_hazugsag_alkalmazottak_nyilt_level/
- Bundesamt für Justiz erlässt Bußgeldbescheid gegen Facebook. <https://www.bundesjustizamt.de/DE/Presse/Archiv/2019/20190702.html?nn=3449818>
- Bundesgesetz über Maßnahmen zum Schutz der Nutzer auf Kommunikationsplattformen (Kommunikationsplattformen-Gesetz – KoPl-G) StF: BGBl. I Nr. 151/2020. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20011415>

- Caitlin DEWEY: No one knows why Facebook blocked the phrase ‘everyone will know’.
<https://www.washingtonpost.com/news/the-intersect/wp/2015/10/12/no-one-knows-why-facebook-blocked-the-phrase-everyone-will-know/>
- Carole Cadwalladr – Emma Graham-Harrison: Revealed: 50 million Facebook profiles harvested for Cambridge Analytica in major data breach.
<https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-analytica-facebook-influence-us-election>
- Casey NEWTON: Here's how Twitter's new algorithmic timeline is going to work.
<http://www.theverge.com/2016/2/6/10927874/twitter-algorithmic-timeline>
- Cenzúrázta a Facebook Böjte Csaba atyát.
https://mandiner.hu/cikk/20200609_cenzurazta_a_facebook_bojte_csaba_atyat
- Charlotte JEE: The White House wants to regulate social-media moderation.
<https://www.technologyreview.com/2019/08/12/133769/the-white-house-wants-to-regulate-social-media-moderation/>
- Christina ANGELOPOULOS: MTE v Hungary: New ECtHR Judgment on Intermediary Liability and Freedom of Expression. <http://kluwercopyrightblog.com/2016/03/05/mte-v-hungary-new-ecthr-judgment-on-intermediary-liability-and-freedom-of-expression/>
- Cody Godwin: Florida governor signs bill to ban Big Tech 'deplatforming'.
<https://www.bbc.com/news/technology-56952435>
- Créer un cadre français de responsabilisation des réseaux sociaux: agir en France avec une ambition européenne. Rapport de la mission « Régulation des réseaux sociaux – Expérimentation Facebook » Remis au Secrétaire d’État en charge du numérique.
<https://www.vie-publique.fr/sites/default/files/rapport/pdf/194000427.pdf>
- Dan PATTERSON: What is "Section 230," and why do many lawmakers want to repeal it?
<https://www.cbsnews.com/news/what-is-section-230-and-why-do-so-many-lawmakers-want-to-repeal-it/>

- Dave CHAFFEY: Global social media research summary August 2020.
<https://www.smartinsights.com/social-media-marketing/social-media-strategy/new-global-social-media-research/>
- Dave MAASS: California Bill To Ban “Fake News” Would Be Disastrous for Political Speech. <https://www.eff.org/deeplinks/2017/03/california-bill-ban-fake-news-would-be-disastrous-political-speech>
- David POST: Why the internet should not be regulated.
<https://www.ifo.de/DocDL/Forum401-pc2.pdf>
- David UBERTI: The real history of fake news.
https://www.cjr.org/special_report/fake_news_history.php
- Décision n° 2020-801 DC du 18 juin 2020. <https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2020/2020801DC.htm>
- Devin COLDEWEY: Twitter makes its political ad ban official.
<https://techcrunch.com/2019/11/15/twitter-makes-its-political-ad-ban-official/>
- Dirk VOORHOOF – Eva LIEVENS: Offensive Online Comments - New ECtHR Judgment
<http://echrblog.blogspot.hu/2016/02/offensive-online-comments-new-ecthr.html>
- Digitális Szabadság Munkacsoport „Fehér Könyve”.
https://digitalisszabadsag.kormany.hu/download/d/ec/82000/DSZM_Fehér_Könyv_2001_21_.pdf
- DOBOZI Gergely: Magyarországon a Facebook a társadalmi párbeszéd jelentős fórumává vált.
https://precedens.mandiner.hu/cikk/20201208_magyarorszag_internetes_attitudok_facebook
- DOBOZI Gergely: Újabb részletek derültek ki a közösségi média rendszabályozásáról Lengyelországban
https://precedens.mandiner.hu/cikk/20210121_lengyelorszag_kozossegi_media_ziobro_szolasszabadsag

- Donald Trump Twitter-bejegyzéseit elítélő határozatot fogadott el az amerikai képviselőház.
https://index.hu/kulfold/2019/07/17/trump_twitter_kepviselohaz_hatarozat/
- Edmund L. ANDREWS: How fake news spreads like a real virus.
<https://engineering.stanford.edu/magazine/article/how-fake-news-spreads-real-virus>
- Elena BOLDYREVA: Cambridge Analytica: Ethics And Online Manipulation With Decision-Making Process. The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences, 2018. 93-94.
https://www.researchgate.net/publication/330032180_Cambridge_Analytica_Ethics_And_Online_Manipulation_With_Decision-Making_Process
- Emilio FERRARA et al.: Characterizing social media manipulation in the 2020 U.S. presidential election. <https://journals.uic.edu/ojs/index.php/fm/article/view/11431/9993>
- Emily DREYFUSS – Issie LAPOWSKY: Facebook Is Changing News Feed (Again) to Stop Fake News. <https://www.wired.com/story/facebook-click-gap-news-feed-changes/>
- Emma-Jo MORRIS – Gabrielle FONROUGE: Smoking-gun email reveals how Hunter Biden introduced Ukrainian businessman to VP dad. <https://nypost.com/2020/10/14/email-reveals-how-hunter-biden-introduced-ukrainian-biz-man-to-dad/>
- Eric GOLDMAN: Facebook Can Legally Block Pages Without Any Explanation. <http://www.forbes.com/sites/ericgoldman/2015/11/17/facebook-can-legally-block-pages-without-any-explanation/#33eaefc83abf>
- Eric GOLDMAN: Facebook Can Legally Block Pages Without Any Explanation. <http://www.forbes.com/sites/ericgoldman/2015/11/17/facebook-can-legally-block-pages-without-any-explanation/#33eaefc83abf>
- Esteban ORTIZ-OSPINA: The rise of social media. <https://ourworldindata.org/rise-of-social-media>
- Executive Order on Preventing Online Censorship. <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/executive-order-preventing-online-censorship/>

- Executive Order on the Revocation of Certain Presidential Actions and Technical Amendment. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2021/05/14/executive-order-on-the-revocation-of-certain-presidential-actions-and-technical-amendment/>
- FÁBIÁN Tamás: A kormány egyelőre mégsem nyúl hozzá a Facebookhoz. <https://telex.hu/belfold/2021/04/13/facebook-fidesz-szabalyozas-europai-unio>
- Facebook changes its terms and clarify its use of data for consumers following discussions with the European Commission and consumer authorities. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_2048
- Facebook ditches fake news warning flag. <https://www.bbc.com/news/technology-42438750>
- Facebook: Hogyan működik a hírfolyam? https://www.facebook.com/help/1155510281178725/?helpref=hc_fnav
- Félretájékoztatás és álhírek: víruszerűen terjednek a COVID-19 járvány idején. <https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/society/20200326STO75917/felretajekoztatas-es-alhirek-viruszeruen-terjednek-a-covid-19-jarvany-idejen>
- FÓRIS György: Lengyelországban törvény tiltaná a közösségi médiáról való törlést. <https://infostart.hu/kulfold/2021/01/13/lengyelorszagban-torveny-tiltana-a-kozossegi-mediáról-valo-torlest>
- France Online Hate Speech Law to Force Social Media Sites to Act Quickly. <https://www.theguardian.com/world/2019/jul/09/france-online-hate-speech-law-social-media>
- France: Parliament Adopts Law to Protect Child “Influencers” on Social Media <https://www.loc.gov/law/foreign-news/article/france-parliament-adopts-law-to-protect-child-influencers-on-social-media/>
- Gabriel L. Marx: Knight Institute v. Trump: The Battle for the Block Button Continues. http://wakeforestlawreview.com/2020/10/knight-institute-v-trump-the-battle-for-the-block-button-continues/#_ftn7

- Gene POLICINSKI: Technology takes freedoms forward, law catches up. <http://www.firstamendmentcenter.org/technology-takes-freedoms-forward-law-catches-up>
- General Laws and Liberties of New Hampshire, March 16, 1680. <https://teachingamericanhistory.org/library/document/general-laws-and-liberties-of-new-hampshire/>
- Germany reviews law on offensive social media posts. <https://www.dw.com/en/germany-reviews-law-on-offensive-social-media-posts/a-52981956>
- Google, Facebook, Twitter Face EU Fines over Extremist Posts. <https://www.bbc.com/news/technology-45495544>
- GVH Vj-38/2018/173. számú határozat. https://www.gvh.hu/dontesek/versenyhivatali_dontesek/dontesek_2018/vj-382018173
- H.R.1865 - Allow States and Victims to Fight Online Sex Trafficking Act of 2017. <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/house-bill/1865/text>
- Helping to Protect the 2020 US Elections. <https://about.fb.com/news/2019/10/update-on-election-integrity-efforts/>
- HERPAI Gergely: Magatartás elégtelen – sarokba állították Donald Trumpot. https://index.hu/techtud/2021/01/08/donald_trump_fiokjat_felfuggesztette_a_twitter_es_a_facebook/
- Hogyan manipulál a Facebook? <https://www.digitalhungary.hu/kultura/Hogyan-manipulal-a-Facebook/3175/>
- Holokamu: 8 betűért 1 év börtön. <https://444.hu/2016/01/08/holokamu-8-betuert-1-ev-borton>
- HORVÁTH Gergő: A számvevőszékek és a hamis hírek világa. <https://www.aszhirportal.hu/hu/hirek/a-szamvevoszekek-es-az-alhitek-vilaga>

- Hours of video uploaded to YouTube every minute as of May 2019. <https://www.statista.com/statistics/259477/hours-of-video-uploaded-to-youtube-every-minute/>
- House of Commons Digital, Culture, Media and Sport Committee: Disinformation and ‘fake news’: Final Report. <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmcumeds/1791/1791.pdf>
- How Facebook powers money machines for obscure political 'news' sites <https://www.theguardian.com/technology/2016/aug/24/facebook-clickbait-political-news-sites-us-election-trump>,
- How Teens In The Balkans Are Duping Trump Supporters With Fake News. <https://www.buzzfeednews.com/article/craigsilverman/how-macedonia-became-a-global-hub-for-pro-trump-misinfo#.eiXjjQxdB>,
- HTE Infokommunikációs Fogalomtár. <https://www.fogalomtar.hte.hu/wiki/-/wiki/HTE+Infokommunikacios+Fogalomtar/Közösségi+média>
- <https://www.calcorporatelaw.com/2017/04/california-considers-following-new-england-colonists-outlawing-fake-news>
- ICO issues maximum £500,000 fine to Facebook for failing to protect users’ personal information. <https://ico.org.uk/facebook-fine-20181025>
- Inside The Macedonian Fake-News Complex. <https://www.wired.com/2017/02/veles-macedonia-fake-news/>,
- J. MOELLER – N. HELBERGER: Beyond the filter bubble: concepts, myths, evidence and issues for future debates. Amsterdam, University of Amsterdam. 2018. https://pure.uva.nl/ws/files/29285427/beyond_the_filter_bubble_concepts_myths_evidence_and_issues_for_future_debates_1_.pdf
- Janet W. LEE: Twitter Updates Label on Trump’s Tweets After Electoral College Certifies Biden Presidency. <https://variety.com/2020/digital/news/twitter-donald-trump-label-1234867067/>

- Jason Haislmaier: How Do I Build an Enforceable Online Agreement? <https://thinkingopen.wordpress.com/2008/03/08/how-do-i-build-an-enforceable-online-contract-not-always-what-salesforcecom-or-google-would-do/ProCD>.
- Joób Sándor: Így lett pillanatok alatt terrorista egy ártatlan kanadai újságíróból. http://index.hu/tech/hoax/2015/11/17/igy_lett_pillanatok_alatt_terrorista_egy_artatlan_kanadai_ujsagirol/
- Joon Ian Wong: Facebook is banning fake news publishers from its ad network. <https://qz.com/837474/facebook-fb-is-banning-fake-news-publishers-from-its-ad-network/>
- Josh Halliday: Twitter's Tony Wang: 'We are the free speech wing of the free speech party'. <https://www.theguardian.com/media/2012/mar/22/twitter-tony-wang-free-speech>
- Jylian Russel: Facebook Reactions: What They Are and How They Impact the Feed <https://blog.hootsuite.com/how-facebook-reactions-impact-the-feed/>
- Kálmán Kinga: Fake news – Lehet-e alapjog az igazsághoz való jog? <https://arsboni.hu/fake-news-lehet-e-alapjog-az-igazsaghoz-valo-jog/>
- Karóczkai Balázs: Annál nagyobb a baj, hogy a Facebook csak egyszerűen levágja a politikusok elérését. https://azonnali.hu/cikk/20210409_annal-nagyobb-a-baj-hogy-a-facebook-csak-egyszeruen-levagja-a-politikusok-elereset
- Kate Conger: Twitter Has Labeled 38% of Trump's Tweets Since Tuesday. <https://www.nytimes.com/2020/11/05/technology/donald-trump-twitter.html>
- Kathleen Ann Ruane: How Broad A Shield? A Brief Overview of Section 230 of the Communications Decency Act. CRS Legal Sidebar, 2018. <https://fas.org/sgp/crs/misc/LSB10082.pdf>
- Katie Glueck et al.: Allegation on Biden Prompts Pushback From Social Media Companies. <https://www.nytimes.com/2020/10/14/us/politics/hunter-biden-ukraine-facebook-twitter.html>

- Katie PAUL: Twitter, Facebook restrict users' dissemination of New York Post story on Biden. <https://www.reuters.com/article/us-usa-election-social-media/twitter-facebook-restrict-users-dissemination-of-new-york-post-story-on-biden-idUSKBN2700EZ>
- Kétmillió eurós bírságot szabott ki Németország a Facebookra. <https://ado.hu/cegvilag/ketmillio-euros-birsagot-szabott-ki-nemetorszag-a-facebookra/>
- KOLTAY András: Trump elnök Twitter-fiókja és a szabadság halványodó amerikai álma. https://index.hu/velemenyny/2021/01/18/trump_elnok_twitter-fio_kja_es_a_szabadsag_halvanyodo_amerikai_alma/
- KOVÁCS-ANGEL Marianna: Internetes álhírekkel felhergelt indiaiak öltek meg három embert. <https://24.hu/kulfold/2018/05/25/india-alhirek-gyilkossag/>
- LAKY Zoltán: Kártékony egységfront: nyugati balosok és keleti illiberálisok a Facebook ellen. <https://www.valaszonline.hu/2020/10/16/facebook-cenzura-magyarorszag-szingapur-elemzes/>
- LÁNCOS Petra Lea: A Facebook és a szűrés hatalma. http://mtmi.hu/cikk/820/Facebook_es_a_szures_hatalma
- Lawsuit Challenging FOSTA Reinstated by Court. <https://www.eff.org/press/releases/victory-lawsuit-challenging-fosta-reinstated-court>
- Lesley CHIOU – Catherine TUCKER: Fake News and Advertising on Social Media: A Study of the Anti-Vaccination Movement. National Bureau Of Economic Research Working Paper 25223. <https://www.nber.org/papers/w25223>
- Macedóniából jöttem, mesterségem címere: álhírgyártó. https://index.hu/tech/2016/12/09/macedoniabol_jottem_mestersegem_cimere_alhirgyarto/
- Már megint terjed a fizetős Facebook kamu üzenet. <https://pcworld.hu/pcwlite/fizetos-facebook-hoax-kamu-uzenet-265431.html>

- Mark Zuckerberg calls for stronger regulation of internet. <https://www.theguardian.com/technology/2019/mar/30/mark-zuckerberg-calls-for-stronger-regulation-of-internet>
- Mark ZUCKERBERG: A Blueprint for Content Governance and Enforcement. https://www.facebook.com/notes/751449002072082/?hc_location=ufi
- Matt REYNOLDS: The strange story of Section 230, the obscure law that created our flawed, broken internet. <https://www.wired.co.uk/article/section-230-communications-decency-act>
- Matt TAIBBI: YouTube, Facebook Purges Are More Extensive Than You Think. <https://www.rollingstone.com/politics/politics-features/youtube-facebook-purges-journalists-845790/>
- Matthew HAAG – Maya SALAM: Gunman in ‘Pizzagate’ Shooting Is Sentenced to 4 Years in Prison. <https://www.nytimes.com/2017/06/22/us/pizzagate-attack-sentence.html>
- McKinty and Wright: Delfi AS v Estonia, Art. 10 & Online Comments, Who’s Responsible? <http://www.mckinty-wright.co.uk/delfi-v-estonia-implications-online-comments/>
- Meghan M. Brown: Blocked: Twitter, Trump, and the Public Forum Doctrine. <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=d848431d-cf56-4dfe-92cb-89afcd7710be>
- MEZEI Péter: Az ausztrál hírzárlat háttéréről. <https://www.ludovika.hu/blogok/itkiblog/2021/03/05/az-ausztral-hirzarlat-hattererol/>
- Mi is az a közösségi média? <http://brandtrend.hu/2013/12/02/mi-is-az-a-kozossegi-media/>
- Miért terjesztette el az internet az egyik legnépszerűbb youtuberről, hogy megdugta a macskáját? <https://24.hu/szorakozas/2019/04/14/shane-dawson-youtube-youtuber-macska-cica-szex-internet-hoax-konteo-meme/>

- Minden politikai oldal kiakadt a Facebook döntésén.
<https://index.hu/belfold/2021/04/09/facebook-kormany-varga-judit-domotor-csaba-karacsony-gergely-jogszabaly/>
- Miskolci Törvényszék - Büntetővégzés a rémhírterjesztéssel vádolt férfi ügyében.
<https://birosag.hu/aktualis-kozlemenyek/miskolci-torvenyszek-buntetovegzes-remhirterjesztessel-vadolt-ferfi-ugyeben>
- NÁDORI Péter: Mit kezdhet a jog a hamis hírekkel?
<https://www.goethe.de/ins/hu/hu/kul/sup/kl/21581410.html>
- NAGY Tamás: Vélemény 2.0 – Közösségi média könyv.
<http://mek.oszk.hu/10300/10353/10353.pdf>
- Nick CLEGG: Welcoming the Oversight Board.
<https://about.fb.com/news/2020/05/welcoming-the-oversight-board/>
- NMHH: tarol az okostelefonos életforma – nemcsak a fiataloknál.
http://nmhh.hu/cikk/203518/NMHH_tarol_az_okostelefonos_életforma_nemcsak_a_fiataloknál
- NYAKAS Levente: A Facebook leporolt közösségi irányelvei: globális versus nemzeti médiaszabályozás?
http://mtmi.hu/cikk/708/A_Facebook_leporolt_kozossegi_iranyelvei_globalis_versus_nemzeti_mediaszabalyozas
- OECD: Participative Web and User-Created Content: Web 2.0, Wikis and Social Networking.
<https://www.oecd.org/sti/ieconomy/participativewebanduser-createdcontentweb20wikisandsocialnetworking.htm>
- OLAJOS Marcell: Sötét fellegek. A Facebook-felhő jogi háttere. Arsboni.hu, 2016. november 22. <http://arsboni.hu/sotet-fellegek-facebook-felho-jogi-hattere/>.
- Online Harms White Paper.
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/793360/Online_Harms_White_Paper.pdf

- OSZTOVITS András: A fogyasztó fogalma az új Ptk.-ban. <http://ptk2013.hu/szakcikk/osztovits-andras-a-fogyaszto-fogalma-az-uj-ptk-ban/2267>.
- Oversight Board Bylaws. https://about.fb.com/wp-content/uploads/2020/01/Bylaws_v6.pdf
- Oversight Board Charter. https://fbnewsroomus.files.wordpress.com/2019/09/oversight_board_charter.pdf
- Paige LESKIN: A Twitter user was suspended for 'glorifying violence' after posting exactly what Trump tweets. <https://www.businessinsider.com/twitter-donald-trump-suspendthe-pres-experiment-policies-suspension-glorifying-violence-2020-6>
- PAP Szilárd István: A Facebook és a Twitter úgy viselkednek, mint a postás a Tótekban, de ehhez semmi joguk nincs. <https://merce.hu/2020/10/17/a-facebook-es-a-twitter-ugy-viselkednek-mint-a-postas-a-totekban-de-ehhez-semmi-joguk-nincs/>
- PAPP János Tamás: Utánam a „Viz-özön” – A Facebook és a cenzúra. http://mtmi.hu/cikk/867/Utanam_a_Vizozon_A_Facebook_es_a_cenzura
- Pécsi Törvényszék - Jogerősen megrovásban részesítette a Pécsi Járásbíróság a rémhírterjesztőt. <https://birosag.hu/aktualis-kozlemenyek/pecsi-torvenyszek-jogerosen-megrovasban-reszesitette-pecsi-jarasbirosag>;
- Permanent suspension of @realDonaldTrump. https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2020/suspension.html
- Platforms take action against Trump after Capitol mob attack. <https://www.theverge.com/22218805/donald-trump-platforms-bans-facebook-twitter-youtube>
- PPL visant à lutter contre les contenus haineux sur internet : adoption en lecture définitive. <https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/actualites-accueil-hub/ppl-visant-a-lutter-contre-les-contenus-haineux-sur-internet-adoption-en-lecture-definitive>
- Protection from Online Falsehoods and Manipulation Bill. <https://sso.agc.gov.sg/Bills-Supp/10-2019/Published/20190401?DocDate=20190401#pr7->

- Questions and Answers about the East StratCom Task Force. https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/2116/-questions-and-answers-about-the-east-stratcom-task-force_en
- Ravi SOMAIYA: How Facebook Is Changing the Way Its Users Consume Journalism. <https://www.nytimes.com/2014/10/27/business/media/how-facebook-is-changing-the-way-its-users-consume-journalism.html>
- Rémhírterjesztés miatt indítottak eljárást egy férfi ellen, aki arról posztolt, minden beoltott meghalt egy faluban. <https://telex.hu/koronavirus/2021/05/13/remhirterjesztes-miatt-inditottak-eljarast-egy-ferfi-ellen-aki-arrol-posztolt-minden-beoltott-meghalt-egy-faluban>
- Ronan Ó Fathaigh: Brzeziński v. Poland: Fine over ‘false’ information during election campaign violated Article 10. <https://strasbourgobservers.com/2019/08/08/brzezinski-v-poland-fine-over-false-information-during-election-campaign-violated-article-10/>
- Rory Van LOO: Federal Rules of Platform Procedure. Boston Univeristy School of Law Working Paper, 2020. 35. https://scholarship.law.bu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1902&context=faculty_scholarship
- S.299 - SAFE TECH Act <https://www.documentcloud.org/documents/20473312-safe-tech-act-final>
- Samantha BRADSHAW – Philip N. HOWARD: Challenging Truth and Trust: A Global Inventory of Organized Social Media Manipulation. University of Oxford, 2019. <https://demtech.oii.ox.ac.uk/wp-content/uploads/sites/93/2018/07/ct2018.pdf>
- Samuel SCOTT: How President Biden might change social media regulation. The Drum, 2020. <https://www.thedrum.com/opinion/2020/11/11/how-president-biden-might-change-social-media-regulation>
- Singapore Fake News Laws: Guide to POFMA (Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act) <https://singaporelegaladvice.com/law-articles/singapore-fake-news-protection-online-falsehoods-manipulation/>

- Social Media Usage Statistics Around the World.
http://synthesio.wordpress.com/blog/social-media-usage-statistics/?utm_medium=blog&utm_source=mktg&utm_campaign=socialmediausage
- Szabad január: Kampány a propagandamédia ellen. <https://tasz.hu/cikkek/hazudni-nem-szabad-kampanyt-inditunk-az-allami-propaganda-mediaval-szemben>
- SZABÓ Zoltán: Lázár János Facebookjáról eltűnt a bécsi videó. https://index.hu/belfold/2018/valasztas/2018/03/07/lazar_janos_facebookjarol_eltunt_a_becsi_video/
- SZALAI Szabolcs: Pert indít a Facebook ellen a Mi Hazánk. https://index.hu/belfold/2020/11/27/pert_indit_a_facebook_ellen_a_mi_hazank/
- SZALBOT Balázs: Új jogág születőben? Az alkotmányi eljárás jog szükségességéről és alapvonalairól. <http://www.arsboni.hu/uj-jogag-szuletoben-az-alkotmanyi-eljaras-jog-szuksegszerusegerol-es-alapvonalairol.html>
- Századvég: A Facebook cenzúra ellen. Igazság, szabadság, nemzeti szuverenitás a 21. században. <https://szazadveg.hu/uploads/media/5ca4b75e79eda/tanulmany-a-szazadveg-javaslatai-a-facebook-cenzura-ellen-2019403.pdf>
- SZICHERLE Patrik: Hogyan küzdünk a dezinformáció ellen? Political Capital, 2018. https://www.politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/dezinfo_guide_tanulmany_20181126.pdf
- SZIKORA Tamás: A Facebook Oversight Board első döntései – meglepetések helyett „papírforma”? <https://www.ludovika.hu/blogok/itkiblog/2021/02/05/a-facebook-oversight-board-első-dontesei-meglepetesek-helyett-papirforma/>
- SZILY László: Hoppá, vége a Cinknek. <http://cink.hu/hoppa-vege-a-cinknek-1728454974>
- Szingapúri „álhír törvény”: hamis hírek elleni küzdelem vagy állami cenzúra? <https://nki.gov.hu/it-biztonsag/hirek/szingapuri-alhir-torveny-hamis-hirek-elleni-kuzdelem-vagy-allami-cenzura/>

- SZÖLLŐSY András: A fogyasztói döntések szabadságának védelme és a versenyjog – A fogyasztóvédelmi politika és a versenypolitika kapcsolata. https://www.gvh.hu/data/cms1024126/print_4450_h.pdf
- Tackling online disinformation. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/tackling-online-disinformation>
- The Oversight Board is now accepting cases. <https://www.oversightboard.com/news/833880990682078-the-oversight-board-is-now-accepting-cases/>
- Timothy PINTO: Liability for online comments: chilling decision or storm in a teacup? <http://uk.practicallaw.com/4-617-5303?q=&qp=&qo=&qe=>
- Tony BRADLEY: Leave Me Out Of Your Instagram Algorithm Bubble! <http://www.forbes.com/sites/tonybradley/2016/03/16/leave-me-out-of-your-instagram-algorithm-bubble/#3bfe19f151ab>
- Török Bernát – Rab Árpád – Szikora Tamás: Internetes attitűdök – Régióink és a világháló. https://www.ludovika.hu/wp-content/uploads/2020/12/EJKK_ITKI_Kozep-Europa_kutatasi_jelentes_v.pdf
- TÖRÖK Bernát: Donald Trump különös esete a szólásszabadsággal. <https://telex.hu/velemeney/2021/01/16/szolasszabadsag-es-kozossegi-media>
- Törvényjavaslat készül a technológiai cégek szabályozásáról. <https://kormany.hu/hirek/varga-judit-torvenyjavaslat-keszul-a-nagy-technologiai-vallalatok-hazai-mukodesenek-szabalyozasarol>
- Treasury Laws Amendment (News Media and Digital Platforms Mandatory Bargaining Code) Bill 2021. <https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/search/display/display.w3p;page=0;query=BillId:r6652%20Recstruct:billhome>
- Twitter hides Trump tweet for 'glorifying violence'. <https://www.bbc.com/news/technology-52846679>

- Twitter tags Trump tweet with fact-checking warning.
<https://www.bbc.com/news/technology-52815552>
- U. S. Department of Justice: Section 230 — Nurturing Innovation or Fostering Unaccountability? 2020. <https://www.justice.gov/file/1286331/download>
- Vanessa PAGE: The Top 6 Companies Owned By Google.
<http://www.investopedia.com/articles/personal-finance/052015/top-6-companies-owned-google.asp>
- Victor LUCKERSON: Here's How Facebook's News Feed Actually Works.
<http://time.com/3950525/facebook-news-feed-algorithm/>
- Visszaállította a Facebook Lázár János bécsi videóját
<https://hirado.hu/belfold/belpolitika/cikk/2018/03/08/visszaallitotta-a-facebook-lazar-janos-becsi-videojat/>
- We Are a New Board Overseeing Facebook. Here's What We'll Decide.
<https://www.nytimes.com/2020/05/06/opinion/facebook-oversight-board.html>
- Who decides what stays on the internet? <https://www.theverge.com/22225238/trump-social-media-ban-platform-moderation-tech-regulation-daphne-keller-interview>
- Why Twitter Won't Ban @realDonaldTrump. <https://www.iheartradio.ca/newstalk-1010/news/why-twitter-won-t-ban-realdonaldtrump-1.2943534>